

مختصر نوین اوان ایکی شی
آذربایجان و سورات فرقه سین برکنی این دونوی
۱۳۲۴ ۱۳۲۵
مناجیل

مرکزی تبلیغات شعبین نشری
۱۳۲۵-۱۳۲۶
لیس بر لوم

آذربايجان مىلى حۆكومتى نىن ۶۰- ايللىگى ايلدۇنومو مونا سبتيله

يئنىن نىشراندن- ۲۱۰۵ - ۱۳۸۴ آچىق سۆز

اون يىكى شىهرىور كىتابىنى يئنىدن تايپ
اندنده اورتوگرافى سىمىنارى نىن قىرارلارى
اساس گۆتورولوبدور.

ممى (محمد رضا) الاردبىلى

«کیتابین ایچینده کیلر»»

صحیفه یازینین باشلیغی

- ۴- اون ایکی شهر یور نجه تشکیل اولوندو
- ۶- بیزیم شو عار لاریمیز بونلار دیر
- ۷- تشکیلات نجه وجودا گلدی؟
- ۸- بیرینجی کونفره
- ۸- تهران مور تجعلری نهضتیمیزه زمینه حاضیر لادیلار
- ۹- تهران بار ماغی
- ۹- دولت مامور لاری نین کندلرده یاراتدیقلاری فجایعی ایفا اتمک
- ۱۱- -- بیرینجی کونفره نین تاثیر ی
- ۱۱- تهران تیتره دی، صدر بیخیلدی
- ۱۱- میلی حؤکومت تشکیلی یولوندا
- ۱۲- فضولی موقوف
- ۱۲- ایکینجی دؤور نین شو عار لاری
- ۱۳- قرار لار
- ۱۳- بؤیوک خلق بیغینجاقلاری
- ۱۶- آذربایجان مجلس موسیسان میلی سینی قرار لاری
- ۱۷- هیات میلی
- ۱۹- مجلس میلی میز
- ۲۱- آذر
- ۲۳- آذربایجان میلی حؤکومتی
- ۲۴- آذربایجان میلی حؤکومتی نین پروقرامی
- ۲۵- میلی حؤکومت
- ۲۶- آذربایجان میلی حؤکومتی نین اعلامیه سی
- ۲۷- بؤیوک مسولیت قارشیسیندا
- ۲۷- تاریخی بیر سند
- ۲۸- آذربایجانین داخلی دولت ریسی ایله تبریز پادیگانی فرماندهی آراسینداکی قرار داین متنی
- ۲۹- تبریز پادیگانی اوز اسلحه سینی یئره قویدو

- ۲۹- لشگر ۳ سربازلارین قاجماغی و موتواری اولماغی
- ۲۹- دونن گنجهکی آتیشمالار
- ۲۹- میلی حؤکومتین مووفقیترلی نین تاثیرلی
- ۳۰- تاریخی مووفقیته!
- ۳۰- میلی دؤولتین قرارلاری
- ۳۰- تبریزده آذربایجان دؤولت دارولفونونی تشکیلی حقینده آذربایجان میلی حؤکومتی نین قرارلی
- ۳۱- دیل حقینده آذربایجان میلی حؤکومتی نین قرارلی
- ۳۱- ینتیم و صاحبسبز اوشاقلارین تربیهسی حقینده (آذربایجان میلی حؤکومتی نین قرارلی)
- ۳۲- آزادلیغین موذافیعهسی اوغروندا (فدایی تشکیلاتی)
- ۳۳- خلق قوشونلاری
- ۳۳- میثلی گؤرونمهش بیر گون
- ۳۵- فقط توپلارین آغزیندان چیخان سؤز حقیقتدیر! (آقای پیشهوری نین میلی نیظام ایدارهسینده، میلی نیظام خیدمتی حقینده سؤیلهدیگی نیطقین خولاصهسی)
- ۳۸- ماعاریف ساحهسینده
- ۴۰- اولمک وار، دؤنمک بوخدور
- ۴۰- نهضتیمیز و دونیا سیاستی
- ۴۱- توپراق مسالهسی
- ۴۲- ایران آذربایجانلی میلی حؤکومتی نین کند تصرفاتی سیاستی و تدبیرلری
- ۴۴- مجلس میلی نین فعالیتی
- ۴۵- فیرقهنین تشکیلات ایشلری
- ۴۶- فیرقهمیز و کارگر طبقهسی
- ۴۷- میلی حؤکومت خلقه حساب وئریرکن
- ۴۷- میلی مجلسین عومومی ایجلاسیندا آقای پیشهوری نین آ.م.ح.- نین ایندیبه قدر گوردوگو ایشلر حقینده وئردیگی گوزاریش
- ۵۳- مشروطه قهرمانلاری نین موجسمهلری
- ۵۴- اونودولماز تاریخی بیر گون
- ۵۴- مؤحترم هموطنلر
- ۵۵- سؤز بوخ عمل گؤستریمک لازیمدیر

- ۵۶- موافقتنامه و نهضتیمیزین یئنی دؤوری
- ۵۶- آذربایجاندا پارلایان آزادلیق گونشی بوتون ایرانلی ایشیقلا ندیر اچاقدیر
- ۵۷- آذربایجان نومایندهلرینین تهران حؤکومتی ایله آپاردیقلا ری موداکیره لر باره سینده اعلامیه
- ۵۸- دؤولتین آذربایجان باره سینده اییلا غیه سی
- ۶۱- آذربایجان نومایندهلری هئیاتی نین پیشناهادی
- ۶۲- لایحه نین متنی
- ۶۳- آقای پیشه وری نین آذربایجان خلقی نین صلاحیتدار شخصیتلری نین کونفرانسیندا انتدیگی بیانات
- ۶۶- قطعنامه
- ۶۷- دؤولت و آذربایجان نومایندهلری آراسیندا موافقیت اولونموش قرار ددین متنی
- ۶۹- آقای پیشه وری نین رادیو موقابلنده سؤیله دیگی تاریخی نیطقی
- ۷۱- آقای پیشه وری نین آذربایجان مجلس میلیسی نین آخیرینجی ایجلاسیندا کی نیطقین خولاصه سی
- ۷۳- بیر قدر ده ایرانین عومومی وضعیتیندن دانیشماق لازیمدیر
- ۷۵- بیر نچه کلیمه ده موافقتنامه حقینده دئمک لازیمدیر
- ۷۵- یئنی دؤور، یئنی شو عارلا

اون ایکی شهرپور نجه تشکیل اولوندو

آقای پیشه‌وری و آقای شبستری آراسیندا آپاریلان اوزون موذاکیره و موکاتبه‌دن سونرا نهایت آقای پیشه‌وری آذیر روزنامه‌سینی مووقتین یولداشلارینین ایختیارینا قویوب، شهرپورین اوللرینده تبریزه گلمکله فیرقه‌میزین تشکیلی اوچون بیرینجی قدم گؤتورولموش اولدو.

بو گون فیرقه‌نین ارکانینی تشکیل ائدن بو ایکی سیما مملکتین وضعیتینی جیدی صورته موذاکیره ائتدیکدن سونرا بو قرارا گلدیلر کی، او وقت حزب توده تشکیلاتینین صدری اولان آقای بادکانی دا جلب ایتسینلر.

آقای بادکان اوزون مودت آپاردیغی سیاسی مباریزملرده آدیغی تجروبه‌لری نظرده توتوب آقای پیشه‌وری و آقای شبسترینین میلی شوعلارلارینی تصدیق، اولار ایله بو شوعلار اوزه رینده فداکارلیق گؤسترمکه حاضر اولدوغونو گؤستردی.

او وقت آذربایجاندا حزب توده و جبهه‌ی آزادی‌دن باشقا سیاسی بیر تشکیلات یوخ ایدی. کارگرلر ایتیحادیسی ایسه کامیلن حزب تودمین تحت تاثیرینده ایدی.

جبهه‌ی آزادی ایسه آقای پیشه‌وری و آقای شبستری واسیطه‌سینه تشکیل اولدوغونا گؤره اولارین نظریه شریک اولاجاغی احتمالی چوخ قوتلی ایدی. او وقته دک حزب توده تشکیلاتی اطرافیندا توپلانان عوضولرین بؤیوک فد اکارلیقلارینا و ایرتیجایی عونصرلر ایله آپاردیقلاری شدید مبارزیه باخمایاراق عملی بیر قدم گؤتوره بیلمه میشلردی. بوندان علاوه حزب طبقاتی شوعلار آلئیندا چالیشدیغی اوچون عموم اهالینی اطرافینا توپلاماغا قادیر اولمامیشدی.

حالبوکی فیرقه‌میزین موسیسلری میلی نهضتیمیزی و یجودا گنیرمک اوچون عموم طبقاتین موعین میلی شوعلار واسیطه‌سینه جلب ائتمک لوزومونو جیدی بیر صورته درک ائتمیشدیلر، اونا گؤره اوچلر یعنی آقای پیشه‌وری، آقای شبستری و آقای بادکان اوچ گونلوک موذاکیره‌دن سونرا بو قرارا گلدیلر کی، آقای پیشه‌وری و آقای شبستری اول دموکرات فیرقه‌سی نامیله میلی بیر تشکیلات و یجودا گنیرسینلر. آقای بادکان ایسه توده تشکیلاتلارینین باشچیلاری ایله موذاکیره اندیب ایکی فیرقه‌نین بیرلشمه‌سینی و ساییلینی فراهم ائتسین. بو تصمیمدن سونرا آقای پیشه‌وری ایله، آقای شبستری دموکرات فیرقه‌سینی تشکیلینه باشلادیلار. اولجه آزادیخواه شخصلردن موسیسلر تاپماق لازیم ایدی.

بو ایسه موشکول بیر مساله حساب اولونوردو، چونکی خلق سیاسی تشکیلاتلاردان نتیجه آلماییب سوزدن و تظاهوردن باشقا عمل گورمه دیکلرینه گؤره چوخ چتینلیک ایله ایشلمه‌مکه حاضر اولوردولار، مخصوصن فیرقه رهبرلرینین تعقیب ائتدیگی اوچون میلی شوعلار داها بؤیوک فداکارلیق طلب ائدیردی. او وقته دک فارس متعصبلیرینین آپاردیقلاری تبلیغات سایه‌سینده، آذربایجانلی اوزونون میلی خصوصیاتینی ایظهار ائتمگه جورات نیشان و نره بیلمه‌دیگی اوچون مساله فؤوق العاده جیدی بیر مساله ایدی خلق عمومینله ایسته دیگینی آشکار صورته دیله گنیره بیلمیردی. اونا گؤره ساده بیر صورته خلقه یاناشیب، فیرقه تشکیلینه دعوت ائتمک نتیجه و نره بیلمیردی. بونو نظره آلدیقدان سونرا آقای پیشه‌وری فیرقه‌میزین بیرینجی کتبی مدرکی، فعالیتیمیزین بونؤوره داشی اولان معروف ۱۲- ماده لی «اون ایکی شهرپور موراجعتنامه» سینی آذربایجان و فارس دیلرینده قلمه آلدی کی، بو موراجعتنامه بیر عیده آزادیخواه لرین ایضاسینا یئتیشدیکدن سونرا شهرپورین ۱۲- سینده مونئشیر اولسون.

ایمضا توپلاماق اوزو موشکول بیر ایش ایدی. بونولا بنله فیرقه یاراتماق ایستهمین رهبرلر مایوس اولماییب، تانییب- بیلدیکلری آزادیخواه‌لارا موراجعت اندهرک موراجعتنامه‌نی اولار اوچون اوخویوب، اوز مقصدلرینی بیان ائدیلر.

ایش اولده دندگی‌میز تکین آغیر و قدم خطرناک ایدی، اونا گؤره هنوز اعلامیه مونئشیر اولمادان اول بعضیلری موتوحیش اولوب، اوز ایمضالارینی گئری گؤتورمک ایستدیلر، باشچیلارین تصمیمی ایسه قطعی ایدی، اونا گؤره قیرخ سکیز نفرین ایمضاسیله ۱۲- شهرپورده موراجعتنامه‌میز اینتیشار تاپدی.

موراجعتنامه‌نین اینتیشاری آذربایجان بؤیوک حادیه ایدی، شهرپوردن اول اونون اوزو اطرافا گؤنده ریلدیگی اوچون آذربایجانین هر طرفیندن تلقرافلار سنل کیمی آخماغا باشلادی. ایلر بویو آزادلیق عشقینده یانیب یاخیلان خلق کوتله‌لری تلقرافلار واسیطه‌سینه اوزلرینین دموکرات فیرقه‌سینه ایلحاقلارینی اعلام ائتدیلر. بو تلقرافلار فؤوق العاده ماراقلی سندلر دیر. اولارین بعضی‌سینده، یوزدن زیاده ایمضا واردیر. بوتون شهر، قصبه حتا کندلریمیزده بنله همان شهرپور گونلرینده بؤیوک حرکت و یجودا گلدی. موراجعتنامه‌نین اینتیشاریندان ایکی گون سونرا مونئشیر اولان آذربایجان روزنامه‌سینی صحیفه‌لری تبریک تلقرافلاری ایله د ولماغا باشلادی، مثلن بو روزنامه‌نین بیرینجی شماره سینده اهر، جولفا، مرنندن گلن تلقرافلاردا ۸۷- ایمضا واریدی. همان روزنامه‌نین ایکینجی شماره سینده گلن تلقرافلارین ایمضاسی ۲۰۱ - دانا یا، روزنامه‌نین اوچونجو شماره‌سینده ایسه بو ایمضالار ۷۵۰ - یه چیخدی. بو نحو ایله تلقرافلارین گونلوک ایمضالاری مینلره بالیغ اولدو.

بیلدیگیمیز کیمین ایکی گون موراجعتنامه‌دن سونرا آذربایجان روزنامه‌سی اینتیشار تاپدی، بو روزنامه سابق، آذربایجان جمعیتی‌نین اورقانی اولوب آقای شبستری‌نین مودرولوگو ایله مونئشیر ائدیلیمیشدی، اونا گؤره همان آد، همان مودیریت ایله ایشه باشلاندی. آذربایجان روزنامه‌سینی بو دؤوره ده آقای پیشه‌وری شخص یازیب اونا مستقیم رهبرلیک ائتدیگی اوچون فیرقه‌نین گونده‌لیک ایشلرینین آیناسی اول بیلیمیشدی. خلق هامی بو واسیطه ایله فیرقه‌نین ایشلریندن ایطیلاع تاپیر، فیرقه عوضولری ایسه اونون مقاله‌لرینی اوزلرینین تبلیغات ایشلرینده مؤوضوع قرار وئریدیلر.

مخصوصن مقاله‌لرده اعلامیه‌نین مادی تشریح ائدیلیر، اولار ان ماهیرانه بیر صورته سیاسی و تبلیغاتی نتیجه‌لر آلینیر، بو واسیطه ایله خلقین افکاریندا بؤیوک اینقیلاب یارادیلیردی. مثلن بیرینجی نومرهمین باش مقاله‌سینده آقای پیشه‌وری «فیرقه‌میز ایشه باشلادی» سرلؤحه‌سی آلئیندا بنله یازیر:

دوشنبه گونو فیرقه‌میزین موراجیعتنامه‌سی اینتیشار تاپدی. بو موراجیعتنامه خلقیمیز طرفیندن گنیش توجه و بویوک رغبتله قارشیلانمادی. مینلرجه آذربایجانلی آذربایجان شهرلرینده، موراجیعتنامه یاپیشدیرلمیش د یوآرلارین قایاغیندا توپلانیب اورک دویونتوسو ایله اونو اوخودو، دوشوندو، آقیشلادی، بو واسیطه ایله سعادت و آزادلیغی اوچون یول آچیلدیغینی حیسن ائتدی.

موراجیعتنامه‌میزین دیلی اولدوقجا آیدین و صریح ایدی. بورادا خلقین ایستکلری- آرزولاری، احتیاجلاری چوخ آیدین بیر صورتده گؤسترلمیشدی.

بیز ایرانین ایستقلالینا علاقه‌دار اولدوغوموز ایله برابر آذربایجان خلقینین فرهنگی ایختیاراتی و اؤز موقدراتینین اؤز گوجو ایله تعیین ائتمه‌سینی آرزو ائدیریک.

بیز اؤز دیلیمیزده فرهنگ، بهداشت و دولت، ایدارمسی طلب ائدیریک. اؤز دیلیمیزده کیتابیمیز و ادبیاتیمیز آزاد بیر صورتده وجودا گلمه‌سینه خلقیمیزین موترقی برب خلق اولماسینا ایمکان وئرلمه‌لیدیر.

بیز بیرینجی نؤویهده اؤز ائومیز اولان آذربایجاندا باشلابیب بورانین ترقی‌سینی تامین ائتمگه چالیشیریق. بونون اوچون چوخ ساده و طبیعی بیر تشکیلاتی وجودا کئیرمگی جیدن طلب ائدیریک، بو تشکیلات ایران قانون اساسی پایه‌سینی تشکیل ائدن ایالت و ویلایت انجومنلری دیر. ایالت و ویلایت انجومنلری تازا بیر تشکیلات دگیلدیر، اونون بویوک و تاریخی گنجمیشی واردیر، ایران خلقلری مشروطه و آزادلیق آلماق ایشینده آذربایجان خلقینین ایالت انجومنی‌نین فعالیتینه و فداکارلیغینا بوجلودور، اونا گوره ده موسستیبلر و آزادلیق دوشمنلری بیرینجی نؤویهده بو تشکیلاتی اورتادان چیخارماغا موفق اولموشدور.

فیرقه‌میز میلی بیر فیرقه اولدوغو اوچون صنیف و طبقه نظرده توتمایبب عموم جماعتی اؤز بایداغی آلتیندا چاغیریر، بو واسیطه ایله مرکزی حؤکومت و بئرلی مامورلارین لیاقتسیزلیگی نتیجه سینده مئیدانا چیخان نیفاق و بعضی یاراماز عونصورلرین ناروا حرکتلری سایه سینده تورهنن هر ج و مرج و شولوقلغا خاتیمه وئرمجکدیر.

یننه هامان شومارده آقای پیشه‌وری «ایکی یول آیرجیندا بیزیم آخیر سؤزوموز» عونوانی آلتیندا ایرانین عمومی وضعیتی تشریح اندرکن فیرقه‌نین بولونو تعیین اندهرک یازیر:

بیز دموکراسی و آزادلیغی وار قوه میز ایله سا خلاماغا آند اچیمیشیک، تازا بیر هیترلر مئیدانا چیخسا دا اونون آذربایجانا یولو اولایلمز. تازا رضاخانلیق فیکیرینه دوشن خاینلرین آذربایجانا حاکمیت سورمک آرزو سو اورکلرینده قالاچاق «آذربایجان اؤزو اؤز ایشلرینی ایداره ائتمگه قادیردیر. اگر تهران حوقابازلاری لندندن آلد یقلاری ایلهام اوزره آزادلیغی محو ائتمکده دوام اندرسه، بیز بیر قدم ایرلی قویوب تمامیه اوردان قطع رابیطه ائتمگه مجبور اولاجاییز.

تهران حؤکومتی گرک بیلسین کی، او ایکی یول آیرجیندا دایامیشدیر، آذربایجان اؤز بولونو اینتیخاب ائتمیشدیر، او آزادلیق و دموکراسی اوصولونا دوغرو گندمجکدیر. اگر تهران ایرتیجاج بولونو اینتیخاب اندرسه خوداحافیظلیق بویوروب آذربایجانسیز بولونا دوام ائتسین.

«بو دوربیزیم آخیر سؤزوموز!»

بنله لیکله آذربایجان روزنامه‌سی فیرقه‌نین کسگین دیلی و قودرتلی تبلیغات و اسپطه‌سی اولوب خلقی. و فیرقه‌نی هدفه دوغرو سوق ائتمگه باشلابیر.

آذربایجان روزنامه‌سینین مقالهری خلق اچریسینده بویوک تاثیر بوراخیر و اونون قوی منطیقی اوخوجولاری دوشونمگه وادار اندیر. عنین حالدا روزنامه ۱۲- شهر یور اعلامیه‌سینی بیر آن بنله نظرندن اوزاق سالمیر. مثلن ایکینجی نومره سینده ایالت انجومنی باره سینده یازیلان قیسا، معنالی مقالهرده آشاغیداکی صریح جومله‌لره تصادوف اندیریک:

«کومیتهمیز. چوخ تنز بیر صورتده بویومگه باشلامیشدیر. بو بیزیم آزادلیغیمیزین ضامینی اولای بیلر. لاکین بو کافی دگیلدر. فیرقه سیاسی و ایجتیماعی بیر تشکیلاتدیر، او خلقی هیدایت و تشکیل انده بیلیر، لاکین اونا حؤکومت انده بیلمز، خلقه حؤکومت انده بیلن تشکیلات ایالت انجومنی اولاجقدیر. بو انجومن گرک دموکراتیک اوصول ایله عموم خلق طرفیندن اینتیخاب ائدیلسین، بوتون دولت ایدارلری و اونلارین باشیندا دورانلار اؤز ایشلرینده بو میلی تشکیلاتا تابع اولوب اونون دستورلارینی ایجرا ائتمگه مجبور دولار. آذربایجان ایالت انجومنی‌نین بویوک سیاسی معناسی واردیر. بو انجومن تهران و ایرانین آیری شهرلرینده باش قالدیرمیش ایرتیجاج و ضید دموکراسی جریانتینا مؤحکم بیر یومورق و دیش سیندیران بیر جواب اولاجقدیر.»

«تهران ایرتیجاجی بیزیم انجومن آدینی ائشیتدیکده تیتزمیبب ال آباغینی ایتیرمگه مجبور اولاجقدیر.»

همان بو مقاله‌ده فیرقه صدرینین بو گونکو شو عارلاریمیزی پیشبین لیک ائتمه‌سی آیدین صورتده مئیدانا چیخیر. آقای پیشه‌وری‌نین یازدیغی او مقاله‌ده آشاغیداکی جومله‌نی مخصوصن اوخوجولاریمیزین رهبرلری بوگونکو موفقیاتلری چوخ آیدین صورتده گورورموشلر: «آذربایجان ایالت انجومنی تک آذربایجان مساله‌سینی حلی دگیل بلکه بوتون آزادلیق مساله‌سینی حلی دئمکدیر.»

۱۲- شهر یور موراجیعتنامه‌سی چوخ حرارتلی بیر قلم ایله یازیلیب اورادا آذربایجانین وضعیتی آچیق بیر صورتده تشریح ائد بلمیشدیر. موراجیعتنامه‌ده آذربایجان خلقینین دوچار اولدوغو اسارت و فلاکتلرین سببلرینی تشریح اندرکن اونلارین اورتادان قالدیرلماسی عملی یوللار دا گؤسترلمیشدی.

موراجيعتنامه ده آذربايجان موختاريتي نين لوزومي متين و مؤحك ديللر ايله ايثبات انديلميش، بو موختاريتين انجومن ايالتی واسيطه سيله تامين انديلمه سي اورتاليجا سورولموشدور.

بو موراجيعتنامه ني ديقتله اوخودوقدا آشكار صورتده گوروروك كي، فيرقه ايشه باشلاديغي وقت وضعيتي جيدي بير صورتده موطاليعه انتميش، اوز شوعلاريني اونون اوزرينده قرار وئر ميشدير. بوگونكو مووقيتلر يميزين الده انديلمه سينده هامان موراجيعتنامه نين بويوك تاثيري اولميشدور. كنجن ۱۲- شهر يورده قبول انديگيميز هدفه تاميله يئتيشديگيميزي ايثبات اوچون موراجيعتنامه نين ۱۲- بند دن عيبارت اولان شوعلاريني بوردا تكرار انديريك:

بيزيم شوعلار يميز بونلاردير

۱- ايرانين ايستيقلال و تماميتيني ساخلاماقلا برابر آذربايجان خلقينه داخيلي آزادليق و مدني موختاريت وئريلمه يدير كي، انده بيلسين اوزونون فرهنگي يولوندا و آذربايجانين ابادلاشماسي و ترقي سي اوچون عموم مملكتين عاديلانه قانونلاريني گوزله مكله برابر اوز سرنوشتيني تعيين انتسين.

۲- بو منظوري حياتا كنجيرمك اوچون چوخ تنزليكله ايالت و ويلايت انجوملاريني اينتيخاب انديب ايشه باشلاماليدير. بو انجوملر فرهنگي، بهداشتي و ايقتيصاد ساحه سينده فعاليت گؤستر مكله برابر قانون اساسي موجيبيجه تمام دؤولت ايشچيلرين عيبارتيني تفتيش انديب اونلارين تغيير و تبدلينده ايظهار نظر اندهجكدير.

۳- آذربايجانين ايبتيدايي مكنبلرينده اوچ كيلاسا قدر درس لر فقط آذربايجان ديلينده پاريلماليدير و اوچ كيلاسدان يوخاري دؤولت ديلي اولماق اوزره فارس ديلي ده آذربايجان ديلي ايله ياناشي تدريس انديلمه يدير. آذربايجاندا ميلي داروالفونون تشكيلي دموكرات فيرقه سي نين اساس مقصدلر يندن بيريدير .

۴- آذربايجان دموكرات فيرقه سي صنايع و فابريكالارين گنيشلنمه سينه جيدي چاليشاجاق و سعي اندهجك كي، موجود فابريكالاري تكميل انتمكله برابر ايشسيزليكي رفع انتمك اوچون، ال و ماشين صنايعيني گنيشلنديرمك اوچون وسيله لر ياراديب تازا فابريكالار ويجودا گنيرسين.

۵- تجار تين گنيشلنمه سينه، آذربايجان دموكرات فيرقه سي چوخ لازيم و جيدي مسالهلر دن حساب اندير. بو گونه قدر تجار ت يوللار ي نين باغلي قالماسي چوخلو كندليلرين، مخصوصن باغدار لارين و خيردا ماليكلرين ثروتلرين نين اللريندن چيخماسينا و اونلارين ديلنجي حالينا دوشمه سينه سبب اولموشدور.

بونون قاباغيني آماق مقصدی ايله دموكرات فيرقه سي بازار تاپماق و آذربايجان امتيعلرين نين خاريجه چيخاريلماسي اوچون ترانزيت يوللاري آخارماق ايشينه جيدي ايقدام انتمكي و بو وسيله ايله عومومي ثروتين نوقصان ي نين قاباغيني آلماسيني نظرده تومتوشدور .

۶ - دموكرات فيرقه سي نين اساس مقصدلر يندن بيری ده آذربايجان شهرلرين نين ابادلاشماسيدير. بو مقصودا چاتماق اوچون فيرقه سعي اندهجك كي، چوخ تنزليكله شهر انجوملرين نين قانونو تغيير تاپيب شهر اهالي سينه موستقيل بير صورتده شهرين ابادليغينا چاليشيب اونلاري آبيرومند و موعاصر حالا سالماغا ايمكان وئر يلسين. مخصوصن تيريز شهر ي نين سو ايله تامين انديلمه سي آذربايجان دموكرات فيرقه سي نين چوخ فوري جاري مسالهلر ي ننددير .

۷ - آذربايجان دموكرات فيرقه سي نين موسيسلري گوزل بيليرلر كي، مملكتين ثروت توليد انده ني و ايقتيصادي قوه سي كندليلرين قوتولي قولودور. اونا گوره بو فيرقه انده بيلمز كي، كندچيلر آراسيندا ويجودا گلن حركتي نظره آلماسين. بونا گوره ده فيرقه سعي اندهجكدير كي، كندليلرين احتياج لار ي نين تامين انتمك اوچون اساسلي قدماتر گؤتورولسون. مخصوصن كندلي ايله اربابلارين آراسيندا موعين بير حدود تعيين انتمك و بعضي اربابلار طرفيندن ايختيراع انديلميش غير قانوني وئرگيلرين قاباغين آماق دموكرات فيرقه سي نين فوري وظيفهلر ي ننددير. فيرقه سعي اندهجك بو مساله انله بير صورتده حل انديلسين كي، هم كندليلر راضي قالسین و همده ماليكلر اوزلرين نين گلهجگيندن ايظمينان حاصل انديب، رغبتله كندلرين نين و اوز مملكتلرين نين ابادليغينا چاليشسينلار.

خاليصه يئرلري و آذربايجاني ترك انديب قاچان و آذربايجان خلق ي نين زحمتلرين نين محصولونو تهراندا و ساير شهرلرده مصرف اندن اربابلارين يئرلري، اگر تنزليك ايله آذربايجانا موراجيعت انتمه ساهر، دموكرات فيرقه سي نين اساسنامه سينه موافيق اولاراق كندليلرين ايختيارينا وئريلمه يدير. بيز اوزلرين نين عيش و نوشيدان اوتري آذربايجانين ثروتيني خاريجه اپارانلاري آذربايجانلي حساب انتميريك. اگر اونلار آذربايجانا قايتماقدان ايمتيناغ انتمساهر، اونلار اوچون آذربايجاندا بير حاق قائل ديگليك. بوندان علاوه فيرقه چاليشاجاق كي، چوخ سهل و ساده بير صورتده آذربايجان كندليلرين نين اكثريتي تورپاق و اكين آلترلي جهتن تامين انتسين .

۸ - دموكرات فيرقه سي نين موهوم وظيفهلر ي نند بيری ده ايشسيزليكله موباريزه انتمكدير. اينديدن بو خطر چوخ جيدي بير صورتده اوزونو گؤستر مكله دير.

گلهجكده بو سئل گوندن - گونه قوتولنهجكدير. مركزي دؤولت و محلي مامورلار طرفيندن بو خصوصدا هنج بير ايش گورولمه ميشدير. اگر ايش بو مينوا ل ايله داوام اندرسه، آذربايجان خلق ي نين اكثريتي فنا بير حالا دوشمگه محكومدور. فيرقه چاليشير بو خطر ي ن قاباغيني آماق اوچون جيدي تدبيرلر گورولسون. هله ليك فابريكالارين تاسيسي، تجار تين گنيشلنمه سي، اكينچي تشكيلاتلار ي نين تاسيس انديلمه سي، دمير و شوسه يوللارين چكيلمه سي كيمي تدبيرلر، مومكوندور بير قدر فايدالي اولسون .

۹- اینتیخابات قانونوندا آذربایجانین حقیقده بؤیوک ظولم ائدیلمیشدیر. دقیق ایطیلاعاتا گؤره بو اؤلکهده دؤرت میلیون یوخاری آذربایجانلی یاشاماقدادیر. بو غنیر عادیلانه قانون موحیبینه آذربایجانا مجلس شورای ملی ده، ۲۰- وکیل بئری وئریلمیشدیر. بو قطعین مونتاسیب بیر بؤلگه دگیلدیر. آذربایجان دموکرات فیرقهسی سعی اندهجک آذربایجان نوفوسونا نیسبت وکیل اینتیخاب ائتمه حقی اولسون. بو تقریبین مجلس نومایندهلرینین اوچده بیرینی تشکیل انده بیلر.

آذربایجان دموکرات فیرقهسی مجلس اینتیخاباتینین مطلق آزاد اولماسی طرفداریدیر. او، دؤلت ایشچیلرینین داخلی و خارجی، همچنین پولولارین قورخوتماق و آلتاماق یولو ایله اینتیخابات ایشینه قاریشمالارینا جیدن موخالیفت اندهجکدیر. اینتیخابات گرتک تمام ایراندا آن واحیدده باشلانیب، چوخ سریع بیر صورتده قورتارسین.

۱۰- آذربایجان دموکرات فیرقهسی فاسید، موختلیس و روشوه آلان شخصلر ایله کی دؤلت ایدارلرینه سوخولموشلار، جیدی موباریزه اندهجک و دؤلت مامورلاری آراسیندا صالح و دوروستکار شخصلردن قیدردانلیق اندهجک. مخصوص فیرقه چالیشاجاق اولارین ماعاشلاری و زیندگانلیق شراییطلری انله ایصلاح اولسون کی، اولار اوچون اوغورلوق و خیانت ائتمگه باهانا قالماسین. اولار ائلییه بیلسینلر کی، اؤزلری اوچون آبیرو حیات و یجودا گتیرسینلر.

۱۱- دموکرات فیرقهسی سعی اندهجک آذربایجاندا آلیان وئرگیلرین یاریسیندان یوخاریسی آذربایجانین اؤز احتیاجلارینا صرف اندیلسین و غنیر موستقیم وئرگیلر جیدی صورتده آلسین.

۱۲- آذربایجان دموکرات فیرقهسی بوتون دموکراتیک دؤولتلر، مخصوصن موتقیقرله دوستلوق ساخلاماق طرفداریدیر و بو دوستلوق داوام ائتدیرمک اوچون چالیشاجاق مرکزده و شهرلرده ایران ایله موتقیق دموکراتیک دؤولتلر آراسیندا دوستلوق پوزماق ایستهمین خاین عونصرلرین اللرینی ایجتیماعی، سیاسی و دؤولتی ایشلردن کنار ائتسین.

بودور دموکرات فیرقهسینی یارادانلارین اصل مقصدلری •
بیز اومیدواریق کی، هر بیر وطنپرست آذربایجانلی ایستر آذربایجانین داخلینده و یا آذربایجاندا خاریجده بو موقدس مقصد چاتماق اوچون بیزیمله همصدا و ال بیر اولاجاقدیر. طبیعی دیر کی، اینسان اول اگر اؤز ائوینی ایصلاح ائتمهسه محله، شهر و یا مملکت اوچون ایشلهیه بیلمز. بیز اول اؤز ائویمیز اولان آذربایجاندا باشلابیرق و اینانیریق کی، آذربایجانین ایصلاح و ترقیسی ایرانین ترقی سینه سبب اولاجاقدیر و وطنیمیز بو واسیطه ایله قولدورلارین و مورتعیلرین چنگالیندان نیجات تاپاجاقدیر.

یاشاسین دموکرات آذربایجان!

یاشاسین موستقیل و آزاد ایران!

یاشاسین ایران و آذربایجان آزادلیغینین حقیقی مشعلداری اولان آذربایجان دموکرات فیرقهسی!

تشکیلات نجه ویجودا گلدی؟

موراجعتنامهدن سونرا آذربایجاندا بؤیوک تشکیلاتی فعالیت باشلانندی. شهرلر و کندلرده جماعت دسته دسته بیخیلیب فیرقهنین شوعهسینی تشکیل وئردیلر. موسیسلر سیرا سینا داخل اولان عوضولر بو تشکیلاتا سر و صورت وئرمک اوچون موقتی موسیسلر هئیاتی طرفیندن اطرافا گؤندردیلدی. بوتون اؤلکهمیزی شدید فعالیت بورودو. هر بئرده موسیسلر کومیتهلری تشکیل اولونماقلا تشکیلاتین پایهسی قورولماغا باشلادی.

بؤیوک حرا رت و بورولماقسیزین جیدیتله ایشه باشلابان فیرقه رهبرلری تنها تبلیغات ایله ایکتیفا ایتمهیب تشکیلاتی مرکزیشدیرمکله قازانیلان گنجیش تبلیغات نتیجهلریندن عملی ایستیفاده ائتمگه باشلادیلار.

بو مقصد ایله موراجعتنامه اینتیشاریندان سونرا ۲۲- شهر بورده موسیسلرین عمومی ایجلاسی دعوت اولونوب اون بیر نفردن عیبارت بیر موسیسلر کومیتهسی تشکیل وئرمگه موقوف اولدولار. بو کومیته اکثریت آرا ایله آقای پیشهوری صدر، آقای شبستری موعاون اینتیخاب اولوندولار. همان گون آقای بیریا شورای موتهیده کارگرانین صدری، کارگرلر اینحادیهسینین دموکرات فیرقهسینین رهبرلیگینی رسمن قبول ائتدیگینی کتین کومیتهیه خبر وئردی. بینه هاما گونون آخشامی آقای بادکان و آقای قیامی توده تشکیلاتین عمومی گنجیش کونفرانسینین تصمیمینی خبر وئردیلر. بو تصمیم واسیطهسینه حیزب تودهنین آذربایجان دموکرات فیرقهسینه مولحق اولماسی قرارا آلینمیشدی. شورای موتهیده توده تشکیلاتین بیرلیک تمایولو دموکرات فیرقهسینی حنیرت آور بیر طرزده قوتلندیردی و قرار اولدی کی، توده، تشکیلاتین کومیته عوضولریندن بیر نچه نفر فیرقهنین موسیسلر کومیتهسینه داخل اولسونلار، بو تدبیرین نتیجه سینده سیرالاریمیز اینانیمیش و موجب کادرلارلا مؤحکملمگه باشلادی.

موراجعتنامهمیز مونتشیر اولان کیمی تهران روزنامهلری علنیهمیزه شدید بیر صورتده حملهیه گنجیب توهمت و ایفتیرا قالمادی کی، بیزیم اوستوموزه آتاسینلار. درین ایمان و قطعی تصمیم اوزره فعالیتله باشلابان فیرقه رهبرلریمیز اولارلا جواب وئرمک عوضینده اؤز ایشلرینه ایدامه وئردیلر.

موعین نقشه اوزره اولدوغو اوچون ایش چوخ سریع صورتده پیشرفت ائتمکده ایدی.

فیرقه گیزلتمه و اورت باسیدر سیاستینه موخالیف اولدوغو اوچون اؤز مقصدلرینی ساده صورتده آچیب خلقه بیان ائتدی، ایشیمیزین باشلانغیجی قیزیل اوردونون اؤلکهمیزده اولدوغونا تصادوف ائتدیگی اوچون دشمنلریمیز خلق آراسیندا سو تفاهوم ائتمک اوچون نهضتیمیزی تجزیه و یا آیری بیر اؤلکهیه ایلحاق عونوانیله لکلمندیرمک ایستیردیلر.

بو سو تفاهومی رفع ائتمک اوچون شهریمیزین عموم طبقاتی نین باش بیلنلریندن گنیش بیر ایجلاس دعوت ائدیله. بو ایجلاس آقای پیشهوری بیر ساعات یاریم سورن نبطقینده فیرقه نین شوعارلارینی شرح وئرکن ایله هاوادا ایران نقشه سینی ترسیم ائدی. بو جومله ایسه بوتون نهضت دؤورسه فعالیت میزین مشعلی اولدو: سول و ساغ جریانلارین هر ایکسی ایله مباریزه ائدرکن آقای پیشهوری نین، ۱۹- شهر یورده سویله دیگی بو تاریخی جومله نظرده توتولماقلا فیرقه ایچریسیندن چیخابیلن عموم سهو جریانلارین قارشسی سینی مسد و ائدی. تبریز شهر تشکیلاتی نین اساسی ایسه چوخ تنز بیر زماندا یعنی مهر آیینی بنشینده وجودا گلدی. ایگیری می اوچ گونلوک فعالیت نتیجه سینده دمکرات فیرقه سینه یازیلانلارین سای (حیزب توده تشکیلاتی نین علاوه) میلری تجاوز ائتمیشدی. مهر آیینی ۹- دا تشکیل تاپان کونفرانسدا بیرنجی فیرقه کونفره سینه ۵۹ نفر نوماینده اینتیخاب ائدیله. بویله لیک ایله شهر تشکیلاتی میزین اساسی قویولوب، موزم صورتده ایشه باشلاندى.

بو دؤورده آذربایجان روزنامه سی بویوک رول اویناماقدا ایدی. خلق اونو سئوینچ ایله اوخور و فیرقه نین سیاستی درک ائدیله. آقای پیشهوری اوزون مودت سورن یازچیلیق تجربیه سینی و سیاسی معلوماتی نین تامم ایله اونا موحصیر ائتمیش ایدی. مقاله لر چوخ قیسا، آتشین و حرارتلی ایدیلر. ایستر روزنامه ایستر ایسه شیفاهی تبلیغات اثرینده خلق ایچریسینده بویوک فیکری نهضت باشلاپ گوندن گونه بوکسلمکده ایدی. شاعرلر میز میلی نهضتدن ایلهام آلیب چوخ درین معنالی و اولدو شعرلر یازماغا باشلادیلر.

«آذربایجان» روزنامه سینی شهر یور و مهر آیلاریندا چیخان نومرملرینه دیقت ائدیله رسه تقریب بوتون شاعرلر میزین قیمتلی شعرلرین او دؤورده یازیلماش اولدو چوخ آیدین گورور. آقای اعتماد، آقای علی فطرت، آقای آذر اوغلی، مدینه خانیم علی اکبرزاده، مظفر درفش و عاشیق حسین جوان او گونلرده وطنی شعرلر یازماقدا بویوک شوق و هوس گؤستریدیلر.

فداییلر میزین ذوق و شوقیله قولاقلا ریمیزی، نوازش ائدن: «همیشه لیک یاشا آذربایجان» سورودونو دا آقای نجم تبریزی هامان: شهر یور آییندا یازیب، آذربایجان روزنامه سی ایدار سینه گوندرمیش و مهرده چاپ ائدیلمیشدی.

دئمک خلقدی درین احساسات وجودا گتیریلیمیش ایدی. فیرقه نین صحیح رهبرلیگی بو احساساتی ایسته نیلن مقصدی دوعرو سوروب اوندان تشکیلات و سیاسی نتیجه الماغی تامین ائدی.

فیرقه میزین فعالیتی بیزه بو جهندن یاخشی نتیجه وئر میشدیر کی، باشچیلار اوز ایشلرینی تصادوفه و اگوزار ائتمه ییب، معین نقشه اوزره حرکت ائتمگه چالیشمیشلار.

بیرنجی کونفره

قاباقدان معین ائدیلمیش پروگرام اوزره، مهر آیینی ۱۰- دا فیرقه میزین بیرنجی کونفره سی تشکیل تاپدی. بو کونفره ده آذربایجان بوتون شهر، قصبه، و کندلریندن نوماینده لر اینتیخاب اولونموش ایدیلر. کونفره فیرقه نین تشکیله رسمیت وئرملکه (حیزب توده ایران) تشکیلاتی ایله دمکرات تشکیلاتی نین بیرلشمه سینی عملن ایجرا ائدی. بو اوچ گون دوام ائدن کونفره چوخ بویوک و اساسلی مسالهلرین حلینه موقوف اولدو. بونلاردان ان موهمی فیرقه نین مرام و نیظامنامه سینی تصویب ایدی.

شهر یور آیینی ۱۳- ده اینتیشار تاپان مرامنامه دوز بیر آیدان سونرا یعنی مهر آیینی ۱۲- سینده قبول ائدیله فیرقه مرامنامه سی شکیلینده داها موکمل بیر صورتده رسمیه کئچدی. کونفره موختاریت، یئر بؤلگوسو و میلی دیلیمیزین رسمیتی کیمی بویوک شوعارلار میزین اساس اولاراق مرکزی کومیتیه تاپشیریب قطعی اومید و جیدی تصمیم ایله خاتیمه تاپدی.

بو کونفره ده قیرخ بیر نفر لیک بیر «مرکزی کومیتیه» سنجیلیب، آقای پیشهوری فیرقه صدر لیگینه، آقای شبستری ایله آقای بادکان صدر مواعینلیگینه اینتیخاب اولوندولار.

تهران مور تجلری نهضت میزه زمینه حاضر لادیلر

بیزیم میلی نهضت میز یوخاریدا یازدیغیمیز سور عتله گنیشلندیکجه تهران اوزونون ایرتیجای رفتاریندا جیدیشمگه باشلاپیر.

ایران مشروطه سینده جلدلیق وظیفه سیله مشغول اولان «صدر الاشراف» نهضت میزین بوغماق اوچون «سید مهدی فرخ»- ی فوق العاده ایختیارات ایله آذربایجانا والی تعیین ائدرکن فیرقه ده بونا جواب اولاراق بویوک بیغینجاق چاغیریر و اورادا فرخی قبول ائتمک اوچون قطعنامه صادر اولونور.

مجلس شورای ملی ایسه تامیله اؤز ماسفاسینی بیرتیب، ابرتجاعی سیاستینی بیروزا وئریر. ملک مدنیلر و امیر تیمور کلالیلر کیمی موسئید و فاشیست عنصورلری ریاست هئیاتینه اینتیخاب اندیر. بو واسیطه ایله آذربایجان نهضتی نین داها دا ووسعتلمهسی اوچون موساعید زمینه وجودا گلیر.

همین بو دؤورده تهراندا آزادیخاھلارین تعقیب و توقیفینه ایقدام اولونور. مخصوصن کارگرلر اینتیحادیهسی باشچیلاریندان «روستا، و شمیده» توقیف اولونور. تهراندا تعقیبده واقع اولان افسرلر ایسه تهرانی ترک اندیب خوراسانا و اورادان دا صحرا یا قاجماقلا جانلارینی خیلاص ائتمگه چالیشیرلار.

تهران رادیوسو آذربایجان سورودونو چالماقلا عموم ایران خلقینی علییهیمیزه تحریک ائتمگه چالیشیر. بونلار ایسه ابرتجاعی سیاستمدارلارا عکس نتیجهلر وئریر و اولناری اؤز باشلارینی ایتیرمگه وادار اندیر.

تهران بارماغی

آذربایجان روزنامهسی نین ۲۰- مھر تاریخی شومارهنینده «تهران بارماغی» عنوانلی مقاله آذربایجاندا اولان تهران مامورلارینی او گونکی خایینه سیاستلری نین اوستونو آچیر، مقاله نین بو جوملهلری شایان دیقتدیر:

«تهران ابرتجاعی نین قارا بارماغی آذربایجان کندلرینده گؤرهنمگه باشلانیر، بو ایسه کندلرده سایسیر- حسابسیر ژاندارملاردان عیبارتدیر.

کندلیلری گوج ایله چکیب فیتنه و فسادا سؤوق اندیرلر. اربابلارین املاکینی حیفظ ائتمک و بهره آماق باهاناسیله کندلیلری دؤیور، اذیر، اینجیدیر و ناراحات اندیرلر. بیز چوخ گؤزل بیلیریک کی، آذربایجان مالیکلری نین بؤیوک بیر قیسمتی صلح و آرامیش طرفداریدیرلار. ولی موفتینلر اولنارین ادینان خلقی ناراحات اندیر و جور به جور باهانالار ایله کندلرده حقوقی ایشلره قاریشیرلار.

فیرقمیز وار قوه سیله سوکوتو ساخلاماغا چالیشیر ولی فیتنهکارلار اؤز منحوس سیاستلریندن ال گؤتورمک ایسته میرلر.

گؤرورسوز کی، میلت و مملکتین موقدراتی کیملرین الینده دیر؟ او دئییر: بیز حقوقی ایشلره قاریشا بیلیمیک، کیم گوجلی ایسه اؤز ایشینی قاباقدان آپارمالیدیر.

ژاندارم و امنیه تشکیلاتی نین باشیندا دورانلارین لیقوان حادیه سینده بؤیوک جینایتکارلیقلاری اولموشدور.

اگر اوگون بونلار مسولیتنه جلب اندیلسه ایدی، بو کیمی حرکتلر اولونمازدی و بو گون عدلیه ریسی و مودعی العموم کندلرده باش وئرن جینایتلری اؤز بویونلاریندان آتماقلا تازا بیر شوریشین منیدانا چیخماغینا یول وئرمزدیلر.

بیز بونیه خلقیمیزی تحمله، صبره و متانتنه دعوت اندیریک و عئین زماندا فیتنه و فساد تولید ائندلرین سیمالارین گؤستریمک اوچون اولنارین نه کیمی ایشلر گؤردوکلرینی مداریک و اسناد اوزره یازیب تشکیلاتیمیزا وئریمهسی تۆوصیه اولونور. پ.»

بو گونلردن سونرا ژاندارملارین وحشیلیکلری آرتیر. نهایت ایش او یئره گتیریر کی، فیرقه بو خصوصدا بو جینایتلری ایشا اندن بیر موراجیعئنامه نشری ایله ایرانین صلاحیتدار ایدارلرینه و ها بنله خارجی کونسولخانلارینا جینایتلرین تفصیلاتینی اولنارین نجه بیلاتعقیب قالماسینی گؤستریر.

بیز آبان آیین ۲۵- ده یازیلان او سندى بورادا ایکیجی دفعه تکرار اندیریک:

دؤولت مامورلارینی کندلرده یاراتدیقلاری فجایعی ایشا ائتمک

اوچون آذربایجان دموکرات فیرقهسی نین آذربایجاندا دموکرات دؤولترینی نین
دیپلوماسی مامورلارینا و ایران صلاحیتدار مقاملارینا گؤندهردیگی
آچیق مکتوب

دؤولت مامورلارینی نین آذربایجاندا گوندن- گونه آرتماقدا اولان وحشیانه فاجیعهلره و بئچارالارین شیکایتلرینه صلاحیتلی مقاماتین توجه ائتمهسی، آذربایجان دموکرات فیرقهسی نین مرکزی کومیته سینی، آذربایجاندا اولان دموکرات دؤولترینی نین سیاسی نوامیندهلرینی خلقیمیزین فجع و اورک یاندیرجی وضعیتیندن مطلع ائتمگه، بو وسیله ایله خلقین دیلسوز فریاد و ناله سینی متمدین دونیانین قولاغینا، هانسی کی، ظلم و وحشیلیگی کؤکوندن قازماق اوچون فداکارلیق و جانبازلیقلار ائتمیشلر، ینتیرمگه وادار ائتدی.

بۆيوك دۆولتلىرىن باش كونسول و ويس كونسوللارنى مملكتىمىزدە ياندىرىلان اود و آلودان موستحضر ائتمك اوچون دموكرات فىرقەسى اينده اولان بىر چوخ اسناد و مدارىك اوزوندن بىر نچە سىنى گۇسترمك اىستىر.

آذربايجان دموكرات فىرقەسى چارسىز اولاراق بو تاسوفآور ايقدامى اندىر، اوندان اۆترو كى، حۆكومت هنج اوز موتجاويز مامورلارنىن احجافاتىندان جيلووكيرلىق ائتمگە حاضىر اولمور، بر عكس هر گون اونون شىدئىنى آرتىرير. ايندى باش و نرن فجايع گۇستىر كى، اونلار بو وسيله ايله آذربايجان خلقىنى آرادان آپارماق يا اونو اورتا عصيرلردە اولان قوللار كىمى ساخلاماق اىستىرلر. دوداق كسمك، داغ قويماق، قارىن بىرتماق و بو فجايع ايله قتل و غارت ائتمگىن اورتا عصيرلردە بئله آز سابىقەسى واردىر.

آقارلار! سىز موتمدىن دونيانىن نومابندەلمرى و دموكرات خلقلىرىنىن گۇندەرمەلمرى بو قضايانين شاهىدى اولون و اينتىظارىمىز بودور كى، آذربايجانين مظلوم مىلتىنى سىنى دموكراسى دونياسىنىن آزاد مطبوعاتىندا اينتىشار وئرسىز.

اگر بىر نفر بو مظلوم و سىتمدەلمرىن بىر نچە نفريله صۇحبت اندىب و بونلارنى حقىندە عملەگن فاجىعەلمرىن يوزدە بىرىندن مطلع اولورسا حتمن موتاثير اولوب شكسىز اوز دموكرات مىلتىنە يئتىرە جكدىر كى، هله ده دونيادا انله بىر دۆولت واردىر كى، اونون مامورلارى مملكتىن قانونلارنى آياق آلتىنا آلىب و اوز مىلتىنە دونيادا اولان بوتون اينسانىت قانونلارنىن خىلافيئا اولاراق رفتار اندىر و اورادا قانون، محكمە- مودعى العمومى بىر اووج موستبىد خودسر و اىستىفادەچى اشخاصىن اينده آلتىر. ايرانىن ايندىكى وضعىتى دونيا دموكراسى سىنا عاردىر. قوى دونيا بىلسىن كى، بىر عىدە مظلوملار كى، چاره سىزلىكدن اونلار اوز مظلومىتلىرىن اىظهار اندىرلر جواب وئرسىن.

بودور بىر قىسمت دۆولت مامورلارنىن كندلردە ياراتدىغى فجايع و اونلارنى قانونسوزلوقلارى و ظولوملرى حقىندە عدليه و سايبىر صلاحىتدار ايدارملره يازىلان شىكايەتلردن كى، حقىقتە خارواردان بىر اووجدور و ايندىبە قدر ده بونلار ترتيب اثر وئرىلمەيبىدىر.

«۱- ۹، ۷، ۲۴- ده «هشترو» ماحالىنىن «عمى» كندىندە مالك محمد صادق مجتهدى و موباشىر عبدالحسین ساسانى بىر عىدە موسلح ژاندارملا كندىلرە حمله اندىر، ژاندارملاردان بىرى ذولفعلى آدىندا بىر كندىلىنى قولوندان يارالير و حسن آقا، غلام، فتحعلى و مشهدى عبدالله آدى دۆرد كندىلىنى گوناھسىز بئره گوله ايله وورور و بئش نفر كندىلىنى آغىر صورئتدە يارالاييرلار، بئله كى، ايندى ده ياتاقدا دىرلار. بونولا برابر قاتىلر هله ده تعقيب اولونمايشلاردىر. لاکىن گوناھسىز كندىلردن بىر نچە نفر توتولوب و حبس اندىلمىشلردى.»

۲- «كاغذ كنان» ماحالىندا «قوشا بولاق» و «بام بولاق» كندىلرە ۷، ۷، ۲۴- ده محرم و قنبر آدىلى ايكى نفر كندىلى اصلان همايون و استوار ابراهيمىنىن ايله آزادىخاللىق جورمىيله قتلە يئتىشىلر و ژاندارملارنى موسلحانه حملەسى نتيجهسىندە كندىلر اوز عاىلەلرى ايله چۆلرە قاچىرلار.

۳- «سراب»- ين «شربىان» كندىندە بىر عىدە ژاندارم گوروهبان مقدسىن باشچىلىغىنا كندىلرە ائوينى و اموالىنى غارت و اوزلرلىنى دۆيوب حبس اندىرلر، بىر كندىلى اولور و نچە آرواد، اوشاق سىقت اندىر.

۴- «تىكمە داش»- دا ژاندارملار آزادىخاللارنى ائولرلىنى غارت اندىرلر و ايكى نفره قدر كندىلر اوز آرواد و اوشاقلارى ايله چۆلرە قاچىرلار.

۵- «اممند» كندىندە اىگىرمى نفر ژاندارم سروان دىيانىن باشچىلىغى ايله كندىلرە مال و جانلارينا تجاووز اندىرلر كى، يوز اللى نفر كندىلى اونلارنى ظولموندن دلى كىمى قاچاراق اوز جانلارى اوچون تىرىزه آذربايجان دموكرات فىرقەسىنە پناھندە اولورلار.

۶- «سلطان آباد» كندىندە حسن ژاندارم و على آدىلى بىرىسى بىر نفر آروادى توفنگ قونداغى ايله او قدر دۆبورلر كى، اونو اولوم حالينا سالىرلار و هامان آروادىن ايكى ياشلى اوشاغى توفنگ قونداغى ضربەسى آلتىندا اولور.

۷- «گول تپه» كندىندە سروان عابدىنى بىر بۆيوك عىدە ژاندارملارلا آزادىخاللارنى آغاچا باغلايب و اونلارنى قاباغا گلنرلىنى حبس اندىب و «مردانقىم» كندىندە مورجع خانلار ژاندارملارلا بىرلىكدە بوتون آزادىخاللارنى ائولرلىنى حمله اندىرلر. اونلارنى ماللارنى و اثاثيرلىنى غارت ائندىكدن سونرا اونلارنى باشىنا او قدر ايشكنجەلر گتيرىرلر كى، بىر عىدە بۆيوك كندىلردن چۆل و منشلره قاچماغا مجبور اولورلار. ژاندارملارنى و بعضى محلى مورجعلىرىن ياراندىقلارى فجايعدن عدليه و سايبىرە قانونى مرجعلره اولونان شىكايەت و اعلام جورملرىن سايبى بو گونه قدر يوزى كئچمىشدىر.

بوتون او كىمى مؤوقلردە خلقىن مسول مقاملاردان مورتكىبلىرى قانون اساسى حودودوندا و جزابى محكمەلرىن اوصولولا تعقيب ائتمك، ژاندارم مامورلارنىن غنىر قانونى اولاراق حوققى ايشلره موداخىلە ائتمكدن جيلووكيرلىق اولونماسى تقاضا اولونموشدور. (قضابى قورونىن اجرابى قورودن آبرى اولدوغونو عدلىهين ۳۵۳۶- نومره و ۱۱، ۵، ۲۴- تاريخلى ژاندارم ايدارەسىنە يازدىغى بخشنامه موحيبىنجه، ژاندارم ايدارەسىنىن حوققى ايشلره موداخىلە ائتمەسى تقاضا اولونموشدور. چونكى او ايدارەنىن مامورلارى خلقىن آسايىشىنى تامىن عوضىندە خلقىن قتل و غارت اندىلمەسىنىن و آسايىشىنىن يوزولماسىنى سببى اولموشلار.)

(آذربايجان دموكرات فىرقەسىنىن مركزى كومىتەسىنىن ايجتىماعى ايشلر شۇعبەسى)
(«آذربايجان» شوماره ۵۶، آبان ۲۵، نوياىر ۱۶)

بو جینایتلری یارادان تهران بارماگی ایسه خلقی، مخصوصن کندلینی تنگه گتیریر و اونو قانلی و شدید مباریزمه وادار اندیر. بیتری گلمیشکن بونو دا قنید انتمک لازیمدیر کی، فیرقه ۳۰- مهردن ۲۰- آذره قدر همیشه کندلیری سوکوتا دعوت اندرک آزادلیغین صلوح یولیه الده اندیلیمه سینی لازیم گورموشدور. تهران بارماگی اوز جینایتینده او قدر ایصرار و سماجت گوسترمیش کی، بیلاخره فیرقه کندیلره اوزونوزو دیفاع اندین فرماتینی و نرملگه مجبور اولموش، بو فرماتین نتیجه سینده فدایی دستلری مئیدانا چیخمیشدیر.

بیرینجی کونفره نین تاثیری

بیرینجی کونفره نین تاثیری خلقین ایچریسینده چوخ بویوک اولدو. بو واسیطه ایله میلتمیز اوزونه بیر مرکز ثقل، بیر ملجا، داها دوغروسو حقیقی رهبرلیک اندیجی قوه تاپدیغینی درک انتمگه باشلادی. اونا گوره بو موناسیبت ایله یئنه ده فیرقه میزین ایلیک تشکیلی گونلرینده اولدوغو کیمی آذربایجانین هر طرفیندن یوزلرجه تبریک تلقر افلاری آخیب گلگه باشلادی.

کونفره نین قرارلارینی واورادا تصویب اولان مرانامه میزی نظره آساق گورهریک کی، بو ساده بیر بیغینجاق دگیل ایمیش. بو گون دوست و دشمنلر میزین تصدیقی ایله بوتون دونیادا سس سالان بویوک نهضت میزین نقشه و تدبیرلرینی تهیه انتمک، واقعن حربی و اینقیلابی بیر ارکان حرب ایشینی گورموش اولدو.

بو جهته دنیه بیلریک کی، کونفره نین خاتیمه سیله میلی نهضت میز باشلانیب، موزم بیر صورتده خلقی تشکیلات آلتینا آماغا موقوف اولدو.

تهران تیره دی، صدر ییخیدی

«فرخ»- ون تبریزه گلمدن مایوس اولماسی فیرقه میزین گونده لیک ایشلرینده پیشرفت انتمه سی، تهران موحیطینده شدید بیر صورتده قورخو تولید ائتدی. نتیجه ده ال- آباغینی ایتیرمیش مجلس مورتجعلری «صدر»- ی ایش باشیندان کنار ائتدیلر. ابرتجاعی هنیات حاکمه آراسیندا ایکی شدید مباریزه باشلادی. بیر دسته ایسته میزدی نهضت میزی سیلاح و پولیس تشکیلاتینی تقویت اندرک، بو واسیطه ایله بیر طرفدن خلقی مرعوب انتمک، او بیری طرفدن فرصت اله گتیریپ فیرقه باشچیلارینی اورتادان آپارماغا چالیشیردیلار. ایکینجی دسته ایسه حیل و نئیرنگه موتوسیل اولوب، خلق میزی ایغفال انتمگی لازیم گوردوکلری اوچون بیزه یاخشی بیر والی گوندرمک و دادلی وعده لر و نرملگی ایرلی سورموشدولر. اینتیفاقن هر ایکی گوروه دؤولت تشکیلاتیندا درین نوفودا مالیک اولدوقلاری اوچون اوز فیکیرلرینی موعین مامورلار واسیطه سیله انجام و نرملگه موقوف اولوردولار. بو ایسه آذربایجاندا فارس لار دنمیشکن «کوسه و ریش پهن» شکیلنده ظاهر اولوردو. مثلن بیر طرفدن سرهنگ «ورهرام»- لار، «پرویزی»- لر و «زنگنه»- لر واسیطه سیله کند و شهر اهالیسینی ازیر، دویور، آیفادان سالیردلار، او بیری طرفدن مولایمتلی لیک ایله معروف اولان «حسام السلطان بیات»- ی والی تعیین اندیب اونا تاپشیریردیلار کی، نهظت باشچیلاری ایله سازیش انتسین. خلقین گوزونون قاباغیندان پرده آسماق اوچون بویوک ایصلحات و عدله رله ایشه باشلا سین. بو «کوسه و ریش پهن» سیاست ایسه خلقه گیزی قالمادیغی اوچون فیرقه میزین تبلیغاتی و تشکیلاتی فعالیتینی داها دا قوتلندیرمگه باعیت اولوب و موحیط میزده شدید بیر تشنوج و یجودا گتیردی.

میلی حوکومت تشکیلی یولوندا

ایش ساده بیر چارچووادا دایانا بیلمزدی. میلی و دموکراتیک شوعارلار ایله خلقی آباغا قالدیران فیرقه سوزه قناعت اندیب دورا بیلمزدی. تهران ایسه عملده گودشت انتمک ایسته میزدی. «صدر الاشراف» کابینه سی نین یئرینی «حکیمی» کابینه سی تبریزدن قاچان مورتجعلر ایله ال بیر اولان تهران ابرتجاعی قوولرینی نین تحت تاثیرینده قالن، بو سوزلر میزی ائتیشتمک بنله ایسته میزدی. حتا قانون اساسیده صریح بیر صورتده قنید اندیلیمیش ساده انجمن ایالتی قانونونو بنله سفسطه ایله ارادان آپارماغا چالشیردی.

بو وضعیتی نظره توتوب تهران هنیات حاکمه سی نین ایشلرینی دقیق صورتده تعقیب ائدن مرکزی کومیتته، فیرقه مرامی نین اجرایی اوچون سوزدن عمله گنجدی.

بیر طرفدن ژاندارملارین فیشار و تضییقیندن جانا دویموش کندیلرین آراسیندا فدایی دستلری تشکیل انتمک، او بیری طرفدن آرزولارینی یئرینه یئتیرمک اوچون میلی دؤولت تشکیلاتی یاراتماق لوزومو مئیدانا چیخدی و بو فیکیرین تاخیر اندیلمدن اجرایی آقای پیشه وری نین مستقیم

مسئولیتی ابله آغاز اولوندو و بوتون فیرقه باشچیلاری بو هدفه بئیشمک اوچون شدید بیر صورتده فعالیتیه باشلادیلار. بو فعالیتین نتیجه سینده آذربایجاندا اولان دؤولت تشکیلاتی موتزلزیل اولوب گوندن گونه ضعیفلنمگه باشلادی. نهایت عملده ایکی حؤکومت مئیدانا چیخدی کی، اولنلردان بیرری گوندن گونه نوفوذ و قودرت کسب ائدن دموکرات تشکیلاتی، او بیررسی اوز سنگرلرینی بیربیری نین دالیسینجا ترک ائتمک مجبوریتینده قالان چوروموش دؤولت تشکیلاتی ایدی.

آخیرده ایش او یئره گلدی کی، فیرقه عوضولرینی صبییره، متانته و عاقیلانه رفتارا عادت وئرتمک اوچون فیرقه صدری آشاعیداکی مقاله نی یازیب، آذربایجان روزنامه سینده اینتیشار وئردی:

فیضولی موقوف

انشیدیدیکیمیزه گؤره چاغریلمامیش قوناقلاردان شهرداری ریپسی بؤیوک قانونسوزلوقلارا باشلامیش. قانونی صورتده خلق طرفیندن سنجیلمیش شهر انجونی عوضینده سککیز آی بوندان اول وقتی قورتارمیش کؤهنه انجمن اعضاسی نین الیه بعضی ایشلر گؤرمگه ایقدام ائتمیشدیر.

بو کیمی فیضولوقلارین وقتی گنجمیشدیر. ریپس شهرداری اولماسین اوندان داها ینکەسی اولسون، دیکتاتورلوق و قانونسوزلوغا آذربایجان خلقی یول وئره بیلمز.

آقای شهردار بیر دفعه آنلا سین کی، بورا آذربایجان دیر، دیکتاتورلوغو بورادان یعنی آذربایجانین مرکزیندن باشلاماق اولماز. وقتی گنجمیش انجمنلرین و یا مجلس شورائین واسیطه سیله میلت مالیندان بیر دینار خرج ائتمک قانون اساسیمیزی آیاقلاماق دئمکدیر.

بو ایشی گؤرنلر کیم اولورسا اولسون خاین و موجوم تائینماقلا محکمه یه جلب اولمایدیلر. بیز دادستان و قانون موجیبینجه صلاحیتدار مقاملارین نظرینی بو جیدی و بؤیوک اوغورلوق و خیانتیه جلب اندیریک. ویزارت کیشورین باباسی دا شهر انجمنلرینی ایستیقلا لینی پوزا بیلمز. اگر صلاحیتدار مقامات بو قولدور موسئید عونسورو محکمه یه جلب ائتمگه فؤوریتله تشبوٹ ائتمزسه اوندان داها صلاحیتلی اولان خلق اؤز حوقوقوندان مودافیه اندر. فیضولباشیلر آنلا سینلار کی، بو آسانلیق ابله بؤیوک بیر شهرین حوقوقونو پایمال ائتمک اوجوز باشا گلمز. «فرخ»- ون نقشه سینی ایجرا ائتمک بو ساده لیک ابله باش توتماز. شهریمیز اوز ایشلرینی ایداره ائتمک اوچون انجمن اینتیخاب ائتمیش، نزاکت ماییل لیغی الدن وئر مه یب بو گونده ک اونون ایشه باشلاماسینا موننتظیر اولموشدور. موسئیدلر، مورتعلر و خایینلر و خایینلر الینده اولان ویزارت کیشور ایسه کجدار مریض واسطیه لر ابله ایئتلاف وقت اندیب، آخیرده گؤندردیگی توحفه، قانونی پوزماق و خلقین حقینی پایمال ائتمکدن عیبارت اولموشدور. بونو نظره آلیب مرکزی کومیتهمیزین فعالیتده دوام ائدن عومومی ایجلا سیندان جیدی صورتده قانونی شهر انجمنی نین تشکیلینی تقاضا اندیریک. قوی تهران بیر دفعه اوز تکلیفینی دوشونوب بو کیمی فیضولوقلارین آذربایجاندا باش توتما یاجاغینی یقین ائتسین «پ».

بو مقاله آبان آیین ۱۸- ده یازیلیمیشدیر. مقاله نین لحنی ایثبات اندیر کی، فیرقه سون درجه قودرت و ایقتیدارا مالیک اولدوغو حالدا حؤکومت مامورلاری فؤوق العاده بیر صورتده ضعیف و بئچار اولموشلاردیر. اون سککیز آبان ابله ایگیرمی بیر آذر آراسیندا بؤیوک بیر فاصیله اولمادیغینی نظره آلساق آیدین صورتده احساس اندیریک کی، فیرقه میز نه میقیاسدا اوزونو داها بؤیوک قدملر گؤتورمگه آماده اندیب و گؤتورمک ایسته دیگی قدملرین موقوفیتینی ده یوزده یوز تامین ائتمیش ایمیش. بو مقاله دن ایکی گون سونرا یعنی آبان آیین ۲۰- ده همان روزنامه ده بئله بیر مقاله یه یئنه ده تصادوف اندیلیر.

ایکینجی دؤوره نین شوعارلاری

بو عنوان آلتیندا قلمه آلینان مقاله نین نهایتینده بئله یازیلیر:

((«بو گونکو شوعارلاریمیز انجمنلرین تشکیلی و اون بئشینجی مجلس سنجیگری نین سریع بیر صورتده باشلانماسیدیر. بو ایش بؤیوک سیاسی بیر ایشدیر. او، فیرقه نی خلق ابله یاخینلاشدیریب، اونون حقیقی رهبری مقامینا بئتیرمه یلن بیر ایشدیر. هئج بیر سیاسی فیرقه تک اؤز عوضولرینی الیه ایسته دیگنه نایل اول بیلمز. داها آرتیق خلق ایشلرینه قاریشیب خلقین آرزولارینی داها دا گئنیش داییره ده آنلا ییب اونلارین عملی اولماسینا چالیشارسا، او فیرقه خلقه داها یاخینلاشیب، اونون بیتمز- توکنمز قودرتیندن ایستیفاده ائدمیلر.»

«ایکینجی دؤورده فیرقه ایشچیلریمیزدن بونو طلب اندیریک.»

«بؤیوک میتینگلر و گئنیش کونفرانسار واسیطه سیله انجمنلر و مجلس اینتیخاباتی نین معناسینی آنلا دیب و اونلاری بو یولدا مباریزمه حاضر لاماقدان عیبارت دیر.»

«بیر سۆزله قورولوش دؤورهسی خاتیمه تاپیب و تبلیغات و عمل دؤورهسی باشلانمیشدیر. بو گوندن اعتبارن بیر قه سیاسی قدرت کسب ائتمک یولوندا موباریزه اندیر. سیاسی قدرت انجمنلر و مجلس نومایندهلرینین آزادیاخه و دموکرات شخصلردن اینتیخاب اولونماسی سایه سینده کسب اندیلیمیلر. بونو هنج بیر قه عوضو اونودا بیلیمز. «پ»»

بنلهلیکله بیر قه حاضرلیقلاری حملهیه گنجیر، بیر قه دیلی اولان آذربایجان روزنامهسی اؤز لحنینی تاممیه دییشدیریب خلقی قیاما و عملی موباریزه چاغیریر:

«آذربایجان ثروتی آذربایجاندا قالمایدیر» و «کارلار انشیتسین، کورلار دا گؤرسون» عونوانلی مقالهلردن تمام معناسیله بؤیوک نهضتین عملن باشلانیدیگی آشکارا چیخیر. مخصوصن آخیرینجی مقالهده آقای پیشهوری یازیر کی، ایش تبلیغات و مقالهده دگیلدیر، مقالهلر فقط بیر قه فعالیتینی مطبوعاتدا اولان اینعیکاسی حساب اولونا بیلر.

بو دؤوره یعنی آبان آخیر گونلرینده بیر قه آرتیق مو عین نقشه اوزره حرکت ائتمگه باشلیر.

آبان آیین ۱۷- ده تشکیل تاپان کومیتهمیزین عمومی ایجلاسی آرتیق سوزدن عمله گنجگی قرارا آلیر. بیر طرفدن فدایی دستلرینین حملہسی او بیر طرفدن دولت تشکیلاتی یاراتماق وسیلهلری تامین اولونور. نهایت ۲۱- آذر قیامی قطعی اولاراق تعیین اندیلیر. عمومی ایجلاسین قطعنامه سینده ایسه صریح بیر صورتده تهرانا مونتنظیر اولمادان انجمن ایالتی و محلی اینتیخاباتینی باشلانماسی قرارا آلینیر.

قرارلار

۱- بیر قه نین مشهور بیاننامہسی و بیرینجی کونفرہسی نین اعلان ائتدیگی شوعارلاری عومومیتله ایراندا خصوصیله آذربایجاندا درین تاثیر باغیشلایب و دموکراتلیق جریانینی قوتلندیرمیشدیر. بونو عمومی ایجلاس چوخ شادلیقلا قئید اندیب، شوعارلارین عملی صورتده باشلانماسینی قرارا آلیر. بو شوعارلار آذربایجان خلقی نین میلی موختاریتینی تامین ائتمک اوچون ایالت و ویلایت انجمنلری نین تشکیل و مجلس شورا اینتیخاباتینی تاخیره سالینماز صورتده باشلانیماسی واسیطه سیله اولا بیلر.

۲- بیر قه قورولوش دؤوره سینده خاتیمه وئردیگی اوچون ایندی گنیش تبلیغاتی ایشلره باشلایب خلقی بیر قه نین اطرافینا توپلاماق اوچون بؤیوک بیغینجاقلار و میتینقلر تشکیل وئرهبیلیر و بو میتینقلری ایداره ائتمک اوچون حاضرلاران بیر قه فعاللارینین فعالیتیه گیریشمهلرینی تامین انده بیلیر

۳- ایالت و ویلایت انجمنلری نین اینتیخاباتینی خلقین اؤز گوجیله باشلاماسی لوزومونو قئید اندیب، کومیته یاخین بیر زماندا بوتون آذربایجان خلقی آراسیندا اینتیخاب اولونان خلق نومایندهلریندن بؤیوک بیر کونفرانس تشکیل ائتمه لیدیر.

۴- بیر قه یازیلانلاری تاممیه تشکیلاتا باغلاماق اوچون عوضویت ورقهلری چوخ نئز بیر صورتده پایلانمالی و مرکزی کومیته طرفیندن تهیه اندیلن تمبر اسیطه سیله حق عوضویتلری بیغماغا ایقدام ائتمه لیدیر.

۵- جوانلار آراسیندا ایشلری مؤحکم لندیرمک اوچون بعضی مسول شخصلر تعیین ائتمک تا جوانلار آراسیندا جیدی ایش آپاریب اولناری گله چک ایشلر اوچون حاضر ائتسیلر.

۶- کندلرده قانونسوز اولاراق کندیلره هوجوم اندن ژاندارملارین، عوموم جماعتی نین قوه سیله قاباغی آلینسین.

همین بو تاریخده آذربایجان روزنامه سینده بو مقالهیه ده تصادوف اندیریک:

بؤیوک خلق بیغینجاقلاری

شهرلریمیزده ایالت و ویلایت انجمنلری تشکیلی و مجلس سئجگیلری نین باشلانماسی خصوصوندا بحث ائتمک اوچون بؤیوک خلق بیغینجاقلاری دعوت اندیلیمیشدیر. بو بیغینجاقلاردا خلقیمیزین دوغما رهبری اولان بیر قه تشکیلاتی نظارت اندیر. آلدیغیمیز معلوماتا گؤره قصبه و کندستانلاردا بو بیغینجاقلار نظره چارماقدادیر.

بونولا آذربایجان خلقی اوزونون دیری بیر میلّت اولدوغونو ثبوت ائتمکده دیر. تهران حؤکومتی نین جاهیل و نادان مامورلاری بیر قه تشکیلیندن سونرا اونون کندلرده قول- بوداغینی کسمک اوچون اینسانلیغی تحقیر اندن وحشیانا تدبیرلره ال آتدیلا. خوشبختانا اولارین تشبوئو بیر قه میزین خنیرینه تمام اولوب، کند جماعتینی بیزه یاخینلاشدیریر و بو واسیطه ایله بیر قه میز داها سریع بیر صورتده کندلرده کؤک سالماغا دوام اندیر.

دوغرودور کی، یوزلر ایله کند زحمتکشلری ژاندارم ظولموندن داغلاردا یاشاماغا مجبور اولموشلار. بیته ده دوغرودور کی، اهل و عیالینی گوتوروب فیرقه‌میزین قاپیلارینا پناه گتیرن کندلیله بؤیوک کؤمکلرکله انده بیلیمه میسبیک. لاکین کندلی دوشونوب آنلامیش کی، اونون فلاکت و بدبختلیگی مووقتیدیر. ایالت و ویلایت انجومی و وجودا گلیرسه بو کیمی جینایتلره چوخ تنز بیر زماندا خاتیمه وئرله‌بیلر. اونا گؤره ده کندلی ده وار قوسیله بو ایشین چوخ تنز بیر زماندا باشلانماسینی طلب اندیر.

بیز بیلیریک کی، خلقیمیزی اسارتده ساخلایان مورجع قوولر وار گوجلری ایله اونون بیر میلی تشکیلات اطرافینا توپلانماسینی نین قارشی‌سینی آماغا چالیشماقدان صرفنظر انتمییه جکر. لاکین فیرقه‌میزین گوتوردوگو دوزگون و متین خط حرکتی سایه‌سینده اونلارین آرزولاری اورمکلرینده قالیب اومیدلری یاسه موبدل اولاجاقدیر.

ایندی بوتون آذربایجاندا ایکی جریان وجودا گلیمشدیر: بیری خلقی اوزوب، بوغوب، مال- مکننت کسب انتمک ایستین دولت مامورلاری، دیگری ایسه آزادلیق، دموکراسی اوصولونی عملی صورتده دیریلتمگه چالیشان میلی قوولر، بیرینجی جریان ظولم و بیدادگرلیگه دایاندیگی اوچون گوندن گونه ضعیفلشیب منیداندان چیخیر. ایکینجی ایسه اینسانلارین سعادت و خوشبختلیگینی تامین انتمک یولوندا آپاردیگی قهرمانانه مباریزه نتیجه‌سینده قوت و قودرت کسب اندیب، ایرلی گندیر و خلقی اوزونون اطرافیندا تولا ماقلا گلجک میلی قودرتین بیناسینی مؤحکم‌لندیریر.

بؤیوک میلی حرکت آرتیق باشلانمیش آزادلیگی تامین انتمک یولوندا منیدانا قویولان شوکارلارین اجرایی وقتی گلیب چاتمیشدیر. ایندی آرتیق توهمت و ایفتیرالارا قولاق آسان یوخدور، ایکی آی یاریملیق جیدی فعالیت بوهتان دنیلرین سیماسینی آشکارا چخاریب فیرقه‌میزین گوتوردویو یولون دوغرو بیر یول اولدوغونو ایثبات انتمیشدیر.

ایندی هامی بیلیر کی، دموکرات فیرقه‌سی دوشمنلرین دندیکلری نین خیلافینا اولاراق ایران ایستقلال و تمامیتی نین نفعینه چالیشان بیر فیرقه دیر. ایندی دوست و دوشمن آنلامیشدیر کی، میلی موختاریت تجزیه دگیلدیر. کیمسه آذربایجانی ایراندان آیرماق ایسته‌مز. اونی بو، یا باشقا بیگانه‌یه ساتان یوخدور. بو سؤزلرین هامیسی آزادلیگی بوغماق اوچون مورجع‌لر طرفیندن منیدانا آتیلان خایانه‌نه توهملردیر.

آذربایجان خلقی چوخ ساده و طبیعی صورتده اوزونون سیاسی، ایقتیصادی و ایجتیماعی ایشلرینی ایداره انتمک ایسته‌یر. اوز قولونون گوجیله اوز میلیتی نین اوزونه ترقی و تکامل یوللارینی آچماغا چالیشیر.

بوتون آذربایجانی بوروموش میتینقلر، بیغینجاقلار و ایجتیماعلارین هدفی ایسه بودور. بو وقته قدر آزادلیق، بیرلیک و دموکراتلیق باره سینده دادلی سؤز چوخ دانیشیلیب و شیرین و عدله چوخ وئرلمیشدیر. خلق ایندی سؤزه اینانا بیلیر. او، چوخ حقلی اولاراق عمل ایسته‌یر. بوگونه قدر جور بهجور آدلار ایله اورتایا چیخان فیرقلر ایسه خلقه عمل نیشان وئر بیلیمیشلر. فیرقه‌میز ایسه بؤیوک شوکارلاری عملی انتمک ایسته‌یر، میتینقلردن مقصد بودور.

خلق چوخ آچیق بیر صورتده ایالت و ویلایت انجومنلری نین تشکیلینی طلب اندیر. قانون اساسیمیزین پوزولماسینا یول وئر ممک اوچون ۱۵- جی مجلس سئچیکلری نین باشلانماسینی تقاضا اندیر. بو ایشه رهبر لیک انتمگی فیرقه‌میزدن گوزله‌یر.

ایندی آذربایجاندا دوام اندن میتینق و نومایشلرین معناسی بودور. «پ.»

بنله‌لیکله بوتون آذربایجان خلقی آباغا قالخیر، کندلر، قصبه‌لر و شهرلرده ۱۰- مین، ۲۰- مین و ۵۰- مین نفر لیک میتینقلر تشکیل اولونوب کتبی صورتده قرارلار چیخاریلیر و بو قرارلاردا دموکرات فیرقه‌سیندن فؤوری صورتده ایالت انجومی نین تشکیلی و میلی موختاریتیمیزین تامینی طلب اندیلیر. خلقین اکثریتینی تشکیل اندن بو بیغینجاقلار اوز ایشلرینی قطعنامه ایله محدود انتمییه عمله گنجیریر و حقلرینی آماق و دندیکلرینی حیانا گنجیریک اوچون نومایشلر اینتیخاب اندیب تبریزده تشکیل اولونان کونفره‌یه گوندریرلر.

بو واسیطه ایله آذربایجاندا بؤیوک خلق کونفره‌سی تشکیل تاپیر. کونفره آبان آیی نین ۲۹- دا سحر ساعات ۱۰- دا تبریز شهری نین شیر خورشید صحنه‌سینده سردار میلی ستارخان قارداشی نین سینی ریاستی ایله ایقتیتاح اولونور.

ان قدیم موجاهیدلر دن آقای «سعید دیوان» آذربایجان آزادیخاهلاری نامیندن کونفره‌نی تبریک اندیر.

سونرا آذربایجانین آیری شهرلریندن آخیب گلن نومایشلر حرارتلی و آتشین سؤزلرله کونفره‌نی سلاملایدقدان سونرا بیرینجی جلسه تبریکلره و اعتبارنامه کومیسسیونون گوزاریشینه حصر اندیلیر. گون اورتادان سونرا آقای پیشه‌وری عمومی وضعیتیمیز و کونفره‌نین وظیفه‌سی حقیقده موفصل بیر نیطق اندیر. اونون نیطقی سککیز یوز نفر دن تشکیل تاپمیش خلق نومایشلر طرفیندن دفعه‌لر ایله آلقیشلانیر، بنله‌لیکله نومایشلر فیرقه‌میزین سیاستینه اینانیدقلارینی ایثبات اندیرلر.

آقای پیشه‌وری نین نیطقی ایسه بو جومله‌لرله قورتاریر:

«بیز آرتیق اوزوموزو ایداره انتمک ایسته‌یریک. بیز آذربایجانی ایراندان آیرماییب فقط آذربایجانین داخلی موختاریتینی ایسته‌یریک.

آذربایجان هیندوستان دگیل، بورا آذربایجاندیر. اونون موشعشع تاریخی واردیر، بو میلت دیریدیر. آذربایجان میلیتی تاریخه ستارخان، باقیر خان و شیخ محمد خیابانلیر وئرلمیشدیر. اونون ایقتیخاری تاریخی واردیر. بیز میلی موختاریت صوحبتی اندیریک، تیجار تیمیزی، بهداشتیمیزی، معاریفیمیزی،

پوست و تلفرافیمیزی و بوتون ایشلریمیزی خلقیمیز ایداره اتمه‌لیدیر. آزادلیغی آلالار، اونو وئرمزلر. اگر بیزیم خلقیمیزین قاباغینا سیلاح ایله چیخسالار، قوی بو میلی کونقره اؤز میلی هئیاتینی دیفاع اتمک اوچون جوانلریمیزین سیلاحلی میلی قوملرینی یاراتسینلار.»

(بوتون سالون آیاغا قالدیر، آراسی کسيلمه‌ین گورولتولو شورانگیز اوورا سسلری نجه دقیقه دوام اندیر.)

***

بو اوورا سسلری، بو آیاغا قالدیر ایسه، قیام و نهضتیمیزده خلقین حقیقی صورتده ایشترایی و حقیقت حالدا بو نهضتین باشلانماسی دئمک ایدی. میلی قیامین معناسی دا انله بودور.

***

بو کونقره اؤزونون تاریخی موراجیعتنامه‌سیله ایرانین صلاحیتدار مقاماتینا و آذربایجاندا اولان خارجی دؤولتلرین نوماینده‌لرینه موراجیعت اندیر. اگر بو موراجیعتنامه‌یه دیقت اولونارسا بیزیم بوگونکو سیاستیمیزین اساسینی تشکیل ائتدیگی آشکارا چیخار.

***

موراجیعتنامه‌نین عینی بودور: عونولار.....

بو ایل آبان آیین ۲۹-۳۰ جو گونلرینده تبریز شهرینین شیر خورشید سالونوندا ۱۵۰-مین نفرین ایضاسیله عموم آذربایجان شهر و حومه‌لریندن توپلانان عمومی میتینقلر طرفیندن سنجیلیمیش بئددی یوز نوماینده‌لرین شیرکتی ایله تشکیل تاپان بؤیوک خلق کونقره‌سی اؤزونون دؤردونجو ایجلاسیندا ایتیفاق آرا ایله اؤز طلباتینین اساسی مساله‌لرینی آشغیداکی ماده‌لرده قئید اولونان اعلامیه و اسیطه‌سیله ایران مرکزی حؤکومتینه بیلدیرمگی قرار آلدی:

«آذربایجان خلقی بوردا یازیلما‌سینا یئر اولمایان ساییز تاریخی سببلره و حادثه‌لره گؤره اؤزونه مخصوص میللیت، دیل، آداب-روسوم و سایر خصوصیاتا مالیکدیر. بو خصوصیات اونا حق وئریر کی، ایرانین ایستقلال و تمامیتینی موراعات اتمکله برابر بوتون دونیا میللتری کیمی آتانتیک اعلامیه‌سی موجبینجه اؤز موقدراتینی تعیین اتمک اوچون آزاد و موختار اولسون.

۲- کونقره آذربایجان خلقین ایرانین باشقا ایالت و ویلایتلریله اولان مدنی، ایقتیصادی و سیاسی رابیطه‌سینی نظره آماقلا برابر، بو خلقین ایندیکی ایران دؤولتین تاسیسی حقیقده گؤستردیگی فداکارلیقلاری (واقیعین ایندیکی ایران دؤولتی آذربایجانلیلار و اسیطه‌سیله تاسیس اولونموشدور) نظره آلیب هنجوجه ایله راضی دگیل اونون مشروع و قانونی تقاضالارینی کی، میلی موختاریتدن عیبارتدیر، ایرانین سرحدلرینه خلل گئیریب، اونون تجزیه‌سی اوزمرینده قرار وئرسین.

۳- آذربایجان خلقی وار قوه‌سیله ایراندا مشروطه شکلی آلمیش دموکراسی اوصولونون طرفداری دیر. آذربایجان میلی ایرانین تمام ایالت و ویلایتلری کیمی ایرانین مجلس شورای میلی‌سینه نوماینده گؤنده رمک و عادیانه مالیات وئر مکده شیرکت اندهجکدیر.

۴- آذربایجان خلقی رسمن و علنن اعلان اندیر کی، بوتون دونیانین دیری میللتری کیمی (ایرانین تمامیت و ایستقلالینی گؤزله‌مکله برابر) اؤزونون داخلی ایشلرینی ایداره اتمکدن اوترو میلی حؤکومت یارتماغا حقیدیر. او باجاریغی قدر ایرانین تمامیت و ایستقلالینی موراعات اتمکله برابر آذربایجان دموکراسی و حاکمیت میلی اوصولی ایله ایداره اندهبیلر.

۵- آذربایجان خلقی آزادلیق و دموکراتلیق بولوندا بؤیوک زحمتلر چکیب چوخلو قوربانلار وئر دیگینه گؤره ایستیر اؤزونون موختار حؤکومتینی حقیقی دموکراتلیق اساسی اوستونده قورسون. بونا گؤره ده کونقره طرفیندن تصویب اولونموش داخلی نیظامنامه اوستونده اؤزونون مجلس میلی‌سینی اینتیخاب اندیب و لازیم گؤرور کی، آذربایجان میلی و داخلی حؤکومتی بو مجلسین نوماینده‌لرینین آراسیندا اینتیخاب اولونوب اونون قاباغیندا مسول اولسون.

۶- آذربایجان خلقین اؤز میلی و آنا دیلینه مخصوص علاقه‌سی وار دیر. اؤزگه دیلین تحمیلی، اونو ترقی و تمدون کروانیندان دالی سالمیش و اونون میلی فرهنگ و ماعاریفینین بولونو باغلامیشدیر. بو ناروا تحمیلین قاباغینی آماق و آذربایجان ترقی‌سینه لازیم گلن بوتون وسیله‌لری و یجودا گئیرمک اوچون آذربایجان خلقین میلی کونقره‌سی هئیات میلی‌یه دستور وئریر: چوخ تئز بیر زماندا آذربایجان دیلین بوتون دؤولت ایدارلرینده مرسوم و اونون تدریسی‌نی تمام مدرسه‌لرده (ایستیر دؤولتی ایسترسه میلی) عملی ائتسین.

۷- یوز الی مین نفرین ایضاسی و بئددی یوز نفر نوماینده‌مین ایشتریکله تشکیل تاپان میلی کونقره آذربایجان میلی‌نین ایرادسیله اؤزونون موسیسلر مجلسی اعلان اندیب، آذربایجانین داخلی ایشلرینی ایداره اتمک اوچون ۳۹- نفردن عیبارت بیر میلی هئیات اینتیخاب اندهمرک اونلارا ایختیار وئریر کی، میلتن میلی ایستکلرینی عملی اتمک اوچون لازیمی تدبیرلر گؤروب، صلاحیتدار مقامات ایله موذاکیره یه گئیریشسینلر، عین زماندا آذربایجان مجلس میلی‌سین و هابئله مجلس شورای میلی اینتیخاباتینی ایجرا اندهسینلر.

آخیرده کونقره ایران دؤولتین و دونیانین بؤیوک دموکراتیک دؤولتلرینین نظرینی یوخاریدا یازیلانلارا جلب اندیب ایظهار اندیر کی، بو مطالبین ایجراسی اوچون فقط تبلیغ و تشکیل و اسیطه‌سیله اقدام اندیب نیزاع داخلی و قازداش قانی تۆکمگه ایجازه وئر مییه‌جک، ولی اگر مرکزی دؤولت

ایسترسه اونون و قانونی طبیعی حقیقی سیلاح گوجو و قهر- غلبه ایله اورتادان آپارسین او وقت ناچار هر قیمته اولورسا اولسون، اؤز حقوقوندا مودافیعه ائدمک و تاییب نفر آذربایجانلی قانادک اؤز میلی موختاریتی اوغروندا موباریزه آپاراجاقدير.

مجلس موسیسان (میلی کونقره) میلی هنیاته ایختیار وئریر کی، آذربایجانین موختاریتینی تامین ائتمک اوچون صلاحیتدار مقامات ایله علاقیه گیریشسین. مسالهنی صولح و موسالیمت یولیه حل ائتسین، ولی میلی هنیات هنجوجه ایله آذربایجانین موختاریتی و میلی حؤکومتی حقیقده صرفنظر ائتمک و ایرانین تمامیت و ایستیقلاینی پوزماق ایختیارینا مالیک دگیلدير.

بیز آرزو ائدیریک کی، بوتون دموکراسی عالم بیلسین کی، دونیادا بیر میلّت واردیر کی، حاضر اولوب اؤزونون وار قوه سیله اؤز حقوقوندا مودافیعه ائدیپ، آساینین بیر گوشه سینده آزادلیق و دموکراتلیق بایداغینی قالدیریب ایسته ییر فقط اؤز کؤمگیله اؤزونون آزادلیغینی تامین ائتسین.

اومید ائدیریک ایرانین صلاحیتدار مقاماتی و بؤیوک دموکراتیک دؤولتلر بیزیم میلی منظوروموزون ایجراسی اوچون نؤو عیروانه کؤمکیکلردن کی، منشور آتلانتیک اونون اساسی اوزرینده قویولموشدور، موضاییقه ائتمیه جکدیر. احتیارات فایقه ایله.

«(میلی کونقره) مجلس موسیسانین ریاست هنیاتی»

***

موراجیعتنامدن داها جالیب- توجه، کونقره نین قرارلاریدیر کی، بیز تبلیغاتچیلاریمیزین ایستیفاده سی اوچون بورادا درج ائدیریک:

آذربایجان مجلس موسیسان میلی سینی قرارلاری

سه شنبه گونو، آبان آیین ۲۹- دا آذربایجان خلقی نین بؤیوک میلی کونقره سی، آقای پیشهوری نین عمومی اووضاع حقیقده و نردیگی معلوماتی موداکیره ائتدیکدن سونرا اشاغیداکی قرارلاری ایتیفاق آراء ایله قبول ائدیر.

۱- بؤیوک دموکراتیک میلّتلرین فداکارلیغی نتیجه سینده دیکتاتورلوق، زورگولوق و نژاد اوستولویو تبلیغ ائدن قولرین ابدی اولاراق ییخیلدیگی و بوتون میلّتلره اؤزونو ایداره ائتمک، اؤز موقدراتینا حاکیم اولماق ایمکانی و یجودا گلدیگی حالدا، آذربایجان خلقی تمام معناسی ایله بیر میلّت کیمی آباغا قالدیریب اؤز طبیعی و قانونی حقیقده، اؤز گوجو ایله مالیک اولماق ایسته ییر.

۲- خلقیمیز سوء تفاهم و توهملره بول و نرهممک اوچون اوز موقدراتینی اله آلدیگی حالدا، اولکه میزین ایراندان آیریلماغینی اعلان ائدیر و بوتون ایران خلقلری ایله قارداشلیغینی حفظ ائتمگی اؤزونه وظیفه بیلیر.

۳- میلی کونقره آزادلیق دشمنلری نین ایفتیرا و توهملری نین ایندین قاباغینی آلماق اوچون آچیق و آیدین صورتده آذربایجانین ایراندان آیریلماسی و یا اونون آیری مملکته ایلحاق ائتیشار اتینی جیدی صورتده تکذیب ائدیر.

۴- آذربایجان خلقی مشروطه اوصولونا صادق قالب، قانون اساسی نین دموکراتیک اصل لرینی ایجرا ائتمگه چالیشاجاقدير.

۵- عمومی مشروطه قانونلارینی موراعات ائتمکله برابر آذربایجان خلقی اؤزونون داخلی ایشلرینی ایداره و میلی موختاریتینی تامین ائتمک اوچون قانون اساسیدان ایستیفاده ائدیپ، انجمن ایالتی تشکیلاتینی بیر قدر گئنیشلندیریب، اونا مجلس میلی آدی وئریر. ایران داخلینده ایرانین تمامیت و ایستیقلاینی هنجوجه له خلدار ائتمه دن، اؤزونون میلی حؤکومتینی و یجودا گئیریر.

۶- بؤیوک خلق میتینقلری نین قرارینا گوره خلق کونقره سی آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین رهبرلیگی ایله، مجلس میلی و ویلایت انجمنلری و مجلس- شورای میلی انتخاباتی نین فؤوریتله باشلانماسینی قرار آلیر.

۷- هر بیر میلّت اؤز موقدراتینا حاکیم اولماسی او وقت ایمکانپذیر اولابیلر کی، او میلّت یاشادیگی اولکه نی ایداره ائتمک اوچون اساسی قانونلارا مالیک اولابیلسین. بیز چوخ یاخشی بیلیریک کی، تهراندا تمرکز تاپمیش مورتعلر خلقیمیزه بو ایختیاری و نرهمیه جکلر. بلکه اؤزلری نین خاین ایراده لرینی خلقه و مملکته تحمیل ائتمک اوچون بیزیم قباغیمیزا انگلر ده چیارتماقدان گوز یومماق ایسته مییه جکلر. اونا گوره بؤیوک کونقره خلقیمیزین آرزو و طلباتینی عملی ائتمک اوچون جیدی قدم گؤتوروب، اؤزونو موسیسلر مجلسی اعلان ائدیر. میلی موختاریتیمیزی مؤحکم پایه اوستونده قورماق اوچون مجلس میلی و یجودا گئیریر.

۸- طبیعی دیرکی سیاسی، میلی، ایقتیصادی و مدنی موختاریته مالیک اولمادان میلی موختاریت بوش سوزدن عیبارت اولوب، قالار. بو نوقطه نظرین مجلس- موسیسان، میلی بیر حؤکومت یارانماسینی و موسقیمن داخلی ایشلریمیزین بو حؤکومت واسیطه سی ایله ایداره ائدیلمه سینی تاخیرسیر بیر صورتده لازیم گورور.

۹- مجلس میلی انتخاباتی قورناریب، میلی حؤکومت رسمیت تاپان گونهدک، کونقره اؤز نمایندهلریندن ۳۹ نفرلیک هیات- میلی نامی ایله بیر هیات اینتیخاب اندیر و قبول ائتدیگی قرارلارین اجراسینی بو موقتی هیاته تاپشیریر .

۱۰- بو هیات، مجلس میلی تشکیل تاپان گونهدک قدر آذربایجان خلقی نین میلی ایشلرینی ایداره ائدهجک، مجلس میلی تشکیل اولان کیمی اونون وظیفهسی خاتیمه تاپمیش اولاجاقدیر .

۱۱- مرکزده و شهرستانلاردا باشلانان اینتیخاباتی تامین ائتمک و هیات- میلی نین امنیتینی حیفظ ائتمک اوچون میلی کونقرهیه هر نوع تدبیر گؤرمگه گنجیش ایختیار وئرلییر .

۱۲- میلی کونقره، دؤلت ایدارهلری نین باشیندا دوران مامورلاردان میلی هیاته تابع اولوب، اونون گؤستریشلرینه و نظارتینه ایطاعت ائتمگی طلب اندیر و بونون خیلافینا رفتار اندیب، اؤزونو حاکیم مطلق گؤستمک ایستهینلرین تنزلیکله دؤلت ایدارلریندن ایخراجینی لازیم گؤرور .

۱۳- میلی کونقره بوتون دؤلتی مدرسهلرده آذربایجان دیلی نین، مجبوری صورتده تدریس ائدیلمهسینی میلی هیاته تاپشیریر و بو میلی وظیفهنی انجام وئرگه مانع اولانلاری آذربایجان خلقی نین دوشمنی حساب اندیب، اونلارین ایرتیجای فیکیر و خایانه حرکتلرینه مانع اولماق اوچون، جیدی تدبیرلر گؤرسون .

۱۴- کونقره پلیس، ژاندارم و ارتش تشکیلاتی نین ترکیبینی پوزماق فیکیرینده دگیلدیر. اولار اؤز رسمی لیباس و درجهلرینی حیفظ و وظیفهلرینی انجام وئرگه داوام اندیرلر. لاکین اگر اولانلاری ایداره اندلردن، بیزیم میلی موختاریتیمیزین علنیهینه بیر ایش باش وئرسه، میلی هیاته ایختیار وئرلییر کی، اولانلارین خیانتلری نین قباغینی آماق اوچون جیدی تدبیرلر گؤرسون .

هئیات میلی

بوتون خلق طرفیندن گنجیش ایختیارات ایله اینتیخابات اولونان ۸- یوز نفرلیک بویوک کونقره، فؤوق العاده مونظم ولی گورولتولو گنجیدی، دردلری دنشیلیمیش خلق نومایندهلری شدید احساسات ایله ایسته دیکلرینی دئمکده بیر- بیرینه سیبقت اندیردیلر .

کونقره ده منیدانا آتیلان شوعلار خلق حاکیمیتینی یاراتماق اوزرینده ایدی. جوشا گلن احساسات بعضن کونقرهنی اساسی شوعلارلاریمیزین چارچوواسیندان کنارا چکمک تمایولو ایجاد اندیردیسه، فیرقه رهبرلری فیرقهنین تاکتیکی اوزره یانلیش افکار و احساساتین قباغینی آلیب ایشی دوزگون مجرایا چکمگه موفوق اولوردولار .

مئلن قیرمیزی اینقیلابدان دانیشان بیر نومایندهنین یانلیش فیکیرینه آقای پیشهوری بئله جواب وئردی کی: «من گنچ گونکو شوعلاری و ایسته دیکلریمیزی تکرار اندیرم. بیز اؤزوموزو ایراندان موجزا بیلیمیریک. بیز مشروطهنی دیریلتمک ایستهیمیریک. بیزیم دانیشان بولداشلاریمیزین بو مؤوضوعی موراعات ائتمگی لازیمدیر. بیزه دوشمنلریمیز جور بچور تۆمترلر آتیرلار. مثلن تورکیه رادیوسو دنشیر کی: تبریزده عوصیانچیلار ایدارلری ایشغال اندیلر.»

«بیزیم رادیو ایستگاهیمیز یوخدور کی، دونیایا بیلدیرک کی، بونلار هامیسی موزخرف و ایفتیرادیر. بیز ایران ایستیقلالینا علاقمندیک، بیز فقط آذربایجان میلی موختاریتینی آلماقدان اؤترو اقدام اندیریک و بو باره ده بیر نفریمیز قالدینجا قدر موباریزه دن یورولمایاجاغیق، ایندی دانیشانلاریمیز بو مؤوضوعی کامیلان موراعات ائتمهلیدیلر.»

کونقره نین فعالیتیندن بیر نمونه اولماق اوزره اونون اوچونجو جلسهسی نین موداکیر ائتیدان بیر قیسمتی بورادا درج اندیلیر:

«آقای الهامی- مشروطه مملکتی مجلس و انجوملردن تشکیل تاپار و بونلاری اساسلاندیران موسیسان مجلسی دیر .

((بیزیم بو کونقره میزین اینتیخاب اولوب و تشکیل تاپماسی کی، عوموم ذربایجان میلتی نین طرفیندن مجلس موسیسانین وظیفه سینی داشیماق دئمک اولور. بیزیم بورادا حاضر اولان مؤحترم نومایندهلریمیز اؤز موهوم و آغیر وظیفه لرینه واقیف اولمالیدیر. نجه کی، بیزیم مؤحترم رهبریمیز آقای پیشهوری اؤز نیطقینده دندیلر: هر بیر فرد آذربایجانلی آیری بیر ایراندیلان آرتیق ایران ایستیقلالینا و بابراغینا علاقمنددیر. من سؤزومو خولاصه اندیب دنشیرم کی، بو کونقره ده بیز انله تصمیملر توتمالی بیق کی، گلهجک نسلیمیز بیزه نیفرت ائتمه سینلر و بیزه رحمت اوخوسونلار. یاشاسین ایرانین ایستیقلالی! یاشاسین آذربایجانین حق موطالیباتی! (القیشار))

«سونرا آذربایجان دموکرات فیرقهسی نین مرکزی کومیتهسی نین عضوو و قوجامان رهبرلریمیزدن آقای شبستری یه سؤز وئرلیدی.»

((آقای شبستری- ایران کیمی ساحهسی و بئری بویوک اولان بیر مملکتده ۲۰۰- میلیون قدر نوفوس یاشایا بیلر. ایراندا عدالتسزلیگین نتیجه سینده ۱۰ و یا ۱۵ میلیون آرتیق نوفوس یوخدور، قیرخ ایل قایاق ایراندا آذربایجان میلتی قیام اندیب و ایران میلتی اوچون آزادلیق آلدی. او مؤقعدده آزادلیق مرکزی آذربایجان ایدی، اونا آلیان آزادلیق و مشروطیت بیر اندازه دیری اولوب، خلقیمیز اوندان بیر اندازه ایستیفاده ائتمگی بیلیردیلر. اوندان سونرا کی، مشروطه و آزادلیغین البته رنگی دیشیلدی کی، ایستیبیداد دؤورسیندن داها آرتیق خلقه ظولم و فیشار وارید اولدی. شهرپوره قدر میلتیمیز پهلو کیملرین و اونون دؤورسینده بیغیلان جوجه دیکتاتورلارین نهایت فیشاری آلتیندا یاشاییردیلر. شهرپوردن بو طرفه پهلو طرفدارلاری مملکتی وئران و میلتی اسارته چئوریب امنیتینی میزی گؤرورسوز کی، نه فلاکت حالینا سالدیلر.»

«دموکرات و آزادیخواه خلقیمیز دورد ایل شهر یوردن سونرا اینتیظار حالیندا یاشاییب و بیر نتیجه آلمادیکلارینا گوره اول بیرینجی دموکرات فیرقهسینین بیانیهسینی وئردیلر، بوگونکو گون ده اوز حقلرینی طلب ائتمکدن اوترو خلق کونقرهسی تشکیل اولوب و خلقیمیزین آرزولارینی عملی ائدهجکدیر.» (آقیشلار)

«آقای افتخاری - سردرود نوامیندهسی: مؤحترم آقالار، ۴۸- کندی ۳۶- مین طرفیندن سیزه سلام یئتیریب و خلق کونقرهسین تبریک اندیریم. ایران اینتیخاباتینی اولی غلط اولموشدو. میلت مجلسینده قند، شکر، یومورتا، یئر آلما، لاستیق آلونری اولماز. مجلسده میلت قایغوسو چکن اشخاص لازیمدیر. بونلار اوزلری ده بیلیرلر کی، غلط ایشلهینلر همان نوامیندهلرین ده عملیاتی نتیجه سینده دیر کی، ژاندارملارین توفنگ قونداقلاری بیزیم باشلاریمیزدان یاغیر. بیز ایرتیجاعین بو طولومکار حوکومتینین جینایتلرینه سون قویوب اوز ایالت و ویلایت انجومنلریمیزی وجودا کتیرمهجیبک.»

«خلیل آذر- ملک کندی طرفیندن: ملک کندی و اونون حوکومهسی طرفیندن بو کونقرهیه آتشین سلام عرض اندیریم. بیز قانون اساسینین ایجرا اولونماسینی ایستهییریک. ایرتیجاعی دؤولت آذربایجان میلتینین یخهسیندن الینی چکسین. بو فجایع و طولوملرین رفعینی بو خلق کونقرهسینین چیخاردیغی قرارلاریندان گوزلهییریک. ملک کندینده نچه گون قاباق اولدورولن ۲۰- یاشیندا بیر جوانین اینتیقامین و اونون قاتیللرینین میلی محکمهیه وئریلمهسینی بیز بو کونقرهده ایستهییریک.»

«یاشاسین ایران ایستیقلالی! یاشاسین آذربایجان میلتینین گلهجک سعادت و خوشبختلیگی!»

«آقای یزدانی- خوی نوامیندهسی، قوجا آروادین آقای پیشهوریه گوندردیگی بیر جوت جوراب بارهسینده صؤحبت اندیب او قوجا آروادین تاپشیریقلا رینی ایظهار ائتدی.»

«او قوجا آرواد دندی کی، سیزین رهبریزدن خاهیش اندیریک او ژاندارملارین طولوموندن بیزی و بیزیم بالالاریمیزی خیلاص ائتسین. خاتیمهده علاوه ائتدی: یاشاسین آذربایجان خلقینین میلی موختاریتی.»

«آقای پیشهوری، قوجا آروادین جوراب گوندرمهسینی تذکور وئریب دندی: من ایفتیخار اندیریم بو جورابی آذربایجانین گلهجک موزهسینه گوندریب و آذربایجان آنا- باجیلاریمیزین احساساتینی دیریلدک، قوی گلهجک قیزلاریمیز، میهندیس و دوکتور قادینلاریمیز ساوادسیز خوی باجیلاریمیزین توحفهسینی گوروب و اونون احساساتیندان سرمشق آسینلار.»

اردبیل نوامیندهلریندن آقای جودت صؤحبت ائتدیلر.

«صفویلرین امانگاهی بارهسیندهکی، کدوک-ده ۳۰۰- ایلدن قاباق دوزلمیدیلر و ایرانین بدبخت و وئران حالدا قالماسینا ایشاره ائدهرک اوچ گون کدوکدا قالمالارینی دندیلر. آذربایجان میلتی تمام اوز دردلرینی بیلیرلر و بو کونقرهده فقط عمل گوزلهییرلر. من آخیرهده دئییریم یاشاسین ایران و آذربایجان!»

«آقای فتاحی- مشکین نمایندهسی دندیلر، صمیم قلبه بو کونقرهمنی تبریک اندیریم. بیزیم آذربایجانین ناموسلو اوغلو مرحوم دوکتور ارانی دئییر: بیر میلت یاشاماسینا گوره اوز ایجتیماعی موحیطینی ایطلاح ائتمگه مجبور دور. بیزه معاریف، بهداشت لازیمدیر، بیزه فیرقه لازیمدیر کی، میلتیمیزین احتیاجاتینی تامین ائتسین. من بنله خیال اندیریم کی، آذربایجان میلتینه ایندی مجلس میلی، انجومن ایالتی و ویلایتلردن افضل و لازیمراقدیر. من دئییریم یاشاسین آذربایجانین ایگیّت جوانلاری کی، اوز میلتینی ایستهییر فلاکتدن نیجات وئرسین.» (آقیشلار)

«آقای اسحق- ماکو نوامیندهسی: سلام یولداشلار (آقیشلار) خوشوقتم آذربایجان آزادیخواهلا ایله بیر جلسده شیرکت اندیریم. بنقولی سعادی:

سر که نه در راه عزیزان بود
بار گرانست کشیدن بدوش
باش گرک میلت یولوندا گنتسین. میلی حوکومت بارهسینده دانیشدیلا، حضرت علینین کلاملاریندن دئییب و نتیجه آلدیلر کی، آدام اوز پنجهسی سایهسینده اوجالا بیلر. وقت قورتارماسینا گوره آقای اسحقین سؤزونه خاتیمه وئریلدی.

آقای خرمدل- کیریتساز نوامیندهسی: انجومن ایالتی و ویلایتی مرکزین آیریلماق دگیل. بیز مجلس شورایا دا نوامینده گوندهرمهجیبک و قطع رابطه ده مجلسدن ائتمیریک. ولی منیم نظریمه انجومن ایالتی و ویلایتی بیزیم دردلریمیزه چاره ائده بیلمز. آخیرهده دئییریم: یاشاسین آذربایجانین میلی مجلسی! بیز اوز میلی مجلسیمیزی آچمالی بیق.

آقای خورشیدی- منیم سؤزوم دوشمنلریمیزه خیطابدیر. بیز ایراندان آیریلیمیهجاییق. ایران بیزیمدیر و بیز ده ایرانین. ولی انجومنلر قانون اساسیده یازیلان مادهلردندیلر. دؤولتین میلتنه تکیهسی اولماسی لازیمدیر، بیزیم دؤولتیمیزین ابدن میلت تکیهسی یوخدور. یاشاسین ایران ایستیقلالی و آذربایجانین دموکرات فیرقهسی!

آقای پیشهوری: بو جلسه میلت کونقرهسیدیلر. بو کونقره ده فقط قرار و تصمیم آلینمایدیلر. بو کونقره ده ژاندارم سرنئیزهسیندن مظلوم اولانلار ایشتیراک اندیرلر. تورکیه رادیولارینین توهمنلرینه باخماییب بو کونقره آذربایجان میلتینین آزادلیغینی آلماق ایستهییر. بیز گورک بیزیم شوعارلاریمیز دوزدور یا یوخ، گورک بیزه موختاریت لازیمدیر یا یوخ، بورادا کارگر و کندلی اوز سوزلرینی دئییه بیلیرلر ولی مجلسده بیزیم وکیللریمیز قویون کیمیدیلر، بیزیم کادریمیز وار و بو جلسه اونو ایشبات اندیر، گونون جریانی رهبرینی یارادار.

آقای زمانی - هشتروده ماحالی طرفیندن تبریک عرض اندیریم. انجومن ایالتی و ویلایتی عوضینه مجلس میلی لازیمدیر. یاشاسین ایران و آذربایجان. (آقیشلار)

آقای پنه- حسن علی خیراللهی شمس تبریزینین شعرینی اوخودو و پیشناهاد ائلهدی کی، بو ایستیداد موجسمهسینی گولوستان باغیندان گوتورسونلر. بیزه موختاریت لازیمدیر. بیز اونو آلا بیلیرک و بیزه مانع توره تمک اولماز.

آقای سعیدی اورومیه نوایندهسی تبریک و سلام عرض ائلهدی، موختاریته راجع دانیشدیلا و دئدیله: بیز انومیزی اؤزگمن یاخشی ایداره انده بیلریک. بیزه توهمت و ایفترا دئیلرین نظری فقط آذربایجان میلئینی بوغماقدیر. من اوزوم افشار طایفاسیندانام، آذربایجان دیلینه راجع صؤحبت ائلهدیله، من بو عقیدهدهیم کی، آذربایجان اوزونو ایصلاح اندندن سونرا ایراننی دا ایصلاح ائلهسین و ایراننی بیر آرومند مملکت ائلهسین. آذربایجان ایرانین باشیدیر، یاشاسین آذربایجان و موختاریتیمیز!

آقای بیری - مؤحترم نوایندهله و کارگرلر ارسباران طرفیندن منه سیفاریش اندیلیر کی، بو کونقرنی تبریک ائتم. صفوی کیمی فرماندارلار و دوکتور قاسم خان کیمی کثیف عونصورلرین ظالیم پنجهلری آلتیندا آرادان گندن ارسباران زحمتکشلری طرفیندن بو عظمتلی کونقرنی تبریک ائدیرم. سونرا آقای بیری پنجهلرین پیشناهادینا گؤره ده قدیم بیر شعر ایلان (شاه قاجیر ها) شعرینی اوخودو: «دوزدور اولو دالینجا دانیشمازلار آما او مرحوم باشیمیزا ائله بیر اویون گنیریب کی، قیامته تک یادیمیزدان چیخما یاچاق.»

هلال ناصری - مجلس موسیسان بیزیم اساس- مشروطه میز دیر. سیز اونا اهمیت وئرین. بودا مجلس موسیسان کیمی جلسه دیر و سیز ۵- میلیون نوفوسون نوایندهسی سینیز، سیزه من پیشناهاد ائدیرم بو مجلس موسیسان، انجمن ایالتی و ویلایتی عوضینه مجلس میلینی تشکیل وئرین، بیزه آزادلیق وئریمیز، اونا گؤره [کی]، اونا موختاریت ده وار. بیز بورادا گرک قطعی تصمیم آلاق و کندلیله بزازین مسالہسینی دندیکده جماعات گولدرلر. یاشاسین کونقره میز! موصلح فونشولاریمیز کوردلردن بیزه نواینده وارید اولوب ولی موتاسیفانه قاردا - سویوقدا مریض اولوب مریضخانادا یاتیلار و او نواینده آقای داوودی دیر کی، نوبری نین وسیله سیله تبریک دئییرلر.

آقای نوبری - آقای حاجی مصطفی داوودی کوردلر طرفیندن بیزه نواینده گلوب و بیزه سوز وئریرلر کی، تمام قول و شرافتله هر دقیقه آذربایجانا هر پی آمد اوز وئریرسه بیزلر ده اونا کؤمک ائتمگه حاضریرق. (اوزون آلفیشلار)

چشم آذر - ۳۹ ایل اول انجمن ایالتی و ویلایتی ایراندا تشکیل اولوبدور. بیز بو مجلسی، میلی مجلس آدلاندیراق، آذربایجانین موختاریتینی تامین ائتمک اوچون آذربایجانین میلی سیلاحلی قوه سی اولسون. (آلفیشلار)

آقای داوودی اوز میلی دیلینده یعنی کورد دیلینده دانیشماق ایسترکن آقای پیشهوری دئدیله: چوخ خوشحالیق بو یورون دانیشین. آقای داوودی دانیشماغا باشلا دیلار. (اوزون آلفیشلار)

آقای نوبری: آقای داوودی نین فرمایشاتینی ترجمه ائدیرم- دئیهرک ترجمه یه باشلا دیلار: اوزونو و یولداشی میرزا مناف کریمخانی مو عریفلیک ائدیله. «بیز ایرانلی بیق و ایران تجزیه سینه ده راضی دگیلیک. بیز دؤولت مامورلاری نین طولموندن و فیشاریندان مجبور اولوب میلئیمیزی آزاد ائتمک اوچون، کوردوستان دمورکرات فیرقه سی آذربایجان دمورکرات فیرقه سی ایله برابر تشریک مساعی ائتمک اوچون همیشه همفیکر اولماقدیر.»

آقای پیشهوری: تهران حؤکومتی ایشی بیر وضعیتیه سالیب کی، کونقره میز گرک جیدی قدلر گؤتورسون. تهران حؤکومتی عوض- اینکی آذربایجان میلئینه رجوع ائلهسین خاریجی مقاملارا موتوسیل اولور. آذربایجان مسالہسی تیزر ده حل اولونما لیدیر، بیر میلئت اوز حقیقنی دیر یلتمگه گرک قادیر اولسون.

لندنده، تورکیه ده آذربایجان مو قدراتی حل اولماز. فقط بیزیم ایشیمیز آذربایجاندا و بو کونقره ده حل اولما بلیر. بیز مو تفیق دؤولتلر ایله دوستوق ولی نجه کی اونلار اوز ایشلرینه داییر هنجکسه دخالت ایختیاری وئرملر بیزه هنجکسه ایختیار وئریریک کی. بیزیم ایشلریمیزه دخالت ائله سینلر. بیزیم احتیاجیمیز تک دیل دگیل. بیز ایقتیصادیات، ماعاریف و صنایع و باشقا جهتلردن ده احتیاجاتیمیز وار دیر. بیز آذربایجان آدی داشییان میلئین موختاریتینی کی، زنجان و همدان اطرافی دا اونا شامیلدیر، ایستهریک. بیز قاشقایی و مشهده یاشایان آذربایجان دیلی دانیشانلارا عایید صؤحبت ائتمیریک. منیم اوز ائومه علاقه م وار و بو انون ده ایداره اولونما سی، قیز دیر یلماسی، آغار یلماسی و پنجره سی نین دوزلمه سی اوز عؤده مه دیر. بیز ایستهریک بیزیم آتالاریمیزین قیبرلری اوستونده خاریجیلر گزیب و بیزه حاکمیت ائتسینلر. سیز هر آد قویوسوز قویون، بیز ائله مجلس دوزلمه لی بیق کی، آذربایجانلیدان اولسون. مورتلرین تانک- توپلاری گرک بیزیم جنازله ریمیزین اوستوندن گنجیب و بیزیم آزادلیغیمیزی اوندان سونرا پوزسون.

ایندی پیشناهاد وار کی، ۵- نفرلیک بیر کومیسون اینتیخاب اولوب قرار چیخارتسین و گون اورتادان سونرا قرارلاری کونقره یه وئرینلر. منیم فیکریمجه ۳- قرار اولما لیدیر:

- ۱- مجلس اینتیخاباتینا موراقیبت ائتمک،
- ۲- دنیا دؤولتلرینه و ایران خلقینه مخصوص آذربایجان خلقینه ایستهریکیمیزی خبر وئرک،
- ۳- گله جک مجلسین یا انجمنین نیظامنامه سی و نجه اینتیخاب اولما سی و وکیللرین حسابی و محلی گرک بورادا تعیین اولسون. موستقیم بیر میلیون یاریم خلق بو کونقره ده شیرکت ائدیله. بو کونقره آذربایجان میلئینی ایراده سیدیر. بورانین چیخاردیغی قرارلار آذربایجان میلئینی قرار لاریدیر. گرک نهایت دیقت اولونسون کی، بیزیم گرک بیر میلی کومیته یا هئیات اولسون، هر بیریندن موذافیه ائتمگه و ایشکالاتی رفع ائتمک لازیمدیر. سونرا مجلسلره گندن نواینده لریمیز خلقیمیزه خبر وئرین، بیز دندیکلریمیزی مؤوقع عمله قویمالی بیق. آیری ایش لازیم دگیل. بیر ده اینتیخابات مساله سیدیر.

قرارلاری یازماق اوچون بنش نفرلیک بیر کومیسون اینتیخاب ائدیله. سونرا کورد نواینده لری نین تبریک جوا بینی آقای پیشهوری وئریر دندیلر کی، کوردلر آذربایجانیمیزین بیر عایله سیدیر. بیزله اونلارین آراسینا نیفاق سالما سینلار. آقای قاضی محمده و کورد میلئینه بیزیم سلامیمیزی یئیرین.

***

بنله لیکله خلق کونقره سی مجلس موسیسانا چئوریلیب گله جک نهضتیمیزین پایاسینی قویموش اولدوق.

مجلس میلی میز

بویوک خلق کونفرهسی خاتیمه تاپان کیمی، بیلافاسیله آذربایجان مجلس میلی سی اینتیخاباتینا حاضیرلیق باشلاندى. هنیات میلی طرفیندن اینتیخاب اولونان نوظار هنیاتی، آقای قیامی نین ریاستی آلتیندا موعین پروگرام اوزره ایشی اله آلدی.

آذربایجانین هر بیر یئرینده بئش گونون مودتینده ایش باشلانیب خاتیمه تاپمالی ایدی.

فیرقه ساده بیر صورتده بو اینتیخابات موباریزه سینی تشکیل ائتدی. هر بئرده کومیتلر و اشخاص طرفیندن نوماینده لیگه کاندیدلر گؤستریلدی. فیرقه نین تبلیغات و تشکیلات قودرتی او اندازه ایدی کی، کیمی ایستهسه ایدی اینتیخاب انده بیلردی.

بونولا بنله اینتیخابات آزادلیغینی نظرده توتاراق فیرقه عضوو اولمایان اشخاص دا ایجازه وئردی کی، اؤزلرینی کاندید گؤسترسینلر. حتا فیرقه عضوولرینه ده دستور وئریلدی کی، ایناندیقلا ری بیطرف کاندیدلره ده رای وئرسینلر.

مجلس میلی میزین اینتیخاباتی بویوک سیاسی بیر اقدام ایدی. بیز ایللر بویو آپاریلان چوروموش اوصولو بیر دفعه لیک کنارا آتیب یئنی نیظامنامه اوزره دموکراتیک بیر سنجگی اجرا ائتدیک.

بو سنجگیده عموم خلقین ایستر قادین، ایستر کیشی اولسون شیرکت انتمه سینی همان نیظامنامه موجه بیبنجه تامین ائتدیک.

خلقى حق و ایختیاردان محروم انتمک اوچون او وقته قدر مرسوم اولان پول، تهديد و تطمیع ایمکانینی اورتادان قالدیردیق.

دؤولت مامورلاری نین الینی اینتیخاباتا قاتماغا ایمکان وئرمه میشدیک. بو سنجگیلرین آزاد، مستقیم، موساوی و موتناسیب اولماسی اوچون بوتون اینتیخابات حؤزملرینده تجدید نظر ائتدیک.

هر بیر شهر، هر بؤلوک، هر قصبه حتا هر محله ده یاشایان اهالییه ایمکان وئردیک کی، مستقیم و آزاد صورتده اؤز رای لیرینی وئرسینلر.

خلق فیرقه میزین چاغیریشینی بویوک شوق-شعف ایله ایستقبال ائتدی. او گونه قدر هنج بیر اینتیخاباتا شیرکت اتمین آداملار دا دسته-دسته گلیب رای وئرملکه، اؤزلرینی میلی فیکریمیزه شریک اولماقلا، نجه میلی شوعورا مالیک اولدوقلارینی ایثبات ائتدیلر. مخصوصن خانیملارین هوسی داها دا آرتیق ایدی. جوان، قوجا، فقیر و دولتی هامی اؤز سعادتینی دوزگون یول ایله آپاریلما سیندا گوروب رای وئرملک اوچون بیر-بیرینه سیبقت اندیردیلر. انلیمیز رای حؤزملرینه سنل کیمی آخیب گلمکده ایدی.

او شانلی گونلردن بیر نمونه اولماق اوچون، آقای پیشهوری نین آذربایجان روزنامه سینده ۱۲- آزرده یازدیغی بیر مقاله سینی بورادا درج اندیریک:

***

فیرقه میزین تزلزل و ناپذیر عزم و ایراده سی سایه سینده ائل تریندی. خلقین هر بیر ایشه تردید و سوظن ایله باخان طبقه سی، یعنی بازار و ایداره خیدمتچیلری ده میلی مجلسیمیزین سنجگیلرینده شیرکت اوچون نیظامنامه موجه بیبنجه و میلی هنیاتیمیزین رسمی اعلانی ایله تعیین اولونان مودتین آخیر گونلرینده اینتیخابات صاندیقلا رینا هوجوم اندیب رای لیرینی وئرملکه باشلاندى.

اگر بو مودتی ایکی گون تمدید انتمک مومکون اولسایدی، فقط تبریز شهرینده یوزمیندن زیاده رای وئرله جک ایدی.

ظرافات دگیل فقط شنبه گونو خلق سکیز مینه بالیغ رای سالمیشدی. بو ایرانین مشروطه تاریخینده گورولمه میش بیر ایشدیر.

شنبه گونو صاندیقلا ری قباغینا توپلانانلاری گوردو کده اسلامین فتح و ظفر گونلری خاطریره گلیر (اذا جا نصراله) آیه شریفه سینی حقیقی معناسی نظرده موجسم اولوردو. خلق غلبه میزه ایناندیغی اوچون آخین-آخین، دسته-دسته گلیب رای سالیر و الیدی تعریفه بی رنجی مجلسیمیزدن یادیکار اولماق اوزره بویوک خوشحالیق ایله موراجعت اندیردی.

بو موفقیته ایکی بویوک سبب گؤستره بیلریک. اولن فیرقه عضوولرینده وجودا گلن درین ایمان و اونون نتیجه سینده ایبراز ائدیلن قهرمانلیق، ایکینجی خلقین ایچریسینده تولید اولان اعتماد و اینامدان عیبارتدیر. بو ایش هنوز تشکیل تاپیب گوندن گونه مؤحکملمکده اولان جوان فیرقه تشکیلاتی اوچون بویوک بیر ایمتاحان ایدی. فیرقه بو ایمتاحاندان فخر و موباهات ایله چیخماغا موفق اولدو.

تهراندا بویوک ایشیمیزی اوزاقدان تاماشا اندیب موخالیف روزنامه لرین های-کوی سالماسیله موتاثر اولان آزادیخواه دوستلاریمیز بعضن بیزه کومک یئتیرمک فیکرینه دوشوب بو یا بیر آیری آزادیخواهی تشویق اندیب تبریزه یولا سالیب و انله فیکر اندیرلر کی اونلارین رهبرلیگینه فیرقه میزین احتیاجی واردیر. بونیه شهریمیزه وارید اولان آزادیخواه لار ایشیمیزی یاخیندان گوردو کده اؤزلرینی نین ضعف لرینه اعتبار ائدیرلر. بو اوچ آی مودتینده فیرقه نین موباریز و آتش ایچینده یارادیب تربیت ائتدیگی فعال قوه نی (کادری) آلفیشلاماق، اولاردان ایش اؤیره نمگه اؤزلرینی مؤحتاج گورورلر.

فیرقه میزین وجودا کتیردیگی فعال (کادر) سنجگی ایشینده اؤز قودرت و ابستعدادینی بوروزا وئردی. دونن مرکزی صاندیق محلینده یاشلی بیر دموکراتین ۴۸- ساعات تمام اؤز پوستوندا دوام ائتدیگی آشکارا چیخدی. بو آدم پوستی تحویل وئریدکده گولومسونوب، اؤز وظیفه می اینجام وئریدیکم اوچون خوشختم، دئییب ایستیراحت اوچون ائوینه گئتدی.

بیزده ایندی هامیمیز چالیشر، هامی فعالیت گؤستریر، هامی اوزونون عورضه، لیاقت و غنیرتینی بوروزا وئرملکه چالیشر. قوجا، جوان، اوغلان، قیز، یاشلی خانیم، بنلی بوکولوب قوجالمیش کؤهنه مواهید، بیلاخره هرکس اؤز وارلیغی ایله عموم خلق ایشینی آخیرا یئتیرمک ایستیر.

فیرقمیزین ایچینده عظیم بیر قودرت - اینسانی، حیثیته سالان بیر اینتیظام و وجودا گلمیشدیر. عوضولر آرتیق تردید و تزلزوله ایمکان و نرهمیب فیرقمیزین رهبرلیگینی جان و دیل ایله بنیمسه بیب، ایمان و عقیده اوزره مرکزی کومیتین تصمیرینی ایجرا اندیر. ایسلامیتین اول گونلرینده گورولموش تعصوب اوزره وظیفه لرینی انجام وئریرلر. فیرقه دن فقط ساده بیر تبسوم آدیقلارینا ایفتیخار اندیرلر.

ایندی بیزده اولومه گنتمک امری آماغا ایفتیخار ائدن جوانلار تاپیلماغا باشلامیشدیر. حقیقی فداییلر، ایجتیماعی حیاتیتمیزین هر بیر قسمتینده اوز لیاقت و فدکارلیقلارینی ایثبات اندیرلر.

فیرقه آرتیر، ووسعتلنیر، مؤحکملشیر، بوتون خلقی اوز رهبرلیگی آلتینا آماغا قودرت تاپیر.

بو قودرتی، بو لیاقت و بو ایستعدای گورن مغرور باشلار دا اگیلب خلقین عزم و ایراده سینه تسلیم اولور. میلّت یولوندا اولمگه حاضر اولان فداییلرین اللرینی سیخیر. گنج گوندوز فیرقه اوچون چالیشماق و اونون بویوک هدف و مقصدلرینی اده ائتمگه حاضر لاشیرلار.

ایشیمیز خلق ایشی اولدوغو اوچون خلقین گؤستریدیگی حوسن توجه بیزیم اوچون بویوک فتح و موظفیت حساب اولمالیدیر.

آهنین قلعملر و بیخلماز سنگرلرین هامیسیندان مؤحکم، خلقین اورمگیدیر. اورکلری فتح ائدن قوه نین موقابیلینده هنج بیر قلعه موقایمت ائده بیلمز. فیرقمیز خلقین اورمگینی فتح ائتمیشدیر.

بونو مجلس میلی اینتیخاباتیمیز ایثبات ائندی اونو، یعنی او جلب اندیلیمیش اورمگی، ساخلاماق اونون ایسته دیکلرینی و نرتمک زمانی کلیب چاتمیشدیر.

بو جهتن فیرقمیزین یولو موشکول و وظیفه سی آغیردیر، عشقی قازانماق آسان اونو ساخلاماق موشکولور. بیز ایندی خلقین عشقینی قازانمیشیق، اونو ساخلاماق اوچون داها بویوک زحمتلره تحمل ائتمه لی بیک. «پ»

***

اینتیخابات تبریز شهرینده داخی بویوک موفقیته خاتیمه تاپدی. کچن دؤوره بورادا اون گونون عرضینده فقط زوراکي اون بیز مین رای آنجاق توپلانمیشدی. حالبو کی، ۶- آزدن ۱۰- آذره قدر فقط ۵- گونون عرضینده بیزیم میلی سنجگیمیزده رای وئرلرین سایه ۲۳۹۵۱- نفره ینتیشدی.

دئمک کچن دؤورده، گونده میندن داها آز رای وئرلیدیگی حالدا بیزیم میلی اینتیخابات جریانیندا ایسه همان خلق بعضی گونلرده سککیز مین رای وئرمله اوز میلی علاقه سینی گؤستریب، درین بیر مفکوره ایله تکان یندیگینی بوروزا وئریدی. او گؤستریدی کی، پول، طاماح و قورخو واسیطه سیله گورونمسه ایمکانپذیر اولمایان بیر ایشی، خلقین ایمان و اعتقادینی جلب ائتمک سایه سینده آسانلیقلا وجودا کتیرمک اولارمیش.

فیرقمیزین خلق ایچریسینده کؤک سالمیش حؤرمت، علاقه و احتیرامینی ایثبات ائتمک اوچون تبریز نوماینده لرین آدیقلاری رابیرین سایه شایان دیقتدیر. تبریز شهرینین وئریدیگی ۲۳۹۵۱- رای دن ۲۳۵۵۰- سی آقای پیشهورین آدینا چیخمیشدی. بو ایسه نظیری گورونمیش بیر اعتماددیر. ان آخیرینجی رای آلان تبریز وکیللریندن آقای محمد عظیمانین آدینا ایسه ۲۱۲۷۳- اوخونموشدو.

دانشیققلاردان سونرا چیخاریلان قراری یوخاریدا قنید ائتمک، بو قرار ایله حؤکومت میلی میزین پایاسی قورولموش اولدو.

فیرقمیز اولکهمیزی ایداره ائتمک اوچون قانونی بیر موسیسه وجودا کتیریدی. بو موسیسه ایسه آقای شبستری نین تحت ریاستینده تشکیل تاپان هنیات میلی دن عیبارت ایدی.

فیرقه بو هنیات واسیطه سیله کونقره نین قرارلارینی حیاتا گنجیرمگه باشلادی، هنیات میلی واقعه حؤکومت میلی ایشینی گورمگه موظف ایدی.

آبان آیینین ۳۰- دا کونقره طرفیندن اینتیخاب اولونان ۳۹- نفرلیک هنیات میلی همان گون ایسه باشلادی. اونون قاباغیندا دوران موهوم وظیفه آذربایجان مجلس میلی سینی اینتیخاباتی ایدی.

هنیات میلی همان گون ایسه باشلابیب نظارت هنیاتی اینتیخاب اندهرک مجلس میلی اینتیخاباتین فرمانینی صادر ائندی. میلی کونقره نین تاپشیریگی، هنیات میلی نین جیدیته و فیرقمیز مودبیرانه رهبرلیگی نتیجه سینده چوخ سریع بیر صورته ایجرا اندیلیدی. کونقره هنیاتینه مجلس میلی تشکیل اوچون بیر ای وقت وئرلیدیگی حالدا اینتیخابات ۲۱- گونده خاتیمه تاپیب، میلی قورولوشوموزون باشلانغیجی اولان بویوک تاریخی گونده، یعنی ۲۱- آزرده، مجلس میلی میز تاریخی ایفتیخار و شرفه مالیک اولماقلا خلقین درین سئوینجی و احساساتی ایله تشکیل تاپدی.

بو موسیسلر مجلسی نین تنظیم ائدیگی تاریخی سندلردن بیرسی ده آذربایجان مجلس میلی سینی اینتیخابات قانوندور. همین بو اینتیخابات قانونو واسیطه سیله دیر کی، خلقیمیز بوتون ایراندی دموکراتیک نهضتی نین علمداری اولماغا موقوف اولدو. همین قانون واسیطه سیله دیر کی، بوتون ایران خلقی بیزی حقیقی دموکرات تانییب باشلادیغیمیز بویوک ایسه اعتماد گوزو ایله باخماغا باشلادی.

اینتیخابات قانونو، فیرقمیزین مرانامه سینی اساسی اوزره قلمه آلینمیشدیر. بو قانونون اوچ سطیردن عیبارت اولان ۸- جی ماده سی واسیطه سیله فیرقه موتهویرانه و قهرمانلارا یاراشان بویوک بیر قدم گؤتورموش اولدو.

۸- جی ماده بو ایدی:

«۸- ایگیرمی یاشینا چاتمیش بوتون آذربایجانلی آرواد و کیشیلرین اینتیخاب ائتمه حق و اردیر.»

بو ماده قادیلارا و جوانلارا اینتیخاب حقی وئرمکله خلقین بو گونه قدر فلج حالدا یاشایان گنیش کوتله‌سینی سیاسی حیاتا جلب ائدیر و دموکراسی اساسی‌نین مؤحکملمه‌سینه ایمکان یارادیر.

مجلس میلی اینتیخاباتاریندان علاوه هئیات میلی‌نین گوردوگو تاریخی ایشلردن بیرسی ده معروف «دکلاراسیون»- ون ایران صلاحیتدار مقاملارینا و خارجی نوامینده‌لره گؤنده‌رلمه‌سی و ایکینجیسی ایسه آذربایجان والیسی حسام السلطان ایله آپاریلان موذاکیرلردیر. بو موذاکیره آقای پیشه‌وری، آقای شبستری و آقای بیریا توسطیله عمله گلدی. آقای بیات، تهران حؤکومتی‌نین اونا فقط دانیشماق اینتیبارینی وئردیگینی قئید ائدیرک دندی کی: من فقط جاری موقررات اوزرینده انده بیلرم آذربایجانلیلارلا دانیشام. بو دانیشیق‌دان معلوم اولدو کی، او فقط بیزه اندرز وئرمک و نصیحت ائتمکله ایسه خاتیمه وئرمک ایستهمیر، بو ایسه گولونج بیر ایش اولدوغوندان بیر نتیجه‌یه مونجر اولما بیلمزدی. اونا گؤره ظاهرده بؤیوک اینتیبارات ایله گلن والی مجلس میلی‌میزین تشکیلینه بیر نچه گون قالمیش آذربایجانلی ترک اندیپ. طیاره ایله تهرانا موراجعت ائتدی. اوردا وئردیگی گوزاریشن بیزیم انله دقیق معلوماتیمیز یوخدور. لاکین شایعاتا گؤره نهضتیمیزین وجودونو اینکار ائتمگه موفق اولمامیشدیر.

هئیات میلی دؤورسی فیرقهنین ان شدید فعالیت دؤورسی اولموشدور. هئیات میلی اینتیخاباتی دیگر طرفدن ده فدایی تشکیلاتی یارتماغا مشغول ایدی.

۲۱ آذر

۲۱- آذر فیرقه و نهضتیمیزین تاریخینده بؤیوک بیر یئر توتور، بو گونده فیرقهنین تشکیل ائدیگی ایکی بؤیوک سوتون بیر- بیرینه یئتیشمکله نهضت قلعی بیر شکیل آلدی.

بو سوتونلاردان بیرسی فدایی تشکیلاتی ایدی. فیرقهنیز کندلرده طبیعی صورتده باشلانان فدایی نهضتینی تشکیل ائتمگی بیر آی اولدن قارار آلمیشدی. بو تشکیلاتا مستقیم صورتده فیرقهنین صدری آقای پیشه‌وری اوزو شخص رهنبرک ائدیردی. بعضی یئرلرده فیرقهنین ان فعال، ان جیدی و ان شهمتلی کادرلاری بو ایشی تشکیل ائتمگه موظف اولموشدولار. ایش فؤوق العاده سریع اولدوغونا باخمایاراق، سریع بیر صورتده ایرلی گئتمکده ایدی. مرکزی کومیتهنین بو ایشده فداکارلیغی چوخ بؤیوکدور. بو کومیته ساده رهنبرک قناعت ائتمه‌یب اوزونون ان گورکملی عوضولرینی فدایی دستملری باشچیلیغینا تعیین ائتمیشدی. مثلن تبریز فداایلرینی آقای ژنرال کاویان، مراغا فداایلرینی آقای ژنرال کبیری، میانا و سراب فداایلرینی آقای ژنرال غلام دانشیان، میاناب فداایلرینی آقای سرهنگ قولی صبحی، اوسکو فداایلرینی آقای سرگرد کلانتری و اورمیه فداایلرینی آقای آزاد وطن تشکیل ائتمگه مامور اولموشلاردی کی، بونلارین هامیسی فیرقهنیزین مرکزی کومیته‌سی‌نین عوضولریدیرلر.

بنله لیکله دنمک اولار کی، مرکزی کومیته‌میز فدایی نهضتی‌نین ارکان حربی وظیفه‌سینی انجام وئرمیشدیر.

بونلاردان علاوه فیرقه اکتیولریندن سرهنگ آرام، سرهنگ غلامرضا جاویدان، فرضی دهقان، میر کاظم، میر خلیل، پیشنمازی، میر ابوالفضل هاشمی، تیزفهم و خلیل آذر و باشقالاری‌نین فدایی رهنبرک‌لرینده بوروزا وئردیکلری شهمت و فداکارلیق شایان دقتدیر. بو اینکار اندیلمه‌ین حقیقت ایثبات ائدیر کی، فیرقهنیز فدایی تشکیلی و اونون رهنبرک‌لرینده مستقیم صورتده چالیشیب و حثیرت آور بیر صورتده لیاقت بوروزا وئرمیشدیر. اگرچی الهه صحیح بیر صورت یوخدور ولی بیرینجی گورونوشه ایستینان دنیه بیلیریک کی، اینه سیلاح آلیب اولوم- دیریم مباریزه‌سینه حاضر اولان قهرمان فداایلرین یوزده دوخساندان یوخاریسی فیرقه عوضولری اولموشدور.

ایران خلقینی ایللر بویو ازیب اسارت آلتیندا ساخلایان تهران ایرتیجعی‌نین باغرینا قورخو سالان بو بؤیوک تشکیلات ۲۱- آذرده بیر آیدان یوخاری سابقه‌سی یوخ ایدی. اونون عملیاتی ایسه مجلس اینتیخاباتی باشلادیقدان سونرا ظاهره چیخمیشدی، سراب، میانا و مراغا فداایلرینه مخصوص امر وئریلمیشدی کی، اینتیخابات قورتارانندان سونرا عملیاتا گیریشینلر.

بونلا بنله مجلس میلی‌میزین آچیلش گونو، اونون امنیتی‌نین تامین ائتمک و تصمیماتینی مؤوقع ایجرا یا قوبماق اوچون اطرافدا اولان فدایی دستملری مونظم صورتده حرکت ائدیرک شهری موخاصیه‌یه آلمیش و شهر فداایلری ایسه اوز وظیفه‌لرینی انجام وئرمک اوچون حاضر باش حالینا گلیمیشلردی.

ایکینجی سوتون ایسه یئنه مرکزی کومیتهنین ایکینجی دسته‌سی واسیطه‌سیله ایسه باشلاییب موفقیتله ایجتیماعی و سیاسی سنگرلری بیر- بیری‌نین دالینجا ایشغال ائدیب ایرلی گلیمیشلردی.

بو سوتوندا فیرقه صدری و اونون موعاونلری آقای شبستری و آقای بادکان باشدا اولماق اوزره، یئنه ده مرکزی کومیته عوضولری بیرینجی صفده مباریزه ائدیب، بؤیوک و حثیرت آور ایشلر گورمکده ایدیلر.

بو سیاسی و ایجتیماعی مباریزه صفینده داها آرتیق فعالیت گؤسترن مرکزی کومیته عوضولری آقای بیریا، آقای قیامی، آقای ولایی، آقای خلیل آذربادکان، آقای جودت، آقای شاهین، آقای چشم آذر، آقای رفیعی، آقای زفیری، آقای پیشنمازی و آقای هاشمیا و سایرلرینی گؤستریمک اولار کی، گنج- گوندوز باتماییب خلقی تشکیل و افکار عومومونو حاضر لاملاقلا مقصد و هدفی یاخینلاشدیرماغا موفق اولموشلار.

نهایت هر ایکی سوتون ۲۱- آذرده تبریز شهرینده، مجلس میلی تشکیلی گونو تعیین ائدیلن هدف و محله بیر- بیرینه یئتیشمیش، بو واسیطه ایله دونیا یا سس سالان میلی حؤکومتیمیز وجودا گلیمیش و نهضتیمیزین ایکی ارکانی‌نین بیرلشمه‌سیله بؤیوک بیر تاریخی حادثه منیدانا چیخمیشدیر.

مجلس میلی تشکیلی، ۲۱- آذر شرایطینده آغیر و بؤیوک بیر ایش ایدی. او گون هنوز سرتیب درخشانی‌نین نیظامی قوه‌سی خلع سیلاح ائدیلمه‌میش، پولیس و ژاندارم تشکیلاتی تامایله بیزیم الیمیزه کؤچمه‌میشدی. شهرین اوزونده هر ساعات تصادم گوزله‌نیلیب و بعضی فدایی باشچیلاری‌نین ناشیلیغی جهتیندن توفنگ و موسلسل آتیشمالاری دا بعضن ایتیفاق دوشوردو.

بونولا بئله فيرقه رهبرلری قبلن تهییه اندیلن نقشه اوزمربله ایشلرینه دوام اندیب، گنج- گوندوز چالیشاراق مجلسین نیظامنامه و تشکیلاتینی وجودا گنیرمکن چکیمهیردیله.

مجلسیمیزی، ۲۱- آزرده نومایندهلرین ان یاشلیسی حساب اولونان آقای رفیعی، سینی رییس سیمتیله ایفتیتاح ائتدی. سونرا ایسه تشکیلاتی ایستهنیلن کیمی قوروب نیظامنامهنی کنچیرمک اوچون آقای پیشهوری ریاسته اینتیخاب اولدو.

اوگون مجلس فؤوق العاده عظمتلی ایدی. بعضی خارجی دؤولترلر نومایندهلری و شهر اهالیسین موختلیف طبقهلرینین گؤرکملی باشچیلارینی بیر چوخو تاماشاچی صفتیله حاضر اولموشلاردی.

آقای پیشهوری تاریخی جلسهنی ایداره اندهرک نیظامنامهنی مشروح بیر صورتده تؤولیضیح اندهرک مجلسین تصویبینه یئتیردی. موسلسل و توفنگ سسلرینین شدید بیر صورتده دوامینا باخامپاراق مجلس کمال سوکوت و آرامیش ایله فعالیتینه ایدامه وئریب، اوزنون ریاست هئیاتینی اینتیخاب ائتدی.

هئیات ریاست اینتیخاب اولدوقدان سونرا آقای پیشهوری ریاست کورسوسوندن آشاغی اننیب آقای شبسترینی اینتیخاب اولدوغو ریاست وظیفهسینی انجام وئرگه دعوت ائتدی. ایش باریک بیر یئره چاتدیغی اوچون جیدی بیر قدم داها گؤتورمک لازیم ایدی. آقای شبسترینی ریاست وظیفهسینه اینتیخابی میلی حؤکومت تشکیلی پیشناهادی ایله باشلاندی. موختصر موداکیره دن سونرا بوتون دموکراتیک اولکلرده اولدوغو کیمین مجلسده اکثریت قازانان فیرقه لیدرینی حؤکومت تشکیلی اتمهسی قرارا آلیندی. بو طریق ایله آقای پیشهوری باش وزیر اینتیخاب اولدولار.

ایشی بیر آن تاخیره سالماق مقصدی ایله آقای پیشهوری مرکزی کومیتهنین تصمیمی اوزرینه گون اورتادان سونرا مجلسده حاضر اولوب آشاغیداکي تفصیل و ترتیب ایله میلی حؤکومت اعضاسینی و اونون پروقرامینی مجلسه تقدیم ائلهدی.

آذربایجان میلی حؤکومتی

آذربایجان مجلس میلیسینین دونن گون اورتادان قاباقکی جلسهسینده آذربایجان دموکرات فیرقهسینین رییسى آقای پیشهورینی آذربایجان میلی دؤولتینی تشکیلی وئرگه نامزد و مامور ائتدی.

آقای پیشهوری گون اورتادان سونراکی جلسهده اؤز کابینهسین آشاغیدا فنید اولونان ترتیب اوزره مجلس میلییه معریفلیک ائتدیله:

۱- باش وزیر	آقای سید جعفر پیشهوری
۲- داخيله وزیرى	آقای دکتور سلام اله جاوید
۳- خلق قوشونلاری وزیرى	آقای جعفر کاویان
۴- فلاحت وزیرى	آقای دوکتور مهتاش
۵- معاریف وزیرى	آقای محمد بیریا
۶- صحیه وزیرى	آقای دوکتور اورنگی
۷- مالیه وزیرى	آقای غلامرضا الهامی
۸- عدلیه وزیرى	آقای یوسف عظیما
۹- یول و پوست و تلغراف و تلفون وزیرى	آقای کبیری
۱۰- تیجارت و ایقتیصاد وزیرى	آقای رضا رسولی
۱۱- ایش و زحمت وزیرى تعیین اولونانا کیمی او ویزارتخانایا مربوط اولان ایشلره باش وزیرلیک نظارت ائدهجکدیر.	

کابینه معریفلیک اولدوقدان سونرا ایتیفاق آرا ایله تصویب اولوب، سونرا مجلس طرفیندن آقای زین العابدین قیامی دیوان- تمیز ریاستینه و آقای فریدون ابراهیمی آذربایجان مودعی العموملو غونا اینتیخاب اولدولار.

آقای پیشهوری اؤز دؤولتینین برنامهسینی گنیش صورتده تشریح اندیب و آذربایجان میلی حؤکومتینین پروقرامینی (برنامهسینی) آشاغیدا فنید اولان تفصیل اوزره قیرانت ائتدیله.

آذربایجان میلی حوکومتی نین پروقرامی (برنامه‌سی)

آذربایجان میلی کابینه‌سی، آذربایجان خلقی نین ایلر بویو آرزو انتدیگی میلی موختاریتینی عملن وجودا کتیرمک و بو واسیطه ایله آذربایجان خلقی نین میلی احتیاجلارینی رفع اندیب، اونو ترقی و تکامله سؤوق ائتمک اوچون آشاعیداکی وظایفی اؤزونون یاخین هدفی و برنامه‌سی قرار وئریر؛

۱- میلی موختاریتیمیزی دونیایا تانیتماق، اونون داوام و بقاسینی تامین ائتمک اوچون جیدی تدبیرلر گؤروب، صلاحیتدار مقامات ایله موذاکیرمه گیریشمک، ایرانین ایستقلال و تمامیتینی خللدار ائتمدن میلی دؤولتیمیزی دموکراتیک اساسلار اوزره قورماق و بو یولدا قاباغا چیخابیلن موشکولاتی رفع ائتمک.

۲- میلی موختاریتیمیزی مؤحکم اساسلار اوزره قوروب، اونو خلقه یاخینلاشدیرماق مقصدی ایله چوخ نئز بیر صورتده ویلایت انجوملری نین اینتیخاباتینا باشلاماق و یئرلی ایدارلرین نظارتینی اونلارین ایختیارینا قویماق.

۳- شهرلریمیزین عومران و آبادلیغی اوچون بیلاتاخیر شهر انجوملرینی، دموکراتیک اساسلار اوزره اینتیخاب اندیب، اونلارین ایشلرینی دوزگون و صحیح بیر صورتده جریانا سالماق.

۴- یئرلرده موعتید آزادیخه آداملاردان، فرماندار و بخشدارلار اینتیخاب اندیب، اونلارین واسیطه‌سی ایله کنچمیش ظالیمانه حرکتلر و خلقی تحقیر اندیجی عمللرین قاباغینی آلیب، بوتون اولکده امنیت و آسایشی تامین ائتمک.

۵- ژاندارم و پولیس ایدارلرینی خایین و خلقی ازیب فلاکته سؤوق ائدن اشخاصین الیندن چیخاریب، آزادیخه و میهن پرست اشخاصا تاپشیرماق و اونلارین ایشلرینی خلقین آرزو و احتیاجاتینا موتناسب بیر حالا سالماق.

۶- مالیات قانونلارینی نظردن کنچیرمک و مالیه ایدارسی نین دخل و خرجینی تفتیش ائتدیکدن سونرا، چوخ نئز بیر صورتده میلی بودجه لایحه‌سینی مجلس میلی‌یه تقدیم ائتمک. عومومیتله مالی سیاستین کلیر و مخاریج اساسینی مملکتین ترقی و تکاملی اوزرینده قرارلاشدیرماق.

۷- موختاریتیمیزی، مجلس میلی‌میزی و میلی دؤولتیمیزی قورماق و اونون گله‌جگینی تامین ائتمک اوچون کندلرده و شهرلرده وجودا گلن فدایی دستلرینی بیر مرکز اطرافیندا تمرکوز وئریمک، میلی خلق قوشونو وجودا کتیریمک و بو قوشونون تسلیحات و تنظیماتینی معاصر حالا سالماق مقصدی ایله جیدی تدبیرلر گؤرمک.

۸- فرهنگ و معاریف ساحه‌سینده دؤولتیمیزین قاباغیندا ایکی بؤیوک مساله دورور. بیرینجیسی اؤز میلی دیلیمیزی بوتون مدرسه‌لرده رسمی اولراق قبول و ایجرا ائتمک، ایکنجیسی ایسه عومومیتله ساوادسیزلیغا قارشی مباریزه آپارماق، مجانی و ایجباری تحصیلی عملی یولونا قویماق. بونلارین هامیسیندان زیاده، میلی حوکومتیمیز عالی تحصیل مساله‌سینه اهمیت وئریمک، میلی دارالفنونوموزون اساسینی قورماغا چالیشمالیدیر.

۹- تیجارت و ایقتیصاد ساحه‌سینده میلی حوکومتیمیز بیرینجی نؤوبه‌ده میلی صنایعیمیزه اهمیت وئریمک، مؤوجود کارخانالاری دوزگون یولونا قویماق. ایکنجی نؤوبه‌ده یئنی کارخانالار آچماقلا، مملکتین صنایعینه اولان احتیاجاتینی تامین ائده‌جکدیر. تیجارت ساحه‌سینده دؤولتیمیز آذربایجانین تیجارت مرکزی اولایلمه‌سی اوچون تدبیرلر گؤره جک و یوللار آریاجادیر.

۱۰- یوللارین تعمیر و احداثی، پوست و تلفراف و تلفون کیمی ایرتیباط وسایطی نین گنیشلندیریمک، معاصر حالا سالیمناسی حوکومتیمیزین اساسی وظیفه‌لریندن دیر.

۱۱- کندلی ایله اربابلار آراسیندا تولید اولان ایختیلافتی رفع ائتمک اوچون موتقابیل ریضایت شرطی ایله، جیدی قانون لایحه‌سی تنظیم اندیب، بو یول ایله کندلی و ارباب مساله‌سینی حل و تصویب ائلمه‌مک.

۱۲- کندلرده و شهرلرده گوندن - گونه آرتماقدا اولان ایشسزلیگین قارشیسینی آماق اوچون خالیسه تورپاقلارینی فؤوریتله زارعلر آراسیندا تقسیم ائتمک. همچنین آذربایجان ترک اندیب اونون خاریجینده میلی موختاریتیمیز علییه تبلیغات آپارانلارین دا یئرلرینی ضبط اندیب کندلرین ایختیارینا قویماق ایله یئرسیز کندلر آیقلاندیریلمالیدیر. بوندان علاوه خلقیمیزین اکثریتینی تشکیل ائدن کندلر اولدوغو اوچون گله‌جکده بانک کشاورزینی انله بیر صورتده قوتلندیریمک لازیمدیر کی، انلییه بیلسین کندلییه اعتیار وئریمکله یئر مساله‌سینی حل ائتسین و اربابلار اؤز مئیل و رغبتلری ایله یئرلری کندلرله عادیلانه قیمتله ساتا بیلسینلر.

۱۳- بئکارلیقا جیدی مباریزه ائتمک اوچون جیدی تدبیرلر گؤرمک، ال صنایعی، یول ایشلری، کارخانالار تاسیسی، فلاحت و تیجارتین آرتماسی وسیله‌لریندن جیدی صورتده ایستیفاده ائتمگی لازیم گؤرور.

۱۴- کارگر و زحمتکشلرین معیشتینی دوزگون یولا قویماق اوچون ایش و زحمت قانونونون لایحه‌سینی تهییه اندیب مجلسه تقدیم ائتملی و عین زماندا ایشچیلرین بیمه اندیمه‌سینی ایجباری ائتمک اوچون تدبیرلر گؤرمه‌لیدیر.

۱۵- صحییه ایشینه توجه اندیب بیرینجی نؤوبه‌ده عمومی و موسری خسته‌لیکلرین قاباغینی آلیمناسی و مخصوصن کندلرده و آشای طبقه‌یه حکیم و داوا بئتیرمکله خلقین بهداشتینی تامین ائتمه‌لیدیر.

۱۶- مجلس شورایی میلی طرفیندن بو آنا قدر وضع اولونموش قانونلاری، آذربایجان خلقی نین حیاتینا و میلی موختاریتینه موناسیب بیر صورتده ایصلاح اندیب تازا موفید لاییحملر پیشناهاده ائتمک .

۱۷- خصوصی مالکیت حاقیندا آذربایجان میلی حؤکومتی، مملکتین بوتون ساحه لری اوچون خصوصی مالکیتی قبول اندیب، مملکتین و خلق ایقتیصادیاتی نین ترقی سینه و خلقین رفاه حالینا سبب اولان هر جور خصوصی ایقدماتا کؤمک اندهجکدیر .

۱۸- آذربایجان میلی حؤکومتی، اولکه ده یاشایان عموم اهالی نین ویجدان و عقیده آزادلیغینا احترام اندهجکدیر .

۱۹- آذربایجان میلی حؤکومتی، آذربایجانلیلارلا بیرلیکده آذربایجاندا یاشایان بوتون هموطنلری خصوصی ایله کوردلری، اثرمنیلری، آسورولاری و باشقالارینی حقوق و قانون موقابلینده موساوی حساب اندیر .

۲۰- آذربایجان میلی حؤکومتی، مرکزی ایران حؤکومتینی تانیماقلا برابر بو حؤکومتین آذربایجانین موختاریتینه موخالیف گلمه یین، آذربایجان خلقی نین مجلس موسیسان و آذربایجان مجلسی نین موراجعتنامه و قرارلاریندا قنید اولونان میلی حقوق و طلبرینه ضید اولمایان تدبیرلرین حیانا کنچیره جکدیر .

برنامه نین اطرافیندا موفصل صورتده بحث ائتدیکن سنورا رای آلینب، آذربایجان میلی حؤکومتی نین برنامه سی اینتیفاق آراء ایله تصویب اولدو .

***

ایگیرمی بیر آذر، دئمک اولار فیرقه میزین شدید فعالیت گونلری نین ان بیرینجی حساب اولونمالیدیر. بو بیر گونون عرضینده گورولن ایشلری اگر شرح وئرسک اوزو بیر تاریخ کیتابی اولا بیلر. فداییلرین شهره ووردو، مجلسین یئنی آچیلیشی، اونون هیات ریاستی نین اینتیخابی، نظامنامه سی نین تصویبی، میلی دؤولتین تشکیلی و اونون یوخاریداکی تفصیل اوزرلیه تقدیم ائتدیگی برنامه نهایت تبریز ده اولان دؤولت مسلح قوهرلری نین باشچیلاری ایله و اونلارین تسلیمی حقیقده آپاریلان ۸- ساعاتلیق دانیشیق، انله ایشلردیر کی، عادی بیر زماندا اونلارین ایجرا سی اوچون گونلر بلکه ایلاز صرف ائتمک لازیم گلیردی.

مخصوصن میلی حؤکومتین وضعیته حاکیم اولوب بو بویوک تحولات نتیجه سینده منیدانا چیخا بیلن بوتون حادثه لردن برق آسا حرکت ایله جیلووگیرلیق ائتمه سی، بیرینجی درجه ده قنید اندیلمه لیدیر.

اوگون تبریز شهری مسلح فدایی قوهرلری ایله خینجا- خینج دولمشدو. ایستر شهرده اولان، ایستر سه اطرافدان گلن بعضی ماجراجو عونصورلر ساده بیر سو حادثه یه مونظیر ایدیلر کی، توکولوب خلقین ائولرینی و بازاری غارت ائتسینلر. فیرقه میزین جیدی گؤستریشی و یئنی قورولموش میلی حؤکومتی میزین شدید تدبیرلری سایه سینده بو قورخولو ایشین قاباغی آلیندی.

نهایت تبریز آزاد بیر صورتده نفس چکیب، اوز دوغما دؤولت تشکیلاتینی محبتله باغرینا باسماغا موفوق اولدو. فیرقه میزین دؤولت قورولوشوندا گؤستریدیگی لیاقت و امنیتی برقرار ائتمک یولوندا بوروزا وئردیگی قودرت، عموم طرفیندن سئوینج ایله قارشیلانیب خلقین گله جگه امید و ایطمینانی آرتماغا باشلادی.

آذر آیینین سون گونلرینده دوغورودان دوغورویا بوتون آذربایجان خلقی بویوک جشن و بایرام گونلری کنچیرمکه ایدی. بو نهضتین موفقیته قورتارماسی خلقی مسرته گلیردی. ایللر بویو اسارت بویوندوروغو آلتیندا سوروکله ن جماعتین، نهضت میزین ایجاد ائتدیگی امید نورو اثرینده اوزلری گولمگه و اونلارین ۲۵- ایلیک دیکتاتورلوق دؤره سینده سیخیلیب، ازلیب، یاس و بئچارالیغا محکوم اولان اورکلری آچیلیب فرح و شادلیقلا دولماغا باشلادی. ۲۱- آذر مستقیم خلق گونو، خلق بایرامی یئرینی توتدو، بوتون کندلر و شهرلریمیز بو بایرامدا اورکدن شیرکت ائتدی.

میلی حؤکومت

فیرقه میزین گؤستریشی و فیرقه صدری نین مستقیم رهبرلیگی ایله تشکیل تاپان میلی حؤکومت همان گون ایشه باشلادی. اگر چه حؤکومتی تشکیل اندن وزیرلرین هامیسی دؤولتی ایشلرده ناشی و سایقه سیز آداملار ایدیلر، بونولا بنله اونلاردا اولان صمیمیت و فداکارلیق نتیجه سینده قارشیدا دوران موشکولاتا باخمادان، دؤولت ریسی سیاسی معلوماتی و اوزون مودت آپاردیگی سیاسی و ایجتیماعی مباریزلردن آلدیگی تجربهلرینه ایستینادن عؤده لرینه موحو اولدیلن وظیفه نی لیاقت و شرافتله انجام وئرمگه باشلادیلار.

میلی دؤولت بیرینجی قدمدن اوزونو فیرقه، مجلس و بلکه عموم خلق قارشسی سیندا مسول حساب ائتدیگی اوچون مجلسه تقدیم ائتدیگی پروقرامی اوزونه سرمشق قرار وئریب اونون ماده لری نین ایجرا سینا هیمت صرف ائتمگه باشلادی .

بیرینجی نؤوبه ده دؤولت تشکیلاتینی موضیر و فاسید عونصورلردن تمیزلهمک و بو تشکیلاتی خلقین آرزولارینی یئرینه یئتیرمک وظیفه سینه اویغون بیر حالا سالماق لازیم گلیردی. بو موشگول وظیفه نی بیر یا نچه گونده ایجرا ائتمک اولمازدی. اونا گوره ایتمام حوجت اولماق شرطیله اونلارا خیطابن آشاغیداکى اعلامیه نین اینتیشارینا لوزوم گوروندو:

آذربایجان میلی حۆكومتی نین اعلامیهسی

آذربایجان مجلس میلیسی نین اینتیخاب انتدیگی آذربایجان ملی دۆولتی ایرانین ایستقلال و تاممیتینی حیفظ ائتمکله برابر ایشه شروع انتدیگینی بو واسیطه ایله بوتون خلقه اعلام اندیر.

بو اعلامیه موننتشیر اولان گوندن اعتیبارن مالکیت خصوصی محفوظ اولماق شرطیله بوتون آذربایجاندا اولان دۆولت ایدارملری تازا حۆكومتین تحت ایختیارینا گنجدیگیندن عموم دۆولت مامورلارینا اؤز وظیفه لری دوزگونلوک و صداقت ایله انجام وئرملری تاپشیریلیر. و تازا دۆولتین مرلرینه ایطاعت اندیب اونون دستوری ایله رفتار ائدن کارمندلر اوچون موناسیب ایش شراییطی وجودا کتیریله جک. ایشلمکدن ایمتیناع اندنلر ایسه کمال احتیرام ایله ایستمدیکلری بیره گۆندهر یله جکلر.

آذربایجان میلی حۆكومتی خلقین سعادت و خوشبختلیگیندن اؤترو قورولدوغو اوچون عموم خلقی فعالیتیه، دوزلوکه، آسایش و امنیتی حیفظ ائتمکله بیر-بیر یله قارداشوار یاشاماغا دعوت اندیر.

امنیتی ایخلال ائدن و خلقین مال و جان، ناموس و حیاتی تاجاوز ائله یئرلر همچنین دۆولت مالینا خیانت الی اوزادیب دۆولت ایدارملریندن سو ایستیفاده اندنلر و یا دۆولت ایدارملرینده خرابکارلیق، موسامیه و اؤز وظیفه سینده کوتاهلیق ائتمک کیمی خیائانه تشبوتلر بوروزا وئرلر ایسه خلقین دوشمنی حساب اولونوب و میل و دۆولت یانیندا نیفرت و اینزجار قازانماقدان علاوه قانونی محکمه واسیطه سیله موجازات اندیله جکلر.

هامیدان خلقه و اؤلکویه و آذربایجانین گله جگی یولوندا جیدیت گۆزله نیر، دۆولت ایسه اونون شراییطینی وجودا کتیرمکله چالیشاجاقدیر.

آذربایجان میلی وزیرلر هیاتی عئین زماندا آذربایجاندا ماموریتلری اولان خارجی دۆولتلرین دیپلوماسی نومابنده لرینه ایطیلاع وئریر کی، کمافی السابق اولارین بین المللی قانونلار شراییطینده اولان حق و ایختیارلاری کمال دیقت و احتیرام اولونا جاقدیر. همچنین دموکراتیک دۆولتلرین اتباعی نین آسایش و امنیتی حیفظ ائتمک یولوندا میلی دۆولت هنج بیر فداکارلیقدان خوددارلیق ائتمیه جکدیر.

بوگوندن اعتیبارن دۆولته متعلق اولان منقول و غیر منقول اموال و همچنین نقد و جینس و اعتبار میلی، دۆولت ایختیارینا گنجدیگیندن اولارین ساخلاماغینا مووظف اولان دۆولت مامورلاری گنجمیشده و نردیکلری تعهود و قبول انتدیکلری مسولیت اوزره اولارلی حیفظ و حراست ائتمکله مجبور دورلار. بو امالی حنیف و منیل اندنلر آغیر جزالار ایله موجازات گۆر جکلر.

آرتیق آذربایجان میلی حۆكومتی تحقوق تاپمیش، خلقین ایرادسیله داخلی میلی دۆولتیمیز وجودا گلیب رسمی صورتده خلقیمیزین آرزو و آمالینی ایجرا ائتمکله باشلامیشدیر. خلق ایسه اؤز میلی حۆكومتینه وار قوه سیله موساعدت گۆستریب اونون فعالیتی اوچون موناسیب شرایط وجودا کتیرمه لیدیر.

بوخاریدا قئید اندیلدیگی کیمی دۆولت وار قوه سیله امنیتی حیفظ ائتمکله چالیشیر. اونا گۆره خلق اوچون نیگار ان اولماغا هنج بیر دلیل بوخدور. هر کس اؤز ایشینه مشغول اولمالی، اؤز ایستدیگی کیمی یاشامالی دیر. بازار ی باغلاماق، مدرسهرلی تعطیل اندیب وحشت و ایظطیراب یاراتماغین معناسی بوخدور، حۆكومت اؤز برنامه سینین خلقین احتیاجاتی اوزرینده قورموشدور. اونا گۆره خلقی ناراحت اندن حادیه لره یول وئریمیه جکدیر.

تصادوفی حادیه لره ایسه چوخ نئز بیر زماندا خاتیمه وئرله جک. ماجراجولار، آسایشی ایختیلال اندنلر عالج محکمهلر طرفیندن مواکیمه و شدید بیر صورتده موجازات اولونا جاقلار.

هنج بیر پیس ایتیفاق دوشمه یه جک، هنج کسین حوقوقونا تعرض اولما یا جاقدیر. میلی حۆكومت نظچیه ایداره سینین تازا قوه لر، وسیع ایختیارات ایله گولندیرمیشدیر. هر ج و مرج و نامنلیگه آرتیق مئیدان وئریمیه جکدیر. مخصوصن مدرسهرلیمیز همان سابق پروقراملارینی تعقیب ائتمه لی، موسصیلریمیز وار قوه لر یله ایمتاحانلارا حاضر لاشمالیدیرلار.

کندرله و شهر یستانلاردا ایسه جیدی صورتده ایشه باشلانیب عادی حال وجودا گله جک و دۆولت مامورلاری فداییلرین غنرمسول اشخاصین دخالتی اولمادان اؤز وظیفه لرینی انجام وئریمکله قادیر اولاجاقلار. فدایی دستهلری اینتیظام آلتینا آلینیب معین مرکز ه تربع اولاجاق و بو واسیطه ایله هر بیر سو حادیه احتیمالی نین قباغی آلینا جاقدیر.

گندین چالیشین آسوده اولون، میلیمیزین گله جگی و سعادتینی تامین ائتمک اوچون قبول انتدیگینیز وظیفه نی صداقت و ایمان ایله انجام وئرین. دۆولت عموم هموطنلردن بونو طلب اندر.

او گونلرده آذربایجان خلقی نین گله جگی باره سینده هر کس بیر جور دوشونوردو. حتی فیرقه میزین رهبرلیگی سایه سینده وجودا گلن میلی حۆكومه ایکی اؤرکلی لیکله ده باخانلار وار ایدی. آشاغیداکی مقاله او وقت فیرقه سیرالاریندا چالیشان بعضی موردد روشنفیکرلرین نظریندن بیر نمونه اولماق اوچون بورادا درج اندیلیر. بو مقاله آذربایجانین ۷۹- جو نومره سینده «نوروز» ایسم مستعار آلتیندا یازیلیمیشدیر.

بۆيوك مسوليت قارشى سىندا

دۈنەنە كىمى مىلتىمىزىن ضاللىتىنە دۆلەت ايشلىرىنى مسول تانيردۇق. دۈنەنە گىچى، داھا دۈنەنكى ايش باشىندا اولان عونصورلارنىن عملياتىنى تقبىح ائتمەكەن خوددارلىق ائدىلمەيدىر، اولارنىن نا جوانمردانا ظولملرى، ائجافلارى خلقىمىزىن كاساسىنى لىرىز ائدىب نتيجهسىندە فدائىلرىمىز دستەسىنى ويجودا كىرىدى و آز اموئدە ظرفىندە حۆكۈمى الە آلىب مىلتىن دۆنەنمىز ايرادەسىنى ائىبات ائتىدۇر.

بونا گۆرە دە دۈنەنكى شىخىتلىرى تحقىر، ائىتىقاد ائتمەكە مملكتىمىزىن اوموراتى حل اولمايلاقىدۇر.

بوگوندىن اعتبارن آذربايجان اۆز هنىات دۆولتىنى و خلقىمىزە رەبلىك ائدىن فىرقە ايشچىلرىنى مىلتىن سعادىنە و اونو دوزگون يولا آپارماغا مسول تانيرلار.

آذربايجان دۆولتىنىن قارشى سىندا مۆحترم صدرىمىز آقاي پىشەورىنىن دندىگى كىمى بۆيوك مسوليت دورور!

آذربايجانى بىر مۆقع دۆولتە تاپشىرىلار كى، اوندان ابدن آثار تمدون و تكامل بوخودور!

شەرلىرىمىز خرابا، كندلرىمىز وئراننا، خلقىمىزىن يوزدە يوزو عصرىمىزە اولان عولوم و صنایعدن بى بهرە دىرلر!

بئله بىر مۆقعەدە آذربايجان مىلتىنىن حياتىنى هنىات دۆولتە تاپشىرىلار. بونا گۆرە دۆولت چوخ بۆيوك مسوليت آلتىنا كىدۇر، آيدىندىر كى، خلقىمىزىن اومىد و آرزوسو تازا دۆولتە باغلىدىر.

آذربايجان خلقىنى ايللر بويو تهرانىن ياراماز عونصورلرى سويوب، چاپىب، ناموسونا، مالينا تجاوز ائدىب. نتيجهدە بئش مىليونلوق بىر مىلتى بىخبر از همه چىز ساخلامىشدىرلار.

اونلار اۆز نقشەلرىندە ناپلئون و اترلودا باغىشى اونودموش كىمى مىلتىن اىستعمار ايدارەسىنى اونودوب نتيجهدە بو گونكو شىكستە معروض قالدیلار.

آذربايجان بىر يارالى آدام كىمى موسىتيد جالدارلارنىن اليندن قورتولوب صدق، موشفىق بىر طبىبه مۆحتاجدىر. اونون يارالارىنىن ساغالماسىنا چوخ بۆيوك فداكارلىق اىستەيدۇر. بو ايشە عۆهدەئدر اولان فداكار شىخصلر گىچە گوندوز يورولمادان ايشلەمەيدىرلر.

مىلت بۆيوك وظيفەنى آذربايجان دمۇكرات فىرقەسىنىن مۆحترم صدرى آقاي پىشەورىنىن عۆهدەسىنە قوبۇدور.

آقاي پىشەورىدە اولان فعالىت، جىدەت، فداكارلىق بىزى بو بۆيوك امرىن انجamina اومىدوار ائتمەكە برابر خلقىمىزە سعادىنى بىر گلهجك ائندىدن پىشىنلىك اولور.

آقاي پىشەورى، سىنىن چوخلۇغونا و ويجودون ضعيف اولماسىنا باخمايلاق زواللى مىلتىنى مودەئش اوچورومدان نىجات وئرمك وظيفەسىنى بونونا آلمىشدىر.

بىز بو فداكارلىغى صمىم قلىدن آقاي پىشەورىيە و خلقىمىزە كى، بئله بىر اىگىد اوغول جامىعەيە تەقىم ائدىدۇر تىرىك ائتمەكە برابر اونون موفقىتىنى آرزو ائدىرىك.

بوندان سونرا آقاي پىشەورى آذربايجان مجلس مىلىسىنىن قارشى سىندا آذربايجان دۆولتىندە ويجودا گلن غلط ايشلر بارەسىندە مسول اولاقىدۇر.

مجلس خلقىمىزىن سعادىنى آقاي پىشەورىدىن گۆزلەمەكە برابر اونون هر جور اىشتىهااتا، مىلتىمىزىن علنىهەنە انجام تاپان ايشلردە مسول تانمايلاقىدۇر.

بونا گۆرە رىيس دۆولت اىكى بۆيوك مسوليت قارشى سىندا واقع اولوب كى، هر اىكىسى دە حايز اهمىتدۇر، بىرنجى دفعە دۆولت و وطن خاينلرى ايله جىدى موبارىزە آپارماقدىر. بو پارازىتلرى گرک تمام ايدار ائدان توتوب محكمە مىلىنىن الينە تاپشىرىسۇنلار. اىكىنچى ايسە مىلت قارشى سىندا خلقىمىزىن سعادىنە مسول واقع اولوب ايللر بويو اسارت آلتىندا قالان مىلتىمىزى دوزگون يولا سۆوق ائتمەيدۇر. فعلىن بو اىكى بۆيوك وظيفە هنىات دۆولتىن قاباغىندا، لىكن هىمت و ايرادە هر بۆيوك مسولىتدن يوكسك دىر، كىمسەدە ايرادە ووطن محبتى اولسا بۆيوك موشگولاتى حل ائندە بىلر. هنىات دۆولتدە اولان ايرادە و جىدەت و صداقت بىزى موفقىتە اومىدوار ائدىر. بوندان سونرا بىز قاباقدكى اولان خاينلرىن عملياتىنى اونودوب، حال حاضریدا اولان دۆولتىمىزىن عملياتىنى قدم بىقدم تعقىب ائندەجەيىك. «نوروز»

تارىخى بىر سند

۲۱- آزدە تشكىل تاپان مىلى حۆكومت اگىرمى اىكى آزدە شەردە اولان نىظامى. پوليس و ژاندارم قوولمىزىنىن تەكلىفنى موعىن ائتمك و بو ايشى صلوح يولو ايله انجام وئرمك اوچون، ۲۱- آزدە باشلانان مۇذاكىرەيە ايدامە وئردى.

اول پوليس اونون دالىنجا ژاندارم قوولمىزى قئىد- شىرطسىز تسلیم اولدولار. چەربانى مامورلارى مىلى دۆولت طرفىندن تعيىن اولونموش يىنى مامورلارنىن كۆمگى ايله شەرىن امنىت و ائىننىظامىنى حىفظ ائتمگە مامور اولدولار. ژاندارملار ايسە تامامىلە خلع سىلاح اولونوب ايدارلرىنى تحویل وئرمگە مجبور ايدىلر.

قوشون فرماندهی ایسه تهراندان آلدیغی خابانه امر اوزرینه اوزون مودت مقاومت گؤستریم مسالهنین قانسیز بیر صورتده حل اولونماسینا ریضایت وئرمیردی. بو ایسه هم اوزونون همده نیظامی افرادینین محو و ایظمیحلالی دئمک ایدی. چونکی اگر ایش آتیشما و جنگه مونور اولسایدی نیظامیهده محصور حالدا قالان مین ایکی یوز نفر سربازدان بیر نفر ده اولسون دیری قالماجاچاق ایدی. او زمان اوچونجو لشکرین فرماندهلیق وظیفه سینی داچیپان سرتیب درخشانی هر ساعات تهراندان جواب گؤزله بیریدی. نهایت اونون گؤزله دیدیگی جواب پنجشنبه گونو آخشم ساعات سکیزده ویصول اولدو. بو جوابدا دنیلیردی کی، افسر لر ایله مشورت اندیب پادگانین تکلیفینی اولنارین نظری ایله معین ائتمک لازیمدیر.

بو جوابین ویصولو ایله آرتیق سرتیب درخشانی آصیر نیظامی مسولیتدن خیلاص اولوندو. بوندان سونرا اگر قان تۆکولموش اولسایدی گوناھی اونون اوز بوینونا اولاجاق ایدی، بو تلفرافین ویصولوندان بیخبر اولمایان فیرقه و حؤکومت ریسی ایشین تئز بیر صورتده انجام تاپماسینی جیدی و قطعی بیر لحن ایله طلب اندیردی.

دوغروداندا اگر ایش تاخیره دوشسه ایدی ناگوار حادثه لر اوز وئره بیلردی. آزادلیق دوشمنلری مخصوصن «ارفع»-ین بارماغی ایله اویناییب، آذربایجان قان دریاسینا دؤندهر مک ایسته مین سرهنک «ورهرام» کیمی خاین عنصورلر بؤیوک و طنداش موحاریبه سی یارتماغا ایمکان تاپا بیلردی.

اونا گؤره آقای پیشه وری آقای شبسترین ایشتیراکی ایله مسالهنی بیر آن اول قورتارماغا چالیشیردیلار، بونولا بئله دانیشیق ۱۵- ساعات دوام ائتدی. قطعی تصمیم توتماغا جسارت انده بیلیمین سرتیب درخشانی بیلاخره اوز تحت فرمانیندا اولان افسرلردن بیر نچه سینی ایسته ییب مسالهنی اولنار ایله اورتالیغا قویبدو.

سونرا آقای پیشه وری افسرلرین اکثریتینی دعوت اندیب اولنارا قضیه نین حقیقتینی آنلاتدی.

نهایت ساعات سکیز یاریم گون اورتادان سونرا معروف «آلا قاپو» بیناسیندا طرفینین ریضایتی ایله آشاغیداکی قرارداد تنظیم و ایضا ائیلدی.

آذربایجان داخلی دولت ریسی ایله تبریز پادگان فرماندهی آراسینداکی قراردادین متنی

چون آذربایجان داخلی دولتی آذربایجان میلی مجلیسی طرفیندن آذربایجاندا امنیتی حیفظ ائتمگه مامور اولموشدور، آرامیشی حیفظ ائتمک نوقطه ی نظریندن هنجگونه سوتقاهوم تولید ائتمه مک و قارداش قانی تۆکمه مک اوچون اوچونجو لشکر فرماندهی ایله دفعات ایله موداکیرات و موشاویرملر اولموشدو.

بیر نچه گون تبادل افکاردان سونرا ۱ بیلاخره تاریخ ۲۲- آرمه سنه ی ۱۳۲۴- ده پنجشنبه گونو ساعات سکیز یاریم گون اورتادان سونرا تیمسار سرتیب درخشانی اسلحنی یئره قویماق اوچون مووافیقت و تبریز پادگان ایله همکارلیق ائتمگه دایر، آذربایجان دولتی هیاتی ایله حؤومه ده اعلام اندیب آشاغیداکی قرارین عقینه موافیق اولدو غونو ایظهار ائدیلم:

۱- تبریز پادگان طرفیندن آقای تیمسار سرتیب درخشانی و هیات دولتی داخلی جانیبیندان آقای سید جعفر پیشه وری تعیین اولوب و شوروی مشروحنی ایضا ائدیلم.

۲- تبریز پادگان افرادیندان هنجکس دستور ثانوی صادر اولمایینجا سربازخانا موحوطه سیندن خارج اولماییب و داخلی دولتی اولنارین وسایل زندگانی سینی و اولنارین معاشینی فراهم کئیر سین.

۳- سیلاحلرین کولیه سی آنبارلاردا جمع اولریک اولونوب آذربایجان داخلی دولتی طرفیندن تعیین اولونموش اشخاصین موحافیظه سینده اولمالیدیر.

۴- آقایان افسراندان هر هانکیسی اوز مسقطولر اسلرینه و یا دیگر نوقطه لره گئتمک مئیللری اولسا موسافیرت انده بیلرلر و دولتی میلی حاضریدیر کی، ایمکان و وسایل خودودوندا اولنارین موسافیرتینی فراهم کئیر سین.

۵- همکارلیغا مابیل اولان و آذربایجان ارتش میلی سینده خیدمت ائتمک ایسته مین افسرلر، تحلیف و مراسم سؤوگند انجامیندان سونرا دولتی اولناری خیدمته قبول اندیب و اولنارین زندگانلیق وسیله لرینی تامین ائده کدیر.

۶- اوسوارلار و گوروه بانلار و سایر افراد پادگان مراسم تحلیف و سؤوگند وفادارلیق انجامیندان سونرا، اسلحه لر اولنارا قایتاریلاچاق و اوز سربازلیق خیدمتلرینی ایدامیه مشغول اولاجاقلار.

۷- بو قرارداد ایکی نوسخه ده تعیین اولونوب آقای تیمسار سرتیب درخشانی فرمانده لشکر ۳- آذربایجان و دیگر طرفدن آقای سید جعفر پیشه وری ریسی دولتی داخلی آذربایجان طرفیندن ایضا ائدیلم، موبادله اولونموشدور.

اوچونجو آذربایجان لشگری نین فرماندهی - سرتیب درخشانی (ایضا)
آذربایجان داخلی دولتی هیاتی نین ریسی - سید جعفر پیشه وری (ایضا)

***

همان ساعات آشاغیداکي اعلانی آفای سرتیب درخشان تبری پادگانینا خیطابن ایضا اندیب اونون اینتیشارینی میلی حؤکومتدن خاهیش انتدی. اعلان صوبح ساعات ۱۰- دا اینتیشار تاپدی.

تبری پادگانی اؤز اسلحه سینی یئره قویدو

تبری پادگانی افسر ارشدلریندن موتشکیل کومیسووندا اخذ اولونموش تصمیلر نظرن قان تۆکمک و قارداش قیرقینی اولماق اوچون، ایتلاف نوفوس دؤولت، توجار و سایر شخصلرین اموالی داغیلماق مقصدینه مووافق دستور وئریم کی، کولیهی تبریز پادگانی اؤز اسلحه سینی یئره قویسون و صادیر اولموش اعلامیهیه مووافق رفتار انتسینلر.

اچومینجی آذربایجان لشگرینین فرماندهی - سرتیب درخشان (ایمضا)

***

بونا باخمایاراق باشدا سرهنگ و رهرا م اولماق اوزره افسرلردن بیر نچه سی شهرده اینتیظام سیزلیق توره تمک مقصدیله بویوک بیر خیانتته مورتکیب اولوب قرار دادی ایجرا انتمک عوضینده میلی حؤکومت نوماینده لری نین باشلارینی قاتیب نظمیه نین قاپیلارینی آچاراق سربازلارا انولرینه گنتمک فرمانی وئر دیلر. بو واسیطه ایله گنجه ساعات ۱۲- ده مین ایکی یوز نفر سرباز و ایکی یوزدن زیاده افسر سرباز خانانی غارت اندیب شهره داغیلدیلار. اگر فدایی باشچیلاری و فیرقه عوضولری ده غفلت انتمیش اولسایدیلار شهرده بویوک هرچ و مرج عمله گله بیله جک ایدی، خوشبختانه فیرطه و حؤکومت وضعیتیه کامیلان حاکیم اولدوقلارینا گوره بو هرچ و مرجین قباغی آلبندی. لاکین سرباز خانادا اولان بوتون ملزومات بو واسیطه ایله اورتادان گنتدی. بو جینایتکارلار حتا سرباز خانانین غارتینه کیفیت انتمه ییب بویوک اسلحه و نیظامی لوازماتی مثلن موسلسل و رادیو و سایر شئیلری سیندیریب خراب انتمیشلردی. بو حادثه نی نیشان وئرن خبری نومونه اوچون بورایا درج اندیریک.

۳- جو لشگر سربازلارینی قاچماغی و موتواری اولماغی

آذربایجان میلی دؤولت ریسی و ۳- جو لشگر فرماندهی مابنین بنده اولان قرار ددین ایکینجی ماده سینده صریحن قنید اندیلیمیشدی کی:

«تبری پادگانی افرادیندان هنجکس دستور ثانوی صادیر اولمایینجا سربازخانا موحوطه سیندن خاریج اولماییب...»

قرار داد ایمضا اولاندان سونرا بیلافاصیله آقایان افسران سرباز خانانی ترک اندیب، اؤز منزیلرینه گنتدیله و سربازلار دا سرپرست سیز قالیب، بیلا تکلیف سرباز خانادان قاچماغا شروع انتدیله. بدیهی دیر کی، بو خیلاف عمل سربازلیق مقامینه توهین اولماقدان علاوه مومکوندور کی، شهرین امنیته ده اساسلی لطمه ویرسین. بیلا علنیه هئبات دؤولت میلی آذربایجان بو امرین عاقیبیتیندن جیلو و گیرلیق انتمک اوچون امر وئر یلمیشدیر کی، فوری صورتده موثر اقدامات اولونسون و شهرین امنیتی تامین و حیفظ اولونسون.

انله تصور وار دیر کی، بو پیشامد مرکزی حؤکومتین دستور ونداکی آخیرینجی جومله نین نتیجه سیدیر.

دونن گنجه کی آتیشمالار

دونن گنجه شهرین هر یئرینده کامیل امنیت برقرار ایدی و اینتیظامات مامورلاری طرفیندن چوخ جیدی اقدامات اولونوب شهرین امنیتی و وجودا گلمیشدیر. دونن گنجه بعضی بوقطه کرده باش وئرن آتیشمالار فقط شادمانلیق نتیجه سی ایدی کی، ۳- جو لشگرین موقابیمتی قورتاردیغینا گوره اندیلیدر.

میلی حؤکومتین موفقیاتلری نین تاثیر

آذربایجان روزنامه سی نین ۲۳- آذر نومره سینده بیر قدر تردید و ملاحظیه ایله (اونودولماز لحظه لر) مقاله سینی یازان نوروز اسمی ایله حؤکومتین گؤتوردوگو جیدی قدمات نتیجه سینده و وجودا گلن افکار- عومومی نین تاثیرینده ایکی گون سونرا آشاغیداکي مقاله نی یازیب اینتیشار وئر میشدیر کی، روشنفیکیرلرین و افکار عامه نین تغییر و تحوولو نو گؤستریمک اوچون شایان دیقتدیر.

تاریخی موفقیّت!

آزادخواهلیق جبهه‌سی دورد گون اول فیرقه‌میزین مودبیر، جیدی، فعال رهبرلریندن حوسن سیاستی نتیجه‌سینده فاتح چیخدیغی حقی حق صاحبینه یئتیردی. خلیقه‌میزین نهضتینه، آزادخواهلیق حرکتلرینه گولن آداملار دورد گون بوندان اول فیرقه‌میزین سینماز قودرتینه موصادیف اولماقلا برابر حقیقته کامیلان ایمان گتیردیله کی، «ظولم ایله آباد اولان ائو عدلیله برباد اولار.»

اگر ایش باشیندا اولانلار ریاست، صدارت میزلیرینی ایشغال اندنلر بیر آز عاقیل، دوراندیش اولسالار، گرک بو تاریخی حادیثه‌دن عبیرت آلیب بیر دها ظولم و احجاف دوردورسینه دولانماسینلار. فیرقه‌میزین علنییه‌نه آپاریلان زهرلی تبلیغات بوسبوتون پوچا چیخدی. بیزلری مجهول الهویه، شارلاتان، اشرار ادلاندران اچاقلار ایسه خجالتیگیندن خلقین اوزونه باخا بیلمیرلر.

فداییلر دسته‌سی موزم صورتده شهره گلیب، آشوبطلب آداملارین آلدیجی سوزلرینه آدانمادان موزم صورتده اوز یئرلرینه قاییتدیلار.

ائو تالاماق، بازار غارت ائتمک، خلقین ناموسونا تجاوز ائتمک کیمی فداییلره نسیبت وئرین ایشلردن ابدن شهریمیزده بیر کیچیک آثار گورولمه‌میشدیر. بوندان ماعیدن بیز فیرقه‌میزین جیدی، مودبیر رهبرلرینه و فداییلر دسته‌سی‌نین ایمان و عقیده‌سینه اومیدوار اولماقلا برابر مؤحترم صدریمیز آقی پیشه‌ورینی بوز سوزونو هئچ وقت اونوتمامیشیق. او دنمیشدیر: «بازار تالایانلار، خلقین مال و ناموسونا تجاوز اندنلر گرک آذربایجان دموکرات فیرقه‌سی‌نین رهبرلرینی و اعضاسی‌نین نعلشلی اوستوندن گنجسینلر»، یعنی مادام دموکرات فیرقه‌سینده قودرت وار، کیمسه خلقین جانینا و مالینا تجاوز انده‌بیلمز.

آقای پیشه‌ورینی‌نین فعالیتی و بو درین دستوراتی نتیجه‌سینده دیر کی، دونیانی مبهوت اندن آذربایجان نهضتی بو قدر ماهارته انجام تاپیب، نتیجه‌ده بیر نفرین بئله بورونو قانامادی.

ایکی گون عرضینده روزنامه دفترینه واصل اولان تقدیرنامه‌لرین سایبی ایکی یوزدن آرتیادیر. خلق صمیم قلبدن فداییلرین آذربایجان دموکرات فیرقه‌سی‌نین اعضاسی‌نین قانونی و مهربان عملیاتیندن اظهاری تشکور اندیر.

قیشین بو موسیمینده آباغیندا جورایی اولمایان بیر فدایی ۴۵۵۰ تومن پولال وورمادان خوددارلیق اندیب اونو ساغلام صورتده اوز مافوقونا تسلیم ائتمگی، هله دونیانی ان بویوک اینقیلابلاریندا دا گورونمه‌میشدیر. بیز اوز فیرقه عوضولریندن بو فداکارلیغی سوراق آلدیقان سونرا بویوک نهضتیمیزه ایقدام ائتمیشیک. بیز خلیقه‌میزی نیجات وئرمدن اوترو وار قومومیزله جانیمیزی فدا ائتمگه حاضیرلاشمیشیق. بونا گوره بیزه آشوبطلب آداملارین تبلیغاتی بی‌اثر قالماقلا برابر، موقدس مقصدیمیزی تعقیب ائتمگه دها دا تشویق اندیر. «نوروز»

میلی دوولتین قرارلاری

۲۱- آزدن سونرا فیرقه حوکومه رهبرلیک ائتمگه باشالاییر و اوزونون تدبیرلرینی بو واسیطه ایله حیاتا گنجیریر. هامی بیلیریک کی، ژاندارملارین ظولم و جینایتی نتیجه‌سینده یوزلرجه کند و شهر زحمتکشلری زیندانلارا دولوب اورادا طاقتفرسا بیر حیات گنجیرمگه ایدیلر. حوکومتی آلان فیرقه باشچیلاری ایسه بو ایشه بیر آن خاتیمه وئرمله ایدیلر. هله حوکومت تشکیل اولمادان اول میلی هنیات زمانی بئله چوخلو زیندانلار فیرقه کومگی ایله آزاد اندیلیمیشلردی. بونولا بئله یئنه ده زیندانلار بیگونه زیندانلار ایله دولو ایدی. بو اسفاور حالا خاتیمه وئرمدن اچون، میلی حوکومت عفو عمومی لایحه‌سینی تنظیم انده‌رک مجلس میلی‌نین تصویبیدن سونرا بیلافاسیله اونو حیاتا گنجیردی. بو واسیطه ایله خایین ژاندارم و پولیس جلدلاری‌نین قوربانلیقلاری خیلاص اولاراق حیاتا قدم قویدولار.

میلی حوکومتین آلتی آی مودتینده گوردوگو ایشلر باره‌سینده آقای پیشه‌ورینی‌نین مجلس میلی‌یه وئریدیگی گوزاریشلری درج ائتمه‌دن اول، نومونه اولماق اچون میلی حوکومتین بیر گونده اعلان ائدیگی اوج قراری بورایا درج اندیریک:

تبریزده آذربایجان دوولت دارولفونونو تشکیلی حقیقده آذربایجان میلی حوکومتی‌نین قراری

میلیمیزین آرزولرینی و آذربایجان میلی کونفره‌سی‌نین قرارلارینی نظره آلیب میلی و مدنی ترقیمیزی تامین ائتمک اچون آذربایجان میلی حوکومتی اوزوموزه گلن درس ایلبندن وطنیمیزین مرکزی تبریز شهرینده آذربایجان دوولت دارولفونونو تشکیلی ضروری سایدیغی اچون آشاغیدکی قراری قبول اندیر.

۱- آذربایجانین معاریف و وزارت، دارولفونونو تشکیلی اچون لازیم اولان بودجه‌نی تنظیم اندیب بیر آیا قدر هنیات دوولته تقدیم ائتسین.

۲- آذربایجان دؤولت دارولفونونی هلهلیک اوچ فاکولتهدن عیبارت اولمالیدیر. (۱- طیب فاکولتہسی، ۲- فلاحت فاکولتہسی. ۳- پداقوژی فاکولتہسی، کی، بودا تاریخ و دیل، ادبیات، فلسفه، حقوق، ریاضیات شو عیبارتدن تشکیل تاپمالیدیر.

۳- معاریف و وزارتی اون گونون مودتینده آذربایجان دارولفونونو اوشون لازیم اولان بنانی سنجیب هنیات دؤولته ایطیلاع وئرمهلیدیر.

۴- آذربایجان معاریف و وزارتی ایندی دن دارولفونون اوستادلار هنیاتی نی سنجمگه و دارولفونون اوچون آذربایجان دیلینده علمی وسایط حاضیرلاماغا باشلامالیدیر.

آذربایجان میلی حوکومتی نین باش وزیر «پیشهوری»

دیل حقیقده آذربایجان میلی حوکومتی نین قراری

خلقیمیزی دؤولت دستگاہینا یاخینلاشدیرماق و عمومون احتیاجاتینی ساده بیر صورتده آنلاماق و همچنین میلی دیلی و میلی مدنیتیمیزین ترقی و تکامل یوللارینی تمیزلیمک اوچون آذربایجان میلی حوکومتی اؤزونون ۱۶- دئی تاریخی جلسه سینده آشاغیداکی قراری قبول ائتمیشدیر.

۱ - بوگوندن اعتیاراً آذربایجاندا، آذربایجان دیلی رسمی دؤولت دیلی حساب اولونور. دؤولتین قرارلاری و رسمی اعلانلار، همچنین خلق قوشونلاری حیصله رینه وئرلین فرمانلار و قانون لاییحهلری مطلقاً آذربایجان دیلینده یازیلمالیدیر.

۲ - بوتون ایدارلر (دؤولتی، میلی، تیجارتی و ایجتیماعی) اؤز ایشلرینی آذربایجان دیلینده یازماغا مجبور دورلار. بو دیلده یازیلمايان دفتر و مداریک رسمی حساب اولونمایاقدیر.

۳ - محکمهلرده ایشلرین جریانی تمامی ایله آذربایجان دیلینده آپاریلماکی و بو دیلی بیلمه ینلر اوچون مترجم تعیین اولونمالیدیر.

۴ - آذربایجان بوتون ایداره، موسیسه و تیجاره تخانالاری نین تابلولاری مطلقاً آذربایجان دیلینده یازیلمالیدیر.

۵ - رسمی ایجلاسار و یغینجاقلاردا، سوخنر اتلیق و موذاکیره آذربایجان دیلینده اولمالیدیر.

۶ - آذربایجانلی اولماییب باشقا دیل ایله دانیشانلار و عمومی دؤولتی ایدارلرده خیدمت اندنلر آذربایجان دیلی ایله یازیب - اوخوماکی و دانیشماکی اؤیرنم لیدیرلر.

۷- معاریف و وزارتی ایداره مامورلارینی آذربایجان دیلی ایله آشینا ائتمک مقصدی ایله آیری دیللردن سوای، اونلار اوچون ایدارلرین جنینده بؤیوکلر اوچون مخصوص کیلاسار آچمالیدیر. بو کیلاساردا حاضر اولانلارین ایش مودتی بیر ساعات آزمالیدیر.

۸ - آذربایجاندا یاشایان باشقا میلتلر اؤز ایشلرینی اؤز آنا دیللرینده آپارماغا حقلیدیرلر. لئیکن اونلار اؤز رسمی اعلانلاری و یازیلاریندا اؤز میلی دیللی ایله برابر آذربایجان دیلینی، رسمی دؤولتی دیل اولاراق، ایشلتم لیدیرلر.

۹ - آذربایجاندا یاشایان خیردا میلتلرین خصوصی میلی مکتبلرینده کی تعلیم اؤز آنا دیللرینده اولدوغو حالدا، آذربایجان دیلینی ده تدریسی مجبور دیر.

۱۰ - آذربایجان میلی حوکومتی معاریف و وزیر نین مکتبلرده درس لرین آذربایجان دیلینده اولماسی حقیقده کی قرارینی تصویب و تایید اندیب، مدرس لری میلی دیل کئچمه سینی بوتون موعلم و موعلملره بیر میلی وظیفه کی تاپشیریر.

آذربایجان میلی دؤولتی نین باش وزیر «پیشهوری»

یئتیم و صاحبسیز اوشاقلارین تربیه سی حقیقده

آذربایجان میلی حوکومتی نین قراری

قرنلر بؤیو دوام ائدن ایستیدادا رژیم و چوروموش ایرتیجاعی وضعیتین یار ائدیگی شرایط موجیبینجه میلتیمیزین ایستیقلا لینی و گله جک نسلیمیزین اساسینی تشکیل ائدن اوشاقلاریمیزین موهوم بیر حیصه سی یئتیم و سرپرست سیز قالیب اینسانلیغی تحقیر ائدن فلاکت و دینچی لیک حالیندا کوچه و خیوانلاردا آجلیق و لیباس سیزلیق و جور جور ناخوشلوقلار واسیطه سیله خزل کیمی سارالیب و محو اولوب گنتمکده دیرلر.

آذربایجان میلی حوکومتی خلقین ایستیفاده و سعادتینی و همچنین گله جک نسلین تمدون و صیحت جهتیندن ترقی سینی تامین ائتمک اوچون بو آجی حالا بیر آن اول خاتیمه وئرمگه ایقدام اندیب، یئتیم و بیخس جوانلاری کوچلردن بیغیب تربیت ائتمک اوچون آشاغیداکی قراری قبول ائتمیش و اونون تنزلیک ایله ایجرا ائدیلمه سینی لازیم گؤرموشدور.

۱- مجلس میلی ریسی نین ایتخاری صدارتی آلتیندا معاریف و صحیه و وزارتین نین نومایندهلریندن آذربایجانین خئییرخاه و میلت سئون شخصلریندن عیبارت بیر هیئات ایتخیاب اندیلمهلی، بئتم و بی سرپرست اوشاقلارین تربیهسی یولوندا جیدی و عملی تدبیرلر گؤرمک اونون عؤدهسینه قویولمالیدیر.

۲- اوچدن ۱۴ یاشینا بالیغ اولان و بی سرپرست قیز و اوغلان اوشاقلارینی تربیت ائتمک اوچون بیرینجی نوبهده تبریز شهرینده ایکی قیز و ایکی اوغلان تربیت خاناسی تاسیس اولونمالی و آیری شهرلرده ده بو موسیسهلرین میثلی وجودا گئیریلمهسی اوچون موقدیمه وسایلی تهیه ائتمهلیدیر.

۳- اوچ یاشیندان آشاغی اولان صغیرلری ساخلاماق و اولارین حیاتی نی تامین ائتمک اوچون صحیه و وزارتین واسیطهسی ایله پروریش انوی داه تاسیس اولونمالیدیر.

۴- صحیه و معاریف و وزارتخانلاری بو موسیسهلرین بودجهسینی اون گونه قدر تنظیم ائدیب و دؤولت هیئاتینه تقدیم ائتمهلیدیر.

۵- مجلس میلی ریسی نین ایتخاری ریاستی آلتیندا تشکیل ائدیلن هیئات (خئیرییه انجومی) خئییرخاه، اینسانیت پرور و معاریف سئون اینسانلارین کومگی ایله اعانه توپلاییب بوتون بئتم، بئچارا و صاحبسز اوشاقلاری، همچنین آیری مدرسهلرده تحصیل ائدن یوخسول اوشاقلارین تحصیل و تربیت وسایلینی تهیه ائتمهلیدیر.

۶- آذربایجان معاریف و وزارتین نین آذربایجان انجومن خئیرییهسی آذربایجان بوتون شهر و قصبهلرینده اؤز شوعه لری نی تشکیل ائتمگه چالیشمالی، خئییرخاه اینسانلارین کومگی ایله فقیر و بئچار ایغا خاتیمه وئریمهلیدیر.

۷- آذربایجان انجومن خئیرییهسی جوان نیسیلی فلاکتدن خیلاص ائتمک و اونون تعلیم و تربیتی یولوندا بویوک اعانهلر وئرن و دیگر کومکلر گؤسترن اشخاصین آدلارین روزنامهلر واسیطهسیله موننتشیر ائدیب، میلت نامینا اولاردان قیدردانلیق ائتمهلیدیر.

۸- آذربایجان میلی حؤکومتی بوتون هموطنلری، میلت اوچون ننگ و لکه اولان دینچیلیک ایله جیدی مباریزه آپارماغا دعوت ائدیر و آذربایجان بویوک آدی و شرفلی شوهرتینی خلدلار ائدن بلانین چوق تئز بیر زماندا رفع ائدیلمهسی یولوندا میلی حؤکومت هامیدان هیمت طلب ائدیر.

آذربایجان میلی حؤکومتی نین باش وزیر ی «پیشهوری»

آزادلیغین مودافیعهسی اوغروندا «فدایی تشکیلاتی»

فیرقه میزین دوزگون سیاستی نتیجهسینده، جوزبی محلی تصادمیلردن باشقا، دئمک اولار کی، حؤکومت قان تۆکولمه دن ایرتیجاعی قووملرین الیندن چیخیب میلت الینه گؤچدی. بو، اؤزو- اؤزلوگونده بویوک بیر موفقیت ایدی کی، فیرقه اؤز تشکیلاتی آلتینا آماقلا اونو هدفه دوغرو سؤوق ائتمکله انجام وئردی. ولی بو کیفایت ائتمزدی. آلتین آزادلیغی ساخلاماق، اوندان خلقین سعادت یولوندا ایستیفاده ائتمک لازیم ایدی.

فیرقه باشچیلاری چوخ یاخش یابلردیلر کی. فداییلرین ضرب شصتی نتیجهسینده سوساماغا مجبور اولان مورتجملر راحت دورماییب، خلقی اؤز حالینا قیماچاقلار. بوندان علاوه نهضت ساده دؤولتی بیر تبدولاتدان عیبارت اولوب قالماچاقدی. اوندان خلق ایتقصادی تدبیرلر گؤزله مییر و اؤز سعادتینی تامین ائتمک اوچون اوندان اومیدلر گؤزله مییردی. بو ایسه موتکمین آدمالارین، مخصوصن او گونه قدر ایرتیجاعی رژیمین سایهسینده خلقین قانینی سوروب ثروت و سامان صاحبی اولان موفتهخورلارین خوشلارینا گلن بیر ایش دگیل ایدی.

بوندان علاوه حؤکومت خلقین الینه گئچمکله، بو وقتدک آذربایجان نامینا داخیلهده و خارجهده موفقیت قازانیب بویوک سیاسی و ایتقصادی ایستیفاده ائدن طوفنیلی عونصورلرین توکانلاری بو واسیطه ایله باغلانمیش اولوردو. اولار بیر داه آذربایجان آدیندا ایستیفاده ائدرک اؤزلرینی دؤولت ایدارلرینه و یا مجلس شورای ملییه تمیل ائدیلمهسه جکلریدی. نهایت درمیگلیگین ان قبا و ان وحشیانا طرز ایله رفتار ائدن بوینو یوغون اربابلار- ذولفقاری، یمین لشگر و وئیرلری کیمی خلق جلدلاری نهضت نتیجهسینده تسلوط و ایتقیدارلاری نین دن گئتمهسینی حبس ائتمکله راحت دورماچاقلاریدی. بوندان باشقا آذربایجان نهضتی نین بوتون ایرانا سیرایت ائتمهسیندن وحشته دوشن تهران مورتجملری و اولارین اربابلاری ایسه راحت اوتورماییب، آذربایجانین داخیل و خارجهسینده اولان قارا ایرتیجاع وسیلهلری نین بیزیم علنیه میزه تحریک ائت مکن موصابیه ائتمهسه جکلریدی. بونلارین هامیسینی فیرقه رهبرلیگینده چالیشانلار و میلی حؤکومت نظر دن اوزاق توتا بیلمزدی. اونا گوره میلی حؤکومت تشکیل اولونان گوندن فدایی دستلرینی ایتنیظاما سالیب اولار دان مونظم و موتشکیل بیر قووه وجودا گئیریلمهسی مسالهسی منیدانا چیخدی.

نهضتین باشکانغیجیندا فداییلر گونللو اولاراق اؤز لیباس و اؤز خرچی ایله سیلاح گؤتوروب منیدان - مباریزهیه قدم قویوشدولار. اگر بینا اولسایدی اولار اؤز یئرلرینده مسلح حالدا یاشاییب ایستغینل وقت یاردیمدان اؤترو حاضر اولسونلار، ایش او قدر چتین اولمزدی. لئکن آلتین آزادلیغی ساخلاماق اوچون سرحدلریمیزی مؤحمکلندیرمک و شهرلرده مونظم واحیدلر ساخلاماق لازیم ایدی. بونا گوره میلی حؤکومت فداییلری ایکی قیسیمته تقسیم ائدرک، بیر قیسیمته ایجازه وئردی کی، اؤز یئرلرینده موسح حالدا ایشلرینه مشغول اولسونلار. او بیرسی قیسیمتینی ده مونظم واحیدلر تقسیم ائدرک یوخاریدا دئییلن مقصود اوچون اؤز ایتخاریندا ساخلادی. بو ایسه اوگونکو شرايطده چوخ موشگول بیر ایش ایدی. بئنی تشکیل تامیش دؤولتین صاندیغیندا دا تهران حؤکومتی بیر شئی قویمامیشدی. گنت- گنده شیدتلمکده اولان قیش پالتارسیز، باشماقسیز و آزوقهسیز فدایییه قارلی سنگرلرده مباریزه ایمکانی وئریمهسه جکلریدی. میلی حؤکومت فیرقهیه دایاناراق بو موشگولو ده رفع ائتمک اوچون جیدی قدملر گؤتوردو. او گونهدک تعطیل اولان کارخانالاری ایشه سالدی. قهرمان کارگرلرین هیمتی سایهسینده خاروق العاده بیر صورتده فدایییه لازیم اولان پالتار، باشماق و آزوقه تهیه ائدیلب جیبهلر گؤندره یلیدی. بو طریق ایله چوخ آز بیر زماندا چته و پارتیزان حالیندا اولان فداییلر مسلح قوشون حالینا گلیب، آزادلیغی مودافیعه ائتمگه باشلادی.

نهضتین باشلادیغی وقت مراغا، ساراب، اردبیل، مرند، خوی، تبریزده فداکارلیق ائدن فداییلر، بو گوندن سونرا تعجیلی مونظج صورتده تشکیل اولونوب آزادلیغیمیزی تهدید ائدن ایرتیجاعی دؤولت قوه‌لری نین قارشسی سینا گونده ریلدیلر.

بو واسیطه ایله زنجان و سایین قالا حبیه‌لری وجودا گلدی.

بو ایکی حبیه‌ده هنوز یاخشی پالتار. سیلاح و یاخشی آروقیه مالیک اولمایان فدایی قهرمانلار. دیشدن دیرناغا قدر مוסلح اولان دؤولت قوه‌لریله ووروشمایا حاضرلاندیلار. اولارین روحیه‌لری فؤوق‌العاده قیبتلی و یوکسک ایدی. هر ساعات تهران و همدانی ایشغال انتمک اوچون ایجازه ایستهبیدیلر. اگر او گونلرده عمومی و سیاسی وضعیت ایجازه وئرمیش اولسایدی، همین آغاق‌یالین . یاری آج و یاری چیپلاق فداییلریمیز تهرانی آسان وجهیله ایشغال اندمیلریدیلر. فداییلریمیزین زنجانا ووردو نتیجه‌سینده ایدی کی، تهران مورتجعلری چمدانلارینی باغلابیب آمریکایا دوغرو قاچماغا باشلامیشلار. فداییلریمیز زنجان و سایین قالا حبیه‌سینده ایکی طرفلی مباریزیه مجبور اولموشدورلار. زنجاندا بؤیوک قودرت و نوفودا مالیک اولان دولفقاری، ارکان حرب ریسی «ارفع»- دن آلدیغی اسلحه و موهومات واسیطه‌سیله علیهمیزه بؤیوک بیر حبیه تشکیل انتمیشدیر. رضاخان رژیم سالیه‌سینده ثروت و سامانا یئتیش «اسلحه‌دارباشی» و سایر پارازیتلر ده اونا کؤمک اندیردیلر. سایین قالادا ایسه اورانین ریشه‌لی فنودالی حساب اولونان «بمین لشگر»-ی تجهیز اندیب علیهمیزه قالدیرمیشدیلار. بولاردان علاوه قرداغدا ایلر بویو قاچاقچیلیق ایله عؤمور سورن خانلار دا سیلاح گؤتوروب نهضتیمیزی بوغماغا تشبوت انتمکده ایدیلر. میلی حؤکومت ایسه اوزونه موخالیف ائدن قوه‌لرین قارشسی سیندا فقط فداییلرین اسلحه‌سینه دایانیردی. بو ایسه ایشتیباہ دگیلدی، درین آزادیخالیق حیسسی ایله موجه اولان فدایی دستهلری قاباغا چیخان چتینلیکلره باخمایاراق اعجازکارانه بیر صورتده بوتون قوه‌لری ازیب منیداندان چیخارتدی، بو وسیله ایله آزادلیغیمیز تامین اولوندو.

فداییلرین گؤستردیگی قهرمانلیق، خلق آراسیندا اولارا نسیبت بؤیوک محبت تولید انتمکله برابر اولارین سیلاحی نین سسی نه تک داخلی مورتوعلری، بلکه ایراندا اولان بوتون ایرتیجاعی عونصورلرین اومیدینی مو اندیب اولاری سوسماغا وادار ائتدی. فدایی تشکیلاتینی وجودا گتیرن باشچیلارین عومومیتی فیرقه عوضولری اولدوقلارینی یازمیشدیق. بو قهرمان دموکراتلارین اؤز ایشلرینده گؤستردیکلری فداکارلیق حقیقتن قابل تقدیردیر. مخصوصن اولارین میلی حؤکومتین امرینی جیدیتله یئرینه یئتیریب. شدید بیر صورتده اینتیظاما تابع اولمالاری قئید اندیلمه‌لیدیر. فدایی باشچیلاری ایندی آذربایجان خلقی نین ان سئوملی ائولادلاری اولونورلار. خلقین فداییلره اولان محبتی. اولارین مادی وضعیتلرینی یاخشیشلادیرماق مقصدیله اولارا وئرین هدیه‌لردن قیاس انتمک اولور. بو بؤیوک هدیه‌لره ایفتیخارن ایشتیراک اندنلرین سای آلتی میندن زیاده‌دیر. ۷-یاشینداکی اوشاقدان، ۷۰-یاشینداکی قوجالارا کیمی ایستر آواد، ایستر کیشی موسایقه اندرجه‌سینه یاغیش کیمی هدیه یاغیرماقدا ایدلر. بو ایسه آذربایجانین ایفتیخارلی تاریخی نین ان حساس فصیللریندیر.

خلق قوشونلاری

بیز ایراندان آیریلماق فیکیرینده اولمادیغیمیز اوچون رسمی قوشون و وزارت جنگ تشکیل انتمک ایستهمیردیک. اونا گؤره ده قوشون ایشه ایله مشغول اولان و وزارتخانین آدینی وزارت جنگ قومادیق، خارجه و وزارت کیمی حربیه و وزارتیمیز ده یوخ ایدی. لاکین آزادلیغی مودافیعه و موخافیظه انتمک اوچون میلی بیر قوشون وجودا گتیرمک ده اولمازدی. اونا گؤره میلی حؤکومت تشکیل تاپان کیمی خلق قوشونلاری تشکیلی مساله‌سی ده مئیدانا چیخدی. اول بنله بیر فیکیر وار ایدی کی، میلی قوشون داوطلبانه تشکیل اولونسون، سونرا خلقین آزادلیغا اولان علاقسی و جوانلاریمیزین نیظاما اولان هوسینی نظره آلیب میلی وظیفه اوصولونو قبول انتدیک.

بوش ایله قوشونو تشکیل انتمک شاید آسان نظره گل سین و بونولا بنله بیز بو ایشی گؤرمگه موفوق اولدوق. هر بیر ایشده سورعته مؤعتقید اولان فیرقه‌میز قوشون تشکیلینده ده ایلدیریم صورتیله حرکت ائتدی.

قوشونوموزون شرقی تاریخی ۱۸-بهمن ۱۳۲۴- دن باشلانیر. بو تاریخده آقای پیشه‌وری اوزونون «هامی‌یا، هامی‌یا، هامی‌یا» عونوانلی موراجعتنامه‌سیله جوانلاریمیزی میلی وظیفه‌ده شیرکت انتمگه دعوت ائتدی، همان خلق قوشونلاری حقیقده میلی حؤکومتین قراری صادیر اولدو. بو قرار اوزره مجلس میلی‌میزین سابقن تصویب انندیگی قانون ایجرایه قویولماغا باشلادی. مجلس میلی ایسه ۳۰- آذر یعنی میلی حؤکومت تشکیلیندن ۹- گون سونرا بو قراری قبول انتمیشدی. قرارین ایجرا‌سین نین تاخیئی بیر پارا سیاسی ملاحظهلردن ایدی. فیرقه و میلی حؤکومت ایستهمیردی کی، قوشون تشکیلی ایله ایفتیراچی دشمنلرین اللرینه باهانا وئرسین. گنت- گنده مباریزه نین دایره‌سی گنیشلنیر تهران حؤکومتی نین فیشاری علیهمیزه آرتدیغی اوچون، اوزوموزون داها آغیر مباریزیه حاضرلامالی اولدو غوموزدان بؤیوک قدمی فقط ۱۸- بهمند گؤتورمگه مجبور اولدوق. خلق میلی وظیفه چاغیریشینی چوخ سئوینج ایله ایستقبال ائتدی.

ماعاریف ساحه‌سینده چالیشان جوانلاریمیزین احساساتیندان بیر نمونه اولماق اوزره میلی وظیفه اعلانی مونسابتی ایله وئرین میتینقین خبرینی بورایا درج اندیریک:

میثلی گورونمه‌میش بیر گون! خلقین میلی نیظام خیدمتیندن ایستیقبالی نجه اولدو؟

دونن آذربایجان خلق قوشونلاری نین بیر گون اول نشر انندیگی میلی نیظام فرمانی تبریز تاریخینده ستارخان و باقرخان نهضتیندن سونرا میثلی گورونمه‌میش بیر طرز ایله تبریز خلقی طرفیندن قارشیلانندی.

میلی حؤکومت طرفیندن نشر اندیلمیش اولان قانون و قراری بوتون خلق کوتلهلری بؤیوک صمیمیت و احساسات ایله ایستقبال ائتدیلر.

هاوانین ناموساعیدلیگینه، قار یاغماغا و سویوغا باخماییب اولدن حاضر یلیق گۆرولمهدن خلق قوشونلاری چاغیریشینا گۆره بیر بؤیوک میتینگ تشکیل ائتدیلدی.

صوبح ساعات ۹- دا بوتون موتوسیظه مدرسهلرینین موحصیللری میلی حؤکومتین قرارینی ایستقبال ائتمک اوزره اؤز مخصوص بایراقلاری ایله نیظام وظیفه ایدار هسینه گئتدیلر. اورادا خلق قوشونلار وزیر ی آقای کاویان، آقای بیریا و نیظام وظیفه ایدار هسی ایشچیلری طرفیندن قارشیلاندیلار.

ماعاریف وزیریمیز آقای بیریا چوخ هيجانلی و موثر اولان نیطقینده ماعاریف ایشچیلری، موحصیل و موعلیملرین گۆستردیکلری بو صمیمانه احساساتدان تشکور اندهرک یکشنبه گونوندن اعتبارن داوطلبلری نیظام وظیفه ایدار هسینه آد یازدیرماغا دعوت ائتدیلر.

ای بیرینین نیطقیندن سونرا موحصیللر ترتیب ایله اؤز مدرسهلرینه قاییتدیلار. بو حئینده کارگرلر، اکیچیپلر و باشقا صینیفلر طرفیندن تشکیل ائتدیلیمیش مو عظم بیر میتینگ خبری نیظام وظیفه ایدار هسینه چاتدی.

بو میتینگ اوغلانلار دانیشسر اسی قاباغینداکی وسیع منیداندا تشکیل تاپمیشدی.

اون مینلرجه نوماییشچی منیدانی ایشغال ائتمیشدیلر. آغ پارچالار اوزرینه قیزیل و قارا خطلر ایله قنید ائتدیلیمیش:

آذربایجان میلی حؤکومتینی حیفظ ائتمک اوچون هامی میلی اوردویا!

وطنیمیزین دیفاعسی اوچون هر زمان حاضر یق!

یاشاسین آذربایجان خلق قوشونلاری!

یاشاسین میلی دؤولتیمیز واونون میلی اوردوسو!

آذربایجان جوانلاری سیلاح آلتینا گیرمگی اؤزلرینه ایفتیخار بیلیرلر!

شوعارلار منیدانین هر سمتینده گۆزه جارپاقدا ایدی. میتینقده آذربایجانین قهرمان آنالاری اولان قادینلار دا شرکت ائتمیشدیلر.

ساعات ۱۱- ده آقای میر رحیم ولایی شهر کومیتهسی مسولو و میلی مجلس کاتبی طرفیندن میتینگین آچیلیشی اعلام ائتدیلدی و سونرا ماعاریف وزیر ی آقای بیریا جوشغون و حرارتلی بیر سسله آشاغیدا گۆستردیگیمیز نیطقی ایراد ائتدیلر:

آذربایجان اولدار، آلولار اولکەسی ایللر بویو اسارت زنجیری آلتیندا یاشاییب، اونون آنالاری و باجیلارینین ناموسو آیقلار آلتیندا تاپدالاناندان سونرا ۲۱- آذرده یاراتدیغی قیام نتیجهسینده اسارت زنجیرلرینی قیردی.

۲۱- آذرده آذربایجان قیزلاری و قادینلاری دا جان و دیل ایله شرکت ائدیپ میلی حؤکومتی یاراتدیلار. نجهکی هر یئرده میلی حؤکومت قورولوب او حاکیمیتی گرک خلق حیفظ ائتسین و اؤز میلی حؤکومتینی، مملکتینی ده خاینلردن و دوشمنلردن مودافیعه ائله سین.

عزیز قاردشلار آذربایجان خلقی ده اؤز حاکیمیتینی حیفظ ائتمک اوچون آذربایجان خلق قوشونلاری وزیرلیگینین فرمانینا گۆره داوطلبانه خلق قوشونونا وارید اولاجادیر.

قوی بیز دوشمنلریمیزه ثابت ائدک کی، بیز آذربایجان خلقی اؤز پولاددان مؤحکم سینهلریمیز ایله میلی اولکەمیزین سرحدلرینی حیفظ ائدهجیمیک.

قوی بوتون دموکراسی میلتر بیزیم بو میلی و بؤیوک فداکار لیغیمیزدان خبردار اولسون.

قوی بیزیم آزادلیق حسرتی ایله چیرپینان سینهمیزدن چیخان آلولار دوشمنلریمیزی و تهران مورتج حؤکومتینی زلزلهیه گنیر سین.

عزیز قارداشلار، باجیلار، ماعاریف ایشچیلری، موعلیم و موحصیللر! من نجهکی آذربایجانین ناموسلو و فداکار بیر اوغلو کیمی اؤز میلی بایراغیمیزین اؤنونده آند ایچیرم کی، وطنیمه خیدمت ائتم. من سۆزومو قورتاریکن دئییرم:

یاشاسین میلی حؤکومتیمیزدن پوشتیانلیق ائلهمین آذربایجان دموکرات فیر قەسی و اونون رهبرلری!

یاشاسین آذربایجان خلقی نین قوردوغو حاکیمیت!

یاشاسین خلقیمیزین ایرادهسینی تمثیل ائدن مجلس میلی میز!

یاشاسین اؤز وطنینی دوشمنلردن حیفظ ائلهمین و تاریخ بویو اؤز شوجاعت و شرفینی دونیایا گۆسترن قهرمان آذربایجان خلقی!

آقای بیرینین سؤیلهدیگی آتشین نیطق موتوالی آلقیشلار و هورا سسلری ایله قطع ائتدیلیدی.

نیطقی گورولتولو آقیش و هورا سسلری تعقیب ائندن سونرا آقای ولای، آذربایجان دموکرات فیرقهسی صدر موعاونی، آقای بادکانین نیطق ائدهجگینی اعلام ائندی و آقای بادکان خلقین هلههسی آراسیندا بئله بیر نیطق سؤیلهدیله:

آذربایجانین عزیز کارگر، اکیچی، موعلیم و باشقا جوانلاری:

هامی میزین یادیمیزدادر کی، همیشه نیظام خیدمتی انلهمگه چاغیریردیله. بو گون میلی حؤکومتین وئردیگی چاغیریشی سایهسینده بورا بیغیشانلار نیشان وئریرلر کی، میلی میزین نه قدر اؤز ایستقلال و موختاریتیندن دیفاع ائتمگه علاقهسی واردیر. اودور کی، من آذربایجان دموکرات فیرقهسی مرکزی کومیتهسی آدینا سیزلرین گؤسترگینیز بو عالی احساساتدان اؤترو تبریک ائندیرم.

عزیز و مؤحترم جوانلاریمیز بوتون دموکرات میلتر آزاد شرافت و ایفتیخار ایله یاشاماق اوچون فداکارلیق ائدیپ و قوربانلیقلار وئریشلر. بیز امینیک کی، بیزیم جوانلاریمیز وطن خیدمتینه علاقه ایله حاضریر اولارلار اولاردا گلهجکده باشقا دیری میلتر کیمی باشاوجا و ایفتیخار ایله یاشایاجاقلر.

بو صمیمی احساسات ایله کی، میلی حؤکومتیمیزی، میلی مجلسیمیزی و میلی فیرقه میزینی ایستقبال ائدریس، میلی حؤکومتیمیز، میلی مجلسیمیز و میلی فیرقه میز سیزه قول وئریر کی، سیزی گلهجک موتدین و موعاصر میلتر سویهسینه یوکسولمک یولوندا باش و جان ایله فداکارلیق ائتسین.

یاشاسین آزاد وطنیمیز و میلی حؤکومتیمیز

یاشاسین آذربایجان جوانلاری!

آقای بادکان سونرا آقای دیبایان میلی مجلسین هئیات ریسه طرفیندن میلی مجلسین ریسی آقای شبستری نامینه میتنقه ایشتراک و ایبراز احساسات ائندلردن تشکور ائدیله. اوندان سونرا میلی قوشونلار وزیرلی و وزیر کی، او ایشتیراک ائندلرین هلهه و آقیشلاری آراسیندا میلی حؤکومت و میلی قوشونلار ویزارتی نامینه حؤکومتین تصمیمیندن بو جور صمیمیتله ایستقبال ائدن خلقیمیزدن تشکور ایدیپ و اولاری صاباح نیظام وظیفه ایدارسینده میلی قوشون سیرالارینا گیرمک اوچون آد یازدیله. ایدارلار ماغا دعوت ائدیله.

موخبیر

میتنق ساعات ۱۲ تامادا سونا یئتیشدی.

***

همین میلی وظیفه چاغیریشی مونسبتله دعوت اولونان ضیافته آپاریلان جریانی دا او گون خلقیمیزین و فیرقه رهبرلریمیزین احساساتیندان بیر نومونه اولماق اوچون شایان توجه اولدوغوندان بورا درج ائدیله:

آقای پیشهوری نین میلی نیظام ایداره سینده میلی نیظام خیدمتی حقیقده سؤیلهدیگی نیطقین خولاصهسی

« فقط توپلارین آغزیندان چیخان سؤز حقیقتدیر! »

دوون میلی قوشونلار وزیرلیگی طرفیندن میلی وظیفه ایداره سینده، آذربایجاندا میلی وظیفه چاغیریشی مونسبتی ایله بیر جشن مجلسی ترتیب ائدیلمیشدی. بو مجلسده مجلسین ریسی، میلی حؤکومتیمیزین باش وزیر، وزیرلر و شهرین موختلیف طبقه لری نین نوماینده لری شیرکت ائتمیشدیله. بوندان باشقا یوقسلاو مطبوعات نوماینده سی ده مجلسده شیرکت ائتمیشدی. سحر ساعات ۹- یاریمدا میلی مجلسین ریسی آقای شبستری مجلسی اچاراق میلی حؤکومتیمیزین باش وزیر آقای پیشهوری یه سؤز وئریدیله. آقای پیشهوری آشایدا خولاصه سینی نشر ائدیلمیش نیطق سؤیله دیله:

من انله فیکیر ائلیرم کی، بو بؤیوک قدم کی، بیزیم میلی حؤکومتیمیز گؤتوروب بیزیم آزادلیغیمیزی و گلهجک سعادتیمیزی تامین انله مک اوچون بؤیوک بیر تضمین دیر. بیز اؤز میلی آزادلیغیمیزی موحافیظه ائتمک اوچون بؤیوک موطالیعملر و موباحیثه لردن سونرا بو نتیجه گلیب چیخمشیق کی، آزادلیغی خلق گرک اؤز قوه سیله ساخلاسین. خلقین اگر اؤز قوه سی اولماسا آزادلیق موفت و زحمتسز ده وئرلسه اونو ساخلاماق اولماز.

ایندی بیزیم نهضتیمیزین ایراندا بؤیوک تاثیر اولموشدور، لاکین مومکوندور کی، بو آنی بیر تاثیر اولسون. بیز بو کیمی تاثیرلره اؤزوموز دبلخوش ائدیمیلریم. هر حالدا خلقه بیر بؤیوک ایپیکا لازومدیر. بو دا، میلی قوشوندان عیبارتدیر. خلقیمیز اؤز آزادلیغینی هر شکله اولور اولسون فقط اؤز قوه سی اولان میلی قوشون گوجو ایله حیفظ ائتمه لیدیر. قوی بوتون دونیا بیلسین کی، آذربایجان میلی یاشاماق اوچون اولمگه حاضر لاندیمیشدیر. خلقیمیزی ایدبار، فلاکت و بدبئنیلکه ساخلاماق ایستین تهران مورجع حؤکومتی بونو حیس ائتمیشدیر کی، آذربایجاندا بیر میلی قوه نی اورتادان آپارماق اوچون موختلیف وسیله لره ال وورموشدور. ایندییه قدر او مونتنظر ایدی کی، بو نهضتی نیظامی قوه ایله آرادان آپارسین. او یولدان مایوس اولاندان سونرا دیپلوماسی چارلره تشبوت ائدیپ خلقین باشی اوستوندن اؤز فیکرینی ایجرا ائتمگه چالیشیر. بیزیم جوا بیزیم ساده دیر، بیز او میلی قوشونوموزا دایانیب مسالنه اؤز گوجوموز ایله حل ائده بییک.

بیز میلی قوشونوموزو یاراتمالی ییق. بو قوشون ایله آزادلیغیمیزی و داخلی امنیتمیزی حیفظ ائتمه کی بیک. ایندییه قدر بو ایشی فدایی قوه لری گؤروب لر و فداکارلیق ایله ده گؤروب لر. اما اگر تهران مورجع حؤکومتی ایستیه کی، آذربایجان آزادلیغینی بوغا، اوندان آذربایجان خلقی او حؤکومتی ازیب و تهراندا آذربایجان تانیماغا یارار بیر حؤکومت یاراتماغا چالیشاجقدیر. (شیدتلی آقیشلار)

بیزیم قاباغیمیزدا ایکی یول دورور، یا گرک موافقت اولونسون کی، بیز آزادلیقا ایقتیصادی، ماعاریفی و میلی وظیفه لریمیزی ایجرا ائدک، اگر بو ایسی ایجرا ائتمگه قوماسالار او وقت بیز اوزوموز مجبوروق تهرانا گئدک، اورانی آلاق، آزاد و اموکرات بیر حؤکومت قوراق و اوز خلقیمیزین میلی آزادلیغینی بو یولله تامین ائدک. بو بیزیم بؤیوک وظیفه میزدیر. (گورولتولو آلفیشلار) بورادا ایدییه قدر ایکی دفعه نظام وظیفه سابقه سی اولوبدور. بیری رضاخان دوره سینده اولموشدور کی، خلق اونو بؤیوک نیفرت ایله قارشیلامیش و بو ایش عولمامیزدان بیر نچه سی نین ده توقیف و تبعیدینه باعیث اولموشدور.

چونکی خلق او دستگاها اینانا بیلیمردی و حقّی ده وار ایدی، بیر ده بو اوخیرده اولموشدور کی، خلقی زور ایله آپاریردیلار، ایندی شهرلر- کندلریمیزده هامی اورکدن میلی قوشونا گیرمک اوچون داوطلب اولوب قوجا کیشیلر بئله نیظاما داخل اولماق ایستهبیرلر، بورادا منیم یانیمدا یوقوسلاو مطبوعاتی نین نوماینده سی اوتورموشدور. اونون ایظهارینا گؤره بیزیم خلقیمیز ایله یوقوسلاو یا میلی آراسیندا بیر اوخشارلیق واردیر. اورادا خلق آلمان ایشغالی دوره سینده مارشال تیتونون اطرافینا توپلانیب میلی آزادلیغی یارادیلار. اگرچی بیز او قدر قهرمانلیق گؤستره بیلیمیشیک ولی حقیقته بیزیم خلقیمیز بؤیوک و قهرمان بیر خلقدیر. اونون هنجوجه ایله تهران، ایصفاهان و باشقا یئرلرین اهالیسی ایله اوخشارلیقی بوخوردور. او، یوقوسلاو خلقی کیمی اوز آزادلیغی اوغروندا موباریمیه قالمیشدیر. او فارس دگیل و فارس لاردان فرقلیدیر. دونکی تظاهرات نیشان وئردی کی، خلقیمیز اوزونو تانییب و اوز میلینی تشخیص وئریدیر. آزادلیغین معناسینی دوشونوب و اونون قدیر و قیمتینی درک ائلمیشدیر.

گنچ گون من آقای ایپکچیان ایله صؤحبت ائلیردیم، او دئییردی کی، فدایی قوملری زنجانا وارید اولماق هامان تهران مورجعلری قاچماق تداروکو گورورولر.

ایندی ده اگر یوز نر قزوینده تاپیلسا اولارین هامیسی قاچاقچیلار. من تهرانان موعتدیم مکتوبلار آلمیشام. بو مکتوبلار یازیرلار کی. سیز حرکت ائتمک هامان تهرانین داخلینده بؤیوک اینقیلاب و بوجودا گله جکدیر. مرکزی حؤکومت بیزی بو ایشه وادار اندرسه بوتون ایران خلقلری اسارتدن خیلاص اولماقچیلار. آما بیلیملی سیز کی، بؤیوک آرزولاری غنیر مونظم قوه ایله انجام وئریمک اولماز. بیزیم گرک توپوموز، طیاره میز و هر جوره سیلاحیمیز اولسون. بیز ائومیزین پالازینی ساتیب تانک، توپ و طیاره آلمالی ییق. ایران آزادلیغی آذربایجان آزادلیغیندان آسلیدیر.

خلقین منبرله تلقرافینا جواب وئریمگه حاضر اولمایان مورجع صدر و حکیمی حؤکومتی بیزیم نهضتیمیزین سابقه سینده ایصفاهاندا و ایرانین باشقا شهرلرینده انجمن ایالتی و ویلایتی اینتیخاباتینا حاضر اولدو. حالبوکی. بوندان قاباق بو قانون ایجرا سینا آیری قانونلارین مانع اولدوغونو سؤیله بیردی. بیز ایکی یول آیریجینداییم، یا گرک تهران حؤکومتی آزادلیق یولو ایله گنده و بیزیم آزادلیغیمیزا مانع اولمایا، اگر گنمزسه بیز اونولا گنتمه میجه ییک و اگر مومکون اولسا اونو بیخیب یئرینه بیر دموکرات رژیم یاراداجاغیز، (آلفیشلار) بیز مومکوندور نچه گون موقتی حالدا چینیلیک چکک و ایقتیصادی فیشار دا گورک، ولی بؤیوک ایش گورمک ایستهمین میل ت گرک بو کیمی فیشار لارا تابلاشسین. محاریبه موقعینده گوردوک کی، روسیه میلی و باشقا میلتر نه قدر فداکارلیق گؤستریدیلر. بیز اولاردان عبیرت آلمالی ییق.

دونکی میتیق و اطرافدان گلن تلقرافلار و کاغازلار بؤیوک احساسات نیشان وئریدیر. آذربایجان خلقی همیشه اوز آزادلیغینا علاقه نیشان وئریشدیر. صفویه نهضتینی ایکی یا اوچ شیخ و بوجودا گنیردی. اوندان دموکرات فیرقه سی ده بوخ ایدی. بیزین ایسه منظم قودرتلی بیر فیرقه میز اولدوغو حالدا داها بؤیوک اوردو بار اتماعا قادیریک. میلتمیزین بؤیوک کنجمیشی واردیر و بیر داها دونیایا گؤستره جکدیر کی. صادق، صمیمی، فداکار، قودرتلی و دواملی بیر میلتمیز. او قدیردان و صمیمی دیر، اونا فقط بیر باشچی لازیم ایدی و ایندی او باشچی فیرقه میز اولماق اوزره و بوجودا گلمیشدیر. اعتبار ائتمک لازیمدیر کی، فیرقه خلقیمیزی بو بنش ای مودتینده چینیلیکلردن و اگر-ی- بوروق یوللاردان گنچیرتمیشدیر و گله جکده ده گنچیرمکدیر.

تهران حؤکومتی بیر گون فرخی بؤیوک ایختیارات و پول ایله گؤندردی. بیر گون ده بیاتی. بیات آقای سراجین ائوینده بیزه دئییردی کی، بیز سیزین موختاریتیزی تامین اندیریک، بیز اونا دندیک کی، سیز بو گون دئییرسین و صباح اینکار ائدیبیرسین. بیزه ایسه حقیقی تضمین لازیمدیر، او ایسه میلی خلق قوشونو اول بیلر.

«حقیقت ایسه همیشه توپون آغزیندان چیخار»، بیر میل حقیقتی فقط توپ و گوشه وسیله سی ایله نیشان وئرهبیلر. آه و ناله میسه باخماز. بیزیم حؤکومتیمیز دموکراتیک حؤکومتدیر. بوتون طبقه لری حؤکومتیدیر. قوی روحانیلر و بوتون طبقه لر ال-اله وئرسینلر و موختاریتیمیزی قوروسونلار.

قوی جوانلار میلی قوشوندا شیرکت ائلسینلر و قوجالار اولارا لیباس، پالتار و جوراب گؤندرسینلر. بیز بو یولدان خنیر گوره بیلریم، نچه کی میلی حؤکومت قورولان گون وعده وئریدیک کی، خلقیمیزین مال، جان و ناموسونو حیفظ ائدجگیز. حتا دوکانلارین قاباغیندا یاتا جیمیزی دا وعده وئریدیک، هامی بیلیر کی، وئریدیکیمیز و عده میه مردلیک ایله عمل ائتمیشیک.

ایندی ده خلقین مالینی و ناموسونو حیفظ ائلمگه قول وئریریک و سولوموزون اوستونده دوراجاغیز. بیز ایفتیخار ایله دئییه بیلریم بونو، خلق بیزیم آرخامیزدادیر. کندلی نین و کارگرلرین هامیسی. شهرین متوسط طبقه سی، بلکه ده عالی طبقه سی عومومیتله بیزیم دالیمیزدادیر.

خلق بیرلشه جکدیر، بیز بونا اینانیریق. بورادا گرک قانون حؤکم سورسون و قانونو حیفظ ائتمک اوچون ده توپ و توفنگ لازیمدیر. اودور کی. گرک میلینی میلی قوشون سیرالارینا گیرمگه تشویق ائدک. بیز دئمیریک کی، قاباقدا محاریبه وار و محاریبه اولمایاجاق آما ار محاریبه ائتمک ایستهلر، بیز بیر نفر قالانا قدر موقعیت یولوندا چالیشاجاغیز.

ایندی ده فیکر ائلیرم کی، محاریبه اولمایاجاقدیر، آما بیز اوزوموزو گرک حاضر لایاق، دالی چکیلمک بوخوردور. اگر بیزیم آزادلیغیمیزا تجاوز اولسا هامی میز گنیدیب ساواشاجاغیق، هامی میز گرک اوزوموزو حاضر لایاق تا هنجکس بیزیم آزادلیغیمیزا و حقیقته تجاوز ائتمگه جسارت ائتمه سین. اودور کی، آقارلاردان خاهیش اندیریم کی، هرکس اوز یئرینده بیر موبللیغ اولسون، خلقی باشا سالسین تا میلی قوشون یارانسین. قوشون کوچدن کنچنده خلق اونو گول دستلری ایله ایستقبال ائلسین.

قوی وطن آزادلیغی یولوندا فداکارلیغا حاضر اولان جوانلاریمیزین باشلارینا گوللر تۆکولسون. قوشوندا گرک قانون اوزوندن اولسون و بوتون قانونو یاشاتمیش اولانلار نیظاما گنتسین، قوی هامی نیظامی لیباس گنپسین.

من اوزوم ده گنیهجم. قوی هامی بیلسین دونیادا بیر میلّت وار کی، اونون بوتون افرادی آرواد و کیشی اوز آزادلیغینی مودافیعه ائتمک اوچون سیلاح گۆتورموشدور. حؤکومت ایله خلق آراسیندا ایختیلاف اولمامالیدیر.

گرک خلق اوزو حؤکومتین حیفظ ائتسین. بیز مومکوندور ایشتیباھ اندک ولی بو ایشتیباھلاری دوزلمدهجگیز. قوی روزنامهده تلفوندا، تلقرافدا بیزیم ایشتیباھلاریمیزی دئسینلر تا دوزملدک. بیز باش اوجالیغی ایله دندیکلریمیزی انجام وئرمیشیک، ایندی بیزیم دوشمنلریمیز بیزی نئچه نفر ماجراجو آدلاندیرانلار بئله بیزه بیر ایراد تاپا بیلیرلر. اونلار فقط کچیچک باهانالار توتورلار. مثلاً دیل مسالیهسینی بیزه بیر گوناھ بیلیرلر. او آقالار بونو بیلیملیدیرلر کی، آذربایجانلی فارس دگیل و اوزونه مخصوص دیلی واردیر. زور ایله ده اونو فارس انلهمک اولماز. بیز چوخ بؤیوک موفقیتلر قازانمیشیق، بیزیم ایشلریمیز قابقدان گندهجک. اؤلکهمیز ایستر ایسه طبیعی ثروتدن چوخ زنگین بیر اؤلکهدیر. جوغرافیایی نقطه‌ی نظرندن تیجارتی یوللار اوستونده واقع اولموش بیر مرکز دیر. اؤلکهده داخلی آیری سئچگیلیک آرادان گندیب، واحید، متحید بیر خلق عمله گلمیشدیر. بو بیرلیگی حیفظ ائتمک اوچون یئنه ده تکرار اندیرم قوشون لازیمدیر. قوی بیز ائومیزین فرشین. اسبابینی ساتمالی اولساق اسلحه آلاق و میلی قوشونوموز و یجودا گنیرک، آزادلیغیمیزی ساخلاقیق. بئری گلرسه تهرانا گندیب آزادلیق علییهنه مباریزه اندن ایرتیجاعین اوجاغینی داغیقاد، تهرانیلار اوچون ده دمورکراتیک حؤکومت قوراق. (آقیشلار)

آقای پیشهوریدن سونرا آذربایجان تیجارتینین آق ساققالاریندان آقای حاجی علی اکبر صدقیانی حاضرانی تبریگ اندید، بوتون خلقین بو بؤیوک ایشی خوشوقتلیک ایله ایستقبالا حاضر اولدوغونو، سؤیلهدیلر.

آقای صدقیانیدن سونرا آقای بادکان مرکزی کومیته‌سی صدر موعاونینه سؤز وئریلدی.

آقای بادکان: آقایان مؤحترم آقای پیشهورینین او قوی نیطقیندن سونرا من اوزومه حق وئرمیرم کی، دانیشام، آما من ایسته‌یرم دئیم کی، مؤولای متقیان علی بن ابی طالب علیه السلام بویورور: الحیات تحت ظلال السیوف. دیرلیک قیلینجلارین سایه‌سینده دیر. نئجه‌کی آقای پیشهوری بویوردولار همیشه بورادا نیظام وظیفه‌یه چاغیریش اولاندا گؤروردوز کی، آژانلار گندیب دیر خلقی ائویندن چکیب گنیردیلر. بونو دا مورتجیلر ده گؤردوک کی، دونن اون بنش مین نفر دن چوخ آدم گلمیشدیلر کی، ایسته‌یردیلر داوطلب یازیلینلار.

بیزه پیشناهدلار گلبیدیر کی، قوجالار داوطلب اولورلار، یا خلقدن پیشناهاد گلبیدیر و من بورادا رسمن پیشناهاد اندیرم کی، هامی نیظامی پالتار گنپسین و ایداره‌سینه، ایش باشینا گنتسین. اونا بینان من اومیوارام و امینم کی. آذربایجان خلقی اوز آزادلیغینی حیفظ ائتمکدن اوترو نه تک نیظاما گنتمگه بلکه اؤلمگه ده حاضر دیر. هابئله آقایان توجار و عولما طرفیندن ده بو خصوصدا بؤیوک علاقه گؤرسنیر و آقای پیشهورینین بویوردوغو کیمی امینم کی. گله‌جکده بؤیوک وحدت- میلی عمله گله‌جکدیر. ایندیکی بؤهران موقتی دیر.

بو، رژی می دگیشدیرمک سایه‌سینده دیر. بو کیمی مؤقعدله ایقتیصادی رابیطلر قیریلار، بؤهران عمله گلر. اودور کی، بیز گرک بونا دؤزک و ال-اله وئرک و گله‌جکده بو گونکی طبقه‌لر آسایش ایله یاشاسین. بیز هئج بیر طبقه‌یه ایمتیاز قابل دگیلیک. (آقیشلار)

آقای بادکاندن سونرا سردار میلی ستارخانین اخوی سی آقای حاجی عظیم‌خان بئله دندیلر: من بو وقتیمده حاضریم توفنگ گؤتورم و هر یئره بویورسالار گندم. بیز اؤلنه‌جک میلته خیدمت ائدمگیک. بیز میلین و او کندی قارداشلارین نؤکری‌بیگ. (شیدنتلی آقیشلار)

میلی مجلسین ریسی موعاونی، آقای رفیعی (حاج نظام الدوله) قیسا بیر نیطقهده دندیلر کی: بئنده کمال ایفتیخار ایله بو فیرقه و حؤکومه وارید اولماغا موفق اولدوم. من اولیندن حیس انله‌یم و تمام عمل و قرائین ده نیشان وئریر کی، منیم آنلادیغیم کامیلن دوروستدور. من ده ملاک طبقه‌سی و اوز طرفیندن بونو تبریگ اندیرم. من موتاسیفم کی. اوز سینیم ایجازه وئرمیر آما نوله‌یرم وار کی، بو فیضی درک ائده‌جکلر.

آقای بادکاندن سونرا آقای قولیخان بورجالو قارا پاپاق ائلی طرفیندن آذربایجان آزادلیغینی دیفاع ائتمک یولوندا او ائلین حاضر اولدوغونو بیان ائندیلر.

بو مؤوقعه میلی قوشونا آد یازدیرماغا گنلرین آدلارینی ثبت ائتمگه باشلاندی. ماعاریف وزیریمیز آقای بیریا مورتب سوتونلارلا موحوطه ده موتوقیف اولان داوطلبلر اوچون موهیچ بیر نیطق ایراد ائندیلر.

مجلس ساعات ۱۱- ده سونا بئتیشدی

بو گوندن اعتبارن بیر طرفدن جوانلار دسته- دسته میلی وظیفه‌یه یازیلیر او بیری طرفدن اونلاری تشکیل ائتمگه مامور افسرلریمیز اونلاری قبول ائدرک واحیدلره و اولدن تهییه ائدیلمیش نقشه اوزره میلی قوشون تشکیلاتینی و یجودا گنیریرلر.

بئری گلمیشکن بونو دا قنید ائتمه‌لی‌بیگ، میلی قوشونوموز تشکیلینده افسر مسالیه‌سی چوخ بؤیوک اهمیته حایز ایدی. ارفعین خاینانه سیاستی نتیجه‌سینده اوچونجو لشکرین افسرلری اوز درجه و مقاملارینی الدن وئریمک قورخوسوندان آذربایجانلی ترک اندید گنتمیشلردی. قالانلارین دا سایه‌ی او قدر آز ایدی کی، اونلارین واسیطه‌سی ایله قوشون تشکیل ائتمک مومکون اولما بیلمدی.

بو مؤوقده «ایران آرئشی» تشکیلاتی نین فیسادی و ارفعین آپاردیغی خابانه سیاست اوزوندن تنگه گلیب فرارا مجبور اولان ایران افسرلری، نهضتیمیزین مؤحکملیگینی و ایرلی گنتمه سینی انشیدیب دسته-دسته بیزه مولحق اولوردولار.

هله فدایی حرکتی باشلانان گونلرده بو افسرلردن بویوک ایستیفادهلر گورونمودو. عومومیتله بیزیم طرفه پناهانده اولان افسرلر ایران آرئشی نین ان فعال، ان صمیمی و ان فداکار کادر و صفی تشکیل ائدن یاخشوی تحصیل گورموش جوانلار ایدی.

بونلار مخصوصن سیاسی مفکوره و آزادیخاهانه روحیه مالیک ایدیلر. اونا گوره بیزیم میلی قوشونوموزون تشکیلینده اورکدن چالیشماغا باشلادیلار.

بونولس بنله افسر آزیغی شدید بیر صورتده احساس اولونوردو. بو احتیاجی رفع ائتمک اوچون تعجیلی بیر صورتده حربی مکتب یارادیلیب فدایی جریانیندا یارارلیق گؤسترن سوادلی جوانلارین تحصیلینه ایقدام اولوندو. دیگر طرفدن اوزون مودت قوشوندا خیدمت ائدن گوروهبانلارا افسرلیک وظیفهسی تاپشیریلماقلا، افسر مسالهسی ده ساده بیر صورتده رفع ائدلمیش اولدو.

قوشونون لیباس و لوازیماتی ایسه میلی حؤکومتین کارخانا و صنایعه اولان علاقہسی سایه سینده چوخ تنز بیر صورتده تهییه ائدیله بیلدی.

بو ایش او قدر سرعت ایله انجام تاپدی کی، قوشون اشی ایله مشغول اولان افسرلر اوزلریده حنیرتده قالدیلار. زیرا دونن کئندن چاریق ایله گلن کئندلی بالاسی، بو گون قوشون پالتاری گنیب نچجه آی تعلیم گورموش بیر قوشون فردی کیمی رسمی گنجیدلرده ایشتیراک ائتمکله اوزونون ایستعدادینی بوروزا وئردی.

ماعاریف ساحه سینده

ماعاریف ساحه سینده ده بویوک قدملر گؤتورمگه موفق اولو. ۱۲- شهر یور اعلامیه سینده دیل باره سینده منیدانا آتیلان شو عارلاری میلی حؤکومتیمیز هامان تشکیلینی اولیندن آرتیق فداکارلیق ایله ایجرا ائتمگه باشلادی.

بوتون ایداره و مدرسلریمیزده فقط اوز میلی دیلیمیز رسمی اولراق قبول ائدیله. بنله بیر فورستی اورک دؤگونتوسو ایله گوزلهین خلق، حؤکومتین امرینی جان و دیل ایله ایستیقبال ائتدی.

خلقیمیزین موباریزه اورقانی اولان آذربایجان روزنامهسی دیل و ماعاریف اوغروندا بویوک یارارلیق گؤستردی. اونون صفحه لری شاعیرلر و یازچیلاریمیز اوچون گنیش قلم منیدانی اولماقلا رینی یازچی و شاعیرلر منیدانا چیخیب اوزلرینین ایستیعداد و هونرلرینی گؤسترمگه ایمکان تاپدیلار، مخصوصن میلی نهضتیمیزین نتیجه سینده یوکسلن عومومی روحیه شاعیر و یازچیلاریمیزا بویوک ایلهام منبعی اولوب اونلاری یازیب یارتماغا و ایدار ائدیگی قنید ائتمک لازیمدیر. شاعیرلریمیزین کئچن شهر یوردن ایندیکی شهر یوره قدر یازدیقلاری جورات ایله دئمک اولار کی، اللی ایل مودتینده یازدیقلاریندان داها آرتیق اول بیلر. بیر ده سؤز یازی نین و شعرین چوخلوقوندا دگیلدیر، شعرین دگری اوندان تجسوم ائدیلهن روحیه ده آرانیلیر کی، بو جهندن بیر ایللیک ادبیاتیمیز فؤوق العاده غنی بیر و ثروتلی دیر. سابقه ملی شاعیرلریمیزدن علی فیطرت، اعتیقاد، محزون، ساهیر و سائرلری دئییه بیلر کی عومورلرینده یازیب اینتیشار وئردیکلری شعرلرین مونسبتیه او قدر شوهرت و حورمت قازانا بیلیمیشلردی کی، بو بیر ایلین مودتینده قازانمیشلار. جوان شاعیرلریمیز ایسه دئییه بیلر کی، اوز شوهرت و یارادیشلارینی فقط میلی نهضتیمیزدن ایلهام آلمیشلاردیر. آذر اوغلو، علی توده، مدینه گولگون، محمد علی درقشی و غنیرلری فقط نهضتیمیزین شاعیرلری حساب اولونا بیلرلر. بونلارین نهضتدن اول یازدیقلاری اشعار نهضت زمانی یازدیقلاری ایله قابیل موقایسه بنله اول بیلمز. بونلاردان علاوه ایللیق مجله لریمیزین ده اساسی قویولموشدور. اومید اندیریک تنز بیر زماندا اونلاردا اوز اینتیشارلاری ایله گوزلریمیزی ایشیقلا ندیر اچاقلار. ادبی جهندن بیر قدر ضعیفلیک وارسا دا لاکین اونون دا پشنکلی تک- تک نظره چارپامیش دگیلدیر. بو بیر ایل نهضت زمانیندا فقط آذربایجان روزنامه سینده ۲۵۵- قیطعه شعر چاپ ائدلمیشدیر کی. بو آذربایجاندا گورونمیش بیر ایشدیر.

سیاسی مطبوعاتا گلدیکه دئییه بیلر کی، چوخ بویوک قدملر گؤتوره بیلیمیشیک. بو خصوصدا آقای پیشه وری نین سیاسی مؤوضوعلاردا و عومومی ایشلریمیز حقیقده یازدیغی مقاله لری بویوک تاثیر اوملوشدور. آقای پیشه وری نین فارسی دیلینده اولدوغو کیمی آذربایجان دیلینده مخصوص سبکی واردیر، بو سبک فؤوق العاده ساده و روان اولدوغو قدرده حاوی اولدوغو ضرب اولمئلر، کینایه لر، منطقی جوابلار و اساسلی دلایلر ایله اوخوجونو دوشوندوردو کجه ایقتاع اندیر و اونون روحوندا درین بیر تاثیر بوراخماقلا، اونا نه قدر موخالیف اولور اولسون، مقاله نی قورتاردیقدا راضی قالما یا بیلمز. بو ایسه بیزیم جوان یازچیلاریمیزا سرمشق اولموش یازیمیزین ساده و طبیعی لیگینی تامین ائتمیشدیر. بورادا آقای پیشه وری نین تهران روزنامه لری نین بیرینه وئردیگی دیش سیندیر ان جوابی نومونه اوچون درج ائدیریک:

اولمک وار دؤنمک یوخدور

خلقیمیزین میلی آزادلیق یولوندا گوتوردوگو بویوک قدمین حقیقی معناسینی درک ائتمکدن عاجیز اولان تهران آزادیخاهلاری، ایکی اساسلی مساله ده بیزه اوز عقیده لرینجه بویوک ایراد تاپمیشلار. بونلاردان بیر آذربایجان دیلی. ایکینجی سی ایسه آذربایجانلارین میلی دیل دیر. بو ایرادی بیز اوزلرینی آزادیخاه آدلاندیران فارس موعصیلرینی نین هامیسیندان انشیمیشیک و جوابیمیز دا چوخ ساده اولموشدور. آذربایجانلی فارس دگیل و فارسی دیلینی ده آذربایجانلی نین اکثری باشا دوشه بیلیمیز. گوج ایله او دیلی آذربایجانلار ا تحمیل مومکون اولابیلیمیش و اولما یاچاقدیر.

آذربایجاندا انله بیر ائو تاپیلماز کی، اونون اهالیسی آذربایجانلی اولسون آما آذربایجان دیلیندن باشقا بیر دیل ایله دانیشماغا رغبت گؤسترین. مرحوم حاجی امام جمعه خویی قیرخ ایل تهراندا یاشادیغی حالدا اوزونون تکیه کلامی اولان «پی اوغلان» سوزونو ترک اندیب اونا موناسیب بیر فارس سوزو ایشلده بیلیمه میشدی. بو ایسه تهرانلیلار آراسیندا ضرب المثل دیر. تهرانین اوزونده حاجی امام جمعه کیمیلرین سایه یوزمیندن علاوه دیر و بونلارین هامیسی اوز آرالاریندا آذربایجان دیلی ایله دانیشماغی سئور و اوندان لذت آپارالار. آذربایجانلی یوز اول خاریجده قالارسا اخلاق، روحیه و طرز تفکور جهتن آذربایجانلیدیر. او اوز یوردونو، اوز آنا و بابا اوجاغینی سئور و اونو یاد ائتمکده ایفتیخار ائدر.

آذربایجانا دیلسوزلوق ائدن فارس آزادیخاهلارینا دئمک گرکدیر کی. سیزلر اگر وحشته سالیب تهرانا چکدیگیز آذربایجانلیلارین اورگینه گیره بیلسیز اورادا آذربایجانا اولان عشقی و محبتی گوردوکنده حثیرت اندرسیز.

چونکی سیزده اوز یوردوزا محبت و علاقه یوخدور. آذربایجانلی هنج بیر جهتن سیزه بنزمه دیگی کیمی وطن محبتی، آنا صشقینده ده سیزلره اوخشاماز. سیز اونو تانییا بیلمزسیز. چونکی ماهیتینده اولان غرور- میلیدن سیزلرده اثر یوخدور. دوغردور آذربایجان دمورکراسی نهضتی باشلانان زمانا دک اوزونون میلیتی حقیقده آذربایجانلیدیر، ولی عملده همیشه او اوزونو موسقیل بیر میلّت حساب اندیب، جهت و سببسیز غریز اولان فارسلا یابانچی گوزویله باخیب. اولارین تحت-حاکیمیتینده یاشاماغی اوزونه عار بیلیمیشدیر.

گندین تهرانین جنوبی محلهلرینده و کارگرلر یاشایان کوچهلرده بیر قدر دریندن تحقیقات اندین! آذربایجانین موختلیف گوشهلریندن بیر پارچا چورک قازانماق اوچون موهاجیرت اندیب. اولاردا فقیر و یوخسول حالدا یاشایان زحمتکش و قهرمان اینسانلارین حالی ایله آشینا اولون. سونرا اولار ی همان محلهلرین قهوهخانالاریندا تیرپاک منقللرینین باشیندا اینسان قیافهسینی ایتیرمیش سفیلر و یا کرج سویونون کناریندا کثافت موجسمهسی اولان سیرابی قازانلارین اطرافیندا چومباتما ووروب عراق زهرمار ائدن فوکوللو لاریز ایله موقایسه اندین. اوندانلارسیز کی، آذربایجانلی نییه اوزونو سیزدن حساب ائتمیر و نه سببه بیز اونو بیر میلّت تانییب اوزونو ایداره ائتمگه حقلی بیلیریک.

تهراندا مونئشیر اولان کنیهان روزنامهسی اوزونون «پیام به پیشهوری» عونوانی آلتیندا منه خط یازمیش اولدوغو مقالهیه شخصیم خصوصوندا اهمیت قایل اولماییب و من شخصن خودسیتالیق ایله ایشیم اولمادیغیندان اونون حقیقده یازدیغی موثبت سوزلره انله قیمت وئرن دگیلم. اونا گوره او خصوصدا بحث ائتمک ایستهمیرم. اصلن فارسلا آذربایجانلیلاری اوز یانلاریندا آلاماز و قایا حساب ائدر، حتا اوزلرینه یاراشان آدلار ایله ده اولاری آدلاندیرماقدان خجالت چکمز. «کنیهان»-دا مقاله یازان آقا دا او خیال ایله منیم باشیمی یاریب ائتمگه قوز تومک ایستهمیشدیر. قوی ریاکاریق، ایکی اوزلولوک تهرانلیلارا قالسین. بیز آجیق دانیشاق و اولارین حیلهگریگی بیزی آداماسین. پیشهورییه پنیام گوندرمگین فایداسی یوخدور. آذربایجاندا وجودا گلن بویوک نهضتی پیشهوری وجودا گتیرمه میشدیر. بو خلقین روحندان، اورکیندن قویان بویوک نعرهین اثریدیر. پیشهوری و اونون مسلکداشلاری ایسه خلقی سئویب اونون سعادتینی آرزو ائدیقلرینه گوره بو نهضتدن کناردا دورا بیلمزدیله. پیشهوری ساده بیر یازچی دیر. لنین او همیشه فیکرلرینی خلقدن آلدیغی اوچون خلقین احتیاجلارینی دوشونوب، اونون دردلرینی آنالایانلاردان اولموش. اونون سعادتینی اوزونه محصود و هدف قرار وئرمیشدیر.

کنیهان روزنامهسینین یازچیسی آقای نوشادین ایشتیباهی بوندادیر کی، او پیشهورینین آذربایجانین میلی آزادلیغینا قاریشماسینی، مورتعطلر ایله آپاردیغی موباریزمه گوردوگو خسارت یا مورتعطلرین اونون شخصی حقیقده ایشلهدیقلری خیانتینده آختاریر. بو پیشهورینی تحقیر ائتمک دئمکدیر. پیشهوری و اونون کیمی خلق خادیملری سیاسی موباریزملرده اوزلرینین شخصی احساساتلارینی دخالت وئرمزله، بو چوق کیچیک و جاهیل آداملارین ایشیدیر.

من پهلوینین اون بیر ایلیک زیندانی ایله مجلس مورتعطلرینین اعتیبارنامه علنیهینه ایشلتدیقلری مسخره آمیز اوشاقلیغی چوخدان اونوتوموشام. بیز ایندی بویوک بیر ایش ایله مشغولوق. کنچمیشی خاطر لاماغا بنله وقتیمیز اول بیلیم. حتا او قارا گونلرده بنله من شخصی اینتیقام حیسسی و خصوصی عداوت ایله یاشامامیشام و بونو ایفتیخار ایله یازا بیلرم. وجدانیم بو خصوصدا راحت و آسوده دیر. ظاهیری آزادیخاهلارین خلقیمیزین میلی موباریزهسینه شخصی رنگ وئرمهسینه اوز آرشینی ایله اولچمک دئیرلر. بیزیم موباریزه میز شخصی دگیلدیر و کیمسهدن شخصی اینتیقام چکمک ایستهمیریک. سیاستده اینتیقام ایله مشغول اولماق اولماز، صؤحبت پیشهورینین شخصی اخلاقی اوستونده دگیلدیر. باحق بئره بیزی تطمع ائتمگه چالیشان تهران یازچیلارینا بو کیمی یازیلاری اوخودوقدا آجی بیریق. اولارین روحلارینین ضعیفلیگینه یازیمیز گلیر.

مئلن کنیهان یازیر: «سیز آذربایجان دیلی و میلتنین صرفنظر ائتمه نین، بیر کوچیکخان، بیر ستارخان، بیر خیابانی اول بیلرسیز.» من بویوک سیمالارین آدینی همیشه احتیرام ایله دیکر ائتمیشم. لنین اولارلا هرگیز تقلید ائتمک آرزوسوندا دگیلم. چونکی من شخصی آد اوچون چالیشمیرام، من آذربایجان دمورکرات فیرقهسینین عادی بیر عوضویم و آرزو ائدیرم خلقیمیزین نهضتی فیرقه میزین آدینا تمام اولسون و من ده فیرقه نین بویوک آدیله ایفتیخار ائدیم. تازا، تهرانین ستارخان، خیابانی، کوچیکخان و محمد تقی خان کیمی فداکارلارا وئردیگی پاداش آرزو ائدیلملی بیر پاداش دگیلدیر. لنین و موصطفا کمال اولما فیکیری ایسه ابدن منده اول بیلمز. چونکی لنین کیمی شخصلر هر بیر محیطده دوغا بیلمزله. آنا تورک ایسه باشقا بیر شرایطده مئیدانا چیخمیشدیر.

«گلین بو کیچیک دایره دن کی. اوز دؤورهنیزده چکمیش سیز آباغینیزی کنار قویون، بو مومیزلیک کی، آذربایجان ایله ایرانی سایر نوقطهلری آراسیندا چکمیسیر آرادان گؤتوروز تا بیر کوچیکخان یا ستارخان یا خیابانی و یا لنین و یا آتاتورک اولاسیز.» بونو تهران آزادیخاهلاریندان بیر یسی یازیر. بو ثبوت ائدیر کی. اولارلر چوخ عاجیز و چوخ زبون آداملاردیر، اوز ایراده و قوملرینه اعتیمالاری دا یوخدور. خاریجدن بیر نیجات وئریجی آختاریرلار. بیر میلّت اوچون بوندان بویوک بدبختلیک اول بیلیم. دونن رضاخانندان نیجات گوزله میلر بو گون پیشهورین آذربایجانین دؤورسینه چکیلن دایره نی پوزوب اوزلری اوچون آدلیق وجودا گتیرمک طلب ائدیرلر. بو بنچارالیق، بو ائکله بدبختلیکدیر کی، دیری و عاقیل میلتر اونو ائشیتمکن نیفرت ائدرلر. پیشهوری ایسه اوزونون مسخره حالا دوشدوگوندن خجالت چکیر.

دوغردور پیشهوری آذربایجان دمورکرات فیرقهسینین آغساقاللاریندان حساب آپلونور و آذربایجان مجلس میلیسی اونا اعتیام اندیب میلی حؤکومتین باشیندا قویموشدور. لئنک او هنجوقت خودسر و موطلی اولعینان دگیلدیر. او فیرقه و میلتنین بیر سر بازیدیر. او بیرنجیسینین دستورو، ایکینجیسینین آرزوسو اوزره حرکت ائدیر.

بُنچارا تهرانیلار گورکور خلق و ملتین قودرتینی هله ده درک انده بیلیمیشلر. اونلار انله خیال اندیرلر کی، پیشهورینین شهورتی و یا آذربایجان اونا اولان اعتمادی، اونون قاباقدان تهیه اتدیگی نقشه اوزریله وجودا گلیمیشدیر. یا اینکه پیشهورینی آپاریلان موباریزه ده قاباغا چکن اونون قاباغا دوشمک منظوروندان ایرلی گلیمیشدیر.

بورادا آذربایجان خلقی نین ذکوتی و روح یوککلیگی آشیکارا چیخیر. آذربایجانلی هرگیز حاضیر اولماز تک بیر شخصدن اوزو اوچون نیجات و آزادلیق گوزله سین و اونا خیطاب اندرک سرحدلری آچ. بیزه ستارخان و موصطفا کمال اول. دنسین. تهرانی بنله سوزلری دنمکن اوتانماز. حتا اونو بیرنجی لیک قازانان غزه سینده یازیب اینتیشار و نرملکه ده جسارت اندر. بونلار آنلاماق ایستهمیرلر کی، بیزیم قودرت و گوجوموز موباریزه نین میلی خاصیتینده دیر. آذربایجان خلقینی بیرلشدیریب و و اونلاری دمورات فیرقه سینه باغلایان آجاق فیرقه میزین مئیدانا اتدیگی میلی شوکارلاری دیر.

بیز بوتون ایران نامینا آز دانیشمامیشیق. حیزب- تودهنین تهرانا گوندردیگی ساییز- حسابسیز تلقرافلار هنوز اونودولمامیشدیر. بونلار بیهوده سوزلردیر. تهران آزادلیق و نره بیلیمز، تازا او آزادلیغی آلدیقدان سونرا ملتیمیزین میلی اسارتی باقی قالماسینی بیز دوشونمیش دگیلیک. ۷- یاشیندا تازا دیل اچان کوریه بالالارین باشینی بیگانه دیل تعلیم انتمک واسیطه سیله ازیب، چورودوب، فاسید انتمگه بیز آزادلیق دنیه بیلیمریک. بنش میلیونلوق بیر خلقی زور ایله یابانچی بیر خلقین حاکمیتینه تانع انتمک آزادلیق دگیلیدیر. قرنلر بویو قهرمانانه موباریزه آپاران بیر جمعیتین میلیتینی، اوچ نفرین خوشونا گلیمکن اوترو اینکار انتمک اینسانلیغا یاراماز. باشالادیغیمیز بویوک حرکتین میلی رنگ و میلی خاصیتینی دگیلیدیرمک ایستهنلر. خلقیمیزین سیلاحینی الیندن آلمایا چالیشیرلار. بونلارین آزادیخه ماسکالاری بیزی ایغفال انده بیلیمز. آزادیخه آدمالار بو ملتین باشقا بیر میلته اوستونده حسکیمیت سورمسینی طلب انده بیلیمز. آزادیخه لایق حالوا دگیلیدیر. آزادیخه اینسانلار گرک حق و حقیقتی اینکار انتمه سینلر. حق و حقیقت ایسه ذربایجانلیلارین میلی دیل، میلی آداب و روسومی، میلی اخلاق، میلی ایستعداد و میلی تاریخلردیر.

تهران آزادیخه لاری بیزیم ملتیمیزی اینکار انتمکله قبا و خشین ایستیبداد روحونا مالیک اولوب و مورتلجیلردن داها مورتلجی اولدوقلارینی ایثبات اندیرلر. آذربایجان خلقی ایسه اوزونون قودرتینی میلی بیرلیک و میلی آزادلیقدا تاپمیشدیر.

ایندی آذربایجان میلی بیر اولکهدیر. اونون قهرمان خلقی اوزونو ایداره انتمگه لایق اولدوقلارینی بوتون دونیا ایثبات انتمیشدیر. تبریز مرکز مورتلجیلرین خایانه سیاستینه باخمایاراق هر جهتن تهراندان ایرملیده دیر.

امنیت، آسایش، خلقی نین قنیدینه قالماق، اوجوزلوق، ایشسیزلیک ایله موباریزه، ایقتیصادی، سیاسی و فرهنگی تدبیرلریمیز خلقی گلکوک گوندن- گونه آرتیق اومیدوار انتمکده دیر. تهران حوکومتی نین قلمرووندا ایسه درین و قطعی نا اومیدلیک حوکم سورمکده دیر، مایوس بیر میلث اینقیراضا محکومدور. اومیدوار میلث ایسه هر جور موشگولاتا غالیب گلیب یاشار و آرزولارینی اجرا انتمک یولوندا هنج بیر فداکارلیقدان آیاق گئری قویماز.

ایندی بیز هرگون، هر ساعات ایرلی گندیریک. تهران ایسه مورتلجیلرین و اوزلرینی آزادیخه گؤسترمگه چالیشان بوشبوغازلارین قارا سابه سینده فلاکتده سوروکله نیر. بیز موباریزه نین آخیرا قدر آپارماغا آند ایچمیشیک.

«پیشهوری»

اولمک وار، دؤنمک یوخدور!

***

معاریف عالمینده اوز دیلیمیزده نشر اولونان مکتب کیتابلاری و بیناسینی قویدوغوموز میلی دارولفونونوموز، فیرقه تاریخینه قیزیل خط ایله قنید اندیلمه لیدیر. بونولا بیز ایقتیخار انده بیلریک ۱۲ شهر یور اعلامیه سینی حیاتا گنجیرمیشیک.

نهضتیمیز و دنیا سیاستی

نهضتیمیزین دایره سی گنیشله میب ایهمیت کسب اتدیگجه دنیا دیپلماتلاری و دنیا آزادیخه لاری نین اینا نیسبت ماراق و توجهی آرتماغا باشلادی، نهایت ایش او یئره گلیب چاتدی کی، آذربایجان مساله سی بین الملل شکل آلاق دنیا مطبوعاتی نین گوندله یک مؤوضولاری نین بیرینجی سینی تشکیل و نردی. بوتون دنیا رادیولاری، موختلیف دیلرده اولکهمیزین آدینی و نهضتیمیزین جریانین سؤیله مکده بیر- بیرینه سیبقت انتمگه چالیشدیلار.

بونون البته جور- بجور عیلتلری اولاییلردی. آما بعضیلری اوندان شورالار اینتیفاقی علنیه نیه ایستیفاده انتمگه چالیشیردیلار. بیزیم عقیده میزه گوره بو غدارانه و خایانه سیاست ایدی. اونلار بیزیم داخلی دوشمنلریمیزدن مودافیعه انتمک مقصدیله مساله نی بو شکله سالماغا جان آتیردیلار. حالبوکی آذربایجان نهضتی ایران اوچون تام معناسیله داخلی بیر ایش ایدی. ایران خلقی بو نهضتدن بویوک اومیدلر گوزله دیگیندن داخلی و خارجی مورتلجیلر اونو بو ایقتیرالار ایله بوغماغا چالیشیردیلار. بعضی دوشمنلریمیزده بیزیم بویوک میلی حرکتیمیزه گولونج اولاراق تجزیه نامی و نرملکه بوتون جماعتی بیزیم علنیه میزه تحریک انتمک ایستهمیردیلر.

حالبوکی، داخلی موختاریت مساله سی تجزیه دنمک دگیلیدی. فیرقه میز بو مساله نی ۱۲- شهر یور اعلامیه سینده مؤحکم دلایلر ایله شرح و نریب، بنله بیر احتمالین و توجیهین قاباغینی آلمیشدی. حتا بیزیم نظریمیزده «فدراتیو» اوصولو دا تجزیه دنمک دگیلیدیر. نجه کی شهر یور موراجیعتنامه سینده گؤستریلیب دیر اگر فدراتیو تجزیه دنیلسه ایدی، اوله ایسه امرکا جومهوریتلری اینتیفاقی، سوییس مملکتی تجزیه اندیلیم مرکزیندن دوشموش مملکتلر حساب اولونمالی ایدیلر. میلی محلی موختاریت، دیل مساله سی یا انجمن ایالتی یه و نریلر گنیش ایختیارارت مودعیلریمیزین ایقترا امیز ایدیعالاری نین خیلافینا اولاراق بیر مملکتین تجزیه سی دگیل و دوغرودان دوغرویا بوتون خلقین دؤولت تشکیلاتیندا دخالتینی تامین اتدیگی اوچون مملکتده مؤحکم و

سارسیلماز بیر وحدت وجودا گلهمسینه سبب اولان ان اساسلی و تجروبدن گنجیمیش دؤولتی بیر تشکیلاتدیر. باشقا جور تصویری بئله ماحالدر. نه انتمهلی کی، میلی-دموکراتیک نهضتلی، شرقدہ موسستمیره علاقہسی اولان بؤیوک دؤولتلرین دیپلوماتلاری گۆرمک ایستهمیرلر. اگر بو حرکتین آذربایجاندا، آذربایجان خوددلاریندا قالماسینا اینانمیش اولسایدیلر شاید او ولولهنی اورتایا سالمازدیلا، نه انتمهلی کی، نهضتلرین بیر مملکتین سرحدی داخلینده محدود قالمایاجاغینی اولار دا گون کیمی آشیکار گۆرمکدهدیرلر. اونا گۆره اللرینده اولان حدسیز-حسابسیز وسیلهلردن ایستیفاده اندهرک بیزیم اوچون حیات-مومات مسالہسی اولان میلی حرکتیمیزی بوغوب اورتادان آپارماغا چالیشیردیلا. ایش گنتدیکجه مطبوعات و رادیولاردان تجاوز اندیب، رسمی بینالمیلی بیغینجاقلارا یئتیشدی، خارجی ایمریالیستلرین قبالارینی یالاماقدا ایمتاحان وئرن «تقی‌زاده» و «علا» کیمی جیبیرینی دولورموش خاینلر چاسکالارینی بیرتیب ایرانین داخلی ایشی اولان نهضت موضوعونو خارجی اولکلرین موداخلہسی ایله حل انتمک ایستمدیلر.

بو ایسه ایرانی ایستقلال و تمامیتینی رخنهدار انتمک و ایرانین اهالی‌سینی اجنبیلرین حیمایه‌سی آلتینا تاپشیرماق دنمک ایدی. بو ایشین بو یئره گلیب چاتمسی آذربایجان خلقینی عصی‌لشدیریدگی قدر ده اولارین گۆزلرینی آچدی و اولارلا انلاندی کی، ایران هئیات حاکیمه‌سینی تشکیل ائدن طوفنلی عونصورلر، اؤز حاکیمیتلری‌نین بوزولماسینی حیس انندیکده مملکت و میلتی ده محو و نابود انتمکدن چکینمزلر. عل و تقی‌زادمنین لندن و واشینگتوندا گۆردوکلری ایشین معناسی بو ایدی.

آذربایجان خلقی بو عملدن چوخ آجی تجروبلر آلدی، تهران مطبوعاتی ایسه بیر نچه موترقی روزنامه‌دن باشقا مسالہنین ایچ اوزونو آچیب خلقه گۆسترمکدن خوددارلیق انندیلر. اولارلی خلقیمیز اورگیندن قالخان دموکراتیک حرکت مرعوب انتمیشدی. یعنی بعضی مورجع و ساتقین تهران مطبوعاتی دا تقی‌زادملر و علالار کیمی اجنبی نویوندوروغو آلتینا گیرمگی، خلق حاکیمیتینه و میلت آزادلیغینا ترجیح وئیریدیلر. بیزیم فیرقه‌میز گۆزک دوشونوردو کی، ایران آزاد اولمادیغی تقدیرده آذربایجان آزادلیغی تامین اولونا بیلمز، چونکی فیرقه اول گوندن ایران داخلینده اولماق شرطیله میلی نهضتی وجودا کتیرمیشدی. اونا گۆره مورجع حؤکومتلرین یئرینی توتان قوام‌السلطنه کابینه‌سینی باریشما دعوتینی قبول انندی. بو آباغا قالمیش خلق طرفیندن گؤذشت حساب اولونسا دا لازیمی بیر گؤذشت ایدی. چونکی اولن بو واسیطه ایله یابانجیلارین ایران ایستقلالینی بوغماق اومیدلری پوچا چیخدی. بو نهضتیمیزی تجزیه و و سایر ایفتیرالار ایله لکهدار انتمگه جان آتان خاین و پارازیت عونصورلرین سیلاحلاری دا اللریندن آلینب، بوتون ایران جماعتی‌نین قباغینی توتان پرده بیرتیلیب تار-مار اولماقلا نهضتیمیز بوتون ایران اوچون میلی دموکراتیک بیر شکیل آلدی.

قوام‌السلطنه حؤکومتی ایله باشلادیغیمیز مووافیقتنامه‌نین ایران تاریخینده بؤیوک قیمتی واردير بو واسیطه ایله دیر کی. آذربایجان نهضتی ایران آزادلیغی‌نین ضامینی نامی آلماق ایفتیخارینی کسب اندهیلدی. بو واسیطه ایله دیر کی. بیردن فیل یاراتماغا چالیشان ایمریالیست نؤکرلری‌نین سۆزو قورتاریب. اؤز ایشلری‌نین دالینجا گنتمگه مجبور اولدولار.

دونیادا ایکی طرفلی اولمایان بیر حادثه یوخدور، بو اصله گۆره دونیا مورجعلری‌نین علنیه‌میزه قالدیردیقلار هیاهونون دا موافید طرفی واردير. بو هیاهو نتیجه‌سینده بوتون دونیا بیزی تانیدی. دیل، آداب-روسوم و میلی خصوصیاتا مالیک اولدوغوموزو درک انندی. آذربایجان آدی بؤیودو، دوشمنلیکدن خلقیمیز ده بؤیوک ایستیفاده انده بیلدی.

ایش همیشه بئله‌دیر. دیری میلت، هوشیار میلت فداکارلیغا حاضر اولان میلت هر بیر تصادوفدن ایستیفاده انده بیلر. فارس‌لارین بیر سۆزو واردير، دنییرلر کی، «عدو شود سبب خنیر اگر خدا خواهد». بو سۆز دوغردور. بیزیم دوشمنلریمیز دوشمنلیک اندرکن بیز اولارین دوشمنلیکلریندن فایدالی نتیجه آلدیق.

بو مسالیه هنج ده کیچیک باخماق اولماز، فارس متعصیلری همیشه چالیشیردیلار دونیایا بیلدیرسینلر کی، آذربایجانلیلارین اؤزلرینه مخصوص دیل، ادبیات و خصوصیتلری یوخدور. بؤیوک نهضتیمیز بو آخماق‌جاسینا اولان تبلیغاتا سون قويدو. حتا بیزه سیاسی سببلره گۆره موتبت نظرله باخماق ایستهمین آمریکا و اینگیلیس مطبوعاتی‌نین موهوم قسمت‌سی حیس انندی اولادی کی، فارس متعصیلری‌نین ایدیعاسی دوغرو دکلیدیر. آذربایجان خلقی‌نین اؤزونه مخصوص دیلی واردير، بو دیل فارس دیلی‌نین بیر شو‌عه‌سی اولماییب تمامیه آیری بیر دیل دیر.

هابئله آذربایجانلیلارین طرز تفکور و آداب-معاشرت‌ی هنجوجه ایله فارس‌لار ایله جور گلمز. بو خلق ترقی اندیب دونیانین معاصیر خلقلرینه یئتیشمک اوچون اؤز دیلی، اؤز معاریفی، اؤز آداب و روسومی اوزمیرله ایرلی گنتمه‌لیدیر.

توپراق مسالہسی

بیزیم میلی نهضتیمیزین وئردیگی بؤیوک ثمرلردن بیرسی ده توپراق مسالہ‌سینی دوزگون حل اندیلمه‌سی دیر. بو مسالہ ایران خلقلری اوچون حل اندیلمه‌سی لازیم اولان موشگول مسالہلردن ایدی. فیرقه‌میز ۱۲ - شهریور موراجعتنامه‌سینده وئردیگی وعدلری لایقینجه انجام وئردی.

خالصه کند و یئرلرین ایستیتناسیز مجانی اولراق کندیلیر و اکیچیلر آراسیندا بؤلونمه‌سی و آذربایجان خلقی‌نین علنیه‌نه چالیشان بؤیوک مالیکلرین یئرلری‌نین ده اللریندن آلینماسی بؤیوک ایش ایدی. اوندان داها بؤیوک مالیک ایله رعیت آراسیندا اولان بهره مسالہ‌سینی‌نین بیر دفعه‌لیک حل اندیلیب، قطعی بیر چرچیوه آراسینا آلینماسی حساب اولونا بیلر. بو ایش نه تک آذربایجاندا بلکه ایرانین بوتون ویلایتلرینده ایقتیصاد و تکامل جهتیندن بؤیوک تبدولات وجودا کتیرمکدیر. تنز یا گنج گرک ایندی اولسون.

اونسوز گۆرولن ایشلرین هنج جوره فایداسی اول بیلمزدی. یئر بؤلگوسو و مالیک ایله رعیتین خوددونو تعیین ائدن قانونلار میلی نهضتیمیزه ایقتیصادی تمل و مادی اساس وئردی. اونا گۆره بیز بو موضوعو فیرقه‌میزین ان بؤیوک، ان اساسلی و ان قیمتلی موافقتلریندن حساب اندیریک.

بو خصوصاً شرح و بسط و نرتمک ظنیمیزجه آرتیقدير، چونکی خلقیمیزین اکثریتینی تشکیل وئرن کندلیلر اؤز خصوصی زیندگانلیقلاریندان، اونون معناسینی درک ائتدیکلریندن فیرقه‌میزین امری ایله اولومه حاضر اولدوقلارینی گؤسترديلر. بونولا بنله توپراق مسالهمسی ایله علاقه‌دار اولان بیر خارجی روزنامه موخبیری‌نین بو حوصوصدا یازدیغی مقاله‌سی تبلیغاتچیلاریمیز اوچون بیر معلومات منبعی اولماق قصدی ایله بورادا درج اولونور:

ایران آذربایجانی میلی حؤکومتی‌نین کند تصروفاتی سیاستی و تدبیرلری

ایران آذربایجانی اهالی‌سی‌نین بنشده دؤرد حیصه‌سیندن چوخ‌کندده یاشاییر. اهالی‌نین شهرلرده یاشایان قالان حیصه‌سی‌نین موهوم بیر قیسمتی ده بیلاواسیطه تورپاغا باغلی‌دیر، باغچیلیق، بوستانچیلیقلا گنجییر. بورادا صنایع چوخ گنریده دیر و مملکتین حیاتی‌ندا موهوم بیر رول اوینایا بیلیمیر. اونا گؤره ده کند تصروفات مسالهمسی ایران آذربایجانی خلقی‌نین حیاتی‌ندا موهوم بیر یئر توتور.

آذربایجانین اولدوقجا مونبیت و زنگین تورپاقلاری، بول سویو، مؤعتدیل ایقلمی کند تصروفاتی‌نین گلیرلی بیر منبع اولماسینی تامین ائتمیشدیر. ایران آذربایجانی کندلری‌نین یئنتیشدیردیگی بول تاخیل، مئیوه، بسله‌دیکلری مال- قارانین محصولو نه اینکی خلقین احتیاجینی تامین ائدیر، حتا آذربایجان، تهران و اونون باشقا ویلایتلری اوچون ده بیر آذوقه منبعی رولونو اویناییر.

بورانین کند تصروفات محصوللاری (بوغدا، توتون، کیشمیش، قورو مئیوه، دری، یون، گؤن و سایره) ایرانین خارجی تیجارتی‌نین اساسینی تشکیل ائدیر. بو سبب‌دن دیر کی، ایراندا آغالیق ائتمیش سولالهر، خصوصیلره رضاشاه حؤکومتی ایران آذربایجانی کند تصروفاتی‌نی اؤزو اوچون اساس گلیر منبعی ائتمگه چالیشمیش و آذربایجان کندلیلری‌نین فداکار امگی و تورپاغین برکتی سایه‌سینده بول و اوجوز محصول الده ائتمیشدیر. لاکین ایران حؤکومتی بورادا کند تصروفاتی اوچون هنج بیر ایش گؤرمه‌میشدی. بیرجه اونو دنمک کیفایت ائدر کی، ایران آذربایجانی کندلیلری نه اینکی کومباین و تراکتورون نه اولدوغونو بیلیمیرلر، بورادا حتا ان عادی کند تصروفاتی آلتی ساییلان دمیرمالا، دمیرکوتان هله ایشله‌دیلمیر، تورپاق گوبرلمنیر، بوستانچیلیق و مالدارلیق ساحه‌لرینده ده هنج بیر یئنی اوصول اینطریق ائدیلمیر، مال- قارایا بایطارلیق کؤمگی گؤسترلمیردی. کند تصروفاتی‌ندا ینگانه موهوم آلت، آغاج‌خیش ایدی. قوشقو قوه‌سی اولاراق آنجاق اؤکوزدن ایستیفاده ائدیلمیردی.

آذربایجان غزنتی ۹۶- جی نؤمره‌سینده بو حوصوصدا بنله یازیر:

بیزیم اولکه‌میزده فلاحتین اوصولو آیدین دیر. واقعین اینسان اوتانیر دنسین کی، ایندیکی دونیادا بورادا نوح ایامیندان قالمیش خیش، گاوآهن، اؤکوز ایله یئر سورولور. کندلیلرین طرز حیاتلاری اینسانلیغا لاییق اولان بیر وضعیتده دگیل. تهران حؤکومتی مسوللاری خلقلری دالیدا و ایستعمارا حاضر بیر وضعیتده سالمق اوچون آدم عصریندن میراث قالان فلاحت سیستمیندن ال چکیر.

تهرانین موستملکه‌به چئوریلیمیش اولدوغو ایران آذربایجانی کند تصروفاتی‌ندا، سو مسالهمسی ده خصوصی اهمیته مالیک‌دیر. منشه‌لرین آزیغی، حتا یوخلوق، بورادا قوراقلیغا سبب اولور و اکین یئرلری، باغلار حتا اوزوملوکلر همیشه سوورایلماق طلب ائدیر. بورادا سو حیات منبعی دیر.

آذربایجانین همیشه باشی قارلی ساوالان، سهند و باشقا داغلاریندان موختلیف ایستیفام‌لره آخان قیزیل‌اوزن، قاراسو (جنوبدا و شیمالدا) آجی‌چای، قوتورچای، آغچای کیمی چایلار و آراز نه‌ری بورانین کند تصروفاتی‌ندا حل ائدیجی روللار اویناییر. بو چایلارین آخدیغی وادیلرده گؤزل باغلار، زمیلر، پامبیک و چوغوندور تارلالاری واردیر. بونا باخمایاراق سووراما ایشی چوخ ایبتیدایی و چوخ برباد شکیلده دیر.

کند تصروفاتی‌نین گنریده قالماسی‌نین و کندلیلرین آجیناقلی وضعیتده یاشاماسی‌نین موهوم سببلریندن بیری و بلکه ده اساسی، توپراق اوزرینده حاکمیت، توپراقدان ایستیفاده شرطلری‌نین اولدوقجا آغیر اولماسی و وئرگیلرین آغیرلیغی ایدی. تکجه اونو دنمک اولار کی. قیزیل‌اوزن چاییندان و اونون قوللاریندان سو آلان زنگین و مونبیت زجان ماحالی توپراقلاری‌نین بویوک بیر قیسمتینه آنجاق بیر نفر بویوک مورتجع مولکدار آغالیق ائدیردی. تهران مورتجع حؤکومتیندن بیلاواسیطه کؤمک آلان و اونون موستید اوصوللارینا آرخالانان آذربایجان خلقی‌نین بو دشمنی، غصب ائتمیش اولدوغو بو توپراقلاردا ایشله‌مین کندلیلری مجبور ائدیردی کی، محصولون بنشده دؤرد حیصه‌سینی وئر سینلر.

توپراغین موهوم بیر حیصه‌سینده رضاشاه و اونون آل‌آلتیلاری‌نین، دؤولتین لینده ایدی. خالیسه آدلانان دؤولت یئرلری توپراغین ان مونبیت، ان سولو قیسمتلری ایدی.

اورومیه و خوی کیمی بیر سیرا یئرلرده ده دؤولت و آیری مولکدارلار توپراغین بیر قیسمتینی ده تاجیرلره ساتمیشدیلار.

بیلاواسیطه کندلی‌یه مخصوص اولان ساحه، ایران آذربایجانی توپراغی‌نین اون فایضینی تشکیل ائدیردی. ایران آذربایجانی کندیستانیندا اوزون زماندان بری حؤکم سورن بو وضعیت اولکه‌ده آغیر بیر فلاکت، حیاتی یوخسوللوق و ایش‌سزلیک اوچون منبع تشکیل ائدیردی. مینرله آذربایجان کندلیسی بیر تیکه چورک قازانماق اوچون قونشو اولکه‌لره و ایرانین بیر چوخ ویلایتلرینه داغیلماغا مجبور اولوردو. بو گون تهراندا، ساریدا، ایصفاهاندا و سایر شهرلرده کی فابریکا و زاوودلاردا خالجا اعمال‌اتخانا‌لاریندا، ایراندکی اینگیلس نفت معدنلرینده، شیمشک کؤمور معدنلرینده و یول اینشائاتیندا خنیلی آذربایجان کندلیسی ایشلمگه مجبور‌دور. ایران آذربایجانی‌نین اؤزونده ده (تبریز، اورومیه، اردبیل و باشقا شهرلرده) بیر تیکه چورک دالیسینجا شهره آخیشان خنیلی کندلییه راست گلکم اولار.

هنج ده تصادوفی دگیلیر کی. ایران آذربایجانیندا تشکیل ائدیلمیش آذربایجان دموکرات پارتیاسی‌نین و اونون رهبرلیگی ایله یارانمیش میلی حؤکومتین مرامنامه و موراجیعت‌نامه‌لرینده کند تصروفاتی مسالهمسی موهوم یئر توتور.

ایستر پارتیانین و ایسترسه حؤکومتین مرانامه‌سینده ایران آذربایجانی خلقین ریفاه و سعادتین تورپاقلا باغلی اولدوغو مساله‌سی چوخ دوزگون قویلموشدور. پارتیا و حؤکومت مملکتین ترقی‌سی اوچون ایلك نؤوبده تورپاقسیز کندلییه تورپاق وئرلمه‌سی، کندلیلرین آراسیندا ایشسیزلیگین آرادان قالدیرلماسی مساله‌سینین بوگون تاخیره سالیماز وظیفه کیمی ایرلی سورموشدور.

بو شرفلی وظیفه‌نی یئرینه یئتیرمک اوچون ایران آذربایجانی میلی حؤکومتی بیر سیرا دوزگون تدبیرلره ال آتمالی ایدی. بورادا کند تصروفاتی‌نین اساس جهتی تورپاق مساله‌سی، اونون کندلییه وئرلمه‌سی مساله‌سی دیر.

کندلییه تورپاق هانسی منبعدن وئرلمه‌لی؟

ایستر پارتیانین و ایستر ایسه حؤکومتین مرانامه‌سینده خصوصی مالیکیتین توخونولمازلیغی تامین اندیلیر. حؤکومت مرانامه‌سینین ۱۷- جی ماده‌سینده بو حقه دئییلیر:

«آذربایجان میلی حؤکومتی‌نین بوتون ساحلر اوچون خصوصی مالیکیتی قبول اندیب مملکتین و خلق ایقتیصادیاتین ترقی‌سینه و خلقین ریفاه حالینا سبب اول بیلن هر جور خصوصی ایقدماتا کؤمک انده‌جکدیر.»

مساله بله بیر شکله قویولارکن حؤکومت نه ائتمه‌لی ایدی؟ تام دموکراسی اساسلار اوزرینده قورولان میلی حؤکومت بوتون چاره‌سینی تاماقدان چتینلیک چکمه‌دی. میلی حؤکومت کندلینی تورپاق صاحیبی ائتمک اوچون ایلك نؤوبده ایکی موهم منبعه موراجیعه ائتمه‌لی اولدو: خالیسه (دؤلت) و دشمن عونصورلری‌نین تورپاقلارینا.

هله میلی حؤکومت تشکیل اندیلمه‌شمیشدن اول آذربایجان دموکرات پارتیاسی ایران آذربایجانی خلقین بیرلشمه و اوز حوقوقلاری اوغروندا موباریزه چاغیران موراجیعتنامه‌سینده یازیلیمیشدی:

دموکرات فیرقه‌سینین عقیده‌سینه گؤره خالیسه یئرلری و آذربایجانی ترک اندیب قاچان و آذربایجان خلقین زحمتلری‌نین محصولونو تهراندا و سایر شهرلرده مصرف اندن اربابلارین یئرلری (اگر اونلار تنزلیکله آذربایجانا قایتماسالار) قئید و شرطسیز اولراق کندلیلرین ایختیارینا وئرلمه‌لیدیر.

ایران آذربایجانی کندلی‌سینه نیجات یولو گؤسترن بو موراجیعتنامه‌ده ایله‌ری سورولن ماده‌سینده دئییلیر:

«ایشسیزلیگین قارش‌سینی آلاماق اوچون خالیسه یئرلرینی فوریتله تقسیم ائتمک، همچنین آذربایجانی ترک اندیب اونون خارچینده میلی موختاریتی‌میزین علنییه تبلیغات اچارانلارین دا یئرلرینی طبط اندیب کندلیلرین ایختیارینا قویماق ایله یئرسیز کندلیلری آیقلا ندیرمالیدیر.»

بورادا گوروندوبو کیمی میلی حؤکومت تورپاق مساله‌سینی چوخ عادیلانه بیر یول ایله حل ائتمگه چالیشیر. بو جیدی مرانامه‌نین یئرینه یئتیرلمه‌سینه آرتیق باشلانیمیشدیر. تهران حؤکومتی طرفیندن غصب اندیلیمیش «خالیسه» یئرلری آذربایجان خلقین مالی اعلان اندیلیمیشدیر.

میلی حؤکومت عئین زماندا آذربایجانین خارچینده یاشایان و اوز خلقی ایله هنج بیر علاقہ‌سی اولمایان سیلاحلی قولدور دستلری دوزملدیب خلق حؤکومتینه قارش‌ی چیخان مولکدارلارین تورپاقلارینی میلی‌لشدیرمگه باشلامیشدیر. بو ساحده گورولن ایلك بؤیوک تدبیرلردن بیر زنجان مولکداری ذولفقاری حقیقده میلی حؤکومتین چرخاردیغی قرار دیر. یوخاریدا قئید ائندیکیمیز کیمی، ذولفقاری بؤیوک بیر مولکدار دیر. معلوم اولدوغو اوزره آذربایجاندا یاشایان مولکدارلارین چوخ بؤیوک اکثریتی اوز آنا یوردونا، میلتینه، اونون ناموس و شرف ایشینه، باشلادیغی موقدس موباریزه‌یه صادق اولراق خلق ایله ال-اله وئریم میلی حؤکومتینی قوتلندیریر. حؤکومت بله‌لرینه قارش‌ی مرانامه‌ده گؤستریلدیگی کیمی حرکت اندیر. بله آداملارین مالیکیت حق‌ی دؤلت طرفیندن مودافیعه اندیلیر.

تورپاق صاحیبلری‌نین چوخو حؤکومت و خلق ایشینه هر طرفلی یاردیم گؤستردیکلری بیر زماندا ذولفقاریلر «... اوز فنودالیت‌سینی موحافیظه ائتمک اوچون و خلقی قول حالیندا ساخلاماقدان اوترو میلی حؤکومتین علنییه موسلح صورتده قیام اندیب مورجع مرکز حؤکومتی ایله رابیطه ساخلایب و قتل و غارتہ ....» (آذربایجان غزتی، نومره: ۹۰) ال آتیرلار. میلی حؤکومت آذربایجان دموکرات پارتیاسی‌نین و اوزونون مرانامه‌سینه صادق قالراق ذولفقاری حقیقده خصوصی بیر قرار قبول ائتمیشدیر. بو قراردا میلی حؤکومت ذولفقارینی آذربایجان میلتی‌نین دشمنی اعلان اندیر. همین قرارین اوچونجو ماده‌سینده دئییلیر:

«۳- ذولفقاری‌نین بوتون املاک‌ی و تورپاغی ضبط اولونوب خلقین مالی اعلان اندیلین.

۴- میلی دؤلتین زنجان ایدارملری ذولفقاری‌نین تورپاقلارینی کندلیلر آراسیندا بؤلک ایشینه ایقدام ائتسین. بو بارهده خصوصی هئیاتلر دوزملدیب گوزاریشلر وئرسین.» (آذربایجان غزتی).

ایران آذربایجانی میلی حؤکومتی‌نین باشچی‌سی سید جعفر پیشه‌وری بو موناسیبت ایله زنجان کندلیلرینه گؤنده‌ردیگی خصوصی بیر مکتوبدا یازیر: «آذربایجان میلی حؤکومتی خلقیمیزین و خصوصیه اکیچی و زحمتکشلرین زیندگانلیغینی یاخشی بیر صورتده تامین ائتمک اوچون بؤیوک نقشلر و جیدی تدبیرلر گؤتوروب و گؤتورمکده دیر.

میلی دؤلت چالیشاجاق معاریف، صحیه، ایش و چؤرک هامی اوچون فراهم اولسون، هرکس چکدیگی زحمت موقابیلینده اجر و موزد آپارسین، آرتیق پول وئرلمه‌یه‌جک کی، خلقیمیزین زحمتی‌نین بهره‌سینی بعضی طرفیلی صیفت شخصلر آپاریب آذربایجانین خارچینده عئیش-نوش ائتمکله میلتیمیزین آزادلیغی علنییه تبلیغات و تحریکات ائلسین.

کندلیلی تورپاق ایله تامین ائتمک اوچون میلی حؤکومتین بیر تدبیری ده خلقه و میلی دؤولته صادیق اولان مولکدار تورپاقلارینین بیر قیسمینی هر ایکی طرف اوچون الوئریشلی بیر قیمتله اولناردان آلیب کندلیلره وئرمک و کندلیلر طرفیندن ایستیفاده ائدیلمهچک تورپاق بهرهمینی مولکدار و کندلی آراسیندا عادیلانه بؤلمکدیر.

اگر بو وقته قدر موجود قانونلار گؤره مولکدار تورپاغینی بئجرن کندلی بهرمنین بنشده دؤوردونو اونا وئرمگه و یالینز بنشده بیرینی اؤزونه گؤتورمگه مجبور اولوردوسا، ایندی آرتیق بنله اولمایاجاقدیر. میلی حؤکومت سعی ائدیوکی، بنله تورپاقلارین بهرهمی کندلی و مولکدار آراسیندا عادیلانه بؤلونسون. بو تدبیر میلی مجلس طرفیندن تصدیق ائدیلمیش، دؤولت مرامنامهسینین ۱۱-جی مادهسینه تاممیله اویغون گلیر. بو ماده ده دئییلیر: کندلی ایله ارباب آراسیندا تولید اولان ایختیلافاتی رفع ائتمک اوچون موتقابیل ریضایت شرطی ایله جیدی قانون لایحهسینی تنظیم ائدیپ بو یول ایله کندلی و ارباب مسالهسینی حل و تصفییه ائلمک.

حؤکومت بو مسالهنی حیاتا گنجیرمک اوچون مرامنامهده یازیلدیگی کیمی هر ایکی طرفین موتقابیل رضایلیغینی ائده ائتمگینی لازیم بیلیمیش و اونا گؤره ده کندلی و مولکدارلاردان عیبارت بیر کومیسسیون دوزلمتمیشدیر. بو کومیسسیون عملی ایشه باشلامیشدیر.

ایران آذربایجان کند تصروفاتیندا موهم یئر توتان بیر ساحه ده مالدارلیقدیر. بورادا قاراداغ، چالديران، ساوالان اردبیل، خالخال، مراغا اطرافینداکی یایلاقلاردا مین هکتارلارلا زنگین چمنلیکلر، اولاقلار واردیر. بو مالدارلیغین اینکیشافی اوچون چوخ زنگین شرایط یارادیر. ایران آذربایجانیندا ایندی تخمینین بئددی میلیون قدر قویون و گئچی، بئددی یوز اللی مینه یاخین قره‌مال، یوز ایگیرمی مینه یاخین آت و خنیلی دوه واردیر. مالدارلیق خصوصیه اردبیل و قاراداغ ماحاللاریندا خنیلی اینکیشاف ائتمیشدیر. لاکین بو رقمی بویوک و گئنیش ایمکانلار مالیک اولان ایران آذربایجان اوچون اولدوقجا آزدیر.

کند تصروفات وزیرلیگی ایندی حیوانلارین جینسلرینی یاخشیلاشدیرماق و اولارین سایهسینی آرتیرماق ایشینده جیدی فیکیر وئرمگه ده باشلامیشدیر. ایران آذربایجانیندا توتون و قند چوغوندورو دا تصروفاتدا موهم یئر توتور.

مراغا، آذرشهر و اوشنودا پئتیشتن توتون ایرانین تصروفاتیندا گؤرکملی رول اویناییر. بو توتوندن حاضر اولان «اوشنو» آدلی پاپیروس بوتون ایراندا مشهوردور. بونا باخمایاراق توتون چوخ ایبتیدایی اوصوللارلا پئتیشتیریلیر و اولدوقجا آز محصول وئریلدی. ایران آذربایجانین گؤزل بوجاقلاریندا اولان جیغاتی و ادیسینده ده یاخشی قند چوغوندورو پئتیشتیر و میاندا قند زاوودونون خام مالینی تشکیل ائدیر. گئنیش ایمکانلارینا باخمایاراق بو ساحه ده گنریده قالمیشدیر.

ایران آذربایجانیندا عئین زماندا باغچیلیق و اوزومچولوکه بویوک اهمیته مالیکدیر. عصرلردن بریدیر کی، ایران آذربایجانین کیشمیش، پوسته و بادامی، اریک، توت و ایگدهسی دونیا بازارلاریندا شوهرت قازانمیشدیر. بوندان باشقا بورادا خیار، آلم، شافالی و انجیر ده پئتیشتیر. مردن، اورومیه، تبریز و مراغا اطرافیندا گئنیش اوزوم و منیوه باغلاری واردیر. لاکین چوخ زمان خستهلیک و باشقا سببلر اوزوندن، اوزوملوکلر و باغلار محو اولوب گنریده یا دا عومومیتله چوخ آز محصول وئریلر.

ایندی آرتیق ایران آذربایجانین صنایعینی و خارجی تیجارتینی اؤزلینه آلمیش میلی حؤکومت بو ساحهده جیدی فیکیر وئرمگه باشلامیشدیر و کند تصروفاتین قارشیسیندا دوران اساس بیر مسالهنی ده حل ائتمگه گیریشمیشدیر کی، بو دا کند تصروفاتی اوچون موتخصیصلر حاضرلاماقدان عیبارتدیر. اوللر بورادا بنله موتخصیصلر پئتیشتیرن هئچ بیر اورتا و عالی مکتب بوخ ایدی، ایندی ایسه میلی حؤکومت ایران آذربایجانیندا دارولفونون تشکیلی و اونون یانیندا کند تصروفاتی فاکولتهسی یاراتماغا باشلامیشدیر. بو فاکولتهده بایطارلیق، تاخیل، باغچیلیق، توتون و باشقا ساحلر اوزره موتخصیصلر پئتیشتهچکدیر.

«آ. آنری»

مجلس میلی نین فعالیتی

خلقیمیزین حق و ایختیارینی تامین ائتمک اوچون آپاریلان مردانا مویاریزه نتیجهسینده هامی یا معلوم اولدوغو کیمی ۲۱-آزرده قیام معناسی ایله دموکراتیک اساسلار اوزرینده میلی مجلسیمیز تشکیل اولدو. بو مجلس (ایله) دارولشورای-میلی آراسیندا، هم تشکیلات و هم طرز عمل جهتیندن بویوک توفیری وار ایدی. دارولشورای-میلی همیشه عوموم نوامیندلری ایشتیراکی ایله تشچکیل اولدوغو اوچون اورادا داها آرتیق دانیشیغا و تبلیغاتا اهمیت وئرلییر، ایشین سورعتله پیشرفتی نظره آلمیر، نتیجهده دؤولت تشکیلاتی فلج حالا دوشهرک یئریندن ترپنه بیلیمیر و اونون تقدیم ائندیگی لوانیج آیلار ایله کومیسسیونلاردا یاتیب قالیر. بعضن اولارین موداکیر مسینه بنله ایمکان تاپا بیلیمیر. بیزیم مجلس میلی میزین فعالیتی ایسه چوخ ساده ایدی. اولن بوتون نوامیندلرین و قتلری مرکزده تلف اولماماق اوچون هر اوچ آیدا بیر عومومی ایجلاسا دعوت اولونوردولار.

بو واسیطه ایله عومومی و اساسی مسالهلره پئتیشتیر، دؤولتین گوزاریشینه قولاق آسپ اونا یئنی دستورلار وئریر، ایدارلرین گؤردوکلری ایشلری نظردن گنجیریب اولارین رییسلرینه دوزگون یول گؤستریر، و ایمتاحان اوچون قبول ائدیلمه قانون لایحهلرین موداکیره و تصویب ائندیکدن سونرا گلجهک اوچ آت تطیل زمانی اوچون هنیات- ریاسته لازیمی تاپشیر یقار وئرمکله ایشلرین سورعتی اوچون زمینه حاضر لایبیردی. اوچ آت تطیل مودتینده مجلسین وظایفینه انجام وئریر، دؤولت ایله سیخی رابیطه ساخلاپیر و اونون گؤندریگی لایحهلری سریع بیر صورتده موداکیره ائندهرک سیناماقدان اؤترو عؤودت وئریر.

بو اصل اوستوندهدیر کی، بیزیم میلی مجلسیمیز، مرکزی قوتیمیزین صدر موعاونی و فیرقهیمیزین بانیلریندن ساییلان آقای حاجی میرزاعلی شپسترین تحت ریاستینده ۲۱- آزرده ایشه باشلاپیب بویوک فعالیت بوروزا وئره بیلیمیشدیر. مجلس میلی نین هنیات ریاستی عومومیتله متین و بیغرض اشخاصدان تشکیل اولدوغو اوچون، میلی حؤکومت ایله مجلس آراسیندا همیشه حوسن تقاهوم اولموش، مجلس حؤکومت میلی نین ایشلرین

قباغا گنتمه‌سینده بؤیوک موساعیدت گؤستر میشدیر. مخصوصن آقای شېستری‌نین فؤوق‌العاده هوشی، طبعی و ذکاوتی هئیات ریاستی‌نین فعالیتینده آرتیق درجه موثر اولموش. بو سببه اعتبارف انتمک لازیم گلیر کی، مجلسده فیرقه رهبرلیگی جیدی بیر صورتده نظرلری جلب انده بیلیمیشدیر.

عومومیتله فیرقه‌میز ایله حؤکومت میلی و مجلس میلی‌میز آراسیندا اولان مؤحکم رابطه و اساسلی بیرلیک نهضتیمیزین ایرلینمه‌سینده آرتیق درجه تاثیر باغیشلامیشدیر. فیرقه‌میزین مرکزی کومیته‌سی‌نین خلق حاکیمیتی بولوندا گؤتوردوگو قدلر، مجلسیمیزین خط حرکتی‌نین دوزگونلوگو، مخصوصن هئیات ریاستین بیطرف و بیغرضانه بیر صورتده یورولماقسیزین فعالیتینده اولماسینا مدیوندر. بو ایسه آقای شېستری‌نین حوسن نیئی و ساغلام دوشونجه‌سی سایه‌سینده منیدانا چیخا بیلدی.

***

«مجلس میلی‌میزین عومومی ایجلاسارلی ایسه همیشه فیرقه‌میزین افکار و آمالینی تعقیب انتمک بولوندا بؤیوک ایمان و اعتیاد بوروزا وئرمیشدیر. ۲۲-آدرده عومومی ایجلاسین حؤکومت باشچی‌سی‌نین ایسته‌دیگی رای اعتیاد وئردیگی جواب، میلی تاریخیمیزین ان موشعشع ایفتیخاراتیندان سایلمالی‌دیر. او گون حؤکومت تشکیلنه موفوق اولان باش وزیریمیز تبریز پادیکانی‌نین فرماندهی سرتیب درخشانی ایله آپاردیگی موداکیره بیر نتیجه‌یه یئتشمه‌دیگینی گؤردوکه مجلسه گلیم آچیق و آیدین صورتده مؤوضوعو نوماینده‌لرین نظرینه یئتیریب، ایشین سیلاح گوجو ایله حل اندیلیمک احتمالی‌نین ایرلی سوروب بلنه بیر احتمالین وقوعی موناسبتله اورادان رای اعتیاد ایسته‌دی. اونون جوابیندا بوتون نوماینده‌لر بیر تک وجود کیمی آیاغا قالدیب «هامی‌میز میلی حؤکومتی‌میزین بابیراغی آلتیندا سیلاح گؤتوروب موحاریبه انتمگه حاضر یق، قوی اؤز قوردوغوموز خلق حؤکومتی بیزدن اعتیاد عوضینده جانلاریمیزی قوربان وئرمگی ایسته‌سین، اونو آزادلیق بولوندا وئرمکدن موصایقه ائدن دگلیک» دندیلر. بو قورو تعاروف دگلدی. باشدا مجلس ریسی آقای شېستری اولماق اوزره نوماینده‌لر عومومیتله آیاغا قالدیب سیلاح گؤتورمک اوچون فیرقه‌میزین مرکزی کومیته‌سینه گلیم اورادا باش وزیر و مجلس ریسی‌نین سرتیب درخشانی ایله یئنی تجدید اندیکلری موداکیرمین نتیجه‌سینه منتظر اولدولار. بو تاریخلرده میثلی چوخ نادیر ایتیفاق دوشه‌بیلن بیر حادیه دیر.

دوغرودور محمد علی میرزا ایران مجلس شوورای میلی‌سینی توپا باغلا دیقا نوماینده‌لردن بیر نجه‌سی اوردا قالیب شهید اولدولار، لاکین اونلاردان اله سیلاح آلیب موحاریبه انتمک فداکارلیغینی تاریخ نیشان وئرمیر. بیزیم میلی مجلسی‌میز بو فداکارلیق نتیجه‌سینده دوغرودان دوغرویا فداییلر مجلسی اولدوغونو ایثبات ائتدی. بوندان علاوه مجلسی‌میزین بؤیوک ایفتیخاراتیندان بیرسی ده اورادا فدایی تشکیلاتلارینا رهبرلیک ائندلردن نوماینده صیفتله ده ایشتیراک ائدن وار ایدی. آقای غلام دانشیان، جعفر کاویان، کبیری و غیرلری مستقیمن جیهه‌لردن اینتیخاب اولونوب گلیمیشلردی. فیرقه‌میز ده بلنه بیر مجلس وجودا کتیرمکه اؤزونون یارادیجیلیغینی بوتون دونیایا ایثبات انتمکله و میلتیمیزین ایستعداد و قابیلیتینی ده بوروزا وئرمگه سبب اولموشدو. بیزده مجلس میلی سابقه‌سی یوخ ایدی. میلی حؤکومت داخی بیسایقه‌ایدی. بونلارین هامیسی فیرقه رهبرلیگی‌نین ایبتیکاری نتیجه‌سینده منیدانا چیخان بؤیوک تشکیلاتلار دیر کی، تاریخ اونلارین باره‌سینده هنج وقت ساکیت قالا بیلیمز. بو موسسه‌لرین یارادیلماسی گله‌جکده بوتون ایران خلقی، بلکه شرق مملکتلری اوچون سر مشق اولماغا لاییق ایشلردن دیر. فیرقه‌میز بو تشکیلاتلاری یار اتماقلا گنجمیش هدفسیز و تشکیلاتسیر قیاملارین تکرارینا خاتیمه وئریب، آردیخالار اوچون موفقیّت قازانماق بولوندا یئنی بیر جیغیر آچدی کی، بو اؤزلوگونده شایان ایفتیخار بیر ایشدی.

فیرقه‌نین تشکیلات ایشلری

ایگرمی‌بیر آدرده آقای پیشه‌وری، آقای بادکانین موعاونیتی ایله شخصن تشکیلات قورماق ایشی ایله مشغول اولوردو. بو وقت تشکیلاتا توجه انتمک ایمکانی آرتیق ایدی. اوندان اؤترو کی، فیرقه کادرلاری‌نین اوندان باشقا ایشلری یوخ ایدی. اونا گوره ایشلر چوخ سورعتله پیشرفت اندیب، اوچ آی مودتینده آذربایجانین بوتون شهر و کندلرینده فیرقه تشکیلاتی یارادیلیم جیدی بیر صورتده فعالیت اندیردی. بو سازمانلارین فعالیتی نتیجه‌سینده ایدی کی، بوتون آذربایجان خلقی فیرقه بابیراغی آلتینا توپلانیب بؤیوک نهضتی و اونون موصاح قوه‌سی اولان فدایی دستلرینی وجودا کتیردی.

بو اوچ آی عرضینده ایستر مرکزی کومیته ایستر یئرلی فیرقه اوچاقلاری تشکیلات و تبلیغات ساحه‌سینده بؤیوک ایشلر گؤرمگه موفوق اولدولار. بلنه کی، حؤکومت فیرقه‌نین رهبرلیگی آلتینا گلن زمان بوتون دؤولت ایدارلرینی نظارت آلتینا آلماقا حتا ایداره آنتمک اوچون فیرقه سیرالاریندان کیفیت انده‌جک قدر ده چوخلو موجب و اینانیمیش ایشچی وئریله بیلدی.

بو ایسه اوچ آیدان آرتیق تاریخه مالیک اولمایان بیر تشکیلات اوچون بؤیوک موفقیّت حساب اولونوردو. اگرکی او گون دؤولت ایدارلرینه گؤندریلن اشخاصین آراسیندا اوزون مودت سیاسی موباریزه آپاریب سیاسی فیرقه‌لرده فعالیت گؤسترن موجب یولداشلاریمیز دا آزدگیل ایدیلر. بونونلا برابر اونلاری تاپیب اعتمادلارینی جلب انتمک، مسولیتلی ایشلره قویماق اؤزو اؤزلوگونده بؤیوک موفقیّت حساب اولونا بیلردی.

۲۱-آدردن سونرا فیرقه کادرلاری‌نین دؤولت ایدارلرینه گؤندریلدیگینه گوره تشکیلاتین ایچریسینده او جهتدن چوخ موشگولات منیدانا چیخدی. مخصوصن مرکزی کومیته‌نین مسولیتی آغیرلاشدیغی حالدا ایشچی ایشچیلری‌نین موهوم بیر حیصه‌سی ایستر- ایستهمز دؤولت ایشلرینه مشغول اولدوقلاری اوچون فیرقه ایشلرینه لازیمینجه یئتیشه بیلیمه‌دیلر.

بو طرفدن بؤیوک موفقیّت‌لریمیزی گؤرن خلق آخین- آخین تشکیلاتا وارید اولماغا باشلادی. بونلاری مونظم صورتده تشکیلات آلتینا آلیب کادرسیز ایداره انتمک چوخ موشگول بیر ایش ایدی. بو ایشلرین هامیسی فیرقه‌نین صدر موعاونینی آقای بادکانین عؤده‌سینه موحول اولدوغوندان اونون وظیفه‌سی فؤوق‌العاده بیر صورتده آغیرلاشمیشدی. بونا باخما یاراق او اؤزونون یورولماز بونییه‌سینه و قوتلی ایراده‌سینه داپانیب بو آغیر وظیفه‌نی قهرمانلارا یاراشان جیدیت و هیمت ایله انجام وئرمگه موفوق اولدو.

آقای بادکان آلتی آی تمام مرکزی کومیته‌نین جاری ایشلرینی جیدیتله انجام وئریب اورادان دؤولت ایشلرینه آپاریلان کادرلارین یئرینه تازا کادرلار تهیه انتمکله تشکیلاتین دوام و بقاسینی تامین ائتدی. بو ایشده تبریز شهر تشکیلاتی‌نین جوان صدر موعاونینی آقای ولای‌نین فعالیتی ده تقدیره شایاندیر.

بوندان علاوه، باشقا بۇرلردە داخى يازىلان فېرقە تشكىلاتچىلارنىڭ ئۆز ئۆزىدىن بۇيۇك فعالىتلار ئېىراز ئاتىشىلار كى، بۇرى گلىدىكىچە اونلاردا فعالىتلارنى تەقدىر اندىلمەيدىر.

بوخارىدا سۇلەھدىگىمىز كىمى بو نەھتى وىجودا گىتېرىب اونو دوزگون يولا آپارماق اوچون فېرقە آراسىندا ايش بۇلگوسونون فۇوق العاده تائىرى اولدو. فېرقەنىن عمومى سىياسىتىنە آقاي پېشەورى رھبرلىك ئاندىگى حالدا اونون داخىلى ايشلىرىنى آقاي بادكان و مجلسى مىلى كىمى موھوم تشكىلاتى آقاي شېستىرى، ھىكارلار ايتىفاقنى آقاي بېرىا وساپر شىكىلاتلارى مركزى كومىتەنىن باشقا عوضولرى عۇھدمدار اولوب موفىقىتلە اينجام وئىرلردى. فېرقەمىزىن تارىخىندە بو ايشىن آرتىق درمەدە ھىمىتى اولدوغونو قنيد انتمك لازىمدىر.

فېرقە باشچىلارى عۇھدەلرېنە دوشن آغىر وظيفەلرېنە باخماپاراق فېرقە تشكىلاتى ابدن اونودولمامىش، وقتى وقتىندە عمومى ايجلاسار، گىنىش يېغىنچاقلار دعوت اولونوب بوتون فېرقە افرادى فېرقەنىن سىياسىتى ايلە آشىنا اولموش و بو واسىطە ايلە تشكىلاتدا اولان فېرقەچىلر بىر عايلەنىن افرادى كىمى ال- الە وئىرەرك بۇيۇك نەھتى وىجودا گىتېرىب اونون ايسىنەنلېن ھدقە يىتتېرەمگە كمال ايتىخار ايلە موفىق اولموشدور.

فېرقەمىزدە بىرلىگە آرتىق درمەدە ھىمىت وئىرلىمىش تىك-تىك افرادىن خىردا و خوصوصى رنجىشلىرىنە باخماپاراق افراد آغىر دىقىقلردە قارداش كىمى چالېشىپ فداكارلىغا حاضىر اولدوقلارنى ئوبوتا يىتتېرمىشلر. اگر بعضى اوزونو بگەن آداملار فېرقەنىن عمومى سىياسىتىنە موخالىف گوزو ايلە باخمىش اولسالار دا ايشىن سورەتلە ايرلى گىتمەسى، فېرقە افرادىنىن فداكارلىغى اونلار «اوبزگىتىف» نىتلرېنى ايجرا انتمك ايمكانىنى وئىرمىش، اونلارى فېرقە ايجرىسىندە ايكى ئىرەلىك سالىب اوندان خوصوصى ايسىنەنلە اندە بىلمك آرزولارنى اوركلرىندە قالماسىنا محكوم انتمىشىدور.

فېرقەنىن حىقىرى رھبرلرىنىن بىغرضانە بىر صورتدە جانفشانلىغى اولماسا ايدى قطعن بو بۇيۇك موفىقتىلرى الدە اندە بىلمەيەچك ايدىك. اونا گوزە بىز رھبرلرېمىزدن ھىمىشە بىرلىك، صىمىت، صداقت، فداكارلىق و بىغرضلىك طلب اندىرىك. مخصوصن ايسىنەنلېرىك كى، بو وقتە تىك اولدوغو كىمى بىرلىگىمىز ابدى و پايدار اولوب فېرقە ايجرىسىنە اىختىلاف سالماق ايلە نەھتىمىزى پوزماق فېكىرىنە دوشن آچاقلارېن بىس نىتلرېنە ايمكان وئىرلىمەسىن. بىز باشچىلارېمىزدان بونو طلب اندىرىك.

بىرلىك، بىرلىك، يىننە دە بىرلىك لازىمدىر!

فېرقەمىز و كارگر طبقەسى

فېرقەمىز فعالىتە باشلاركن ھىكارلار ايتىفاقنى تشكىلاتىندان جىدى كۆمكىلەر آلمىشىدور. فېرقە رھبرلىگى ايلە فعالىت اندن بو تشكىلات، مخصوصن نىرېز شەرىندە نەھتىمىزىن قاباغا گىتمەسىندە بۇيۇك فعالىت گۆسترمىشىدور. فېرقەمىزىن كارگرلر كوتلەسىنى تشكىلاتى، موفىقتىمىزى تامىن اندن موھوم عامىللردن ان موھومى اول بىلمىشىدور.

فېرقەمىز خلق تشكىلاتى اولدوغو اوچون زحمتكش طبقەسىنە آرتىق درجە ھىمىت وئىرىب اونلارېن حىاتىنى ياخشىلاشماسى اوغروندا بۇيۇك و جىدى قەملر گۆتورمگە موفىق اولموشدور. مخصوصن آقاي پېشەورى مىلى حۆكۆمىتىمىز و مىلى نەھتىمىزى ايدارە اندىرىكن ان چوخ ھىمىت وئىردىگى مسالە كارخانالارېن ايشە دوشمەسى و اونلارېن تعطىلېنىن قباغىنى آماق مسالەسى اولموشدور.

بو واسىطە ايلە بوزلرچە كارگرلرېن حىاتىنى تەدېد اندن ايشىزلىگە مردانا بىر صورتدە موبارىزە آپارمىشىدور. پشمىنە كارخاناسىنىن ايشە سالىنماسى، بوستان و ايران كارخانالارېن ايشىلرېنە ياخىندان نظارت انتمك اوچون اونلارېن ايدارەلرېندە موصتقىم بىر صورتدە كارگرلر ايتىنچادىسى طرفىندن مخصوص نومائندلر تەبىنى، ايشىزلىك موبارىزەسىندە ان جىدى قەملردن حساب اولونمايدىر. آقاي پېشەورى فېرقەنىن سىياسىتىنى دوشونەرک مىنلردن زىادە كارگر عايلەسىنە چۆرك وئىرمك اوچون بو كارخانالارى بىر آن نظردن اوزاق توتمامىش، مىنلرچە آغىر سىياسى مسالەلر ايلە اوز-اوزە گلىدىگى حالدا وقتىن موھوم قىسىمىنى اونلارلا صرف انتمىشىدور. بو ايسە فېرقەنىن كارگرلر طبقەسىنە اولان علاقىسىنى بۇيۇك بىر دللىلى دىر.

بوندان علاوه زىندگانلىغىن وساپلىنىن گوندن-گونه آشاغى دوشمەسى و بازارىن كاسادلىغىنا باخماپاراق فېرقە، كارگر موزدونون آشاغى دوشمەسىنە ايمكان وئىرمەش، آلتى آى دوام اندن مىلى حۆكۆمىت دۆوروندى بىر نفر دە اولسون بۇيۇك كارخانالاردان كارگر اىخرى ايتىفاق دوشمەشىدور. بلكە بوستانىن ايشە دوشمەسى و بىنى توخوجولوق كارخاناسىنىن تاسىسى سايسىندە مىندن زىادە ايشچىلر اوچون فعالىت و چۆرك قازانماق منبى تەپە اندىلمىشىدور. بونلاردان علاوه شەرىن آبادلاشماسى، تازا تاسىسات، ھابئە يول ايشلرى، نىظام وظيفە مدرسەلرى كىمى بىنى ايشلرېن باشلانماسى سايسىندە مىنلرچە جوان و ياشلى كارگرلرە ايش دوشوب بو واسىطە ايلە زحمتكش طبقەسىنى حىاتنى تەدېد اندن ايشىزلىگىن قباغى آلىنىشىدور. نىھائىت كارگر ايلە كارفرما آراسىندا مىندان چىخا بىلن اىختىلاقلارېن قباغىنى آماق اوچون بو ايكى طبقەنىن وظيفە و اىختىاراتىنى موعىن اندن ايش قانونى تەپە و تصوب اولوندوقدان سونرا مۇوقع ايجرايا قويولموشدور كى، ايندىكى شرايطدە كارگر اوچون بۇيۇك موفىقت حساب اولونا بىلىر.

اگر گوندن-گونه آرتماقدا اولان ايشىزلىگى و كاسادلىغى نظره آساق او وقت فېرقەمىزىن كارگر طبقەسىنە اندىگى خدماتىن بۇيۇكولگو تام معناسى ايلە نظردە موصم اولاجاقدىر.

نھائىت نىمك لازىمدىر كى، آذربايجان دموكرات فېرقەسى ھىكارلار ايتىفاقنى رھبرلىك انتمكە ھىمىشە كارگر طبقەسىنى جىدى رھبرى اولوب، اونون منافىنى حىفظ انتمك يولوندا ھىچ بىر فداكارلىقدان چكىنمەشىدور. نىمك اولور كى، ھىكارلار ايتىفاقنى نىن صدرى آقاي بېرىا گىچن شەرىور ايبىندا بو تشكىلاتىن دموكرات فېرقەسىنى رھبرلىگىنى قبول انتمەسىنى رسمن و كتبن اعلام اندىكە ايشىنەنلېرىمىش. فېرقە آپاردىغى آغىر موبارىزەدە، كارگرى بىرىنچى صفدە گۆردوگو كىمى اونون منافىنى حىفظ انتمىگى دە اوزونون ان بىرىنچى وظيفەلرېندن حساب انتمىش و اندەچكىدور. بىتە كارگر طبقەسى و اونون رھبرلرى دە چوخ گۆزل بىلىرلر كى، اگر فېرقەنىن دوزگون رھبرلىگى اولماسىدى، آذربايجان خلقىنىن ان مظلوم طبقەسىنى تشكىل اندن كارگرلر دە آزاد اولوب ايسىنەنلېرى كىمى دردرسىز اوز ظلملرېنى الدە اندە بىلمەيەچكلرايدى. بو نوقطەنظردن نىمك اولار كى، آذربايجان كارگرلرى دموكرات فېرقەسىنى رھبرلىگى سايسىندە ايكى آزادلىغا نايل اولدولار: بىرىنچىسى عموم آذربايجان خلقى كىمى مىلى آزادلىق،

ایکنجی سی عوموم کارگرلرین منافعی نی تامین ائتمک واسیطه سی ایله صینفی آزادلیقدیر کی، هر ایکی سی ده کارگر صینفی نین موباریزه تاریخینده جلی خطر ایله یازیلماقدیر.

میلی حؤکومت خلقه حساب وئریرکن

میلی حؤکومت فیرقهمیزین رهبرلیگی آلتیندا ایشلهدیگی اوچون اونون گؤستریدیگی خاروق العاده فعالیتی نین ایفتیخاری دا فیرقهمیزه عایدیر.

بیزیم یوخاریدا قنید ائتدیگیمیز کی میلی حؤکومت گوردوگو ایشلر نه تک آذربایجاندا بلکه ایراندا سابقه سیز ایدی. اونا گوره چوخ بیر نئز زماندا فیرقهمیزین و نهضتیمیزین نوفوذو سرحدلریمیزدن گنجیب ایراندان خاریجی اولکهلرده سس سالماقلا، دونیادا بنین میلی بیبر مساله شکیلی آدی.

بو کیتابجا تعجیلی صورتده یازیلدیگی اوچون بو ساحه ده گورولن ایشلری شرح وئرمدن صرفنظر اندیب، حؤکومت باشچی سی آقای پیشهوری نین آذربایجان مجلس میلی سی نین ایکنجی عومومی ایجلاسیندا وئریدیگی گوزاریشی (رپورت) عنین بورایا نقل ائتمگی کافی حساب اندیریک:

میلی مجلسین ایکنجی عومومی ایجلاسی نین ۲- جی جلسه سینده اولونموش دانیشیقار

آقای پیشهوری نین آذربایجان میلی حؤکومتی نین ایندییه قدر گوردوگو ایشلر حقیقده وئریدیگی گوزاریش

جومه گونو فروردین آیین ۱۶- دا ساعات دوققوز یاریمدا آذربایجان مجلس میلی سی نین ایکنجی ایجلاسی نومایندهلرین حوزورو و آقای شبسترین ریاستی ایله تشکیل اولدو، بو جلسه ده دؤولت هنیاتی ده حاضر ایدی.

آقای شبستر: من ایکنجی دؤوره ایجلاسی نین ۲- جی جلسه سینین رسمن آرتیق اعلام اندیرم. آقای محمد عظیما دونکی جلسه نین صورت جلسه سینین مختصرن رپورت وئرجه کدیر. آقای محمد عظیما بیرینجی جلسه نین صورت جلسه سینین مختصر و جهیله اوخودو.

آقای شبستر: بیرینجی جلسه ده اوخونان پروقرام موحبیبجه آقای پیشهوری آذربایجان دؤولت هنیاتی نین ایندییه قدر گوردوکلری ایشلری باره سینده بیبر رپورت وئرجه کدیر.

آقای پیشهوری: من انله فیکیر اندیرم کی، دنیه جگیم سؤزلر چوخ موفصل اولا بیلمز، چونکی دؤولتین بوتون گوردوکلری ایشلر خلقین ایتلاعی ایله، مخصوصن مجلس میلی عوضولری نین نظارتی ایله اولموشدور. اونا گوره منیم دنیه جگیم سؤزلر گومان اندیرم کی، نومایندهلر اوچون تازا سؤزلر اولمایاقدیر و فقط بونلار مختصر صورتده تذکور کیمی اولا بیلر. سیز چوخ گوزل بیلیرسینز کی، بیزیم میلی دؤولتیمیز موباریزه ده دوغولوب، دؤولت و مجلس موسلسلارین و توفنگلرین و باشقا اسلحه لرین گورولتوسو آلتیندا تشکیل تاپیبیدیر. بیزیم وزیرلریمیز و دؤولت ایشچیلریمیز آزادیاھلاردان سنجیلیب دؤولت ایشلرینه وارید اولموشلار سا دا، لاکین کیفایت قدر موجب دگیلدیلر. ایستیبادی دؤولتدن پیس یادیکارلار و منفور ایرتلر، اوغورلوق، ایختیلاس، تنبلیک و دؤولت مقاماتیندان سواستیفاده ائتمک و دواییرین بر بادلیغیندان باشقا بیبر شئی قالمامیشدی. ایشچیلردن بیبر عیده سی فقط ماعاشلارینی تامین اندیب، گونلرینی گنجیریب، ساعات سایماق و اوندان سونرا خصوصی ایشلری نین دالینجا گنتمکدن باشقا فیکیرلری یوخ ایدی. من اونلاری سرزنش ائتمک ایسته میرم، چونکی تشکیلاتین ایقتیضاسی او ایدی، بئش نفر، اوچ نفر صادق آدام اولسایدی دا یا ایشدن چکیلیردی یا ایشده قالیردیسا محیط ایله سازیش ائتمگه مجبور اولوردو و بئله لیکه بیبر جور ایمرار ماعاش اندیردی. میلی دؤولت تشکیلینده ایدارلرین وضعی بو ایدی. حتا من سابق اوستاندارلیق بیناسینا گنندیکده ایستیفاده ائتمک اوچون بیبر کاغاذ تاپا بیلمدیم، خصوصن او وقت کی، اوستاندار بؤیوک ایختیار اتلا گلمیشدی کی، آذربایجان نهضت میلی سینی یاتیرتسین، فارسار دنمشکن «در باغ سبز» نیشان وئرسین.

بیز حؤکومتی اله آلدیغیمیزدا وضعیت چوخ آغیر ایدی، من ایندی هله مالی جهندن بنیبرم، هر حالدا حؤکومتی اله آلدیغیمیز زمان بیز پروقرام ایله ایشه باشلادیق و او پروقرامی تصویب اوچون مجلسه کتیردیک. بیز قاباغیمیزدا قویدوغوموز پروقرام ایران دؤولتی نین عادی پروقراملاری نظیری دگیلیدی.

بو پروقرام میلی بیبر پروقرام ایدی، بیز بیلیردیک کی، بو دؤولت موعین بیبر مودتده بو ایشلری گورمه ک. من بئله گومان اندیرم کی، او پروقرام نومایندهلرین نظرینده دیر. پروقرامدا بیرینجی مساله میلی حؤکومتین قورولوشودور. میلی حؤکومت بئله قورولمالی ایدی کی، خلق حیس ائتسین کی، بو حؤکومت اونون قوردوغو حوکومتدیر و اوندا یاخین دخالتی واردیر. بو ایش سؤزده چوخ آسان گورونسه ده، لئیکن عملده چوخ چتیندیر. چونکی گنچ حؤکومت خلقی دؤولتدن آیری اولماغا عادت وئریشدیر. دؤولت خلقین باشی اوستونده بیبر یوموروق کیمی اولوب، میلّت ایسه عذاب و فیشار آلتیندا دؤولت چرخلرینی دولاندرمالی ایدی. میلّتین دؤولتی اوموراتدا دخالتی یوخ ایدی. بیز بو عادتی دگیشمه لی ایدیک، دؤولت میلّتین سعادتینی تامین ائتمه لی ایدی.

بیز پروگرامدا گؤستر میشیک کی، بو نجه اولمایدیر. بو ایشچیلرین شخصن دموکرات اولمالاری ایله انجام تاپا بیلمز، بلکه عملده بئله اولمالی ایدی کی، خلقین ایستهدیگی عمله گلین. بیز تشکیلات اوزریله دؤولتی تشکیل وئریب ویلایت و بؤلوک انجومنلری واسیطهسی ایله ایداره ایشلرینده مالیه و صحیه ایشلرینده خلقه نظارت انتمگه ایمکان وئردیک.

ایکینجیسی بلدیملر مسالهسیدیر. گنچن دؤورده شهرداری انجومنلری دؤولت تشکیلاتینا تبدیل اولوب، بلدییه ریسی دؤولت طرفیندن تعیین اولوردو. ظاهر سازلیق اوچون اونا انجومن آدی قویموشدولار. بیز خلقی مستقیم صورتده بو انجومنی سنچیب و بلدییه ایشلرینده دخالت انتمسهینه ایمکان وئردیک. البته بو تازا بیر ایشدیر. بیر میلّت لازیمدیر کی، دوزگون صورتده چالیشسین و بیز قطعی صورتده بونو اندمبیله جگیک من یادیما گلیر کی، (آقای یکانی بورادادیر یا خنیر؟) گنچن ایل بایرامدان قابق «خویا» گنتمیشدیم. بلدییه سوپورلری نین پالتاری یوخ ایدی و ایلیق دا آلمامیشدیلا، ایستهبیردیلر شهرین کوچملرینده اولان آغاجلارین باشینی کسب و ساتماقلا اولارین ایلقلارینی تامین انتسینلر، من ایندی باش اوجالیقلا دنیه بیلرم کی، بلدییه نین ایشی او قدر یاخشیشیب، نه اینکی حوققلارینی دا وئریرلر بلکه شهرین ایچریسینده ده ایصلاحات باشلانیدیر.

مراغا شهری ایرانین مشهور شهری حساب اولونماییب، دئمک اولار، موتوسیط شهرلریندندیر و موترقی شهر دگیلدیر. بونولا برابر مراغادا بلدییه انجومنی مالی وضعیتین یاخشیلیغینا ایستینادن تصمیم توتوب کی، بیر دؤولت تئاتریسی بیبا انتسین. بو چوخ اهمیتی بیر ایشدیر، چونکی ایران حؤکومتی ایندییه قدر حتا تهراندا دولت تئاتریسی عمله گنیر بیلیمیبیدیر. لاکین ایندی خلق، انجومنی اؤز ائوی و اؤز عابلهسی بیلیر. میاندا بلدییه اوروپا اوصولو ایله بؤیوک بیر حمام دوزلمک ایستهبیر. بو فیکیری بیز و مجلس اولار وئرمه میشیک، خلق اؤز احساس اندیر کی، بورادا حمام مسالهسی موشگولور، گرک موعاصیر بیر شکیده بو مسالهنی ایصلاح و حل انتمک. البته بو کیمی ایشلر آسان ایشلر دگیلدیر، بئله بیر حمام نچه مین تومنه، شاید ۸۰-۹۰ مین تومنه باشاگلن بیر ایشدیر. بودا میاندا اوچون بؤیوک بیر پولدور.

تبریزده بلدیهنی تحویل آلاندا اورانین صاندیغیندا پول یوخ ایدی. لاکین ایندی بیز باجارا بیله جگیک کی، یاخین زماندا تبریزده سو لوله کتشلیگی عمله گنیریب و خیابانلاریمیزی آسفالت اندک. بیز اولارین وسیله لرینی ده آلمیشیق. تبریز بیرینجی ایران شهردیر کی، اوندو سو لوله کتشلیگی اولور. من دئمک ایستهبیرم کی، حؤکومتین خلقه یاخینلاشماسی نین نتیجهسی و منفعتی بودور. هله آذربایجاندا انجومنلر مسالهسی تازادیر، لاکین بونا باخمایاراق چوخ آز بیر یئر واردیر کی، اورادا انجومن تشکیل وئرمگه موقوف اولمامیشیق. چونکی ایندی بیلیرسینیز کی قیشدیر، سو یوقدور، گنیدب-گلمه وسیله لر ده یوخدور. هله ایندی ده اهردن نوماینده لر گلنده شاید آت وسیلهسی ایله گلیدیر، ایندی انجومن تشکیلاتی قورولوب و طرحی ده وجودا گلیدیر. اونی یاواش-یاواش مونظم حالا سالمق لازیمدیر. من فیکیر اندیرم کی، اوچ-دؤرد آت بوندان آرتیق ایش گؤرمک اولماز و البته مؤحترم نوماینده لرین و دؤولت ایشچیلرین فعالیتی و حوسن نیتی اوزرینده بو نتیجه لر ده اندیلیدیر، اوندان سونرا بخشدارلیق و فرماندارلیقدیر. البته اونی بو تنزلیکه مونظم بیر شکله سالمق اولماز دی. دؤولت مامورلاری نین ایچریسینده هنوز آشینا اولمایانلاریمیز آز دگیلدیر. من، منیمله همکارلیق اندن وزیرلره موکرر دئیشم کی، بیز دیوانخانا قورموروق، بلکه ایدارلریمیز قانونو ایجرا انتمک اوچوندور. فرماندارلاریمیز دا گرک قانونون ناظیری و موجریسی اولسونلار. آما بوجور آدمالار کی، بونو لایبقتجه باشا دوشسونلر چوخ آز دیر. چونکی کؤهنلر باشا دوشمورلر، تازالار دا ایداره ایشلرینه آشینا دگیلر. اونا گوره ده ایدارلرده بعضی یئرلرده کؤهنه آدمالار و بعضی یئرلرده ده تازا آدمالار لایبقتجه مقصودوموزو ایجر انده بیلیرلر. بیزیم اومیدیمز بودور کی، گلن دؤورده بخشدار، دهدار و کندودالاری اؤز ایندالیمیز اوزریله تربیت اندیب و ایش باشینا قویاجاییق، بعضی موترقی یئرلرده دؤولت ایشچیلری تربیت انتمک اوچون موسیسه لر آچیلیر، لاکین ایندی بو ایشدن اؤترو بیزده موشگولات چوخدور. بونا گوره دیر کی، ایندی بیز ایناندیغیمیز آدمای ایش باشینا قویوروق. چوخ یئرلرده گؤرورسن کی، او ایشچیلر بیر پارا ایشلرده وزیره موراجیعت انتمک یئرینه فیرقهیه موراجیعه اندیر، یا اینکی فیرقهیه موراجیعه انتمک یئرینه حؤکومه موراجیعه اندیر.

مورور زمان لازیمدیر کی، بیز ایداره ایشچیلریمیزی باشا سالاق کی، دموکرات فیرقهسی سیاسی بیر رهبردیر، گرک اونون دئدیگی سؤزه قولاق آساق و لاکین حؤکومت ایشی باشقا بیر ایشدیر و گرک بو ایکیسی قاریشلماسین. ملتن چوخ وقت اولور کی، بیر ایشچی منه مربوط اولمایان ایشلرده اون دانا تلفراف بیر-بیری نین دالینجا منه گؤندهریر. من مذمت انتمیرم و دئمک ایستهبیرم کی، خلق هنوز میلی حؤکومتین حقیقی معناسینا پی آپارمیبیدیر. گرک خلقی مورور زمانلا حاضر لاماق و اولاری تربیه انتمک. البته متلده موناقتشه یوخدور، بو ایش بیر وحشی آتی توتوب مینمک و یا ایشه سالمق کیمی دیر. آدمای آتا تشبیه انتمک اولماز، آما من بونو دئمک ایستهبیرم کی، گرک تازا آدمالاری ایشه آلیشدیراق. آما بو بیر گون و یا ایکی گونده اولان بیر ایش دگیلدیر. سیاسی جهتنن علاوه، تعلیم و تربیت مسالهسی نین ده بورادا دخالتی واردیر. بیز مین جور چنتیلیکلره باخمایاراق بو آز زماندا یئنه ده بیر قدر ایشچی تربیت انده بیلیمیشیک. بیز اومید اندیریک کی، اولار تنز بیز زماندا دموکراتیک وضعینه آشینا اولاجاقلار، چونکی نیت خالیص اولوب، خلقه خیدمت انتمک فیکیری اولورسا، اول دفعه ده اولار ایشتیباه انتسلر ده، اولار آخیرده حقیقی تاپاجاقلار.

حؤکومت قورولوشوندا سونرا انجومن تشکیلی، بخشدارلاری و فرماندارلاری ایجتیماعی آدمالار تربیت انتمک ایله یاواش-یاواش خلقی میلی حؤکومه یاخینلاشدیرا بیله جک.

بونولا علاقه دار اولان مسالهلردن بیرسی ده امنیت مسالهسیدیر. بیز اولیندن دئمیشدیک کی، وار قوممیزله چالیشاجاییق کی، خلقین مالی، جانی، ناموسی حیفظ اولسون، چونکی امنیت اولماقدی بیزیم هنج بیر تدبیریمیز نتیجه وئرمه یه جک ایدی. بونا گوره میلی حؤکومت تشکیلینده هامی مین چالیشدیق کی، امنیت اولدوغو کیمی تامین اولسون، من کنارلاردا کندیلرله دانیشیردیم، حتا چوخوسو منی تانیمیردی کی، کیم و امنیتن راضیلیق اندیردیلر. حتا مراغادا بیر پارا آدمالار دنییردیلر کی، داستانلاردا دنییلن کیمی امنیت او قدر یاخشلی اولموشدور کی، گرک گنجلر دوکانلاری آچیق قویاق تا خلق گؤرسون کی، بو ایش افسانه دگیلدیر، بلکه حقیقتدیر. بیز میلی حؤکومتی اساس امنیت اوچون قورموشوق و امنیتله ایشات انده بیلریک کی، دوشمنلریمیزین اولده بیزه دندیکلری سؤزلر کی، آذربایجان نهضتینی عمله گنیرنلر اوغردورلار، جانی دیرلر، یالانچی دیرلار، بیز بونو دا ایشات اندیک و عملده ده گؤستردیک کی، امنیت ایجاد انتمک و خلقی راحتلیغا چاتدیرماق اولار.

البته نواقیص چوخدور، تک-تک فداییلریمیز فیرقه عوضولریمیز و ایدارلریمیزده بیر پارا نوقصانلار واردیر. قوی بعضی بولداشلاریمیز بیلین کی، هر کس اؤز گوناھینی نین جوابینی شخصن وئرمه لیدیر.

بیز اهرده ایگیرمی بلکه قیرخ ایل قولدورلوق انلهین صمدخان و عبدالله خانلاری موجازات اندیک، خلق بیزی آلتیشلادی، بیلدی کی، میلی حؤکومت اونون راحتلیغی اوچون چالیشیر، سید ضیا روزنامه لری قارنی بیرتیق کاظمیا شهید راه آزادی آدی قویدولار سا خلق اولارلا گولور.

میلی حؤکوتمیزده بو جور آداملار حیات اولای بیلیمز. گرک اونلار قانون موقابیلینده چوخ مؤحکم بیر صورتده موحاکیمه اولسونلار. هر کس اوز جورمونون موزاتینی گرک چکسین. آیری بیر آدام اونون موزاتینی چکه بیلیمز، اوغول ددمنین جورمیله موزات اولماز. بیز بیرینی موزوم اولوغو صورتده موزات اندیریکسه لاکین اوغونو تریبه انتمهلی بیک.

گرک مجلس نومایندهلری ویلایتی و بؤلوک انجمنلری واسیطهسی ایله اونلار بیلدیرسین کی، میلی حؤکوتمده بیر آدامین بیر شاهسی سینی قانونسوز الماق اولماز. بیز آزادلیق و خلق دوشمنلری نین ماللارینی موزادیره اندیردیک. البته آزادلیق علییهینه اولان آداملار گرک مطرود اولسونلار، لاکین بو قانون موزابیلینجه و موعین اولونموش کومیسون واسیطهسی ایله عمل اولونور و اونلارین ماللاری موزادیره و دؤولت اوچون یاردیم اولور و البته بو ماللار نه حسن، نه حوسن، نه جعفر، نه تقی یه دگیل بلکه خلق بولوندا مصرف اولمایدیر.

مومکوندور ایتیفاق دوشسون کی، تک-تک آداملار موزادیره اولونان ماللاردا ایستیفاده انتمیش اولسونلار، لاکین بو چوخ نادیردیر. او ایشلری گوزهنلر شدید صورتده موزات اولمایدیرلار، اونلارین دوستلوقو آبی دوستلوقودور و بیزه دوشمنلیکدیر. گرک کامیلن تامين قضایی اولسون، تک-تک آداملاردا بنله ایشلر گوزموش اولسالار دا گرک مجلس میلیده اونلارین قاباغی آلینسن. قوی خلق آزاد یاشاسین، خلق نه قدر آزاد یاشارسا داهایا آرتیق حؤکوتمی میزین دالیندا دورار. لاکین بنله اولمادیقا تشکیلاتیمیز تنزلیکه آرادان گنذر. بیز گرک خلقین اعتمادینی اوزوموزه جلب اندک کی، خلق هنج تصور انتمهسین کی، دمورات فیرقهسینده و میلی حؤکوتم ایدارلرینده پیس ایش گوزن آدام اولای بیلر، بو فلسفهلر هاوادان دگیل مین ایللرله ایمتاحان اولونوبدور، هر یئرده قانون وار یاشاییش وار، هر یئرده ظولم وار ایسترسه اورادا اولان دؤولتین عونوانی دمورات ایسترسه مورتجع آدیله آدانسن، اینسانلار سعادت یئتیشه بیلملر، میلی حؤکوتم بو ایشه بؤیوک اهمیت وئریر.

بیزیم میلی دؤولتیمیز امنیت جهتیندن چوخ ایشلر گوزوب. فیکیر اندیرم کی، شهر امنیتی و اطرافدکی امنیت آز-چوخ یاخشی لاشیدیر. کنچن حؤکوتملرده خلقین اکثریتینی تشکیل وئرن کندیلر اوچون هنج جور جانی و مالی تضمین یوخ ایدی، بونلار نه تک اوغو و قولدورلار بلکه دؤولت مامورلاری و ژاندارملار طرفیندن ده تضییق اولونوردولار.

میلی حؤکوتم زمانیندا هنجوقت بیر مامور قانونسوز بیرینی ائوینه گنده بیلیمز، بنله ایشلر گوزونورسه گنت-گنده قاباغی آلیناقدیر.

گنچن زمان کندیلر بیر تمیز پالتارلی گوزوردوسه اوزونو گیزلتمک ایستهمیدیر. لاکین ایندی بنله دگیل. اونلار باشلارینی یوخاری توتورلار. ایندی کامیل امنیت اولونوبدو. ایندی قاچاق-قولدورلوغون قاباغی آلینیدیر.

دوشمن نه قدر چالیشرسا کی، بیزیمله کوردوستان خلقی نین موزاسیباتینی بولاندیرسین، لئیکن بیز بونون قاباغینی آلیریق و حقن کوردوستان فیرقهچیلری ده دوستلوقا چالیشرلار. بیزیمله کوردلر آراسیندا ایختیلاف سالماغا چالیشانلارین پیس حرکتلری ده معلوم اولدو کی، «ارفع» ایله اولوب. بیر عیده مراغادا و چاردولدا کورد پالتاریندا تهجیز اولونموشدور و بعدن میانادا و مراغا حودودو آراسیندا ۳۰۰ نفر بیزیم علییهیمیزه تهجیز اولونموشدور، بیز تنزلیکه اونلاری آرادان آپاریب آز زماندا فدایلریمیزین خیدمتی سایهسینده ساده بیر صورتده اونلاری برطرف انتمگه موقوف اولدوق و بو آذربایجاندا گوزونمین اهمیتلی بیر ایشلرندیر. ایندی اهر و مراغا اطرافیندا میلی دؤولته نسبت موخالیف هنج بیر حرکت یوخدور. اردبیل و گزیمی ماحاللاریندا بعضی آنتریکلر اولموشدو، بیز اونو دا آرادان آپارمیشیق. خلقین گوناھسیر اوشاغی نین باشینی کسن حؤکوتمه هنج کیم طرفدار اولماز. عدالت و قانون دوزگون صورتده ایجرا اولونمایدیر.

سونرا من ایستهمیدیم بونو دئیم کی، دؤولت قورولوشوندا سونرا امنیت مسالهسینده خلقیمیز کوهنه ژاندارملاری آرادان آپاریب و قانونی نظمیله تشکیلاتی ویجودا گنیرمیشیک. اومیدواریق کی، بیر-ایکی آیا قدر نظمی نین بو تشکیلاتی چوخ موزم بیر حالا دوشمگ و ژاندارم تشکیلاتیندا اثر قالمایاقدیر.

سونرا ایقتیصاد و مالیه موزوعودور. میلی حؤکوتم ویجودا گلدیکدن اوچ آق قاباق بیز ساده بیر تدبیرلر گوزموش ایدیک کی، حؤکوتم دگیشدیکده بورجا یا اعانه بیغماغا مجبور اولمایق. گنچن اینقیلابلاردا چوخ ایتیفاق دوشموشدو کی، اینقیلابی عمله گنیرنلر مجبور اولموشدولار موزموللردن بؤیوک اعانهلر بیغسینلار. بیز بانکلاری تومالی ایدیک، لاکین بیز اگر بیر آز عجله انده ایدیک مومکون ایدی کی، ۲۱-آذرده میلی تشکیلاتیمیزی قورماغا موقوف اولای بیلیمه ایدیک. چونکی تهران چالیشردی کی، بیزی تحریک و عصبانی انتسین و ایش بیتهمیشدن بیزی بوغسون. اونا گوره ده بیز بانکلاری تنز توتا بیلمدیک و بیر هفته ۲۱-آذر قالمیش تودوق.

بیز بانکلاری ایشغال اندندن سونرا معلوم اولدو کی، تهران حؤکوتمی آنلامازلیقدان با عمدی صورتده اوزون مودتدن بری تبریز بانکینا بیر شاهسی دا اولسا پول گوندرمهمیشدیر، بلکه عوضینده حواله گوندرمیشدیر. تبریز بانکی دا اوزو اسکیناس چاپ انتمیر کی، دؤولت ایشچیلرینه وئرسین، بلکه تاجیرلر و باشقا آداملار بانکا اعتبار اندیب قویوقلاری پوللاری دؤولت ایشچیلرینه خرج اندیردی. بورادان چیخان مالیاتلار تهرانا گوندریلیب و ۱۴-میلیون تومن پرداختی تهراندا آنجاق حواله گوندریلیدیر.

بانکی تحویل آدیغیمیز زمان ایکی میلیون ایکی یوز تومن دؤولت بانکیندا و یاریم میلیون دا آیری بانکلاردا وار ایدی. موقابیلینده ۱۵-میلیون تومن خلقه بورجلو ایدی. بوندان باشقا بیز مجبور ایدیک کی، اقلن دؤولت ایشچیلرینین آنر حوقوقونو وئرک و بو حوقوق دا ۳-میلیوندان آرتیق اولوردو، دنمک گرک مالیات بیغیب اونلار و خلقین بورجلارینا وئر ایدیک. میلی حؤکوتم هر شنیدن آرتیق ایقتیصادا، پولا باخیدیر.

ایندی دنمک اولار کی، دونیادا پول مسالهسی اینسان بدینده اولان قان کیمی دیر. بیر ایجتیماعدا پول اولمازسا مومکوندور کی او ایجتیماع سوقوط انتسین. بونا گوره ده بیز پول بارهسینده آشاغیدا گؤستره مگیم جیدی تدبیرلری گؤتوردوک.

اولن بیز قداغان انتدیک کی: بانکلار موقتی حالدا آداملارا پول وئرمه سینلر، چونکی بیر پارا آداملار بانکلاردان پول آلیب تهرانا آپاردیلار و ایکی میلیون مؤوجود اولان پولدا بو ترتیب ایله کیفیت ائتمزدی. اولده بئله نظره گلیردی کی بازاردا بؤیوک بؤجران عمله گلجکدیر. من ایشده موطالیعه ائتمیشم، منیمله ایشلمین وزیرلر بیلیرلر کی، من اول بانک، مالیه، ایتقتصاد و سونرا باشقا ایشلره باخیرام. ایندی اول بیلیر کی، اوزلری بونا اعتیراف ائتمه سینلر لاکین بیزیم بوم ایشیمیز باعیث اولدو کی، آذربایجاندا تاجیرلر ورشیکست اولمادیلار. الحمدوللاه بیزده ورشیکست اولان بوخوردور. بیز اگر او وقت ایکی میلیون تومنی پایلاسایدیق، خلق بانکا تۆکولوب بیر هر ج-مرج عمله گلیردی. لاکین تدبیرلریمیز نتیجه سینده ایکی میلیون مؤوجود عوضینده ایندی بیز ایکی میلیوندان یوخاری و بلکه ده ۳-میلیون خلقه طلبلری بابتیندن وئرمیشیک. مالیاتدان یوزده ایگرمی بئش تهرانا وئرمک عوضینه اونو طلبکارلارا وئریپک. بیز بیر میلیون پس انداز بابتیندن خلقه وئرمیشیک. البته بو مورور زمانلا اولوبدور، ایندی بیز حیس اندیریک کی، مالی وضعیتیمیز یاخشیشیر. ایندی بلدیبه ایدارلرینده بیر اینقلاب کیمی وچودا گلیدیر. البته بو اینقلاب فقط دؤولتین مالی تدبیرلری وسیله سی ایله اولونان بیر ایشدیر. ایندی بلدیبه وضعیتیه ده دوزملیر و بوتون آذربایجاندا یاواش-یاواش بلدیملر فلاکت حالیندان قورتاریرلار.

بس دنمک کی، مالی تدبیرلریمیز بانکلاری و باشقا ایداری ایشلریمیزی ده دیریلندی.

گلیردن وئرگی مالیاتینا گلدیکه، بو مالیات دوزگون قورولسایدی عادیلانه بیر ایش ایدی. موحاریبه زمانیندا بیر نفر مالی آیردی، صباح اون برابر قیمتینه ساتیردی. دونیادا مالی ایشده ایشلمینلر بئله مصلحت گورموش ایدیلر کی، داعوا زمانیندا بو قانونی قویسونلار و بیر آدم کی، بیر گونده، جوزبی بیر مامامیلده ۱۰ - مین تومنی دؤولته وئرمه لی اولسون کی، دؤولت قومولتسین، مامورلارینا و باشقا ایداری ایشلرینه خرج اولسون.

البته تیجارنده یوزده دوقوز یوز عادیلانه دگیلدیر. نازا گلیردن وئرگی مالیاتی قانونی قویولاندا دوکتورمیلیسپونون نظری شاید اول درجهده دوزگون ایدی، لاکین تهران مجلسینی تشکیل وئرلر بؤیوک تاجیرلر و مومویلردن ایدیلر کی، بؤیوک مالیاتلار علاقه توتوردو. بونا گوره اونلار ایشکاللار چیخارتدیلار و مالیاتین نقشه سینی بیر آیری یولا سالدیلار کی، نتیجهده قارما-قاریشیق بیر شکله دوشدو و بئله اولدو کی، تاجیرلر دفترلرینی دگیشدیلر و بیر تیجارخانادان موهوم تیجارخانا وچودا کتیردیلر. بورادا بؤیوک تاجیرلریمیز واردیر کی، بؤیوک قازانجلاری اولموشدو و ایندی آند ایچیرلر کی، عایداتیمیز بوخوردور. لاکین عملده هامی بیلیر و گورور کی، اونلارین نه قدر عایداتلاری وار ایمیش. بونا گوره مالیات ایدارلری ده چوخ مالیات ویصول انده بیلمیردیلر. تشخیص وئرین مالیاتین قباغینا بیر صیفیر قویوردولار تا بلکه بیر شئی ویصول انده بیلینلر و بئله لیکه هر ج-مرج تؤولید اولوردو.

معلومدور کی، میلی حؤکومت تشکیل تاپدیقا بیزیم مالی مخصصیلریمیز یوخ ایدی کی، مالیاتی تشخیص وئریمک اوچون بیر کومیسسیون سنجیلین. تهران مجلسی ثروتمند آداملاردان تشکیل اولوندوغونا گوره اورادا انله بیر اوصول گؤتورموشدولر کی، ایللرله مالیات ویصول ائتمک اولمازدی. مثلن اگر بیر آدم تشخیص وئرین مالیاتا اعتیراض ائتمه ایدی، گرک عالی کومیسسیوندا اونا رسیده لیک اولایدی کی، بو کومیسسیون دا تهراندا دیر. بئله لیکه بؤیوک تاجیرلر و بؤیوک مالیاتلارا شامل اولانلار کی، اوزلری بو قانونو گنجیرمیشدیلر نچه ایللر ایدی کی، بو قانوندان ایستیفاده ائدیبلر مالیاتلارینی تاخیره سالدیلار.

بیز مونتهظیر اول بیلیمز ایدیک کی، تهران عالی کومیسسیونو ایللر بویو اعتیراضلارا باخمایاراق مالیات کومیسسیونو سوروندورسون و بیزی ایتقتصادی فیشارا سالیسن. بونا گوره بو ایشی محلی شرایطه او یغون بیر طرزده ایجرا ائتمگه قرار وئریدیک. عادیلانه صورتده بیز بیر قدر مالیات ویصولونا دا موقوف اولدوق کی، مالیات ایجرا سینا اعتیراضلاری اولانلار او محکمیه موراجیعه ائتمسینلر و بو محکمده رسیده لیک اولوندوقدان سونرا آرتیق مالیات آیینمیش اولسا صاحبیلرینه قاینار بلسین. بیز بئله لیکه تهران حؤکومتی نین مالیات ویصولوندا اوز ایله یار ائدیگی ایشکالی اورتادان گؤتورموش اولدوق.

بیز غیر مستقیم ایشلرله قویونچولارین قباغینی آماق، قند-شکرین قیمتینی عادیلانه بیر حالا سالماقلا ایتقتصاد ایشینه کؤمک ائندیک و بو ماللارین قیمتینی معتدیل بیر شکله سالدیق. بو ایشیمیزین حتا تهرانین بازاریندا دا شدید تاثیر ایلدی.

البته بو ماللاردان چیخان سرمایانی آیری پیره خرج انده بیلیمزدیک. چونکی اوندان مؤوجودی پولدا آرادن گندیب، دؤولته ضرر اولاردی. مثلن گرک ایدی کی، چای آلینب پیرینه قویولایدی.

بیز غلط قانون-ایستخدامی آرادان آپاردیق. گنچ زماندا غلط قانون-ایستخدام اصولی ایله مثلن بیر نفر ظابط بؤیوک بیر حقوق آیردی. موقابیلینده بیر نفر تحصیل ائتمیش ایکی یوز تومن حقوقلا ایستخدام اولونوردو. اونا گوره بیز لیاقتلی اولمایان آداملارین حقوقلارین ازالندیق و اوز یولداشلاریمیزا دا دندیک کی، آز حقوق آلسینلار. البته موحاریبه زمانیندا قویولان حقوقلار ایندی اول بیلیمز و بو ایش ده غیر عادیلانه دگیلدیر. چونکی سطح زیندگانلیق آشاغی گلیردی. مثلن بیر آدمین اوتوز تومن حقوقو و بئتمیش تومن مدد خرج و فؤوق العاده سی ایدی، ایندی کی، سطح زیندگانلیق آشاغی دوشوب و یوزده قیرخ جینسلر آشاغی گلیر: دنمک اولار کی، بیزیم بو ایشیمیز کامیلان عادیلانه دیر. ایندی مثلن تیریزده یاغین قیمتی ۲۵ تومندیر، در صورتیکه گنچ ایللرده آئتمیش تومن ایدی. ایکی قیرلیق یومورتا ایندی ۱۲-شاهی یا ساتیلیر. ایندی هر پارچا کی بازاردا مثلن اون تومنه ساتیلیردی دؤولت ماغازلاریندا ۳-تومنه ساتیلیر. بیز داعوا زمانی نین حقوقونو وئرسه ایدیک اوندان هم عادیلانه اولمازدی هم ده خلقی سویماغا مجبور ایدیک، هم ده سطح زیندگانلیق یوخاری گئردی.

سونرا بؤیوک بدبختلیک کی، ایرانین باشیندا واردیر بو دور کی، ایشچینی ایشه گوره قویموردولار و قدیمدن سوندیلر و بلژیکلر ننجه اصول قویموشلار سا انله ده قالدی. مثلن بیزیم ایدارلریمیزده ۱۰ نفر آداما ۱۲ نفر پئشخیدمت ایشلیمیز. سیزین نظریزه بئله گلیمسین کی، پئشخیدمتین حقوقو آز اولوب، دؤولت بودجه سینده انله تاثیر یوخوردور. لاکین آذربایجان دوایرینده پئشخیدمتلرین عیده سی ایکی میندن زیاده دیر. آیدا اونلارین حقوقی ایکی یوز مین تومن اولور. بیز بو پوللا یاخشی قوشون ساخالیا بیلیریک. البته مقصودموز پئشخیدمتلرله موخالیفت ائتمک دگیلدیر. لاکین ایدارنن هر بیر کیچیک ایشی ایله بیر شؤعه آبیرومق کی، بو شؤعه لر ایلین باشیندا شاید یوز مین تومنلیک دؤولته نفعی یوخوردور، لاکین دنمک اولار کی، ایش قورنلار قباغچادان بونو فیکیر ائتمه ییلر.

بیز بیرینجی دفعه تمام ایداری تشکیلاتی دگیشه بیلیمزدیک. بونا گوره ده بیر آز ایشچیلرین عیدهسینی تخفیف وئردیک و بیر قدرده اول اوچ آیدا او آدامین حقوقلارین دا کی، وجودو زاید دیر آزالندیق. ایندی ایسه بئکارلیغین قاباغینی ساخلاماق مجبوریتیندهمیک. بو آداملارا باشقا بئرلرده موفید ایشلر وئرمیمیک. بونولا برابر ناچاریق کی، اونلاری بیر مودت ده ایدارلرده ساخلاییب کوچلهه تۆکمکن پرهیز اندک. بو ایلیکی بودجهمیزده بیر نفر ده ایداره ایشچیسینی ایدارمدن چیخاریلماسینا یول وئرمیمیشیک. برعکس بعضی تازا موسیسهلر تشکیل انتمکله ایشچیلریمیزین عیدهسینی آرتیرمیشیق.

ایندی حساب بیزیم الیمیزده واردیر، بودجهمیز ده تنظیم اولونوبدور. هامینیز بیلیرسینیز کی، ایران دؤولتی نچه ایلدیر کی، کامیل بیر بودجه تصویب انده بیلیمیشدیر، آنجاق بیر ایلیق و ایکی ایلیق ناقیص بودجه مجلسه کئیرمیشدیر. لاکین بیز بو دؤورهده کامیل بودجهمیزی مجلس میلیمیزه کئیرمیشیک. هله بو گرک بوندان دا تنز مجلسه وئریله ایدی، لاکین تاخیرینه سبب بیر پارا عیلتلر واردیر کی، اونلاری سیزه گؤسترهجمگ.

بیز گلیردن وئرگی مالیاتینی دگیشدیردیک، چونکی بیلیردیک کی، ایندی گئچن ایللر کیمی ایستیفاده انتمک اولماز و عادی بیر حالدا بوندان ایستیفاده انتمک چتیندیر و آنجاق گوجلو تاجیرلر بازاردا ایستیفاده انده بیلرلر. بیز بو اوچ آیین ایچینده مالی جهتن ایشلره موسلط اولدوقجا یوز مین تومن فقط میانا و زنجان دمیر یول ایدارمهسینه وئردیک. بونو وئرمسه ایدیک ده اولمازدی. ایندی بو جهتن میلی حؤکومتین وضعیت-مالی سی یاخشیدیر.

تدبیرین بیرسی ده بودور کی، بیر میلیون خزانه قبیضی چاپ انتمیشیک. بوندان اؤتوردور کی، جینسی اوجوز وئرک. مثلاً اون تومن جینس موقابیلینده دوققوز تومن آلینیر. بونون فایداسی بودور کی، اولن خلقتن بیر میلیون تومن بوج انتمگه مجبور اولمادیق، البته بو پول بوج اولسایدی ایستهلک اولوناجاق ایدی. بویوک میقدار دا گرک فایض وئریله ایدی. بوندان باشقا جینس ده ساتدیق و بو بیر میلیون ایلین آخیرینه قدر نچه دفعه دولانار و نچه برابر اولار.

بو گون کی آیین اون آلتی سی دیر مالی جهتن داها وحشتیمیز یوخدور. بیز بیلیریک کی، پولوموز وار. بو بویوک بیر موفقتدیر کی، بودجهمیزی تنظیم انتمیشیک و کسر-بودجهمیز ده یوخدور. بو ایش حتا آروپا دؤولتلرینده ده چوخ چتیندیر. بیزیم بودجهمیز کئچمیش دؤولتین طرفیندن یازیلان بودجهن ده نچه قات آرتیدیر. بودجهمیزده مین نفر آرتیق ایشچی ایستخدام انتمیشیک، بیز ایداره ایشچیلرینی ساخلایریق تا ایش تاپیلدیقدان اونلارا باشقا ایش وئرک. البته بو ایش مالی سیاستیمیزین دوزگونلوغو نتیجهسینده دیر.

آقای شبستری: اون بئش دقیقه نفوس وئرلییر.

تنفوسدن سورا:

آقای شبستری: آقای پیشهوری اؤز بیاناتینا ایدامه وئرسینلر!

آقای پیشهوری: بو مسالهدن سونرا فیکیریمیزی مشغول اندن ایقتیصاد مسالهسیدیر. بیز هله فیکیر اندیردیک کی، میلی حؤکومت تشکیلدن سونرا آذربایجاندا بویوک احتیکارلر باشلانیب، مومکوندور کی، آزوقه آز اولاندان سونرا موخالیفلریمیزین تنلیغاتلارینین نتیجهسینده وحشته دوشوموش تاجیرلر خارجه آزوقه آپارالار و اؤزلرینه سرمایا اندلر. بو قورخو حؤکومت میلی دن قاباق دا وار ایدی. اونا گوره بیز همیشه شهرین آزوقهسینی کونترول اندیردک. فیرقه‌نین اینانیمیشلاری ایقتیصاد ایشلرینی نچه مودت تامین اندیردیلر. فیرقه‌نین تشکیلات یولو ایله درخشانین شهر انبارلاریندان نیظامیه آزوقه اینتیقال وئریمهسینی قاباغی آلبماسینا چالیشیردیق. بیز بیلیردیک کی، سیاسی ناراضیقلار، بؤحرانلار اغلب چؤرک مسالهسیندن دیر.

بیز چالیشدیق آزوقه‌نین یولونو آذربایجاندا خارجه مسدود اندک. بیلیردیک کی، بو ایش بعضی اشخاصا ضررلی دیر. لاکین قوی بئش نفر - اون نفر ضرر گؤرسون، اهالی وحشته دوشمهسین و میلی حؤکومتدن باهالیق گؤرمهسین. نجهکی دندیم بو ایشدن بیز یاخشی نتیجه آدیق، چؤرک وسایر شیلر اوجوزلانندی، لاکین تهراندا عکسینه اولدو، حتا دندیلر کی، آذربایجان آزوقه وئریمیر، آجلیق اولور. درصورتیکه بو فریادلارلا او بیرسی طرفدن چالیشیردی کی، مالی بؤحرانلار بیزی بوغسون و پوللاریمیزی چکیب آپارسین. موتوحیش اولان وارلی آداملار پوللاری آپایردیلار، بیزی فیشاردا قویماق ایستیهیردیلر. بو ایش سبب اولدو کی، بازاردا جینسلر داها اوجوز اولسون. خلقتن اکثریتی اوجوزلوقدان راضی اولوردو، ایداره ایشچیلری، زحمتکش و کارگرلر راضی قالیردیلار. بو اوزون مودت دوام انده بیلیمزدی. محصولون باهالیغی پیس اولدوغو کیمی، حددن آرتیق اوجوزلوقو دا بئله ضررلی دیر. گرک کندلی اؤز ایشینه اؤرگی قیزسین و محصولونو عادیلانه قیمتده ساتا بیلسین. بیز جور بچور بونون قاباغین آدیق.

بیرینجی سی صادیراتا عواریض تعیین انتمک مسالهسی ایدی، چونکی جینس آذربایجاندا خارجه گنتسه ایدی، بیردن سریع صورتده باهالیق تؤولید اولوردو. بونا گوره چوخلو موداکیرمدن سونرا اینقیلابی بیر تدبیر گؤتوردوک و بئله قرار وئردیک کی، صادیرات موقابیلینده عواریض آلینسن. آذربایجاندا گندن جینسلر بیر میقدار کیرایه و بیر میقدار دا نفع اوستونه گلیر و بئله‌لیکله بو جینسلر همیشه تهراندا اوجوز اولور.

بیز اول خوشگه‌بارین صادیر اولماسینا اجازه وئردیک. اولده بیز صادیراتا اجازه وئرمدیک، لاکین ایندی وئریمیشیک. بونولا برابر یئنه لاییقی قدر صادیر اولونمور. دنمک اولار کی، بو وضعیت دونیا وضعیتینه باغلیدیر. گله‌جکده بیز قیمتلی جینسلریمیزی صادیر انتمگه یول تاپاجاییق. عومومیتله دنمک اولار کی، ایران دؤولتی‌نین خارجی و تیجارتی سیاستی یوخدور. تهران حؤکومتی خارچدن گلن ماللارین قاباغینی آلماق و اؤز ماللارینا دونیادا بازار تاپماق باجارمیر. ایندی مثلاً تیکیلی پالتار و اوتوموبیل سئل کیمی ایران بازارینا تۆکولور، دسته-دسته تاجیرلری ورشیکست اندیر. خارچدن گلن کؤهنه پالتارلاری گنیمک بیزه تحقیر و توهیندیر. بیز اونلاری گنیه بیلیمیر، ایران حؤکومتی اؤزو بیلر نه اندرسه انتسین. لاکین بیز اؤز قیمتلی جینسلریمیزی صادیر اندیب و عوضینده بیزه لازیم اولان شیلردن مثلاً لاستیک، شهرلریمیزین آبادلیغی اوچون لوله، آسفالت و باشقا شیلر وارید اندهمیک. ایران دؤولتی اؤزونه لازیم اولان شیلری احتیاجی قدر وارید انده بیلیمردی و بیلیمیر. چونکی تهران ایشلری اوغروملار اینده دیر. بیر تاجیر یوز مین تومن وئریر و اریدات ایجازسی آلیر، بئله‌لیکله من دئییمیلر کی، بیز خارجی تیجارت مسالهسینده ده موسلط اولموشوق.

اومید اندیرم بئله بیر مؤحکم ایقتیصادی سیستمه مالیک اولان بیر حؤکومت ترقی اندر و هر بیر موشگولاتا فایلیق گلیر. موحاریبه زمانی تجهیزات و سیلاح قاییران کارخانالار، ایندی هامیسی تیجارتدن اؤترو ایشلهمیر، بو خطرناکیدیر. بونلار خلقتن قانینی سوراجاق. ایندی بونون نتیجهسینده بیزیم صنعتکارلاریمیزدان موهوم بیر حیصهسی بئکار قالماغا مجبور اولموشدور. اگر مؤحکم ایقتیصادی تدبیرلر گؤره بیلیمزسک صنعتکارلاریمیز آرادان

گنڊر. بئكارلىق دونيانى تهديد ائدن بىر بؤيوك بلادير. بوندان بؤيوك اعتىصابلار، بؤيوك اىقتىصادى بۇحرانلار عملە گلير. البته اولكەنن دؤورەسینه حصار چكەمك اولماز. لاكين وارىدات و صاديرات ايشلرینه بئله ترتیب وئرمك اولار كى، اىستەدېگىمىز شئى آلب و اىستەدېگىمىزى آماياق. نئجەكى سوت اولكەسینده بئش ایللیك نقشەلر اوزره بو چتینلیكلرى آرادان آپاریرلار.

گنچن دؤورەده بیزده احصاییه مؤوضوعو چوخ پیس شكیلده ایدی. مئتن بعضی انولره نئچه دانا آرتیق سیجیل تاپیلیردی. هله ایندی ده واردير. ایندی بیز دوزگون احصاییه تهیه اندیریک. بیلیریک كى، مئتن خاريجدن گتیریلن کبیرینه احتیاجیمیز یوخدور و بلکه کارخانالاریمیزدا تهیه اندیلن آرتیق کبیرته گرک بازار تاپاق. بیزده بونو بیللمهلی بیك كى، میلی حؤکومت دیوانخانا دگیل، اونون وظیفهسى خلقین حیاتینى تامین ائتمك اوچون یوللار تاپماقدان عیبارتدیر. بۇحران سئلینین قاباغینی آماق بو وظیفه نین گوندەلیك ایجاباتیدان ان موهمی حساب اولونا بیلیر. بیز چالیشیریق كى، تیجارت ساحهسینده اؤز محضولوموزو خاریجه یئتیرمیلک و او شئى كى تیجارتیمیزه ضررلیدیر، اونون وارید اولماسیندان جیلووگیرلیك ائتك. بیز بو یولدا چوخ موفقیتلره نایل اولموشوق، لاكين هله بعضی شئیلرده حداکثر ایستیفادهنى انده بیلیمیریک. مومکوندور كى، بیز نفر ۳-۴ اوتوموبیلی اولسون و بیعورضه اولسون و اولنلاردان هئچگونه ایستیفاده انده بیللمهسین، لاكين ۳-۴ قاتیری اولان بیز آدم انلییه بیله او قاتیرلاردان کیفایت قدر ایستیفاده اندیب، اولكى شخصدن قاباغا دوشسون. آقای رسولی ایله میانداب قند کارخاناسینا گئتیدکده، ایران ایرتیجاعی حؤکومتی نین هئچوقت اوزونون اینده اولان ایمکانلاردان خلقین آسایشی اوچون لازیمی ایستیفاده فیکیرینده اولمادیغینی بئنه ده گوردوم، گوردوم كى، ۷-دانا تراکتور ایش سیز و ایستیفاده سیز حالدا ساخلانیبیر. بیلدیگیمیزه گوره هر تراکتور ایكى هكتار یئر سوره بیلر، من گوردوم كى، بو تراکتورلاری کامیونو چایدان چاخارماق اوچون ساخلاییلار، حالبوکی بو تراکتورلار هر بیر یسی ۲۰-مین تومنه باشا گلیر و بؤيوك بیز ثروتدیر.

بیز گرک چالیشاق كى اىقتىصادی ایمکانلاردان یاخشی ایستیفاده اولونسون. مئتن چوخ بئره چایلار واردير كى، اگر سد باغلانا اولنلاردان بؤيوك ایستیفادهلر اولونا بیلر. بیز گرک صنعتی فلاحت عملە گتیریک. مئتن پامبیق، باراما، کتان، قند چوغوندورو پینتیرک. بیزیم اىقتىصادی و تیجارتی ایشچیمیز آز دیر. اغلب دؤولت مامورلاری فیرقهوی و سیاسی ایشچی دیرلر، گرک مورور زمانلا بو ایشچیلر اىقتىصادی و تیجارتی ایشلره آشینا اول بیلسینلر، بیزیم اىقتىصادی تدبیرلریمیزدن ان موهمی یئر بؤلگوسودور. بو واسیطه ایله بیز میلیون کندلی یئر صاحیبی اولماقلا.

البته بو تئزلیكله او یئرلردن کیفایت قدر ایستیفاده ائتمك اولماز. لاكين بیز اینانیریق كى، دؤولت فلاحت بانکینی قوومتلندیریب، دؤرد-بئش ایلدن سونرا فلاحت محضوللاریمیزین یوز قات آرتماسینا ایمكان وئرمکدیر. یئر بؤلگوسو بارهسینده ایندی اولاییلر كى، هامیا و قارا آراسیندا اىختیلاف اولسون، لاكين یئرلی مامورلارا دستور وئریلیر كى، اولناری بیری-بیریله یاخینلاشدیرماغا چالیشسینلار تا بیری-بیرینه کؤمک ائتسینلر كى، قارا آياغا قالمسین و هامیا ایله ده اىختیلاف چیخماسین.

آذربایجاندا یئر چوخدور و آذربایجان جماعتی ده زحمتکش و چالیشقان بیز جماعتدیر. خالیسه یئرلرین بؤلومهسى و یئر بؤلگوسو چوخ بؤيوك اىقتىصادی کؤمک اولماقلا دیر و بوندان بئله مازنداران و باشقا یئرلرده اولان آذربایجانلیلار وطنلرینه قاییدیب، زیراعت ایشینه باخماقلا. البته بو ایشین سیاسی نتیجهسى ده چوخ بؤيوكدور. سیاست ایله اىقتىصاد بیز-بیرینه مربوطدور. اگر بیز حؤکومت اىقتىصادی جهته قوومتلنسه سیاسی جهته ده قوومتلنیر.

تهران حؤکومتی خلقی قوومتلندیرمکدن قورخور. من فیکیر اندیرم كى، خلقی آج ساخلاماقدان تموم وار ایدی. بیزیم حؤکومتی میز خلق حؤکومتی اولدوغونا گوره گرک بیز خلقی آياقلاندیراق. مئتن گرک بئله اولا كى، بیز نفر خلق قوشونلاری سیراسینا گئتیدکده عابلهسیندن نیگارارن قالماسین. لئیکن آج اولدوقدا او گرک گنجه-گوندوز ماعاش فیکیرینده اولسون و بئله آدمادان فدایی ونیظامی چیخماز.

باشقا اىقتىصادی مؤوضوعو دا صنایع مسالهسى دیر. میلی حؤکومت قورولمادان اول بیزیم موهم کارخانالاریمیز تعطیل و یا اینكى تعطیل اولماق خطینده ایدی. بیز دؤرد ایدا اولنلارین ایشه سالماسینی تامین ائتدیک. ایندی هامیسی ایشلیمیر. بو بیز منفعت و موهم بیز ایشدیر. بو یاخین زماندا بو کارخانالار انده بیلهچکلر كى، بئله پارچا وئرسینلر كى، موهم قیسمت لیباسیمیزی تامین ائتسین. بو کارخانالار خیانت و اوغورلوق نتیجهسینده باتمیشدیلار. مئتن یونو بئش تومنه آلب و کارخانایا اون بئش تومنه ساتمیشدیلار، خلق سهملرینی بیز تومن قیزیل پولاً آیمیشدیلار. لاكين میلی حؤکومت قورولمادان قاباق ایكى قیران پول اولنلارا وئریردیلر. ایندی او خیانتلاری گورنلر قاچیرلار لاكين موجازاتدان قاچا بیللمهیهچکلر. حاجی غولام جوراچی و باشقالاری اؤز گوردوگو پیس ایشلرین پاداشینی گورمچکلر. میلی حؤکومت تشکیلیندن سونرا مساله ساده بیز و جهله حل اولوندور.

ایندی کارخانالاردا ۴۰۰-نفر ایشچی ۸۰۰-نفرین گوردوگو ایشی گورمکده موفوق اولور. ایندی هم کنفییت هم ده بمقدار جهتنجه گنچن زماندان چوخ آرتیق محضول گتیریرلر. بو مساله عئین زماندا سیاسی بیز مساله دیر. سربازلاریمیز چوخ یاخشی تعلیمات آلیرلار، لاكين پالتارلاری یوخ ایدی. ایندی بیز اولنلار پالتار وئرمگه موفوق اولموشوق. بیز چالیشیریق كى، بیزینجی درجهده صنعتی ماشین ایشینه و سونرا ایکینجی درجهده ال ایشلرینه باخاق، آما بو آغیر ایشدیر. دؤولت گرک بو چتینلیكلره فایق کلسین و بیز فایق گلهچیک.

بئكارلارین مسالهسى بیزیم اوچون آغیر یوکدور. بیز گرک بونو آرادان گوتورک. بیز بونا دا تدبیرلر گورموشوک، یوللاریمیز كى، ایندی چوق پیس حالدا دیر، اولناری دوزلمتمک اوچون اقدام اولونور. مئتن آستار-اردبیل، سلاین-قالا- میانداب، زجان-میانا و میانا-تبریز یوللاری دوزلمهلیدیر، و بو صورتده نئچه مین عملە ایشلیمه بیلر.

باغچیلیق و زیراعت زمانی گلیب چاتیدیر. کندلیلر اؤز زیراعتلرینه گندمچکلر. بوندان باشقا بلدیله ده شهرین آباد اولماسی اوچون بیز چوخ عملە ایشلده بیلیر.

بیزیم آرزوموز بودور كى، ایشسیزلیك آرادان گنئسین، بیز ده چالیشیریق كى، ایشسیزلرین سیاهی سینی توتاق. ایندی ایشسیزلیك داد-فریادی چوخدور، لاكين هله ائله بیز احصاییه الهه یوخدور. بعضی آدمالار واردير كى، آنجاق میز باشیندا اوتورماق ایستیمیرلر و آیری ایشی گورمگه حاضر دگیلر. بونلار پارانیتدیرلر. البته حقیقی ایشسیزلر واردير كى، کارخانالار باغلی اولماق نتیجهسینده وضعیتلری یاخشی دگیلیر.

باشقا مساله‌لر ده عومومیتله میلی حؤکومتین دوام و بقاسی اوچوندور. میلی حؤکومت تاسیس اولدوقدا شوعاریمیز ایالت و ویلایت انجومنتلری اطرافیندا ایدی. لاکین عمله گؤردوک کی، بو میلی حیاتیتمیزی تامین انده بیلیمیهجکدیر. بیز مجبور اولدوق کی، میلی مجلس و میلی حؤکومت یارالداق. ایندی گرک بو میلی تشکیلاتی ساخلایاق. چونکی بو تشکیلات خلقین احتیاجی و ایستدیگی اوزرینه عمله گلیدیر. خلق میلی حؤکومتی اوزونونکی بیلیر و اونو ساخلاماغی اوزونه بورج بیلیر. اولده بیز پارا موغریض آداملار دندیلر کی، گویا بیز ایران آذربایجانینی شورا آذربایجانینا یاپیشدیرماق ایستیبیریک یا اینکی دموکرات فیرقهسی آذربایجاننی سوونت حؤکومتینه ساتیبیدیر، لاکین بیز گؤستردیک کی، اونلار هامیسی یالاندیر. عمله ده اونو ایثبات ائتدیک. ایندی قیزیل اوردو بورادان گئدیر. هامی بیلیر کی، قیزیل اوردونون ووردو سبب اولدو کی، ایستیبیداد حؤکومتی بیخیلیدی. بونا گؤره گرک اوندان تشکور اندک کی، رضاخانین ایستیبیدادی اونون کلمه‌سیله بیخیلیدی. بو دا قیزیل اوردونون بیزه اولان بؤیوک خیدمتی دیر که میلی اسارتی سیندیردی. هله من دنمیرم کی، اگر آلمانلار غالب اولوب آذربایجانا گلسه ایدیلر بورادا حتا بیز انده قالمادیز. قیزیل اوردو ایستالینقیراد، موسکوا، لنینقراد دا ایستیبیداد قومسینی سیندیرماقلا دونیا خلقلری ایله برابر خلقیمیزین آزادلیغینی تامین ائله‌دی و اولکهمیز قان دریاسینا دؤنمکن خیلاص اولدو و ایندی بو اوردو گئنده گرک آقیشلارلا اونو یولا سالاق. بیز بو مودته گؤردوک کی، قیزیل اوردو چوخ نجابت، متانت و اخلاقلا رفتار ائتدی. اونلارین رفتار و اخلاقای هامییا سرمشق اولدو. فیکیر ائدین اگر آرتش-شاهنشاهی! اولسایدی نه ایشلر چیخارداردی! و بیز شهره قیزیل اوردو کیمی داخیل اولسایدی خلقین باشینا نه کیمی فلاکتلر گئیرردی؟

قیزیل اوردونون گنتمه‌سی بیزیم اوچون ناگهانی دگیلدیر. بیز چوخ گؤزل بیلیردیک کی، او اوردو توپراق آماق و یا شهر ایشغال ائتمکدن اوترو سرحدلریمیزی گنجه‌میشدیر. اونون مقصدی دونیانی اسارت آلتینا آماق ایستیمین فاشیزمین ایراندا اولان آتارینی ریشه‌دن کسمک ایدی و بونا دا ایفتیخارلا مووفق اولوبدور. ایران خلقی مخصوصن آذربایجان جماعتی او اوردونون معنوی کؤمکلیگینه همیشه مینتدار قالاجاقدیر. بیز آرزو ائدیریک کی، قیزیل اوردو همیشه دونیا دموکراتلیغی نین نیگهبانلیق وظیفه‌سینی عؤده‌سینده ساخلاسین.

قیزیل اوردونون گنتمه‌سینی بیز مورتجملر کیمی ایستقبال ائتمیریک. بیز اونو احترام و عزت ایله یولا سالیریک، ایرتیجاج ایسه اونون گنتمه‌سینده اوزونون ال-قولونون آچیلماسینی آختاریر. بیز آچیق دئییریک کی، قیزیل اوردونون گنتمه‌سیله مورتجملر چوخ دا اومیدوار اولماسینلار. آذربایجان خلقی آلدیغی آزادلیغی ساخلاماغا قادیر دیر. قیزیل اوردونون گنتمه‌سی بیزیم میلتمیزین ایرادسی ایله اله ائدیله آزادلیغی خلدار ائتمه‌یهجکدیر. ایندی میلی حؤکومتیمیزی گرک ساخلایاق. آذربایجان خلقی حتا چوخ آز جمعیتی اولسا دا آزادلیقدان دیفاع ائدهجکدیر. بونا گؤره من سیزدن رای-اعتیقاد ایستیبیرم، (وکیللر: بیز رای-اعتیقاد یوخ جانیمیز و مالیمیزی دا وئرمه‌یهیک) بیز ایندیبه قدر میلی آزادلیغیمیزی ساخلامیشیق، بونون بیرینجی ضامینی فیرقه تشکیلاتیمیزدیر. ایندی تبریزده چوخ آز بیز ائو واردیر کی، ائو اهلیندن هنج اولمازسا بیز نفر دموکرات فیرقه‌سیندن اولماسین، گرک او فیرقه‌نین رهبرلیگینه اعتبار اندک. بونون ایکینجی ضامینی ده بیزیم فداییلریمیزدیر. اونلار آز بیز مودته قیام ائتدیلر و ایندی ده آزادلیغیمیزین ضامینی دیرلر. بیزیم فداییلریمیزین تاریخی چوخ یاخین بیز تاریخدیر، مصنوعی تشکیلات دگیلدیر و اونون تشکیل تاپماسی گنچن حؤکومتین فیشارلاری نتیجه‌سینده اولوب و ایندیه بونلار میلی حؤکومتیمیزین دالیندا دورماغا حاضریدیرلار. اونلار زنجاندا ذولفقاری، اردبیلده، اهرده و باشقا ینرلرده اولان موخالیف دستلرینی ازدیلر. ایندی بیز فداییلریمیزه ایمکان وئرمه‌یهیک کی، کوتان و خیش دالیسیندا ایشله‌یه-ایشله‌یه عین زماندا توفنگی اللریندن یئره قوریماسینلار. تا آذربایجان وار فدایی وار، چونکی او آزادلیغی قوروبدور. لاکین بو تشکیلا ساخلاماق بیز تک فداییلرله اولماز، بیزیم مونظم قوشونوموز دا گرک اولسون. بیز آز بیز زماندا مونظم و قودرتلی بیز قوشون تشکیل ائتمیشیک، اگر ایندی بیز نقصی اولسا دا تنزلیکله دوزلمه‌یهیک. قوشونو و فداییسی اولمایان بیز میلث هنج وقت آزادلیغی حیفظ انده بیلیمز. بیز هر بیز شئیدن کسک، فداییلریمیزی و قوشونلریمیزی قوروتلدیرک.

مشروطه قهرمانلاری نین موجسمه‌لری

مشروطه قهرمانلاری نین موجسمه‌لری نین تبریز شهری نین ان عالی خیابانلاریندا نصب ائدیلمه‌سی، فیرقه‌میزین گؤردوگو بؤیوک تاریخی ایشلردن حساب اولونور. مخصوصن سردار میلی ستارخانین هنیکی نین رضاخان موجسمه‌سی نین ینرینده قورولماسی فؤوق‌العاده جیدی و موهم بیز قدم ایدی.

سونرادا تاریخی بیرگونه مشروطه اینقیلابی نین قیرخ بیرینجی ایلدؤنومو موناستیله سالار میلی موجسمه‌سی نین انجومن ایالتی مئیدانیندا برپا ائدیلمه‌سی، او قدمی تکمیل ائتدی. بو ایکی بؤیوک مشروطه‌چی نین تجدد نامی ایله فیرقه‌میز فداکار مشروطه‌چیلرین خنیر-خلف واریثی اولدوغونو ایثبات ائتمکله فیرقه افرادینا و عوموم خلقه آزادلیق یولوندا جانفشانلیق ائدن بؤیوک شخصیتلرین تاریخده توتدوقلاری مقامی بیلدیریب، فیرقه ایچریسینده رهبرلره نیسبت علاقه و محبت یارادیلماسینی سرمشق وئردی.

بشر اؤز تاریخی و یجودا گنیردیگینی کیمسه اینکار انده بیلیمه‌دیگی کیمی، بو تاریخده شخصیتلرین رولونو دا اینکار ائتمک حقیقتی دانماق دئمکدیر. باشچیلرین دوزگون دوشونوب جریانا دوزگون خط سنیر و یول گؤسترمه‌لری ایشین گنیشینه آرتیق درجه‌ده موثر واقع اول بیلر.

رویسپیرین ایشتیباهارلاری ناپولئون دیکتاتورلوغونو مئیدانا چیخارماقدا بؤیوک فرانسای اینقیلابینی طبیعی مجراسیندان دؤندردی. بر عکس بؤیوک ایستالینین ساغلام دوشونجه و دوزگون خط حرکتی اوکتیابر اینقیلابی نین یانلیش مجرایا چکمه‌گه جان اتان موخالیفلرین حاضریرلادیقلاری اولدوروجو خطرین نیجات وئردی.

اگر رضاخان مئیدانا چیخدیغی وقت ایراندا گوندن-گونه گنیشلمکده اولان میلی نهضتی نین باشیندا دوزگون دوشونجه‌لی شخصیتلر اولسایدی و بو شخصیتلر هر بیرینی ازیب بدنام ائتمک هوسینده بیز شخصین رهبرلیگی آلتیندا حرکت ائتمیش اولسا ایدیلر، رضاخان ۲۰- ایل تمام ایراندا خلقی اسارت آلتیندا ساخلایا بیلیمزدی.

اگر مشروطه نهضتینده ستارخان داخی باشقا مشروطه باشچیلاری کیمی مرعوب اولوب سیلاحینی تسلیم ائتمیش اولسایدی، شاید قیرخ ایل بوندان قاباق مشروطه بساطی بیغیشیلیب اورتادان گنتمیشدی. دئمک شخصیتلرین تاریخده بؤیوک رولو واردیر. و هم اونلارین معنا و تاثیر چوق بؤیوکدور. بیزیم فیرقه‌میزین پبشرفتی ده چوروموش و ضررلی افکارا بیز دفعه‌لیک سون قویوب اوزو اوچون شاخیص یعنی رهبر اینتیخاب ائتمه‌سیدیر. بو او دئمک دگیلدیر کی، فیرقه عوضولری و سایر رهبرلر آز ایش گؤرموشلری یا اونلار احترام لازیم دگیلدیر. البته بوتون فیرقه باشچیلاری هر کس اؤز ائتدیگی

خدمت و گؤسترديگي فداكارلىق موقابيلينده حؤرم، سيتايشه لاييقدير. لاکين بونولا بئله فيرقه رهبرلرين رولونو اينكار ائتمکله فيرقه نين باشيني ازيب ليدرسيز بير جمعيت حالينا سالماغا ايماكان وئرمک اولماز. دونيادا هنج بير جمعيت باشچي سيز، ليدرسيز ايشي قاباقدان اپارا بيلمه ميشدير. بو جهتن دير كي، بيز مشروطه اينقلابي نين بويوک باشچي سي اولان سردار ميلي نين آديني ابدلشديرمگه ايقدام ائتديک. سالار ميلي ايسه البته اوز نؤويه سينده اينقلابا بويوک خدمت ائتديگي اوچون اونون آديني دا ابدلشمه سي لازيم ايدى. بو موضوعو داها ايدين بير صورتده اچيب گؤسترمک اوچون سردار ميلي موجسمه سي نصب اولونان تاريخده آذربايجان روزنامه سينده يازيلان معنالى بير مقاله ني بورايا درج ائديرک.

اونودولماز تاريخي بير گون

آذربايجاندا دموکرات فيرقه سي تشکيل تاپديقان سونرا آذربايجانين مرکزی اولان تبريز شهري چوخ موهم و تاريخي حاديه لرین شاهيدي اولموشدور. بو حاديه لر تک آذربايجان خلقی نين سياسي حياتيندا دگيل بوتون ايران و شرق اولکلري نين تاريخينده پارلاق بير يئر توتاجاقدير.

آذربايجان دموکرات فيرقه سي آز بير مودتده گنجميش چوروک رژيمين ايزلريني تاماميله آرادان آپاريب، يئني دموکراسي بير اصول و خلقيميز اوچون خوشبخت بير حيات ياراتدى. جومعه گونو اورديهيشت آي نين ۲۷-ده دموکراسي حرکاتيميز تاريخينده يئني پارلاق بير صحيفه اچيدى. تاريخلر بويو اوز قهرمانلىق و رشادتي ايبات ائتميش اولان خلقيميز بيرينجي دفعه اولاراق ياخين شرق اولکلرينده حقيقي دموکراسيه لاييق اولان شرقلي بير ايش انجام وئردى. بو ايش قان توکن شاهلارين، خلقين آرزو و اوميدلرين آت آياقلاري ائتیندا پايماال ائدن حؤکمرانلارين، ميلتارين اسارتيندن قهقهه ايله گولن ظاليم اينسانلارين گنجميشده اولدوغو کيمي سيتاييش ائتمگيندن عيبارت دگيلدير. بو ايش غضبکارلارين پارلاق سونگولرينين، زهرلي خنجرلرينين مديحه سي دگيلدير.

بو خلقيميز نين نيفرتيني قازانان، ۲۰-ايل ايران ميلتارين سياسي رشد و تکاملدن، ايجتيماعي حياتدان محروم ائديب، ميلتيميز نين قاني نين قيمتینه الده ائتديگيميز مشروطيتي تعطيل ائدن رضاخانين منحوس موجسمه سيني ميلتین قارشيسيندا سرنیگون ائديب، اونون يئرینده نصب اولونموش اولدار اولکلهمي نين قهرمان اولغو، تاريخي بير سيمانين، بويوک ستارخانين موجسمه سيني ايفتياحي ايدى. خلقيميز بو شرقلي ايقداملا ايبات ائتدي كي، گنجميش نيفرتلي رژيمين يادىگارلاري بوندان سونرا تاماميله آرادان گنديب و اونون يئرینده ميلتيميز نين آلولو موباريزملرده الده ائتديگي آزادلىق و دموکراسي قانونلاري حؤکم سورنلىک ائده جکدير.

بو تاريخي گون اونودولماز بير گوندور!

قوي ايران ميلتاري بيلسينلر كي، آذربايجان ميلتي او چوروموش فاسيد دستگاها نيفرتله باخير. قوي خام خيال ائدن مرتجعلر بيلسينلر كي، داها بوندان سونرا هنجوجه ايله حقيقي آزادلىق اصوللارينا موغايير اولان منحوس اثرلر بو اولکلهمه قالميب و داها او گنجميش دؤوره تازالانمايماق ايدير.

خلقيميز بوندان سونرا ياد ايشغالچيلارا فقط يوخلوق طلب ائدير، بوندان سونرا ميلتارين آزادليغيني آياقلاري ائتينا ساليب و اونلارين ميلتين تحقير ائدن عونصورلر داها هنجوجه ايله اوز مؤوقعتلارين حيفظ ائتمگه ايماكان تاپمايماق ايدير.

ياشاسين خلقيميز نين سارسيلماز ايراده سي!

ياشاسين بوتون ايران آزادليغيني تمثيل ائدن آذربايجانين قهرمان خلقی!

۱۲-شهريور موناسبتيله موجسملر مؤوضوعونا عايد داها آرتيق معلومات آماق ايستمين تبليغاتچيلار آقاي پيشه وري نين بو موناسبتيله سؤيله ديگي آشاغيداکي سؤزلريندن ايسنتيفاده ائده بيلرلر.

مؤحترم هموطنلر!

بو گون بيرينجي دفعه اولاراق تبريزين و آذربايجانين حياتيندا تاريخي بير صحيفه اچيلير. آذربايجان خلقی ۲۰-ايل ميلتين حوقوقونو آرادان آپاران، ۲۰-ايل مشروطيتي تعطيل ائدن، ۲۰-ايل ايراني ترقی و تکاملدن گئري قويان بير غضبکارين هنيکليني آشاغي ائنديريب و اونون يئرینده ايران مشروطه سيني اساسيني قوران آذربايجان خلقی نين قهرمان و رشيد اولونون موجسمه سيني پايدار ائدير (گورولتولو آقيشلار).

بیز بونولا او ۲۰-ايللىک فاجيعه نين بساطيني قوران آداملارا بيلديرديک كي، اونلارين خاينانه سياستلري مشروطيتي داها بوندان آرتيق تعطيل ائتمگه ايماكان تاپمايماق ايدير. آذربايجان خلقی رشيد و قهرمان اوغوللارين قاني باهاسينا مشروطيتي آليب و او مشروطيت ياشايماق ايدير (گورولتولو آقيشلار). بیز بو موجسمه نين قارشيسيندا آند ايجيريب كي، مشروطيتي و آزادليغي بوتون ايران اوزرينده حياتا گنجيريب و ايرانين مظلوم خلقلرينين حقيقي آزادليقلارين تامين ائتمک (آقيشلار). بیز سون قطره قانيميز قالانا قدر بو يولدا فداكارلىق ائدمه ييب، بیز مخصوص بو موجسمه ني اوندان اوترو بو گون نصب ائتمک كي، هله ده ايرتيجاع طرفدارلاري خيال ائديرلر كي، اگر سلاح ايله آذربايجانين آزادليغيني آرادان آپارا بيلمه سملر، حيله و نئيرنگ ايله آپارا بيلرلر. قوي اونلار بيلسينلر كي، آذربايجان خلقی اوز آزادليغين و ايران خلقی نين آزادليغين مؤحترم ساليب و اونو ساخلاماغي ايسه اوزو تضمين ائتميشدير. بیز نه تکجه آذربايجاندا بلکه بوتون ايراندا آزادليغي حياتا گنجيرمه ييب. بیز اينديكى هورومجک تورو کيمي ايران خلقيني تورا ساليب و اونلاري سيخان منحوس رژيمي آرادان آپاريب و اونون عوضينده خلقه آزادلىق و سعادت وئرمه ييب.

تهراندا او چوروك باشلار، فاسيد بئيينلر بيلمه‌لديرلر كي، نه وقته قدر او قورخولو ظولم و اسارت نيشانه‌سي اولان موجسه‌لر آرادان گنتمه‌يبدير، نه وقته قدر اولنار ميلتين ايله گوتورولوب سرنه‌گون اولماييبدير، ايراندا آزادليق اولاي بيلمز، تهران حوكومتي آذربايجان ايله ياناشا بيلمز. تهران حقيقي آزادليق و دموكراسي اوصوللاري ايله ايداره اولونان صورته آذربايجان ايله ياناشاجاقدير. آذربايجان اوزونو هنجوقتينده مورتعلمه تسليم انتمه‌جكدير. بونو بير دفعه‌ليك هامي بيبلي قولاغيندا ساخلاماليدير.

تصادوفن بورادا اولان ايران مطبوعاتي نين گوركملي نوماينده‌لريندن آقاي ملكي و عميدي نوري نين حوزورلاري منيم خاطريره گنيردي كي، نچه ايل بوندان قاباق آقاي ملكي يازيردي كي، خلقي اسارته ساخلايان و حوقوقون پايمال اندن بو رضاخان موجسه‌لري نه وقته قدر بو حالدا دوروبدورسا، بيزيم آزادليغيميز تامين اولماياجاقدير. بو دوزدور، او موجسه‌لر تيكان كيمي خلقي اورگينه باتير. من خاهيش انديرم كي، آقاي ملكي تهراندا دنسینلر كي، «دو صد گفته چون نيم كردار نيست!» ايكي يوز سوزون بير عملجه قيمتي بوخودور. بيز دنديك و دنديگيميزي عمل اتنديك، خلقي ارزولارين بيبلي و اولناري حياتا گنجيرديك. عزيز يولداشيميز آقاي پنه‌يي دنديگي كيمي قوي خلق اوچون خو-خورتدان اولان و خلقي اورگيني سيخان موجسه‌لر گوتورولسون و ايران خلقي بيزدن سرمشق آلب بو چوروك موجسه‌لرين يئرینده ايران آزادليغي نين و مشروطه‌سي نين يولوندا شهيد اولنارين، ملك الموتكليمين، صور ايسرافيل، ميرزا رضا كيرمانی و سايرلري نين موجسه‌لريني قويسونلار.

ايراندا اول دفعه ظول-اسارت نيشانه‌سي اولان رضاخان موجسه‌سینی گوتورمك و يئرینده آزادليق و قهرمانليق نومونه‌سي اولان ستارخان موجسه‌سینی قويماق ايفتيخاري آذربايجان خلقي و اونون رهبري اولان آذربايجان دموكرات فيرقه‌سینه نصيب اولدو. من ايفتيخار انديرم كي، بو موجسه‌مني آچيرام.

آقاي پيشه‌وري گورولتولو آقيشلار اچريسینده موجسه‌نين يائينا گنديب و موجسه‌نين پرده‌سینی گوتوردو. بو مؤوقعه اوررا و موزيك سسي سردار باغي نين موحطه‌سینده طنين‌انداز اولراق بو تاريخي گونده تاماشاچيلار آذربايجان خلقي نين قهرمان اوغلو ستارخانين هنيكليني گنجيش رژيمين يادىگاري اولان رضاخانين منحوس موجسه‌سینی يئرینده تاماشا اتنديلر.

آقاي پيشه‌وري نبطقيني قورتارديقان سونرا ستارخانين موجسه‌سینی قارشيسیندا رژه وئريلدي. او نبطقين تكميلينده سالار ميلي موجسه‌سي نصبي موناسبتيله آيري نبطقارين تفصيلي ده شايان ديقتدير.

سوز يوخ، عمل گؤسترمك لازيمدير

مشروطه ايتقيلابي آذربايجان خلقي نين قهرمانلاري نين مظهری اولراق بو ايل خلقيميزين تام غاليبيت شرايطينده گنچدي. خصوصيله مشروطه نهضتي نين ايكنجی قهرمانی باقيرخانين موجسه‌سینی ايفتيتاحي بيزه گنجيش شانلي تاريخيميزي خاطرلاداراق، بويوك بابالاريميزين ايران آزادليغي اوغروندا اتنديگي فداكارليقلاريني خلقيميزين نظرينده موجسم اتندي.

آذربايجان خلقي ۲۱-آذر نهضتي نين اثرينده، ايران اوزرينده درين بير دگيشكليک عمله گنيرمگه ايمكان تاپاراق ۴۱-ايلدن آرتيق تعطيل اولونموش مشروطيت قانونلاريني بييدن حياتا گنجيردي.

خلقيميزين قيامي سابه‌سینده مورتعلمه دالي اوتوروب و تهران حوكومتي آزادبخاه بير رويه توماغا باشلادی. گوردوگوموز كيمي بو سون زماندا آز-چوخ دموكراتيك نهضتلر، حوكومت طرفيندن تقويت اولونان كيمي نظره گلدي. بونا گوره دير كي، بيز اولدن اوزوموزو، آقاي قوام اولسلطنه حوكومتينه خوشبين نيشان وئرديك. آقاي قوام اولسلطنه چوخ چنين مسالهلري قارداش قاني توكولمه‌دن، موساليمت يولو ايله حلي انتمگه موافيق اولدو. لاکين هله ده قوام اولسلطنه دؤولتي ايراندا، ايران ملت‌نين ايتتظارى اولدوغو كيمي ايرانلارين طلباتيني لاييفينجه تامين انده بيلمه‌يبدير. آقاي قوام اولسلطنه‌نين حوكومتي ده ايندييه كيمي ميلت دوشمنلري اولان ايرتيجاعي پارازيتلرين نوفوذندان كناردا قالماميشدير.

ايتتبخاباتين بو قدر يوبانديريلماسي ايران خلقلري نين ضررينه اولراق، اولاردا حوكومه قارشي نفرت تورتمگه باعيث اولور. بو دا دنمك اولار كي، ايران آزادليغيني نين موخاليفي اولان شخصلرين نوفوذو تاثيرينده دير.

ايندي ده گورونور كي، دانيشيلان سوزلر يالنيز دانيشيقدير و اولنارين باره‌سینده هنج بير عمل گورسنمه‌ير. ايران خلقلري ايندييه كيمي ايش باشينا گلشيش دؤولتلرين بو كيمي عمللريندن سون درجه اينجيكدير و داها هنج كسده اوتوروب گوزتمگه و صبير انتمگه طاقت قالماييبدير.

ميلت سوز يوخ، داها دوغروسو حقيقي دموكراسي طلب اندير!

آذربايجان خلقي گنجيش تاريخدان آجي تجروبلر گورموش و سياسي شعورا ماليك اولان بير خلقدير. مشروطيت قانونلاريني نقض اندن مورجع عونصورلر، ايندي اگر يئنه ده خام خياللار بسله‌يب و ۲۱-آذر نهضتيميزي ده ايغفال سياستي ايله نتيجه‌سيز قويماق فيكيرينده اولسالار، بير دفعه‌ليك بيلمه‌لديرلر كي، آذربايجان خلقي بوندان سونرا هنج كسه آلدانماياجاقدير.

خلقيميز اوز تاريخي موباريزملريني خاطرلاديقجا اوز قودرتيني دوشونور، اتنديگي موباريزملردن نتيجه آلماق ايسته‌ير. آذربايجان ايران اوزرينده حقيقي آزادليغين تامينيني عملن طلب انديب، ايندي ده انتمكده دير. خلقيميز مورتعلمه داها بوندان سونرا فعاليت انتمك اوچون ايمكان وئرمه‌يب و اوز آزادليغيني آلدغي كيمي اونو ساخلاماغا قاديير اولوب، بوتون ايران اوزرينده ايران خلقي نين آزادليغيني نين تامين اولماسي اوغروندا هر جور فداكارليغا هميشه حاضيردير.

موافقتنامه و نهضتیمیزین یئنی دؤوری

معلوم اولدوغو اوزره میلی نهضتیمیزین اثرینده، ایران خلقینی فلاکتده سؤوق ائدن هئیات حاکیمه بیناسیندا بؤیوک رخنه و تزلزل اولدوغو نتیجهده ایرتیجای مجلیس مجبور اولدوکی، فقط بیر سس آرتیق اولماق اوزره آقای قوام اولسلطنه نین کابینه سینی ایش باشینا کتیرسین. بو ایسه ظاهرده آزادیخه طبقه بؤیوک بیر گؤزشت ایدی. آقای قوام اولسلطنه نین نهضتیمیزه نیسبت طرفدار اولماسا دا، بیطرف اولدوغو مشهور ایدی. اونا گؤره تهران بو شؤهرتدن ایستیفاده ائدیرک اؤز مغلوبیتینی اؤرتوب-باسدیرماق مقصدی ایله صولحه و باریشیغا تشبوت ائتدی.

قارداش قانینی تۆکمهدن ۱۲-شهریور موراجیعتنامه سینده طلب ائتدیکلریمیزی تحصیل ائتمک اوچون بیز ده بو تصادوفی شادلیقلا ایستیقبال ائتدیگ. آقای قوام ایش باشینا گلیب-گلمز ایکی موهوم مسالهنی حل ائتمگه ایقدام ائتدی. اوللاردان بیر «ساعده»، «صدر» و «حکیمی» کابینه لری و «سید ضیا» باندی نین بؤیوک آزادیخه قونشوموز شورالار ایتیفاقی ایله ایران آراسیندا تؤولید ائتدیکلری عداوت و سوتفاهومو اورتادان قالدیرماغا، ایکینجیسی ایسه بیزیم حق سؤز لریمیزی ائشیدیب مشروع تقاضالاریمیزی انجام وئرملکه یاخینلاشماقدا اولان وطنداش موچار بیه سینی قارشیسینی آلماق ایدی.

بیز بیرینجی مسالهده بورادا بحث ائتمگه لوزوم گؤرموروک. ایکینجی مسالهنین حلی اوچون آقای قوام شخصن ایقدام ائدیرک فیرقه نین باشچی سی آقای پیشهوری باشدا اولماق اوزره بیر هئیات تهران گنتمه سینه ایجازه وئردی. بو هئیاتین تهران گنتمه سی نهضتیمیزین تاریخینده بؤیوک بیر مسله اولدوغو اوچون اوللار بؤیوک نوماییش و طنطنه ایله موشابعت (اولوب) تهران، بلکه بوتون دونیا بو مسالهدن ماراقلانماغا باشلادی. هر کس اونو اؤز ایستدیگی کیمی تفسیر ائدیردی. حتا آذربایجانین داخلینده داخی نیگار انجیلیق حیس اولونوردو. آقای پیشهوری نین شخصن تهران گنتمه سی گؤزلهنیمین بیر ایش ایدی. بو واسیطه ایله فیرقه میز صولح و موسالیمتی حیفظ ائتمک اوچون هر بیر فداکارلیغا حاضر اولدوغو ایشبات ائتدی.

خلقین افکاریندان بیر نومونه اولماق اوزره آذربایجان روزنامه سینده «رضا آذری» ایضاسی ایله بیر مقاله نین خولاصه سینی بورایا درج ائدیریک:

آذربایجاندا پارلایان آزادلیق گونشی بوتون ایرانی ایشیقلا ندیر اچاق دیر

میلتیمیزین حقیقی نوماینده لری تهراندا اون بئش گون موعطل چلیقدان سونرا بیر نتیجه آلمان تیریزه قایتماغا مجبور اولدولار. آذربایجان میلیت رشید بیر میلته اولدوغو کیمی عئین زماندا مرد، عالیجناب و صمیمی دیر، قلبی تمیز و ویجدانی پاکدیر. کیمسه یه قارشی کین و عداوت بسله مز، لاکین تاریخلرین گؤستردیگی کیمی اونون میلی ناموسو اولان یوردونا تجاوز ائدنلردن ایتیقمال آماقدا چوخ آمانسیر و رحمسیر دیر.

بنله بیر گؤزل و عالی خیصلتلره مالیک اولان میلتیمیز تهرانین اوز اتدیغی الی رد ائلمه دی.

بؤیوک رهبریمیزین باشچیلیغینا، اینقیلابیمیزین دگرلی شخصیتلریندن مورکب بیر هئیاتی، ایختیار تام ایله تهران گؤندردی. تهراندا ایرتیجایین کؤک سالدیغیندا، اورادان نتیجه آئینمایاجای معلوم ایدی. لاکین ایرانی قارداشلاریمیزا و بوتون دونیایا گؤسترن و ایشبات ائتمک ایستدیگ کی، قورخماز و جسور آذربایجان میلیت هر احتمالا قارشی حاضر اولدوغو حالدا بنله موسالیمت اهلیدیر. جهت سیز و سبب سیز یئرله فقط ایرتیجای جانواری نین ایشتاهاسی و منلی بئزینه گلمکدن اؤترو، قارداش قانی نین آخاسیندان نیفرتی واردیر.

یوخسا بیز آلدیغیمیز موسلم حقیقیز اولان آزادلیغا تهراندان ایجازه ایستیه چک دگیلدیک و تهرانیندا بیزده اونا قایتاریلاچاق بیر حقی یوخ ایدی. آما ایکی مقصدله تهران گندیلدی. بیرینجی سی: مشروطیت اینقیلابیندا ایمتاحان وئر دیگیمیز کیمی، بو آزادلیق اینقیلابیمیزدا دا صمیمیتیمیزی عالمه گؤسترمک ایستدیگ کی، ایستدیگ کی، اوزون ایللردن بری ایستیداد، ظولم و سیتم آلتیندا ازلین، گؤزلری بیزده و روحلاری بیزیم ایله اولان بوتون مظلوم ایرانی و تهرانلی قارداشلاریمیزا ثابت ائتمک کی، آزادلیغی یالنین بیز اؤزوموز اوچون آلامیشیق و اؤزوموزه اینحیصار ائتمه میشیک. بیر انوده ایکی هاوا اولای بیلیمز. بونون اوچون ده مؤحترم نوماینده لریمیز میلتیمیزین آروسونو یئرینه یئتیرمکدن اؤترو تمام ایران میلیت نین نوماینده سی کیمی موداکیرمه باشلادی. مظلوم قارداشلاریمیزی یاددان چیخارتما دیقلا رینی عملن توبوت ائتدیلر. آزادلیق یولوندا ایندییه قدر وئر دیگیمیز شهیدلرین موقدس قانلاریله بوتون ایرانین دا آزادلیق فرمانی یازیلیمشیدیر. عصیرلر بویو قارداش جاسینا بیر یئرده یاشادیغیمیز سایر ایرانی قارداشلاریمیز دا گرک آزادلیق نعمتیندن بهره مند اولسونلار.

ایکینجی مساله ایسه آذربایجان میلیت، ایللر بویو گؤردوگو دهشتلی ظولم و ایشکنجه دن و اونون نتیجه سینده ائتدیگی موکرر قیاملار و اینقیلابلاردان سونرا صولح و صفایا احتیاج حیس ائتمه سیدیر. بیز کیمسه ایله عداوتیمیز اولمادیگی کیمی مورتع لری و دوشمنلریمیزین بالان و ایفترا و بؤهتانلار اویوردوقلاری کیمی ده، تجزیه فیکیری بنله ایندییه قدر قلبیمیزدن خوطور ائتمه میشدیر.

بیزیم بو موقدس قیامی میزی، شوجاعت و فداکارلیغینی اینکار ائتمکله، اونو توهین ائتمک ایستیه بیدیر.

بیزیم قودرت منبعیمیز حق و حقیقت، تکیه میز ده سیلاحیمیز لا رشادتیمیز دیر.

بیزیم ایستدیگیمیز یالنین ایران خودودی داخلینده اؤز آنا یوردوموزدا ایندیگی کیمی دموکراسی اوصولی اوزرینه آزاد یاشاماق دیر.

تمام دونیا میلیت لری نین قبول ائتدیگی آتالنتیک بیانیه سی نین میرکی هوز قورومامشیدیر. هامییا معلوم دور کی، اونون صراحتلی و اساسلی ماده لریندن بیرسی ده بودور کی، هر میلته اؤز اولکه سینده آرزو ائتدیگی طرزده و ایستدیگی شکله یاشاماغا حقی و ایختیاری واردیر.

دندېگيميز کيمی آسودلیک و موسالیمت دؤوره سینه قاوشماق ایستیمیریک تا کی، اولکه میزین ایجتیماعی، ایقتیصادی بونییه سینه ایلر بویو ، خصوصیله رضاخان دؤوره سینه وارید اولان آغیر یارالاری اؤز الیمیزله ساغالتماق ایمکانی الیه ائده بیلک. یوخسا بو گنتدیگیمیز حق یولوندا چوخدان موفق اولموشوق و موفقیتیمیزین ابدی لیگی ده ایکی موهم حقیقت اوزرینه اساسلانیر. بیرنجی سی بودور کی، بوتون آذربایجان میلتی، کیچیکدن بویوگه، آروادان کیشی یه قدر، آزادلیغیمیزدان سون نفسه قدر دیفاع انتمکله، او یولدا قیزارا-قیزارا اولمگه تصمیم توتموشوق. میلتیمیزین شو عاری، رهبریمیزین دندېگی، ایلک و سون سوزوموز بودور.

اولمک وار، دؤنمک یوخدور!

ایکنجی حقیقت ایسه بوتون موفقیت میلتلرین قبول و ایضا انندیگی و یوخاریدا شرح و نریلن آتانتیک بیانیه سیدیر کی، عموم میلتلر اؤزلرینی ایستمدیکلری کیمی ایداره انتمگه مؤحکم و متین بیر حق قابل اولموشلاردیر.

اونا علاوه اولاراق آذربایجان مدرسه لرینده یالنیز آذربایجان دیلینده تحصیل اولونماسی نین تهران حؤکومتی طرفیندن اؤز بیانیه سینه قبول انتمه سیدیر. بو او دنمکدیر کی، بیزیم میلتیمیزی و موشخص بیر میلت اولدوغوموز حقیقتینی، رسمی صورتده تصدیق انتمگه مجبور اولموشدور. او حالدا ایندیکی شرایطده و آتانتیک بیانیه سینه اساسلاراق هانسی میلت اولورسا اؤز ایدارسی و دموکراسی اصولو ایله اؤزونو ایداره انتمگه کیم مانع اول بیلر؟

بیز بیلیریک کی، هر میلت یالنیز اؤز لیاقتی ساحه سینه آزادلیغا مالیک اول بیلر و بونا گؤره ده هر زادن اول اؤز میلی قودرتیمیزه دایاناراق آزادلیغیمیزی ساخالایاجیق. بیزیم میلتیمیزی و دیلیمیزی رسمن تصدیق ائدن تهران حؤکومتی، نو ماینده لریمز ایله تهراندا کی موداکیرملر ائناسیندا گؤستردیگی عیناد حنیرتلی و تعجوبلی دگیلدرمی؟

تهرانا و دونیا یا آیدیندیر کی، موفقیت اولدن آخیره قدر بیزیمدیر، چونکی گنتدیگیمیز یول حق و حقیقت یولودور. بوتون آذربایجان میلتینده نیفرت حسی اویاندیران بیر قضیمنی بورادا قنید انتمکدن گنجه بیلیمه جگیک. تهراندا کی، موداکیرملر ائناسیندا، تهران سیاستمدارلاریندان (!) بیرسی مؤحترم نو ماینده لریمیزه: «سیزده کی والی اول بیلن بیر آدم یوخدور»، دئییه جهالته میلی غوروروموزا توخوندوقدا، اگرچی رهبریمیزدن چوخ یاغلی و دیش سیندیران جواب آلمیشدیر، اما آذربایجان میلتی ده اؤز نؤبه سینه بو نزاکتسیز گوبود سؤزو جوابسیز قویا بیلمز:

آقای سیاستمدار!... اوخودوغون یا اوخومادیغین تاریخله موراجیعه ائله سن، گؤره سن کی، بیز ایله سیزین سیاسی موقدراتیمیزی بیر-بیرینه ربط ائدن صفوی پادشاهلاری زمانیندا بو گونه قدر ایرانی ایداره ائندلرین ده آذربایجان میلتی نین ایچیندن یتیشمیش آدمالار اولموشدور.

حتا بو گون ده یاخشی یا پیس، ایستر ایرانین داخلینده ایسترسه خاربیجینده حساس پوستلاری ایداره ائندلرین چوخلاری یئنه ده آذربایجان میلتیندن دیر.

بئش آی کیمی بیر قیسا مودتدن بری قورولان میلی حؤکومتیمیزین دوزگون و لیاقتلی ایداری مامورلاری آنا یوردوموزو بیر اولاد محبتله و میلتیمیزه خاص اولان صداقت و لیاقتله ایداره انندیکلرینی بوتون دونیا گؤرمکده دیر. بونو اینکار ائندلره جهالت و عیناد گؤزو دنیلمز می؟

«رضا آذری»

***

تهران ایله دانیشیق چوخ چتین شرایط آلتیندا ایدامه تاپدی. حؤکومت باشچیلاری بیزیم میلی نهضتیمیزین معناسینی و خلقین بو نهضتده شیرکتینی درک ائدمه بیلیمه دیکلری اوچون مسالمنی چوخ سهل تلقی ائدیردیلر. شاید تجاهول اندیب عومومیتله نهضتی قیمتدن سالماق ایستیمیردیلر.

آقای پیشهوری شخص نهضتله باشچیلیق انندیگی اوچون، اونون بو سهولتله کیچیلیمه سینه، قانی سویوقلوقلا باخا بیلمزدی.

آقای پادگان و سایر نو ماینده لر شخص نهضتین یار ایدلماسیندا جان قویدیوقلاری اوچون، تهرانین بیزیم نهضتیمیزه کیچیک گؤز ایله باخماسینا هئچوجه ایله راضی اول بیلمز دیلر. اونا گؤره دانیشیقلا اون بئش گون طول چکدی. نهایت نتیجه آلینمادان گندن هنیات تبریزه موراجیعت انتمه لی اولدو.

دانیشیغین تفصیل و جریانی مؤحترم اوخوجولارین و موبلیغلرین دسترسینده قویماق مقصدی ایله آقای پیشهوری نین تهراندا موراجیعت انندیکن سونرا سؤیله دیگی نیطقی، تهراندا اپاریلان دانیشیغا عاید قسمتله هنیاتین مونتشیر انندیگی اعلامیه نین عینلری بورادا قنید اولونمالیدیر.

آذربایجان نو ماینده لرین نین تهران حؤکومتی ایله آپاردیقلا ری موداکیرملر باره سینه اعلامیه

ایران باش وزیری آقای قوام اولسلطنه نین دعوتینه گؤره، تاریخ ۲۵/۲/۸ – ده آذربایجان میلی حؤکومتی نین باش وزیری آقای پیشهوری نین ریاستی آلتیندا، بیر هنیات آذربایجان مساله سینی موسالیمت یولو ایله حل اندیب، قارداش قانی تۆکولمه دن جیلوگیرلیق انتمک اوچون تهراندا گنتدی.

بو هنیات تهران حؤکومتی نین صلاحیتدار مقاماتی و نو ماینده لر ایله دانیشیغا گیریشیب و بیر مووافیقتنامه باعلامالی و بو مووافیقتنامه گؤندریلمیش هنیاته و نریلمیش اعتبارنامه نین موجبینجه، آذربایجان میلی مجلسی نین و آقای قوام اولسلطنه نین دؤولتی طرفیندن تصویب اولدوقدان سونرا، رسمیت تاپمالیدیر.

دوشنبه گونو ۹/۲۵ - ساعات ۵- دن اعتیبارن، آذربایجان نوامیندهلری نین هیئاتی ایله آقایان موستشار ولدوله، لنگرانی و ایپکچیانان عیبارت اولان تهران حؤکومتی نین نوامیندهلری آراسیندا دانیشتیقلا رین بیرینجی جلسەسی، عمومی مسالەر باره سینده آخیرا یئتیشدی. همین گونون صاباحی ایکینجی جلسەده، تهران حؤکومتی نین نوامیندهلر هیئاتی آقای قوام اولسلطنه نین دؤولتی نین ۲۵/۲/۱ - تاریخلی اییلاغیه سینی گؤستریب، دانیشتیقلا ران اؤترو مو عریفلیک انتدیلر. اییلاغیه نین متنی بو قرار ایله دیر:

«دؤولتین آذربایجان باره سینده اییلاغیه سی»

«ایندیکی دؤولتین تشکیل تاپدیغی گوندن آذربایجان ایشلری، خصوصی بیر توجه جلب ائدهرک، او عزیز هموطنلریمیزین نیتلرینی مو طالیه ائندن سونرا وزیرلر هیئاتی تصمیم توندو کی، قانون اساسی و آیری وضع اولونموش قانونلار موجریه قوه سینده ایجازه وئردیگی حودوددا، او ایالتین اهالیسی نین آرزولاری تامین اولونوب و اولاری قارداشلیق و وحدته دعوت ائتسین. بونا گؤره هیئات دؤولتین بو باره ده صادر اولونموش تصویب نامه سی عومومون ایطیلا عیندان اؤترو نشر اولونور.»

۱۳۲۵ - قمری نین ربیع الثانی آییندا تصویب اولونموش قانوندا، قانون اساسی نین مو تمیمی نین ۲۹/۹۰/۹۱/۹۲/۹۳ - جی اصلری نین موجیبینجه، ایالتی و ویلایتی انجمنلره وئریلمیش ایختیارات، آذربایجاندا آشاغیداکی قرار ایله تصحیح و تایید اولونور.

۱- فلاح، تیجارت، صنعت، محلی حمل و نقل، معاریف، صحیه، نظمیة، عدلیه و مودعی اولعوموملوق دایرلری نین رییسلری و مالیه ناظیری ایالتی ویلایتی انجمنلر وسیله سیله سنجیلیب و مو قرراتین موجیبینجه اولارین رسمی حؤکلری دؤولت طرفیندن طهراندا صادر اولاجاقدیر.

۲- والی ایالتی انجمنین نظرینی جلب ائتمکله دؤولت طرفیندن تعیین اولوب و نیظامی و ژاندارمری قوه لری فرماندهلری نین اینتیصابی دؤولت طرفیندن عمله گله جکدیر.

۳- آذربایجان رسمی دلی ایرانین او بیرى ناحیه لری کیمی فارس دلیدیر. محلی ایدارلرین و عدلیه دایرلرینین دفتری ایشلری فارسی و آذربایجان (تورکی) دلیلرینده اولور. آما درس مدرسه لره بش (۵) اینتیدایی کیلاسلا ردا آذربایجان دلینده اولاجاقدیر.

۴- مالیاتی عایدلری و اولکهنین بودجه سینی تعیین ائدن وقت، دؤولت آذربایجان شهرلری نین آبادلیغینی صحیه و معاریف ایشلری نین ایصلاحی نین لوزومونو نظرده توتاجاقدیر.

۵- دموکراتیک تشکیلاتلارین و اینتیحاده لری نین فعالیتی، آذربایجاندا ایرانین او بیرى یئرلری کیمی آزاددیر.

۶- آذربایجانین اهالی سینه و دموکراسی اوچون ایشچیلرینه، کنچمیشده دموکراتیک نهضتینده ایشتیراک ائتمه لری اوچون هنج بیر سیخینتی عمله گلمه یه جکدیر.

۷- آذربایجان نوامیندهلر عیده سی نین او ایالتین حقیقی جمعیتی نین تناسوبو ایله آرتماسینا مو وافقت اولونور و ۱۵ - جی تقنینیه دؤوره سی تشکیل تاپدیقا، بو باره ده لازیمی پیشناهادلار مجلسه تقدیم اولوناجاقدیر کی، تصویب اولدوقدان سونرا همان دؤوره اوچون وکیللرین قالمیشی اینتیخاب اولونسون.»

«باش وزیر قوام اولسلطنه»

آذربایجان نوامیندهلر هیئاتی ایسه اوز نظرلری نین بیر قیسمتینی ۳۳ - ماده ده تهران حؤکومتی نین نوامیندهلر هیئاتینه پیشناهاد ائتدیله تا اوز حؤکومتی نین نظرینه چاتدیله سینلار.

آذربایجان نوامیندهلر هیئاتی بو ۳۳ - ماده نین ضمیمه نده، آذربایجاندا ایندیکی وضعیتین ساخالنیلما سینی و دموکراسی اساسلری نین بوتون ایران اوزرینده مؤحکملمه سی و گنیشلنمه سینی آشاغیداکی قرار اوزره طلب ائتدیله ر:

آذربایجان مساله سی نین موسالیمت و صولح یولو ایله حل و مؤوجود اولان ایختیلافلا رین رفع اولماسی و بوتون ایران اوزرینده دموکراسی اساسلری نین مؤحکملمه سی اوچون تاریخ ۲۵/۲/۹ - دن تهران مرکزی حؤکومتی نین صلاحیتدار نوامیندهلری آقایان صادق - صادق (موستشار اولدوله)، فرمانفرمایان، ایپکچیان، لنگرانی، سپهر (مورخ اولدوله) و مظفر فیروز آراسیندا بیر طرفدن، آذربایجان میلیتی نین موختار نولابندهلری آقایان پیشه وری، صادق بادکان، دوکتور جهانشاهلو، فریدون ابراهیمی، صادق دیلمقانی و آقای محمد حسین خان سیف قاضی آذربایجان کوردوستانی نین نوامینده سی او بیرى طرفدن دانیشتیق عمله گلدی. بوخاریدا قنید اولونموش نوامیندهلر اوز نقص سیز و ایراد سیز اعتبارلارینی مو بادیله ائتدیکن سونرا آشاغیداکى ماده لرین باره سینده مو وافقت ائتدیله ر:

۱- کنچمیش موستبید حؤکومتین لشگری و کیشوری مامورلاری نین فیشاری، آزادلیق و دموکراسی دوشمنلری نین تحریکاتی نتیجه سینده ۱۳۲۴ - جی ایلین شهریور آیی نین ۱۲ - ده وجودا گلیمش نهضت موترقی دموکراتیک و ایرانی حقیقی ایستیقلا لیت و تمامیتین صامینی اولان بیر نهضت تانیلیر.

۲- آذربایجان کی، کنچمیش ۳ و ۴ - جو اوستانلار و خمسه ویلایتینه شامیلدیر، مو عین اراضی بیر واحد صورتده خودموختار حؤکومت آدی ایله ایران مملکتی نین جزوی و مرکزی ایسه «تبریز» شهریدیر.

تبصیره- آذربایجان کوردوستانی نین مرکزی «ماهاباد» شهردیر.

۳- آذربایجان پولو و بایراغی، ایراندا رایج اولان پول و ایران بایراغیدیر. مملکتده جاری اولان قانونلار آذربایجان خلقی نین ایختیاراتی و آزادلیغی ایله موغایرتی اولمایان شرط ایله آذربایجاندا جاری اولماقدیر.

۴- آخیرینجی ایکی مادهنی نظرده توتماقلا، آذربایجان داخلی ایشلرینی ایداره و نظارت ائتمک و بودجه تصویبیدن اؤترو «هئیات میلی» آدیندا بیر هئیات، دموکراتیک اوصول و مخصوص نیظامنامه اوزره اینتیخاب اولماقدیر.

۵- بوتون لشگری و کیشوری ایداره ریسلرینی اینتیخابی، آذربایجان هئیات میلی سی عؤدهسینه دیر. بو مامورلار کی، هئیات میلی طرفیندن اینتیخاب اولاندان سونرا مرکزی حؤکومه موعلیلک اولماقلار، عومه قانونلارین ایجرا سیندا مرکزی حؤکومت و هئیات میلی تصمیملرینی ایجرا سیندا، هئیات میلییه تابع اولماقدیر.

۶- آذربایجان هئیات میلی سی بوتون لشگری و کیشوری مامورلارین نصب، تغییر و تبدیلینده موختاردیر. بو جور تغییر- تبدیللر مرکزی حؤکومتین ده ایطیلا عینا یئتیریله جکدیر.

۷- آذربایجاندا هئیات میلی دن علاوه ماحال، بؤلوک و ویلایتی انجومنلر ده، دموکراسی اوصول اوزره یعنی مستقیم، عمومی رای ایله (ایستر آراد، ایستر کیشی و ایسترسه قوشون افرادی) سنچیلیب و بو انجومنلر اؤز عمل حیظهلری، یعنی ویلایت، ماحال، بؤلوکلرده ایشلرین قاباغا گئتمه سینه نظارت انده جکلر.

۸- فداییلر و میلی قوشون تشکیلاتی اولدوغو کیمی قالمالی و اؤز ماموریت و وظیفهلرینی آزادلیق و دموکراسی اوصولوندان مودافیعه ائتمک و مربوط سرحدلری حیظ ائتمک اوچون آذربایجان هئیات میلی سینه تابع اولماقدیر.

۹- ایندییه تک آذربایجان میلی حؤکومتی طرفیندن وئرین کیشوری و لشگری درجهلر و ترفیعلر رسمیتله تانیلیر. کچیجک افسرلرین ترفیعاتی و درجهلری مستقیم حالدا آذربایجان میلی قوشون فرماندهلیگی طرفیندن وئرله جک. ولی ارشد افسرلرین و ژنراللارین درجهلری آذربایجان میلی قوشونلاری فرماندهی نین پیشناهادی و هئیت میلی نین تصویبی اوزره وئرله جکدیر.

۱۰- آذربایجان دؤولتی ایدارلرینده و هئیات میلی ده، یازیلار آذربایجان دیلینده و آذربایجان کوردوستانی کورد دیلینده اولماقدیر. لئیکن فارس دیلی ایرانین دؤولتی دیلی اولدوغو اوچون مرکزی دؤولت ایله آذربایجان و آذربایجان کوردوستانی ایدارملری و هئیات میلی سی آراسیندا یازیلان فارس دیلینده اولماسی نین ایشکالی اولمایا جکدیر.

۱۱- درس و تحصیلات آذربایجاندا اینتیدایی مدرسهلرده آذربایجان دیلینده و آذربایجان و فارس یا کورد و فارس دیللرینده اولماقدیر.

۱۲- آذربایجان میلی مجلسی ایندییه تک تصویب ائتدیگی قانونلار کی، آذربایجان میلی حؤکومتی طرفیندن ایجرا ائدیلب، آذربایجان هئیات میلی سی طرفیندن نقض اولمایینجا اؤز اعتباریندا قالا جکدیر. (بو ماده آذربایجان کوردوستانی خصوصوندا دا صیدق ائدیر).

۱۳- خالیصه جات، آزادلیق و مشروطیت دوشمنلری نین یئرلری و وارلاری نین آذربایجاندا و ها بنله آذربایجان کوردوستانی کاندیلر آراسیندا بؤلونمه سی رسمیتله تانیلیر و هنج وقت نقض ائدیلب و قایتاریلما یا جکدیر.

۱۴- تیریاک، آلکول، ایختیلاس و ریشوه و فحشا و سایر اخلاقی فسادلار لا موباریزه تصویب اولونموش قانونلار اوزره دوام انده جکدیر.

۱۵- هئیات میلی تصویب ائتمه دن هر جور لوکس و تجمولی متاعلار و هابنله آذربایجان داخیلینده عمله گلن متاعلاری وارید ائتمک قادا غاندیر.

۱۶- هر جور مالیات و عواریزلر، هئیات میلی تصویب ائتمیش بیر سیستم اوصولونا ووصول اولمالیدیر و دؤولتی عایدلرین آرتماسی اوچون، ایندییه دک آذربایجان مجلس میلی سینده تصویب اولوب و آذربایجان میلی حؤکومتی طرفیندن ایجرا ائدیلن قانونلار اؤز اعتبارلاریندا قالا جکدیر.

۱۷- آذربایجانا و آذربایجان کوردوستانی حق وئرلیر کی، اؤز جمعیتلری نیستی جه کی، تقریبین بوتون ایران جمعیتی نین اوچده بیرینی تشکیل وئریرلر، وکیل سنچیب و مجلس شورای میلی یه گؤندرسینلر. آذربایجان و کوردوستان نوظار انجومنی طرفیندن صادر و اولنلارین هئیات میلی سی نین تصویبینه یئتمیش اعتبارنامه، مجلس شورای میلی ده رد ائدیله بیلمز.

۱۸- ایرانین بوتون نوقطهلرینده اینتیخابات بیر شکیلده اولماق اوچون دؤولت مو تعهد اولور کی، ۱۵- جی ایل اینتیخابات دؤره سینده ایران مجلس شورای میلی سی، آذربایجان میلی حؤکومتی قادیلار و جوانلار و قوشون ایشچیلرینه وئر دیگی حقی مؤحترم ساییب و بوتون ایراندا عمومیت وئر سین.

۱۹- مجلس شورای میلی نین اینتیخاباتی بوتون ایراندا حداکثر اون گون بیرینجی اینتیخابات اعلامیه سیندن سونرا باشلانیب و حداکثر بیر هفته نین مودتینده خاتیمه تاپا جکدیر.

۲۰- آذربایجان و کوردوستان مالیاتی نین یوزده ایگرمی بنشی (۲۵%) مرکز وئرله جکدیر. ولی بو ایل آذربایجان و کورد خلقی نین دموکراسی و آزادلیغی الیه ائتمک اوچون آغیر خرجلره مو تحمیل اولدوقلارینا گؤره بو مبلغی وئر مکدن ماعاف اولماقلار.

۲۱- مرکزی دؤولت عؤده دار اولور کی، تنزلیکله تهران ایله تیریز آراسیندا کی دیمیر یولو کی، قابا جادان میانیا دک یئتی شیدیر، تیریزه چاتدیر سین.

۲۲- دؤولت هنج بیر صورتده لشگری و کیشوری مامورلارین عزل و هابنله دگیشمه‌سینده دخالت ائتمگه حقلی دگیل.

۲۳- آذربایجان و کوردوستان هنیات میلی‌سی گرک ماعاریف، فلاحت و حیفظاولصحه اصلاحاتینی آزادانه حیاتا کئچیرسین.

۲۴- آذربایجان و کوردوستان طبیعی ثروت و معدنلری یالنیز آذربایجان و کوردوستانین احتیاجاتینی رفع ائتمگه تخصیص وئرلییر و او ناحیه‌لرین کارخانالارینی ایدارسی اوز عؤده‌لرینه قوبولور.

۲۵- لازیمی مؤوقعلرده خصوصی و شخصی کارخانالارین نظارتی آذربایجان و کوردوستان حؤکومتی و هنیات میلی‌سی ایله اولاجاقدیر.

۲۶- آذربایجاندا و کوردوستاندا بوتون مطبوعاتین نشری میلی هنیاتلرینین تصویبی ایله اولاجاقدیر. تئاتر و سینما و رادیو، آذربایجان و کورد دبللرینده اولوناجاقدیر. بو سایر دبللر باره‌سینده ده موجاز و قابیل ایجرادیر.

۲۷- بوتون صنعتی، فلاحتی، میلی و دؤولتی بانکلارین ایداره اندیلمه‌سی آذربایجاندا و کوردوستاندا هنیات میلی‌لرین عؤده‌سینه دیر.

۲۸- بوتون مالیاتی عایدات و عواریض، آذربایجان و کوردوستان محلی خزانهدارلیقلاریندا توپلانیب و مستقیم لازیمی مصرفه یئتیشه‌جکدیر.

۲۹- مرکزی دؤولت موتهید اولور کی، آذربایجان خلقی‌نین موطلالیاتین فؤوریتله بانک میلیدن پرداخت ائتسین و بو بانکین اینتیقال وئریمش سرمایالارینی دوباره قایتارسین.

۳۰- مرکزی دؤولت موتهید اولور ۳- جو و ۴- جو اوستانلارین و خمسه ویلایتی‌نین آزادلیق دوشمنلری‌نین الی آلتیندا اولان تیکاب، ساققیز، بیجار، سردشت کیمی یئرلرینی تخلیه، آذربایجان و کوردوستانین صلاحیتدار مقاماتینا تحویل وئرسین.

۳۱- مرکزی دؤولت موتهید اولور کی، ایللر بویو میلتنین حوقوقونا تجاوز ائدن و قانلی فاجیعلر تورمدن ژاندارمری تشکیلاتینی لغو ائدیپ و اونون موقابیلینده قضایی دستگاھین ضابطی اولان نظمیہ تشکیلاتینا بوتون قصبه‌لرده و ماحال و بؤلکلرده ووسعت وئرسین.

۳۲- مرکزی دؤولت موتهید اولور کی، ایالتی، بؤلوک و ماحال انجومنلرینی ایندی آذربایجاندا اولدوغو کیمی دموکراسی اوصول اوزره بوتون ایراندا تشکیل وئرسین.

۳۳- بلدیہ تشکیلاتلاری بوتون ایراندا، دؤولت خادیملری دخالت ائتمدن دموکراسی اوصول اوزره بوتون ایراندا قورولمالیدیر.

سه‌شنبه گونو ۱۰ / ۲ / ۱۳۲۵ ساعات ۸- ده آقایان مورخ اولدوله سپهر، پیشه و هنر و تجارت وزیر و آقای قوام‌ولسلطنه‌نین سیاسی موعاونی آقای موظف فیروز اوززلرینی صلاحیتدار نواینده موعرفلیک ائندیلر، ۳۳-ماده اولنارا دا گؤستریلدی. او گونون صاباحی، آقای پیشه‌سوری و آقای قوام‌ولسلطنه آراسیندا ایکی فقره خصوصی مولاقت و موداکیره عمله گلدی و بو موداکیراتین تعقیبینه آشاغیداکی ایبلاغیه آذربایجان نواینده‌لری هنیاتی طرفیندن تهیه و آقای قوام‌ولسلطنه‌نین دؤولتینه وئریلدی. ایبلاغیه‌نین متنی بودور:

آقای قوام‌ولسلطنه‌نین حوسن نیتی و صادیر ائندیگی بیانیه اثرینده مرکزی دؤولت نواینده‌لری و آذربایجان نواینده‌لری هنیاتی آراسیندا تبادل افکار و درین موطلالیع‌مدن سونرا بنله نتیجه اله گلدی کی، آذربایجان دموکراتیک نهضتی، آذربایجانی ایراندان تجزیه ائتمک قصدیله یوخ بلکه مشروطیت و دموکراسی اساسلارینی ایراندا تثبیت و تقویت ائتمکدن اؤترو عمله گلمیشدیر. هر جور سوتقاھوم و قارداش قانی تۆکمکدن جیلووگیرلیق ائتمکدن اؤترو، توافوق حاصل اولدو کی، مرکزی حؤکومت و آذربایجان خلقی آراسیندا ایختیلاف یوخدور. فرعی مسالهلری حل ائتمکدن اؤترو آذربایجان نواینده‌لریندن بیر هنیات تهراندا اولاجاقدیر تا مرکزی دؤولت نواینده‌لری ایله ایشلری بیر طرزده کی، مشروطیت و دموکراسی اوصولونا، خصوصیه آذربایجان خلقی‌نین آزادلیغینا لطمه یئتیرمه‌سین، حل و تصفیہ ائدیلر. بوتون مسالهلرین حل و مرکزی دؤولت ایله ایداری رابیطه‌لرین یارانماسی، آقای قوام‌ولسلطنه‌نین هنیات دؤولتی آذربایجان مجلسی‌نین (کی، فعلن ایالتی انجومن یئرینه دیر) و مجلس شورای ملی‌نین تصویبینه باغلیدیر.

اوجونجو مولاقتدا آقای پیشه‌سوری و آقای قوام‌ولسلطنه‌نین آراسیندا یئر بؤلگوسونه مربوط اولان ماده خصوصوندا ایختیلاف نظر اوز وئردی. بو مساله باعیث اولدو کی، ایکی گون موداکیراتدا وقفه اولسون. اوندان سونرا آقای قوام‌ولسلطنه‌نین دؤولتی، موداکیراتی باشلاماقدان اؤترو، او ایصلاحاتی کی، ایبلاغیه‌ده منظور انده بیلردی، صلاحیتدار نواینده‌لری‌نین توسطی ایله بو قرار اوزره آذربایجان نواینده‌لری هنیاتینه وئردی. ایبلاغیه‌نین متنی بودور:

۱- آذربایجان ایالتی شوراسی، میلی مجلس عوضینه.

۲- آذربایجان هنیات مودیره‌سی، وزیرلر هنیاتی عوضینه.

۳- آذربایجان ایدارملری ریسی، محلی وزیرلر عوضینه.

۱- دؤولتین عئینی ماده‌سی قبول اولونور ولی مالیہ ریسی محلی مامورلاردان اولمالی، مالیہ ناظیری ایسه دؤولت طرفیندن تعیین ائدیلمه‌لیدیر.

۲- والی (اوستاندار)، آذربایجان ایالتی شوراسی نین پیشناهادی ایله تعیین اولونوب، حؤکم دؤولت طرفیندن صادیر اولاجاقدير. یوللارین امنیتی حیفظ و نظمیه تشکیلاتی و ایجرا مامورلارینا کؤمک ائتمکدن اؤترو، موسلح بیر قوه نیگهبان آدیله تشکیل اولونور. بو قوه نین فرماندهی ایالتی شورا طرفیندن تعیین و حؤکم صادیر اولماقدان اؤترو و وزارت کیشوره پیشناهاد اولونور. لشگری قوه لر، محلی نظام وظیفه افرادیندان عیبارت اولاجاقدير. سرحدلری حیفظ ائتمک بو تشکیلاتین عؤدهسینه اولوب و لازیم اولان مرکز لرده ساخلولاری اولاجاقدير. بو قوه لرین فرماندهلری صالح و تحصیلات گؤرموش محلی افسرلرین، هنیات مودیره طرفیندن تعیین و اونلارین حؤکملری مرکز دن صادیر اولور و کولیهی لازیم اولان گوزاریشلر فرماندهلیک طرفیندن مرکز ه وئرلییر.

۳- دؤولتین اوچونجو مادهسی عئینن تصویب اولونور.

۴- مملکتی قانونلار اوزره ویصول اولان مالیاتلارین یوزده بیتمیش بشش فایضی، محلی ایدارلر مستخدملری نین و نیگهبان قوهسی نین حقوقونو پرداخت ائتمکدن اؤترو ایالتی شورا نظارتی آلتیندا مصرف اولاجاقدير.

ایالتی شورا عام اولمنفعه مصرفلر دن اؤترو ویصول اولان مالیاتی عومومی مالیاتین یوزده اون فایضیندن آرتیق اولماق شرطی ایله بعضی عواریض وضع و مصرف انده بیلر.

۵- دؤولت مادهسی نین عئینی تصویب اولونور.

آذربایجان نومایندهلری هنیاتی بو پیشناهادی ۱، ۶، ۸، ۱۰- جو مادهلرده مونعکس اولان ایصلاحاتلار قبول و دؤولته وئردی.

(آذربایجان نومایندهلری هنیاتی نین پیشناهادی)

آذربایجان مسالهسینی موسالیمت یولو ایله حل ائتمک و دموکراسی اوصولونو ایراندا مؤحکمندیرمک اوچون تاریخ ۸/ ۲/ ۲۵- دن ایران دؤولتی نین رسمی نومایندهلری و آذربایجان نومایندهلری هنیاتی آراسیندا موداکیره عمله گلیم، درین موطالیعه و تبادل افکاردان سونرا بئله نتیجه آیلندی کی، آذربایجان دموکراتیک نهضتی آذربایجانی ایراندان تجزیه ائتمک قصدیله اولمامیش بلکه دموکراسی و مشروطیت اوصوللارین ایراندا مؤحکمندیرمک و قوه تئندیرمکدن اؤترو اولموشدور. ایران دؤولتی نین رسمی نومایندهلری و آذربایجان نومایندهلری هنیاتی آشاغیدا قئید اولان مادهلرده مووافیق نظر حاصل ائتدیلر:

۱- آذربایجان ایالتی گنچمیش ۳-جو و ۴- جو اوستانلارا و خمس ه ویلائینه شامیلدیر.

۲- بوندان سونرا مجلس میلی ایصطیلاحی عوضینه ایالتی شورا و وزیرلر هنیاتی عوضینه هنیات مودیره و وزیرلر عوضینه محلی ایدارلر ریسی ایصطیلاحی ایشله دیله جکدیر.

۳- آذربایجان والی سی ایلتی شورانین پیشناهادی ایله تعیین اولوب و حؤکم دؤولت طرفیندن صادیر اولاجاقدير.

۴- دؤولتی ایدارلر، بانکلار و محاکیم ریسیلری، مودعی اولعومولار و حمل و نقل ایدارلری ریسیلری، ایالتی شورا طرفیندن اینتیخاب و رسمی حؤکملر دؤولت طرفیندن صادیر اولاجاقدير.

تبصیره: مالیه ناظیری دؤولت طرفیندن تعیین اولاجاقدير.

۵- یوللارین امنیتی حیفظ و نظمیه تشکیلاتی و ایجرا مامورلارینا کؤمک ائتمکدن اؤترو نیگهبان آدیله موسلح بیر قوه تشکیل اولونور. بو قوه نین فرماندهی ایالت شوراسی طرفیندن تعیین و حؤکم صادیر اولماقدان اؤترو داخیله وزیرلیگینه پیشناهاد اولونور.

لشگری قوه لر محلی نظام وظیفه افرادیندان تشکیل تاپیر و سرحدلرین حیفظی بو تشکیلاتین عؤدهسینه اولور. بو تشکیلاتین ساخلولاری نین فرماندهلری آذربایجان هنیات مودیرهسی واسیطهسی ایله محلی صالح افسرلر دن تعیین و اونلارین حؤکملری مرکز دن صادیر اولاجاقدير و کولیهی لازیمی گوزاریشلر فرمانده هنگ طرفیندن مرکز ه وئرله جکدیر.

۶- ایبتیدایی مدرسه لرده تحصیل آذربایجان دیلینده و متوسطه مدرسه لرده ایسه درس لر هر ایکی آذربایجان و فارس دیلرینده اولاجاقدير. محلی ایدارلرده دفتری ایشلر و عدلیه و او بیری ایشلری، فارس و آذربایجان دیلرینده صورت تاپاجاقدير.

۷- مملکت قانونلاری موحبیبیجه، آلبان مالیاتین یوزده ۷۵- فایضی ایداره مستخدملری نین حقوقلارینا و نیگهبان تشکیلاتینا و باشقا ایصلاحاتلار، ایالت شوراسی نین نظارتی آلتیندا مصرف اولونماق.

ایالت شوراسی ویصول اولونان عومومی مالیاتین یوزده ۱۰- فایضیندن تجاوز ائتمهک شرطیله، بعضی عواریض وضع و مصرف انده بیلر.

۸- آذربایجاندا دموکراتیک نهضتی طرفیندن عمله گلیمیش بوتون ایقتیصادی، ایجتیماعی، مالی و یئر ایصلاحاتی رسمیتله تانیلیر.

۹- آذربایجان حقیقی جمعیتی نین تناسوبو ایله آذربایجان نومایندهلری نین آرتیریلماسینا مووافیقت اولونور. ۱۵- جی قانون گوزارلیق دؤورهسی تشکیل تاپدیقا، بو بارمه لازیمی پیشناهاد مجلسه تقدیم اولونماق دیر کی، یئنی تصویب اولونان عیده همان دؤوره اوچون اینتیخاب اولونسون.

۱۰- دۆلوت تعهود ائدير مجلس شورای ملی نین اینتیخابات قانوندا تجدید نظر اندیب و تازا قانونی ایندیکی موترقی شرایط و حقیقی دموکراسی اوصولی اساسیندا (عومومی، مستقیم، گزلی، موساوی و متناسب) تنظیم اندهرک تصویب اوچون مجلس شورای ملی یه تقدیم انتسین.

۱۱- بو قرارداد ایران هنیاتی دۆلوتی و آذربایجان میلی مجلسی نین تصویبینه چاتدیقدان سونرا رسمی اولاجاقدير.

۱۲- بو قرار دادین مادهلری آذربایجان کوردوستانینا دا شامیلدیر. بو پیشنهاد تازا دانشیقلارین مبناسی اولدو. آقایان پیشهوری و قوام اولسلطنه آراسیندا ۴- جو موداکیراتدان سونرا دنمک اولار کی، ایکی طرف آراسیندا توافوق نظر عمله گلیب و قرار اولدو کی، آقای قوام اولسلطنه نین سیاسی معاوینی آقای موظفر فیروزون ایشتیراکی ایله یئنی بیر لایحه تنظیم اولونسون. پنجشنبه گونو ۲۵/۲/۱۹ - ساعات ۲۳- ده باش وزیرین سیاسی معاوینی آقای موظفر فیروز آشاغیداکي لایحه نى حاضیر لایاراق آذربایجان نومایندهلری هنیاتینه گؤستردی.

لایحه نین متنی

سون زمانلاردا آذربایجاندا عمله گلن دموکراتیک نهضت نتیجه سینده کی، اونون مقصدی بوتون ایران اولکه سینده دموکراسی و آزادلیق اوصولونو مؤحکم لندیرمک اولموشدور، دۆلوت و آذربایجان نومایندهلری آراسیندا دانشیق باشلانمیش و آذربایجان نومایندهلری دۆلوتین ۷- ماده دن عیبارت اولان ایلاعه سیندی قبول اندهرک تبادول افکار نتیجه سینده توافوق نظر الده اندیلدی. آشاغیداکي ماده لر کی، ۷- ماده نین موکمیلی عونوانیله تنظیم اولوب قبول و ایجرا ندیلسین.

۱- ایلاعه نین بیرینجی ماده سینده مالی ناظیری کلیمه سی مالیه ریسی کلیمه سینده چئوریلمله ایتقتصاد و تیجارت ایشلری ایداره سی نین ریسی آرتیرماقلا عئین قبول اولنور.

۲- آذربایجان والی سی آذربایجان ایالت انجومنی نین پیشنهادی اوزره، دۆلوت تصویبی ایله تعیین اولوناجاقدير.

۳- سون زمانلاردا آذربایجاندا عمله گلن دگیشیکلیکلره اساسلاراق، دۆلوت آذربایجاندا میلی مجلس آدی ایله اینتیخاب و یاردیلیمیش تشکیلاتی آذربایجان ایالت انجومنی کیمی تانی یاجاق و ۱۵- جی مجلس تشکیل تاپدیقدان، دۆلوت طرفیندن پیشنهاد اولونان یئنی ایالت و ویلایت انجومنلری قانونی تصویب اندیلدیکن سونرا، تصویب اولونموش قانون اوزره آذربایجان ایالتی نین یئنی ایالتی انجومنی سئچگیلری تئزلیکله باشلاناجاقدير.

۴- ایالت انجومنی نین قرار و تصمیملری ایجرا اتمک و ایشلرین گندیشاتی نین یاخشیلیغینی تامین اتمک و خصوصیه آلیان مالیاتین (۷۵%) یئتمیش بنش فایضی نین دوزگون خرج اولونماسینا نظارت اتمک اوچون، والی دوایر رییس لری و ایالت انجومنی نین هنیات رییس سیندن مرکب ایالت شوراسی تشکیل تاپاراق، انجومنین تصمیملری حیاتا گچیرمک دیر.

۵- آذربایجان نهضتی نتیجه سینده نظام وظیفه افرادینان چاغریلان یئرلی قوولرین تکلیفینی تعیین اتمک اوچون مووافیقت اولدو جناب آقای قوام اولسلطنه دۆلوتی و آذربایجان ایالت انجومنی نومایندهلریندن محله بیر کومیسون تشکیل تاپیب و اونون حل یولونو تصویبیدن اؤترو مرکزی دۆلوت و ایالت انجومنینه پیشنهاد انده جک دیر.

۶- آذربایجان مالی وضعیتی خصوصوندا مووافیقت اولدو، آذربایجانین گلیری نین (۷۵%) یئتمیش بنش فایضی یئرلی خرچله ایتختیصاص وئریلسین و %۲۵ - ده ایران اولکه سی نین عومومی مخاریجینی تامین اتمک اوچون مرکز گؤندر یلسین.

تبصیره: پوست و تلفراف و دمیر یولو و اورومیه گؤلونون گمی چیلیک ایدارملری نین خرج و گلیرلری موستثنا و اولارین خرج و گلیرلری دۆلوت عؤده سینده و اونا موحصیر اولاجاق دیر. بنله توضح وئر یلیر کی، آذربایجان ایالت و ویلایت انجومنلری و دۆلوت ایدارملری نین تلفرافلاری مجانی اولاراق موخابیره اولوناجاق.

۷- دۆلوت قبول اندیر کی، جاری ایل عرضینده میانا دمیر یولونو تیریزه چاتدیرسین. بو ایش تئز بیر زماندا حیاتا کئچیر یلسین. بو ایشین انجامی اوچون آذربایجان کارگر و موخصیلری نین تقدم حق لری اولماسی آیدیندیر.

۸- اساسی شوسه یوللارین چکمه سی و تعمیر اتمه سی دۆلوت عؤده سینده و فرعی یوللاری ایالت انجومنینه مربوطور.

۹- نظام وظیفه دن آیری اولاراق فدایی آدی ایله تشکیل تاپان داوطلب قوولر، کندلر نظمیه سینده تبدیل اولنور و اونون ریسی آذربایجان ایالت انجومنی نین اینتیخابی و دۆلوت تصویبی ایله تعیین اولوناجاق.

۱۰- آذربایجان دموکراتیک نهضتی نتیجه سینده، آذربایجان کندلیلری آراسیندا بؤلونن یئرلردن دۆلوت خالیصه سینده مربوط اولانلارین بؤلونمه سیله دۆلوت اوصولن مووافیقدیر و تعهود اندیر کی، تصویب اوچون بیرینجی فورسئده اونون لایحه سیندی مجلس شورای ملی یه پیشنهاد اندهرک، دۆلوت خالیصه لرین مملکتین باشقا نقطه لرینده یاشایان کندچیلر آراسیندا بؤلونمه سی او لایحه ده پیشین لیک انتسین. آذربایجان نهضتی نتیجه سینده عملن و عوضیز اولاراق اکینچیلر آراسیندا بؤلونن باشقا یئرلر بار مسینده، مالیکلری قانع اتمکدن اؤترو، او مولکلرین تعویض ترتیبینی مجلس شورای ملی یه پیشنهاد انده جک دیر.

۱۱- دۆولت اییلاغیهسی نین ۳- جو مادهسی موجیبینه قرارا آلبندی کی، آذربایجاندا فارس دیلی رسمی و دۆولتی دلدیر، ایداره لرین و عدلیه نین دفتری ایشرلی و موحاکیمه لر آذربایجان و فارس دۆولتی دیلرینده اولور، ۵- کیلاسا قدر تدریس آذربایجان دیلینده اولاجاقدیر و مووافیقت اولدو کی، ۵- کیلاسدان یوخاری معاریف ویزارتی نین پروقرامی اوزره مکتبلرده درس آذربایجان و فارس دیلرینده اولسون.

۱۲- دۆولت تعهود اندیر، ۵- جی مجلس آچیلدیقا، اینتیخابات قانونی نین لایحه سی کی، آزادلیق و دموکراسی اساسلاری اوزره یعنی عمومی، گیزی، مستقیم، موتتاسیب و موتساوی کی، قادینلارا دا شامل اولما، مجلس شورای ملی یه تقدیم و اونون تصویبینی فوریتله درخاست انده.

۱۳- دۆولت موظفدیر کی، بلدییه انجمنلری نین سنجگی قانونی دموکراسی اوصولو ایله (عمومی، گیزی، موتتاسیب، مستقیم و موساوی) کی، بوتون بلدییه انجمنلری نین ایستقلالین تامین انده، چوخ تزلیکله انجمن مجلسه تقدیم اننسن. بو لایحه تصویب اولونا قدر آذربایجان شهرلری نین انجمنلری رسمیتله قالاجاقدیر.

۱۴- آذربایجاندا، اقلیتده واقع اولان میلتر، کورد، اثرمنی، آسوری - بو مووافیقنامه نین ۱۱- جی مادهسی اوزره ایبتیادی مکتبه ۵- جی کیلاسا قدر اوزر آنا دیلرینده درس اوخویاقلار.

۱۵- آذربایجان ایالتی سابق ۳ و ۴- جو اوستانلارا و خمسه ویلایتینه شاملیدیر.

۱۶- بو مووافیقنامه نین قرارلاری نین ایجراسی، جناب آقای قوام اولسلطنه نین هنیات دۆولتی و آذربایجان مجلس ملی سی نین (کی، بو مووافیقنامه تصویب اولدوقدان سونرا ۲- جی ماده موجیبینه انجمن ایالتی آدلانا جاقدر، تصویبینه مؤکول اولاجاقدیر).

قرار ایدی کی، جومعه گونو سحر ساعات ۱۰- دا هنیات دۆولتین فؤوق اولعاده جلسه سی تشکیل تاپیب و آذربایجان نوماینده هنیاتینده ده بو جلسه ده حاضر اولسونلار. بو فؤوق اولعاده ایجلاس آذربایجان نوماینده لری شیرکت انتمه ن ساعات ۱۱- دن الی ساعات اوچ یاریما قدر موداکیره و موباحیته عمله گلدی، نتیجه ده آذربایجان نوماینده لری هنیاتی انتدیگی پیشناهادی کی، نوماینده هنیاتی نین چوخلو گوزشتیندن حکایت اندیردی، آقای قوام اولسلطنه نین کابینه سینده اولان موخالیف و غیر موتجانیس عونصورلرین دسیسه بازلیغی نتیجه سینده اکثریت رای ایله رد اولدو، و دۆولتین تصمیمی اول آقایان فرمانفرمایان و اییکچیان، سونرا آقای موظف فیروز توسطی ایله نوماینده هنیاتینه اییلاغ اولدو کی، هنیات دۆولت تصمیم توتوب کی، ۲۵/۲/۱- تاریخلی ۷- ماده دن عیبارت اولان اییلاغیه نین مادملریندن قیراغا چیخماییب و اونا هنج بیر تفسیر و نرهمسین. بو ترتیب ایله آذربایجان نوماینده لری هنیاتی تهران حؤکومتی رسمی مقاماتی آراسیندا اولان موداکیر اتدان هنج بیر نتیجه آیینمیش و موداکیر اتدا وقفه حاصل اولدو. آذربایجان نوماینده لری ۲۵/۲/۲۳- ده تبریزه قایندیلار. تهران حؤکومتی نین رسمی و مووافیق مقاماتی نین ایظهار انتدیگینه گؤره موداکیر منین دایناماسی نین عیلت و عامللری نین بیرسی ده غیر مسول مقامات و عونصورلرین فؤوق اولعاده نوفونو ایدی کی، موخالیف یوللارلا دۆولت هنیاتی نین ایچریسینده و خاریجینده اعمال اولونوردو.

آیدین دیر کی، اولنلرین اساسی هدفی دموکرات نهضتی نین اینکیشافی نین و حقیقی آزادلیغین بوتون ایران اوزرینده قاباغین آلماق ایدی.

ایرانین باش وزیر ی آقای قوام اولسلطنه و اونون بعضی همکارلاری نین حوسن نیتینی نظرده توتماقلا تصور اندیریک کی، هله ایش- ایشدن گنجمه ییب و هله اومید انتمک اولار کی، آذربایجان مساله سی نین صلوح یولو ایله حل اندیلمه سی و قارداش قانی تۆکولمه ن جیلووگیرلیک انتمک اوچون باشلانان موداکیرملره، تهراندا بعضی مورجع و ایران میلتی نین آزادلیغی نین دشمنی اولان عونصورلرین دسیسه سی نتیجه سینده متوقیف اولدو، ینیندن باشلاسن. چونکی بیز آذربایجان نهضتینی بوتون ایران سعادت و آزادلیغی و اورادا ویجودا گلن دموکراسی بیر اوصولون ضامینی بیلیریک. آذربایجان نهضتی بوتون ایران آزادیا هلالری نین اومیدی دیر و بیلاخره موفوق اولاجاقدیر کی، آزادلیغی و دموکراسی اوصولون بوتون ایراندا اینکیشاف انتدیریب و عمومیت و نرسین. ولی موتتاسیفا نه گؤرونور کی، تهرانین مورجع هنیات حاکیمه سی، ژاندارم و نیظامی سوتونلارینی بیزیم سرحدیمیزه توپلا ییر و کله سینده بیر پارا نقشه لر بجریر کی، هنج وجهیله ایرانین صلاحینا دگیلیر.

بیز اونو ایسته ییریک کی، بیزیمله تهران آراسیندا اولان ایختیلافلار صلوح یولو ایله حل اولسون، بیز بو نظریه نی اعلام انتدیگه آشیکار دئییریک کی، اگر ژاندارم یا نیظامی قوه لری طرفیندن بیزیم اولکهمیزه نیسبت کیچیک بیر تجاوز و تعرض اولورسا، وار قومومیزله دیفاع انده جگیک. آذربایجان میلتی اوزر آزادلیغیندان دیفاع انتمک اوچون آخیر نفره تک فداکارلیغا حاضریدیر. بیز اینانیریک کی، بو موقدس هدفه ینتیشمک و حقیقی آزادلیغی و دموکراسی اوصولونو بوتون ایراندا برقرار انتمک اوچون، عموم ایران آزادیا هلالری دا بیز ایله بیر صفده موباریزه حاضریدیرلار. تصور اندیریک کی، شخص آقای قوام اولسلطنه ده اولان حوسن نیت اثرینده، ایش بو یئره چاتماسین.

آذربایجان ملی حؤکومتی نین باش وزیر ی- سید جعفر پیشه وری
تبریز ۲۳ اوردیبه یشت ۱۳۲۵

آقای پیشه وری نین آذربایجان خلقی نین صلاحیتدار شخصیتلری نین کونفرانسیندا انتدیگی بیانات

بیز تهرانا وارید اولدوقدا ژاندارم و سایر مستحقظلرین چنگیندن خیلاص اولوب اوزلرینی بیزه یاخینلاشدیران اشخاصین سیماسیندا و حرکتینده بونو آشیکار صورتده گوردوک. طیاره منیدانینا گلیب چیخماغا موفوق اولان تهران آزادیا هلالری نین شو عارلاری بیزیم روحوموزو تیتیرمدیردی:

سبز بیزه نیجات و نردیز، سبز ایران خلقینی اسارتدن خیلاص انتدیز، آماندی ایشتیباه انتمه یین! آزادلیغیمیز سیزین دوزگون حرکت انتمگینیزه باغلیدیر.

یاشاسین آذربایجانین قهرمان خلقی!
یاشاسین آزادلیغیمیزین مشعلداري اولان آذربایجان آزادیاھلاری!

بو شوعلارلار آذربایجان خلقینین باشلارینین اوجالماسینا، اولنلارین تک اوزونو ایداره انتمک دگیل، بلکه، بوتون ایران خلقینه نیجات و نرتمک ایستعدادینا مالیک اولدوغونو بیر داھا ایثبات انتمیش اولدو. هله نهضتیمیز باشلانان گوندن تهران و ساییر ایران شهرلرینده مونشیر اولان روزناملرین «گلین بیزه ده نیجات و نرین!» شوعلارلارینی بیز هنوز اونوتمامیشیق. من موتاسیفم بورادا ایران زیمامدارلاریندان بیرینین سوزونو دنمگه مجبور اولورام. دانیشیغیمیزین جیدی و شیرین بیر یئرینده سوز آذربایجان والیسینین تعینین اطرافینا گلدی. آقاي زیمامدار «سیزدهکی والی اولایلان بیر آدم یوخدور» دندی. منیم اونا و نردیگیم جوابی یقین اندیرم سیز چوخ گوزل حیس اندیرسیز، اونا تکرار انتمگه احتیاج یوخدور. بونولا ایستهییرم تهران حؤکومتینین نه کیمی آدمالار الینده اولدوغونو گؤستریم و ایستهییرم بیلهسیز کی، شاید او زیمامدار سهون بو سوزو دنمهمیشدیر، اونون دوشونجهسی و آنلاغی بوندان یوخاری اولایلمز. تهران جماعتی ایسه بو کیمی زیمامدارلاری اؤز باشیندان کنار انتمگه قادیر دگیلدیر. بو کیمیلرین بیزه: «سیز باشلادیغیز بویوک ایشلری باریمچیلیق قویوب، گلین بیزیم بویوندوروغوموزون آلتینا گیرین!» دنمهی، آیا بویوک حقسزلیک دگیلدیر؟ چون بیز ایرانین مرکزی حساب اولونوروق، اونا گؤره ده اشرف مخلوقاتیق، دنمک ان ساده بیر اینسانین روحونو عوصیانا و ادار انتمگه کیفایت انتمزی؟

بونولا بنله مشهور ریاضیدان و عالیمین سوزونو تکرار اندیب دنمک لازیمدیر کی، «با ویجودی این یئر دولانیر» یعنی آذربایجان خلقی موتمدین، فداکار و لاییق بیر میلئتیر، او اوزونو ایداره اندیگی کیمی بوتون ایران خلقینین آزادلیغینین علمداریدیر.

سوز، بیزیم تهران ایله دانیشدیغیمیز باره سینده ایدی. بیلدیگینیز کیمی صدر و حکیمی کابینهلری ککلیک کیمی باشلارینی قارا قویلابب دونیادان خبرلری اولمادیقلاری اوچون میلی نهضتیمیزی سیلاح گوجو ایله دایاندیرماق فیکیرینده ایدیلر. اولنلارین نظرینده آذربایجان خلقی ذولفقاری، کور میرجواد، ابولقاسیم جوان، امیر نصرت و صادق مجتهدی کیمی خلق دوشمنلریندن عیبارت ایدی. اونا گؤره بیزیم حق سوزلریمیزی انشیتیمک عوضینده اولنلارین بارماغی ایله رقص اندیب، بیزیم ایجریمیزده عوصیان تؤولید انتمک کیمی احمقانه اومید اوزرینده حرکت اندیردیلر. نهایت فداییلریمیزین ضرب شصتی اولنلارین آرزولارینی بوچا چیخاردی. بیلاخره تهران آنلادی کی، زور ایله آذربایجان خلقینین ایرادهسینی سیندیرماق اولماز. نهایت اونا گؤره ایرتیجاج ارکانیندا موختصر تزلزل عمله گلدی، نهایت آزادیاخه عونصورلرین کؤمگی ایله حکیمی حؤکومتی بیخیلیب چوخ آز بیر اکثریتله ایرتیجاجی مجلس قوام اولسلطنه کابینهسین وجودا گئیردی. قوام اولسلطنه کابینهسی زور و گوج سیاستینی دگیشدیریب صلح یولو ایله جواب و نرتملی اولدوغودان اونون رسمی دعوتینی قبول اندیب مجلس میلی و میلی حؤکومتیمیزین دستوری ایله ایستدیگیمیزی صلح و موسالیمت یولو ایله الده انتمک اوچون تهرانا گئتدیک.

بونو گرک هامی بیلسین کی، بیز تهراندان یئنی بیر شئی طلب انتمیردیک. چونکی بیز ایستدیگیمیزی آماغا موفق اولموشوق، قارشیمیزدا دوران مساله آدمالاریمیزی قان تۆکمهدن ساخلاماق مساله سیدیر. بیر ده بیز ایستدیکلریمیزی ایران حودودوندا حیاتا کنجیرمگی هدف قرار و نردیگیمیزی ده اونوتمامیشدیق. بیلیرسیز کی، هنوز ایندییه قدر بیز خارجه و جنگ ویزارتخانالاری تشکیل انتمهمیشیک. قوشونلریمیز خلق قوشونلاری آدلانیر. خلق قوشونونون وظیفه و مقصدی رسمی دؤولت قوشونوندان تاممله باشقادر، خلق قوشونو داخلی امنیت و میلی آزادلیغیمیزی تأمین انتمک مقصدی ایله تشکیل اندیلن بیر قوودیر. پولوموز، بایداغیمیز و عونوانیمیز ایسه بیلاخره عموم ایران اساسیندایر، بینابراین بو وضعیت اوزون موت دوام انده بیلیمزدی، بالآخره گرک مرکزی حؤکومت ایله تکلیفیمیز معلوم اولایدی. بو تکلیفی مو عین انتمک اوچون آقاي قوام اولسلطنه نین صلح الینی راندانتمه ییب تهرانا گئتدیک، حتا من اوزوم شدید مریض اولدوغوما باخمایاراق مسالهنین داھا نئز حل اولونماسی مقصدی ایله صمیمی یولداشلاریمین و طبیبلرین تۆوصیه سینه باخمایاراق شخص آقاي قوامین دعوتینی قبول اندیب هنیات ایله برابر موسافیرت انتمدیم. ایستر خصوصی گؤروشلریمیزده، ایسترسه رسمی گؤروشلرده بیز خلقیمیزین آسایش و صلح یولو ایله ایختیلافاتی حل انتمگه حاضر اولدوغونو سؤیله دیک. آقاي قوام اولسلطنه و ساییر دؤولت نومایندهلری عومومیتله بیزیم فیکیریمیزه موافیقت ایظهار اندیردیلر، لاکین عملده دؤولتین ۷-ماده دن عیبارت اولان تصویبنامه سیندن تجاوز انتمگه حاضر اولماق ایستهمیردیلر. سیز البته نومایندهلر هنیاتینین موذاکیرملر حقیقده و نردیگی رسمی اعلامیه نی انشیتیمسیز. بیزیم گیزلی سیاستیمیز اولمادیغینا گؤره موذاکیره نین تفصیلینی دونیایا اعلام اندیدیک و بیلدیردیک کی، تهران حؤکومتی بیزدن مغلوب بیر قوه کیمی قئید شرطسز تسلیم اولماق طلب اندیر. بو ایسه گولونج وضعیت منیدانا چیخاریردی. بیز دندیک وقتی کی، دؤولت تصویبنامه سی آیهمی آسمانی کیمی تغییرناپذیر ایمیش، بو ایصرار ایله بیزی تهرانا دعوت انتمک نهیه گؤره ایدی؟

تهران رسمی مقاماتین سوزلری تبریزده آقاي بیات طرفیندن دانیشیلان سوزلرین عینی ایدی، اولنلر همیشه اولدوغو کیمی قانون اساسیدن و اوصولدان بحث اندیب سفسطه ایله موضوعی اورت - باسدیر انتمگه چالیشیردیلار.

بیز اول گون دندیک بیز دیپلومات دگیلیک، ولی قانون اساسی و ساییر قانونلاردان اوزوموزه گؤره ایطیلاعیمیز واردیر. بیز ایندییه قدر قانون اساسینین اساس مسالهلرین مسکوت قالماسینی دا بیلیریک، بیز قانون اساسینین رضاخانین دیکتاتورلوغو اوچون تغییر و نریمه سیندن بیخبر دگیلیک. بیز ایرانی بوروموش بیقانونلوقلارین سرمنشاینی ده بیلیریک، بیز آمریکادان گلهمیشیک، ایرانی بیق و ایراندان قانونلارین نه شکیده ایجرا اندیلدیگیندن خبریمیز واردیر. ایندی ده ایراندان کیملرین حؤکومت اندیگینی و ایران میلیتین بو اشخاص اولان نظرین ده بیلیریک. گلین ساده دانیشاق، آذربایجان خلقی بیر گون ایستیداد علنیینه قیام اندیب قانون اساسی و وجودا گئیردی و میلی حؤکومت بیناسینی قوردو. تهران مورتعلری ایسه یاریم قرن موتدینده اونو مسکوت قویوب جورجور واسیطه لر ایله خلقی حاکیمیتین محروم اندیلر. ایندی ایسه آذربایجان ایکینجی حرکتی ایله او حقی دیرلتمک ایستهییر، فقط بونا جواب و نرتمک لازیمدیر. خالیسه یئرلرین بولونمهی و دؤولت یئرلرین غاصیلر الیندن آلتینب و اکینچیلر آراسیندا تقسیمینی قانون اساسی منع انتمهمیشدیر. قانون خلقین ایراده سیدیر. آذربایجان کندلیسی آرتیق اؤز حقیقنی آلمیشدیر، اؤز ایراده سی ایله بو کندلری بولموشدور. دؤولت ایسه بوتون ایران آذربایجان ایله هم رنگ اولماق اوچون بو ایشی بوتون ایالت و ویلایتلرده عملی انتمه لیدیر.

بیز حتی ایختیلافی رفع انتمک اوچون بویوک گؤدشترلره حاضر اولوب دندیک: آنجاق بیزه ایمکان و نرین آذربایجان خلقی اؤز ایالت انجومنی واسیطه سیله دؤولت ایدارلرینین مأمورلارینی و ایالتین والی سینی دؤولته پیشناهاده انتسین و بونلارین حؤکمی مرکزی دؤولت طرفیندن صادر اولسون و بونلار ساده بیر سوز ایله دنسک آذربایجان ایداره انتسینلر.

تهران حکومتی تک ملک مدنی، تک امیر نصرت، تک صمصام بختیاری اوچون قایل اولان بو حقی آذربایجانلیلار اوچون قایل اولماق ایسته‌مده‌دی. قانون اساسییه موغاییر اولان ایداره‌یی کول ژاندارمرینی بنله بیزه قانونی موسیسه آدلاندیریپ اونون وحشت تؤولید ائدن نیفوذونو آذربایجانا قایتارماق ایسته‌دی. خلق قوشونلارینی عادی نظام وظیفه حساب اندیپ اونون فرماندهلرینی ده تهراندان گؤندرمک کیمی پیشناهادلاری منیدانا سوردو.

بیز چوخ گؤزل بیلیردیک کی، آذربایجان خلقی شهربورین اوچونده اؤزلری نین حقیقی سیمالارینی گؤسترن افسر پالتاری گنیمیش یالانچی پهلوانلارا نه جور باخیر ویننه ده بیلیردیک کی، ستارخان اولادی تهرانین تیریایی سرهنکلی نین معشوقه‌لری نین بوچاسینی حاماما داشیماغا آرتیق تحمّل انده بیلمز. اونا گوره ده اونلارین بو خصوصدا انتدیکلری پیشناهادی رد اندیپ دندیک: دولت طرفیندن بیرنچه نفر آذربایجانا گلین، بورادا مسأله طرفینین ریضایتی ایله حل اندیلین و بیر ده بیز تهران حؤکومتینه بیلیردیک کی، آذربایجان قوشونو خلق قوشونو و آزادلیق قوشونودور. اونا ایران خلقی نین آزادلیغینی محو ائتمگه مجبور ائتمک اولماز. خلقیمیز اؤز قوشونو ایداره ائتمکدن عاجیز دگیلدیر. اگر تهران دوغوداندا آذربایجانلینی ایرانلی بیلیرسه بیزیم پیشناهاد انتدیگیمیز اشخاصی قوشونون فرماندهلیگینه تعیین ائتسین. بو ایسه اونلارین خوشونا گلن دگیل ایدی، اونلار ایرانی تهراندان عیبارت بیلیر و ایراندا حاکیمینی فقط بئش اوچ نفره موحصر حساب ائدیرلر.

بیر ده بیزه فرمانده کول قووانین و بعضی غیرمسول مقاماتین بو ایشه راضی اولابیلیمه‌جگینی آندیرماق ایسته‌دیلر.

بیز فرمانده کول قووا مسأله‌سینی مشروطه اساسی موحیبینجه تفسیر ائدیریک. بیزجه فرمانده کول قووا فقط مجلس شورای ملی نین خاریجیلره اعلان ائتمک ایسته‌دیگی حربی فرمانی ایضا ائدر. اونون جاری ایشلره قاریشماسی غیرمسول اولدوغونا گوره آزادلیق و مشروطه قانونونا موغاییردیر.

رضاخان همین فرمانده‌لیک ایختیاریندان ایستیفاده اندیپ ایراندا آزادلیغین ریشه‌سینی کسدی و ایرانی بیلدیگیمیز کیمی فلاکتلره سؤوق ائله‌دی. ایندی ده فرمانده کول قووا مطلق یاراتماق ایران خلقی نین، ایران آزادلیغی نین خیلایندیر و غیرمسول مقاملار اگر بو ایشده ایصرار ائدرلر ایسه ایراندا بؤیوک حادثه‌لر و یجوده گلر و معلوم دگیل بو طاماح غیرمسول مقاماتین نفعینه تمام اولابیلر.

ظاهرده ساده گزورن سازیش مسأله‌سینی بو نحو ایله سفسطیه دؤندریپ بیزی اون بئش گون تهراندا معطل ائدیکن سونرا نتیجه‌سیز آذربایجانا قایتماغا مجبور ائدیلر.

سؤزون قیاسی بودور کی، تهران هنیأت حاکیمه‌سی بیزیم باشلادیغیمیز بؤیوک ایشلری تمایله اورتادان آپاریپ، بئش آی بوندان اولکی کیمی شهرلریمیزی کؤهنه قبریستانلارا، ضلالت و فیشاردان تازا خیلاص اولموش خلقیمیزی، ژاندارملار، اوغرو، موخت و جانی مأمورلارین ایقلاری آلتینا سالماغا چالیشیرلار. سؤزون جانی دا بوراسیندا دیر کی، قانون اساسی و سایر قانونلاری دا بدبختانه بو مقصد اوچون آلت قرار و نر میشدیلر.

بیر ده مسأله تک آذربایجان مسأله‌سی دگیلدیر، سؤز بوتون ایراندا آزادلیق، دمورکرتلیق اوصولونون یاییلماسی اوستونده‌دیر. تهران هنیأت حاکیمه‌سینی و تهران بؤیوک فنودال و یئر صاحبیلرینی قورخویا سالان دا بوراسیدیر. اونلار قانون اساسی عونوانی آلتیندا بوتون خلقین حوقوقونو محو ائتمگه چالیشیرلار.

بیز چوخ ساده آدمالریق، لئیکن ساده‌لیگیمیز او قدر دگیلدیر کی، کاسانین آلتیندا گیزله‌دیلن یاریم کاسانی گورمیلیمه‌یک. بیز دیپلومات دگیلیک، لاکین خوروزین قویروغونو گورمکدن عیجیزیمیز یوخدور.

داعوا هامیسی موللا نصرالدینین یورغانی، یعنی کندلی نین آلدیغی توپراق و خلقین آلدیغی حاکیمیت اوستونده دیر.

بونو ایرتیجاج عونصورلری نین بوشقابلاری نین دیببینی یالایان تهران ایرتیجایی مطبوعاتی نین زوزه چکمه‌سینه باخمایاراق بوتون ایران خلقی دوشونوب آنلامیشدیر، سؤز آذربایجانین ایراندان آیریلماسی باره‌سینه دگیلدیر، بونو ایدیا ائندنده یوخدور. بیز هرگیز بو ایدیعانی ایرلی سورمه‌میشیک. سؤز مشروطه‌نین، دمورکراسی اوصولونون ایراندا ایجرا ائدیلمه‌سی و بیزیم باشلادیغیمیز بؤیوک ایصلاحات پروقرامی نین بوتون مملکت حودودیندا حیاتا کئچیریلمه‌سی اوستونده‌دیر...

بیزیم آرتیق آیری یولوموز یوخدور، باشلادیغیمیز ایصلاحاتی پوزا بیلیمه‌ریک، تهران ایسه بوتون ایران خلقی نین حق حاکیمیتینی تصدیق اندیپ مملکتی فلاکت و هرج - مرجدن نیجات و نریمک یولوندا جیدی قدملر گؤتورمه‌لیدیر.

آقای قوام اولسلطنه گرک بیلین کی، دنیا دگیلیب، حتا ایراندا یئنی نسلی وجودا گلیمشدیر.

بو نسلی یاریم قرن بوندان ایرلی کی طرزتفکور و اوصول ایله ایداره ائتمک اولماز. بیر ده حیس اولونوردو کی، هنیأت ووزرا آراسیندا توافق نظر یوخدور. اصلن وزیرلرین اکثری تصادوقی آدمالردیر کی، شخص آقای قوام اولسلطنه خصوصی دوستانه مونسایات ملاحظه‌سیله کابینه‌یه دعوت ائتمیشدیر.

بونلارین دا هر بیرسی نین باشی بیر یئر باغیدیر، حتا شایعات وار ایدی کی، بعضی تازا عرصه‌یه گلیمش «قوجا» دربار خانیملاری نین دا دولت اعضاسینا تأثیرلری وار دیر.

تهران واقیع مخوف، واقیع خطرناک، واقیع ایرانی فلاکت و ایران خلقینی آجلیغا، بنچارلیغا، گدالیغا سؤوق ائدن بیر مرکز فساددیر.

بیز جیدن صلوح و سازیشه و ایرانین تمامیت ارضی سینه طالب و طرفدار اولدوغوموز حالدا تهراندان بیر نیجات گۆزلهیه بیلیمیریک. آقای قوام اولسلطنه نین کابینه سی دواملی بیر کابینه او وقت اولا بیلردی کی، آذربایجان خلقی ایله کنار ا گله ایدی، موتأسیفانه بو گونه قدر بو خصوصدا جیدی بیر قدم گؤتورمگه موفق اولابیلیمیشدیر.

بیزیم حوسن ظن و فداکار لیغیمیز، کابینه اوچون بؤیوک بیر شانس ایدی کی، موتأسیفانه آقای قوام اوندان هنوز ایستیفاده انده بیلیمیر.

ایسته بیرم سیزی ایناندرام کی، کابینه اعضاسیندان بعضی سی نین خصوصی و شخصی نظر لری آقای قوام اولسلطنه نین رفتاریندا بنله درین بیر تأثیر باغیشلامیشدیر. مثلن شاید وزیر لردن بیر پاراسی بیزده تیریاک قانونون اجراسی سببیله آذربایجانلیلارا قانلی و غدار دشمن کسلیمیش اونون نظری آقای قوام اولسلطنه نین رفتاریندا مونعکس اولموشدور.

موتأسیفانه آقای قوام اولسلطنه نین آذربایجان مسأله سی حقیقده صادیر انتدیگی اییلاغی نی تجزیه ائتمگه فرصت بوخودور. بو رسمی سنده بیزی حئیره سالان نفت و اینتیخابات مؤوضوعونون اورتالیغا چکیلیمسی و حقیقته اولارین گوروو ساخالنیلیماسیدیر.

اولن نفت مسأله سی ساده ایقتیصادی و خارجی سیاسته عاید بیر مسأله دیر. بونو آذربایجان مسأله سینه قاریشدرماق هنج بیر منطق ایله دوز گلیمیر.

بیلاخره آذربایجان مسأله سی نین داخلی بیر مسأله اولدوغونو حتی آقای قوام اولسلطنه اوزو ده تصدیق و اعلان ائتمیشدیر.

اینتیخاباتین اعلانی و اونون عموم ایراندا آزاد بیر صورتده عمله گلیمه سینه کیسه مانع دگیلیدیر. مگر اینکی تصور اندک دولت کئچمیش صحنه لری تکرار ائتمک ایسته ییر.

مثلن ایسته ییر کی، آذربایجاندا هر یئرده اولدوغو کیمی پول، گوج، تهدید و تطمیع ایله بیر عیده اوغرو، خابین، مورتجع، میلث نوماینده سی نامینه مجلس کورسولرینی ایشغال ائتسیلر.

اگر مقصد بو ایسه آذربایجانلی بنله بیر مجلسه نیفرت و اینزیجار ایله باخار و آقای قومین اتحاد جماهیر شوروی موقابیلده انتدیگی تعهده همین بو مجلسین بؤیوک انگل اولابیلیمه سینی حتی اونون اوزوده اینکار انده بیلیمز. بونلارین هامی سینی نظره آلاق بیز دولتیه مصلحت گوروروک کی، آذربایجان خلقی ایله ساده و صمیمی صورتده دانیشیغا باشلا ییب اولارلار او گودشترلی طلب ائتمه سین کی، اونون قبولی بو خلق اوچون اولوم - دیریم مسأله سیدیر. بونا آذربایجانلی هنج بیر وجهیله حاضر اولابیلیمز و اولمایا جاقدیر.

بونلارین هامی سی ایله برابر، ایشین صلوح یولو ایله حل ائدیلمه سیندن هنوز مایوس دگیلیک و بیزیم طرفیمزدن ایندیکی آرامیشی پوزماق اوچون قدم گؤتورولمه یجکدیر. حتا سرحدلریمیزه گؤندریلن سرباز و ژاندارم دسته لری ده بیزی تحریک ائده بیلیمز. قورخماق مسأله سینه گلدی کده گومان ائدیریم بوتون تهران مورتجع لری و کور میرجواد و امیر نصرت و ساییر فراری خلق دشمنلری مثلن، ذولفقاری ایله برابر بو ایشی تجروبه دن کنچیر میشلردیر. بیز حکیمی و صدر کابینه سی زمانی دندگی میز سوزو بننه ده تکرار ائدیریک:

آذربایجانا سیلاح ایله گلک اود ایله اوینماق دئمکدیر! بیز آقای قوامی اوندان عاقیل بیلیریک کی، اوز ایله بو حریقی موشتعیل ائتمگه ایقدام ائتسین، اگر بو ایش قاباغا گلرسه خلقیمیز، انلیمیز و جماعتیمیز، اروادلی - کیشیلی بیرتن واحید کیمی آیاغا قالحاجاق و توپراغیمیز اوزانان خابین و موردار اللری همیشه لیک قطع ائده جکدیر!

یاشاسین آذربایجان خلقی نین میلی بیرلیگی!

یاشاسین بو بیرلیگی و جودا گتیرن فیرقه میز!

یاشاسین ایران خلق لری نین اوزونه آزادلیق قاپوسو آجان قهرمان فدایی و رشید قوشونلاریمیز!

***

چارشنبه گونو آخشام ساعات ۸- ده آذربایجان دولت تئاتر سی سالونوندا موختلیف طبقه لری ایشتیراکی ایله بؤیوک طنطنه لی بیر کونفرانس تشکیل تاپدی.

آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین صدری آذربایجان میلی حؤکومتی نین باش وزیر و خلقیمیزین سئوملی رهبری آقای پیشه وری آذربایجان نوماینده لری هئیاتی نین تهران حؤکومتی ایله آپاردیغی موداکیر ملر خصوصوندا تفصیلان دانیشدیار.

آقای پیشه وری نین بیاناتی احساساتلا قارشیلان ییب و حاضر لری طرفیندن دفعه لرله آقیشلاندی.

سونرا آقای پیشه وری نین بیاناتی فارس دیلینده وئرلیدی. نهایت کونفرانسا ایشتیراک ائندلر آقای پیشه وری نین گوزاریش و معروضه سینی ائشیتدیکدن سونرا بو قطعنامه نی عومومیتله تصویب ائتدیلر.

قطعنامه

چارشنبه گونو اوردیبه یشت آیینین ۲۵- آخشام ساعات سکیز تامادا، تبریز دولت تئاتر سی بیناسیندا موختلیف طبقه لری نین تشکیل اولونموش عومومی کونفرانسا، آذربایجان خلقی نین تهران گؤندریلن نوماینده لری نین ریسی و آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین صدری آقای پیشه وری نین تهراندا آپاریلان موداکیر نین گوزاریشینی ائشیده مرک آشاغیداکی قرارا گلدی ک:

نوماینده هیئاتی نین تهران حۆکومتی و مخصوصن شخص آقای قوام اولسلطنه ایله آپاردیغی دانیشیقلاردا ایظهار ائتدیگی نظریه سینی بیر رای ایله تصویب ائدیپ اولنلارین آذربایجان خلقی نین آزادیغینی و میلی منافعی نی شهامتله دیفاع ائتدیکلرینی تقدیر و تمجید ائدیریک.

بیز آذربایجان خلقی اومید ائدیریک کی، تهران حۆکومتی ایله آپاریلان دانیشیقلا آذربایجان مساله سینی صلح یولو ایله حل ائده جکدیر.

بیزیم نوماینده لری میز تهران حۆکومتیندن اولان عادیلانه درخواستلاری بیر داها آذربایجان خلقی نین صلح طلب بیر خلق اولدوغونو ایثبات ائتدی. آذربایجان خلقی، بوتون ایران میلی نین حقیقی دموراسی و آزادیغینی حیفظ ائتمکله برابر ایران داخلینده اولماغا و اونون حقیقی ایستیقلا لینی حیفظ ائتمکله برابر اوزونون آزادیغینی حیفظ ائده جکدیر.

اگر تهران حۆکومتین بعضی مورجع عناصرون تحریکی نتیجه سینده آذربایجان میلی نین بیر داها اوز اسارتی آلتینا آماق و یا خلقیمیزین آزادیغینا تجاویز ائتمک ایسترسه بیز آذربایجان خلقی واحد بیر تن کیمی آخیریجی قطره قانیمیز قالانا قدر مباریزیه حاضر یق.

***

آقای پیشهوری نین یوخاریدا یازدیغیمیز تاریخی نیطقی بنش دقیقه فاصیله ایله بوتون دونیا رادیولاریندا تکرار ائدیلدی. بونولا تهران حۆکومتی نین گیزلی ساخلا ماغا چالیشدیغی موداکیرات تمامیله آشیکارا چیخدی. آقای پیشهوری نین نیطقی نین سونرا ایسترسه بوتون دونیا بیلدی کی، تهران حۆکومتی نهضتیمیزین ان اساسلی ثمره سی اولان توپراق رفورمونو قبول ائتمه میس، آقای پیشهوری نین ریاستی آلتیندا گوندردیگیمیز هیئات، تهران حۆکومتی نین اولناری ساخلا ماق اوچون ایصرار ایله گؤستر دیگی تشبوتلره باخمایاراق تبریزه موراجیعت ائتمیشدیر.

بونولا بنله فیرقه سوتفا هومه یول و ئرمه مک نیتی ایله موداکیراتی تجدید ائتمک اوچون حاضر اولدوغونو موختلیف واسیطه لر ایله تهران حۆکومتینه بیلدیر میس، لاکین هنج وقت آذربایجان خلقی نین نهضت نتیجه سینده اله ائتدیگی ایختیار اتین پوزولماسینا ایمکان و ئرمه یه جگینی ده اینکار ائتمه میشدیر. نهایت خورداد آی نین ۲۳- ده مرکزی دؤولت باش وزیر ی نین سیاسی مو عاونی آقای موظفر فیروزون ریاستی آلتیندا آذربایجانا بیر هیئات گوندریلدی. ایکی گون شیدتلی موباحیثه دن سونرا تهراندا ناتمام قالان موافیقت نامه آشاغیداکی تفسیر اوزره تکمیل و ایضا ائدیلدی.

مرکزی دؤولتن ۱۲- اوردیبه ییشت تاریخی اعلامیه سی نوماینده لری میز تهراندا موراجیعت ائدرکن موننتشر ائتدیکلری اعلامیه ضمیمه نده قنید ائدیلمیشدیر. بورادا اونون تکراریندان صرف نظر ائدیپ ۲۵/۳/۳۳ تاریخده اونون تکمیلینده ایضا ائدیلمن موافیقت نامه نی عینن بورایا درج ائدیریک.

دؤولت و آذربایجان نوماینده لری آراسیندا موافیقت اولونموش قراردادین متنی

دؤولت و آذربایجان نوماینده لری آراسیندا اولان موداکیراتین تعقیبینده و دؤولتین ایکی اوردیبه ییشت ۱۳۲۵ تاریخلی، ۷ ماده دن عیبارت و همین نوماینده لر طرفیندن قبول ائدیلمیش ایبلاغیه نی نظره آماق و تبادل افکار نتیجه سینده توافوق نظر حاصل اولدو کی، آشاغیداکی ماده لر توضح و موکمیل عونوان ایله تنظیم اولونوب و اجرا یه قویولسون:

۱- جی ماده: دؤولت ایبلاغیه سی نین بیرینجی ماده سی باره سینده موافیقت حاصل اولدو کی، بو جومله اونا آرتیر یلسین: مالیه رئیسی ده ایالتی انجومنین پیشناهادی و دؤولتین تصویبی ایله تعیین اولاجاقدیر.

۲- جی ماده: چون دؤولت ایبلاغیه سی نین ایکینجی ماده سینده موقرر اولموشدور اوستاندار، انجومن ایالتی نین نظری نی جلب ائتمک شرطی ایله، دؤولت طرفیندن تعیین اولاجاقدیر، بو اصلین اجراسی اوچون موافیقت حاصل اولدو کی، وزارت کیشور، اوستاندار ایالتی انجومنین پیشناهاد ائتدیگی نئچه نفرین آراسیندا اینتیخاب ائدیپ و تصویب اوچون دؤولته پیشناهاد ائتسین.

۳- جو ماده: آذربایجاندا اولان آخیر تحولاتی نظره آلا راق، دؤولت ایندیکی مجلس ملینی ایالتی انجومن منزله سینده تانیاجاقدیر. ۱۵- جی مجلس تشکیل تاپیب دؤولت طرفیندن پیشناهاد اولونان بئنی ایالتی و ویلایتی انجومن قانونو تصویب ائدیلمکدن سونرا، آذربایجان ایالتی انجومنی نین اینتیخابی، تصویب اولموش قانون اوزره تزلیکه باشلاناجاقدیر.

۴- جو ماده: آذربایجان تحولو و نهضتی نتیجه سینده نظام وظیفه افرادیندان احضار اولونان قوشون کی، بو قراردادین ایضاسیله ایران ارتشی جو روونده اولور و بو قوشون و فرمانده لری نین تکلیفینی تعیین ائتمکدن اوترو موافیقت حاصل اولدو جناب آقای قوام اولسلطنه دؤولتی و آذربایجان ایالتی انجومنی نوماینده لریندن عیبارت بیر کومیسون تشکیل تاپیب و بو کومیسون مساله نی حل ائتمک یولونو تزلیکه تصویب اولماقدان اوترو، پیشناهاد ائتسین.

۵- جی ماده: موافیقت حاصل اولدو کی، آذربایجانین عوایدیندن یوزده ۷۵ فایضی محلی مخاریج اوچون ایختیصاص وئریلیب و یوزده ۲۵ فایضی ده ایران مملکتی نین عموم مخاریجی اوچون مرکز ه گوندریلسین.

تبصیره ۱- پوست و تلفراف، گؤمروک و دمیر یول و ارومیه دریاچه سی نین کنشتیرانلیق مخاریجی و عوایدی کوللن دؤولت عؤده سینه و دؤولته مونحصیر اولاجاقدیر و ضمیمن قنید ائدیلمی کی، ایالتی و ویلایتی انجومنلر و دؤولتی دوایرین تلفرافی مجانن موخابیره اولوناجاقدیر.

تبصیره ۲ - اساسی شوسه یوللارینین ساختمانی و تعمیری دؤولتین و فرعی، محلی یوللارین احداثی و تعمیری ایسه ایالتی انجمنین عۆدهسینه اولور.

تبصیره ۳ - آذربایجان اهالیسینین ایران مشروطیتینه انتدیگی بؤیوک خیدمتلری و آذربایجانین غبور خلقینین آزادلیق و دموکراسی قورماق یولوندا فداکارلیغیندان قدیردانلیق و حقشوناسلیق ائتمکدن اؤترو دؤولت قبول اندیر کی، آذربایجانین گؤمروکی عایداتینین یوزده ۲۵ فایضی آذربایجان داراولفونونین مصاریفینی تامین ائتمکدن اؤترو ایختیصاص وئرلیسین.

۶- جی ماده: دؤولت قبول اندیر کی، میانا ایله تیریز آراسینداکی دمیر یول خطینین چکیلیمسینه تنزلیکله باشلایب و سورعتله انجام وئرسین. معلومدر کی، بو ایشده آذربایجان کارگرلری و مخصصیلری موقدم توتولاجاقدیر.

۷- جی ماده: نظام وظیفهدن باشقا «فدایی» ادیله تشکیل تاپان داوطلب قوشونلار ژاندارمیرییه تبدیل اولونورلار و بو اینتیظامی قوولرین تکلیفینی تعیین ائتمک و همچنین اونون فرماندهلرینین تعیینی اوچون مووافیقت حاصل اولدو کی، جناب آقای قوام اولسلطنه دؤولتی و آذربایجان ایالتی انجمنی نومایندهلریندن عیبارت بیر کومیسینون محله تشکیل تاپیب و تنزلیکله بو مسالهنی حل ائتمک یولونو تصویبدن اؤترو پیشناهاد ائتسین.

تبصیره - چون اخیر ایللرده بعضی ناموناسیب عملر نتیجهسینده امنیه و ژاندارمیری آدی ایران عمومی افکاری موقابیلینده، خصوصیه آذربایجاندا موخالیف و ناموناسیب احساسات تؤولید اندیدیر و چون اخیر وقتلرده دؤولت رئیس شخصن بو تشکیلاتین فرماندهلیگینی عۆدهسینه آلیب و بو ایدارده ایصلاحات و ناصالح عونصورلردن تصفییه اینتیظاری گئدیر، بونا گۆره مووافیقت اولوندو کی ژاندارمیرییه نیسبت عمومی احساسات، خصوصیه آذربایجان اهالیسینین احساساتی دؤولت رئیسینه ینتیریلیسین تا بو تشکیلاتین آدینی دگیشمک و اونون اوچون مونسایب بیر آد اینتیخاب ائتمکدن اؤترو لازیمی قرارلار آلسینلار.

۸ - جی ماده: آذربایجان دموکراتیک نهضتین نتیجهسینده کندچیلر آراسیندا بؤلونن یئرلرین خصوصوندا، او قیسمت کی دؤولتی خالیسهجاتا مربوطدر، دؤولت بوتون مملکتده اولان خالیسهلرین کندچیلر آراسیندا بؤلونمهسیله اصولن مووافیق اولدوغو اوچون بو ایشین ایجراسینی مانعسیز بیلیر و بو مسالهمه مربوط اولان لایحهنی، بیرنجی فورصتده تصویب اولماقدان اؤترو مجلس شورای ملییه پیشناهاد ائدمکدیر. آذربایجانین اخیر تحولاتی نتیجهسینده کندچیلر آراسیندا بؤلونن باشقا یئرلر بارهسینده مووافیقت حاصل اولدو کی، مالیکلرین خسارلرین جوبران ائتمک و یا اونلارین املاکینین تعویضیندن اؤترو جناب آقای قوام اولسلطنه دؤولتی و آذربایجان ایالتی انجمنی نومایندهلریندن عیبارت بیر کومیسینون تشکیل تاپیب و بو کومیسینون مسالهنین راه حلینی تصویبدن اؤترو پیشناهاد ائتسین.

۹- جو ماده: دؤولت مووافیقت اندیر کی، ۱۵- جی مجلس آچیلان کیمی آزادلیق و دموکراسی اصولو اوزره، یعنی عمومی، گیزلی، مستقیم، متناسب، برابر و قادیلار دا شامل اولماق شرطیه تنظیم اولونان اینتیخابات قانونو لایحهسینی مجلسه تقدیم اندیب و اونون تصویبینی فؤوریتله ایستسین و همچنین دؤولت قبول اندیر آذربایجان و اولکهنین باشقا نوقطهلری نومایندهلرینین ساینی، اهالیسینین تناسوبی ایله آرتیرماقدان اؤترو ۱۵- جی مجلس آچیلان گونو قانونی لایحهنی پیشناهاد اندیب ایکی فؤوریتله اونون تصویبینی ایستسین تا تصویبدن سونرا، اینتیخابات وسیلهسی ایله همان نوقطهلرین نومایندهلرینین کسرنی تعیین و مجلسه گوندر سینلر.

۱۰ - جو ماده: آذربایجان ایالتی ۳ و ۴- جو اوستانلاردان عیبارت اولاجاقدیر.

۱۱ - جی ماده: دؤولت مووافیقت اندیر کی، آذربایجان ایشلرینین یاخشی قاباغا گئتمهسی اوچون اوستاندار، ایداره رئیسلی و ایالتی انجمنین هنیات ریسهسیندن عیبارت بیر ایداری شورا دوزلسین و بو شورا ایالتی انجمنین نظارتی آلتیندا وظیفهسینی انجام وئرسین.

۱۲ - جی ماده: ایکی اوردیهیشت ۱۳۲۵ تاریخی دؤولت اییلاغیهسینین ۳- جو مادهسینه، متوسطه و عالی مدرسهلرین تکلیفینی تعیین ائتمک لحاظیندان موبهم اولدوغو اوچون، بو جومله ایضافه اولونور: «متوسطه و عالی مدرسهلرده تدریس فارسی و آذربایجان دیلرینده، وزارت فرهنگ طرفیندن اولونان ایصلاح، زمان و مکان شرایطی و دموکراتیک اصوللارلا مووافیق و اوغون بیر صورتده تنظیم اولونان پروقرام اوزره عملی اولاجاقدیر.»

۱۳ - جو ماده: دؤولت مووافیقت اندیر کی، آذربایجاندا اولان کوردلر ده بو مووافیقتنامهنین مزایاسیندان ایستیفاده اندیب و دؤولت اییلاغیهسینین ۳- جو مادهسی اوزره ۵- جی اییله کیلاسینا قدر اوز دیلرینده تدریس ائتسینلر.

تبصیره - آذربایجاندا اولان آسوری و اثرمنی کیمی اقلیتلرین ده حقاری اولاجاقدیر کی، ۵- جی کیلاسا قدر اوز آنا دیلرینده تدریس ائتسینلر.

۱۴ - جو ماده: دؤولت نظرده توتوبدور کی، بوتون ایران اوچون دموکراسی اصولو اوزره، یعنی عمومی و گیزلی، مستقیم و متناسبی رای ایله تنظیم اولونان شهر انجمنلری قانونونو تصویب اولماقدان اؤترو، ۱۵- جی مجلسه پیشناهاد ائتسین. بو قانون تصویب اولان کیمی، آذربایجان و بوتون ایران نوقطهلرینده شهر انجمنلرینین سنجگیسینه باشلاناجاقدیر. بو قانون تصویب اولانا دک و تازا سنجگیلر انجام تاپانا قدر آذربایجاندا اولان ایندیکی شهر انجمنلری اؤز وظیفهلرینه ایدامه وئر مکلر.

۱۵- جی ماده: بو مووافیقتنامه ایکی نوسخه ده تنظیم و موبادله اولوب، دؤولت هنیاتی و آذربایجان ایالتی انجمنین تصویبیدن سونرا ایجرا یا قویولور.

تبریز شهری ۲۳ خرداد ۱۳۲۵ - ایل
پیشه وری - مظفر فیروز

موافقتنامه خصوصوندا فیرقهنین نظرینی ده بیلدیرمک اوچون آقای پیشهوری نین ایکی نبطینی بورادا نقل اتمهلی بیک:

آذربایجان دموکرات فیرقهسی نین صدری و آذربایجان خلقی نین سنویملی رهبری آقای پیشهوری نین دونن گنجه رادیو موقابیلینده سؤیله دیگی تاریخی نیطقی

عزیز هموطنلر، مؤحترم آزادیخاهلار!

تهراندا آپاریلان دانیشیقلا رین نتیجه سینی اورادان موراجیعت ائتدیکن سونرا موفصل صورتده سبیزین نظرینه یئتیشدیردیم. او گوندن ایندی ۳۵- گون گنجیر. بو مودته تهران موحیطینده ظاهیری ده اولسا، نظری جلب اتمگه بیلن چوخلو تبدولات و یجودا گلیمیش، آقای قوام اولسلطنه نامینا اینتیشار و نرینلر متعیدد بیانیملر واسیطه سی ایله ایرتیجای عونسورلره قارشلی شدید موباریزه اعلان ائدیلمیشدیر. نتیجه کابینه نین ایچریسینده یئر توتوب اونون ایضمیحلال و موحینه چالیشان ایرتیجای عونسورلر مرعوب اولماقلا دؤولت ریسی نین بیزیله یاخینلاشماق اوچون ال-قولو آچیلماغا باشلامیشدیر.

بنله مایکله فاسید و ضررلی عونسورلرین منیدان-فعالیتینی موقتی اولسا دا محدود اندن دؤولت ریسی آذربایجان خلقی نین باشلادیگی بؤیوک ایصلاحات نقشلریندن ان اساسی اولان توپراق مسالہ سینی کندلی و زحمتکشلر نفعینه ایرلی چکملک بیزیم موحیطیمیزده درین تاثیر ایجاد ائتدیگی اوچون یئنی دانیشیقلا رین داها صمیمانه بیر صورتده باشلانیب داها تنز بیر زماندا موثبت نتیجه ایله قورتارماسینی ایمكان وئر میشدیر.

یوخاریدا ایشاره ائتدیگیم دانیشیقلا ردا ایظهار ائتدیگیم جومله لری مخصوصن تکرار ائدیرم:

داعوا هامیسی موللا نصرالدین نین یورقانی، یعنی کندلی نین آلدیگی توپراق اوستونده دیر. خالیسه یئرلری نین دهقان و اکیچی آراسیندا بؤلونمه سینی قانون اساسی منع اتمه میشدیر. آذربایجان کندلیسی اوز ایراده سی ایله بو یئرلری بؤلوموشدور، دؤولت ایسه بوتون ایران، آذربایجان ایله هم رنگ اولماق اوچون بو ایشی ایالت و ویلایتلرده عملی اتمه لیدیر.

بو جومله لر آیدین بیر صورتده گؤستریر کی، او وقت بیزیم فیکیریمیزی ایشغال ائدیپ، سوظنیمیزه سبب اولان ان موهم مساله همان کند و توپراق مسالہ سی ایمیش. بو گون اعتراف اتمک لازیم دیر کی، بو بؤیوک و بو اساسی مسالہ نین حلی اوچون آقای قوام اولسلطنه چوق جیدی بیر قدم گؤتورمگه موفق اولموش و بو واسیطه ایله ارادا اولان فاصیله آزالمایا باشلامیش، اورتادا جیدی بیر حوسن تفاهوم زمینه سی تهیه ائدیلمیشدیر. اگر دؤولت طرفیندن اندیلن آیری گؤشتلر اولماسا ایدی بنله، یئنه بیز بو بؤیوک ایش خاطره سینه اورگیمیزی سیخیب فیکیریمیزی ناراحت اندن سوظنی، موحیطیمیزدن اوزاقلادیرمالی ایدیک. خوشبختانه بیرینجی قدمی جورات ایله گؤتورمگه موفق اولان موجب دؤولت ریسی اکیچی بؤیوک قدم ایله اونو داها دا مؤحکم لندیرمگه موفق اولدو. او ایسه بیزیم دیلیمیزه اولان احتیرام و اونون تکمیلی اوچون منیدانا سوردوگوموز تقاضانین صمیمیتله قبولو ایدی.

آقای قوام اولسلطنه عومرونده هنج بیر ایش گورمه میش اولسا بنله بو بیر ایش اونا نیسبت آذربایجان خلقی نین قلبینده درین بیر احتیرام حبسی تؤولد ائده جک. میلی مدرسلریمیز دوردوقجا اونون آدی دا فیرقه میزین و خلقیمیزین قهرمان باشچیلاری کیمی گلجه ک نسیللریمیزین دیلینده تکرار ائدیله جک دیر.

دوغرودور خلقیمیز، فداییلریمیز، قهرمان فیرقه میز بو حقی اوزونون مؤحکم ایراده سی و تزلزل ناپذیر ایمانی و خطا اتمه یین سیلاحی واسیطه سیله تحصیل اتمیشدیر. بونولا بنله آقای قوام اولسلطنه نین بو خصوصدا کؤمک و موساعیدتی فؤوق العاده دگرلی اولموشدور.

اگر تهران موحیطینی زهره لهن فاسید متعصیلرین گؤیلره اوجالتدیقلاری هیاهونی نظره آلارساق، او وقت آقای قوام اولسلطنه نین دقیق و مودبیر بیر دؤولت باشچیسلی اولدوغو داها برجسته بیر صورتده منیدانا چیخار.

هامینیز چوخ گؤزل بیلیرسینیز کی، آذربایجانلیلار اوچون دیل مسالہ سی حیات و مومات مسالہ سیدیر. لاکین ایرانلیلیگی فارسلیغا قاریشیران جاهیللر بونو دوشونمک ایسته مه ییب آذربایجانلیلارین قلبینی دیللی نین زهرلی خنجرلی ایله مجروح اتمگه چالیشمیش و چالیشیرلار. بیز هنوز اونوتامیشیق کی، دوققوز آی بوندان اول اعلامیه میزده دیل آزادلیگی باره سینده منیدانا سوردوگوموز شوعار موناسبتیه بو آخماق متعصیلر نه اندازه ده هیاهو سالمیش و نه ادلار ایله بیزی توهمتلندیریب منیداندان چیخارماغا جان اتماقدا ایدیلر.

بو گون باشیمیزی اوجا توتوب ایفتیخار ایله دئییه بیلیر کی، خلقیمیزین مؤحکم ایمان و سارسیلماز ایراده سی سایه سینده او طیلیسی سیندیریب، دیلیمیزین نه تک ایبتیدایی مدرسلرده بلکه اورتا و عالی علمی اوجاقلاردا بنله رسمی اولاراق تدریسینه یول آچمیش، ایدارلریمیزده دؤولت دیلی اولان فارسی دیلی ایله آنا دیلیمیزین باناشی ایشله دیلمه سینه رسمیت وئریمگه موفق اولموشوق. البته بو بؤیوک ایشین ایفتیخاری اساسن فیرقه میزه و خلقیمیزه عاید دیر. لاکین اونوتماق اولماز کی آقای قوام اولسلطنه نین حوسن نیتی، مؤوقع شوناسلیگی و قورو تعصبون اوزاق اولوب حقیقتی اولدوغو کیمی گورمگه اولان قودرتی بو مسالہ نین حلینده فؤوق العاده مؤثیر اولموشدور.

اوچونجو بؤیوک موفقیتمیمیز آذربایجاندا دؤولت مامورلاری نین اوز طرفیمیزدن اینتیخاب ائدیلمه سیدیر. بو یولدا خلقیمیز اوزون مودت موباریزه اتمیشدیر.

شهرلریمیزین خرابازار حالدا قالماسی، ائل و خلقیمیزین فرهنگ و بهداشت و ساده یاشایش و سالیبلندن محرومیتی، قطع بو سببندیر کی، تهراندان گلن مامورلارین بیزه اورگی یانماییب فقط جیلیرینی دولوروب گئری قایتماق مقصدلری اولموشدور. بوندان سونرا بونا مطلوب رسم قطعن اورتادان گدهجک، خلقیمیز اوزنون اینتیخاب اندیگی انجومنلر واسیطه سیله اوز سرنویشتینی تعیین اتمک و اوز ایداره ایشچیلری نین فعالیتینی نظارت آلتینا آماق، اوز گوجو ایله فرهنگ، بهداشت، ایقتیصاد و مالیه ایشلرینی دوزگون اساس اوزرینده قویماغا ایمکان تاپاجاقدیر. بو مووقفیتین معناسی اولدوقجا درین و اولدوقجا بؤیوکدور.

حقیقت حالدا، آدیغیمیز بو حق، هنوز انله ده کامل حساب اندیله بیلیمیر و آپاردیغیمیز شدید موباریزه نین ارزیشی ده بوندان بؤیوکدور. بونونلا بنله موحیط زمانی و مکانی نظره آلساق گؤرریک کی، چوخ بؤیوک ایش گؤرموشوک و آقای قوام اولسلطنه حؤکومتی ایسه بو حد اقل حقی بیزه قایل اولماقلا گؤزلهنیلن بؤیوک وطنداش موحرابییه سی نین قباغینی المیش و بو واسیطه ایله آذربایجانا و عوموم ایرانا دگرلی بیر خیدمت گؤستر میشدیر.

من جوزیباتا وارید اولماق ایسته میرم، لابود سیز دؤلتین اینتیشار وئردیگی ۷ ماده دن عیبارت اولان ایبلاغیه سینی و بیزیم اونون تکمیلینده ایضا اندیگی میز مووافقیتنامه نی هامینیز اوخوموسونوز. ۹- آی آپاردیغیمیز موباریزه البته آغیر، شدید و طاقتفرسا اولموشدور.

خاهیش اندیریم بو یولدا شهید اولان قهرمان فداییلرین احتیرامینا آیاغا قالخیب بیر دقیقه سوکوت انده سینیز!

اعتیراف ائتمه لی بیک کی، دوققوز آیلیق موباریزه میز فوق العاده آغیر و چتین اولموشدور. وئردیگی میز قوربانلار ایسه بیزی شدید بیر صورتده موتاتیر اندیر، لئیکن الده اندیگی میز مووقفیتلر داها قیمتلیدیر. انله قیمتلیدیر کی، اولارین معناسینی دوشوندوکده چکدیگی میز زحمتلرین آجی سی یادیمیزدان چیخیر. آز ادلیق شوهداسی نین روحوموزدا قویدوقلاری تاثیر یونگوللشیر و تاریخی خاطرلر حالی آلیر.

بیر ده منیم ظنیمجه بودجه آز ادلیغی دقیقه شایاندیر. بیز چوخ گوزل بیلیریک کی، پول اولمازسا هنج بیر ایشی قباقدان آپارماق اولماز. بو وقته دک آذربایجانین گلیری مرکز ه گندیب، اورادا اگر موختلیس و اوغرو لاردان آرتیق قالسا ایدی غیر ضروری ایشلره مصرف اولونوردو. بوندان سونرا گلیریمیزین بوزده بئتمیش بنشی (۷۵%) اوز داخلی ایشلریمیزه مصرف اندیله جکدیر. گلیریمیز البته چوخ بؤیوک دگیلیدیر. لئیکن صنایع و فلاحتی ترقی وئر مکله بیز اونو چوخ سریع بیر صورتده آرتیرماغا مووق اولاجاییق.

بو واسیطه ایله دیر کی، بیز امید اندیریک باشلادیغیمیز بو بؤیوک ایصلاحاتانجام وئر یب خلقیمیزی فلاکت و بدبختلیکدن قورتاریب سعادت مند و موعاصیر بیر خلق حالینا سالماغا مووق اولاجاییق.

تکرار اندیریم چکدیگی میز زحمتلر نه قدر آغیر و طاقتفرسا اولسا بنله آدیغیمیز نتیجه اوندان داها بؤیوکدور. مخصوصن او جهندن بؤیوکدور کی، بیز بو نتیجی دا عواسیز و قان تۆکولمەن الده انده بیلیمیشیک.

ایندی موخالیفلریمیزین، مورتجملرین آراسیندا جور- بجور دانیشیقلا و دئدی- قودو واردیر. بعضیلری دئییه بیلیر کی، آقای قوام اولسلطنه دموکراتلای آلداتمیش، بعضی سی ده چالیشرلار ایثبات ائتسینلر کی، آقای قوام اولسلطنه اله آدیغی حؤکومتی ساخالماق اوچون دموکراتلارین اتگینه دوشموش آذربایجانا پناه گتیر میشدیر.

بیز بو کیمی سؤزلره ابدن اهمیت وئر مه مەلی بیک، نه آقای قوام اولسلطنه بیزیم باشیمیزا بؤرک قویموش نه ده بیز اونو آلداتماق فیکیرینده اولموشوق. بونلار هامیسی بوش سؤزلردیر. حتا بیزیم ایضالادیغیمیز مو تقابیل مووافقیتنامه نی تسلیمه تعبیر اندنلر اولموشدور، بلکه بعضیلری ده قومپوز گؤستر مک اوچون آذربایجان قتح اندیکلرینی ایدعا انده بیلیر. بیز اوز نؤوبه میزده بو سؤزلره گولوب اولاری سؤیله ینلری مسخره اندیریک.

بورادا هنجکس - هنجکسه تسلیم اولمامیش و کیمسه ده آذربایجاننی تسخیر ائتمه میشدیر. بیز ده آقای قوام اولسلطنه ایله برابر تشخیص وئر میشیک کی، خلقین قلیبندن قالخان بؤیوک دموکراتیک نهضتیمیز او وقت نتیجه وئر بیلیر کی، بوتون ایرانا سیرایت انده رک قانونی شکیل آلسین. ایضالادیغیمیز مووافقیتنامه نین بوندان باشقا بیر تعبیر و تفسیری اولای بیلمز.

خاریجی سیاستده ایسه بیزیم مرکزی دؤلت ایله سازیشیمیز آز ادلیق دوشمنلرینی خلع سیلاح ائتدی. آرتیق ایستعمار سیاستی نین کیچیک و بؤیوک عامللری آذربایجان نهضتینی باهاتا اندیب ایران ایستیفالینا کج باخا بیلیمه جکلر.

آخیره بیر نچه کلیمه خمسه و زجان مساله سی حقیقده دانیشماغا مجبورام. هامینیز بیلیر سینیز کی، بو ویلاتین اهالیسی دیل و آداب و روسوم جهنندن تمامیه آذربایجانلیدیر لار. حتا آخیر و قتلره قدر اورانین حاکیمی تبریزدن تعیین اولوناردی. بوندان علاوه میلی نهضتیمیز باشلانان زمان زجان بیزیم موداخله میز اولمادان قیام اندیب ژاندارم جلالدارین و خمسه جماعتینی ایلر بویو ظولم و اسارت آلتیندا ساخالاییب اولارین قانونی سوران دولفقاری و اونون قویروقلارینی اورادان قووب چیخارماقلا نهضتیمیزین پیشرفتینه سبب اولموش، آذربایجانین آیری نوقطه لریندن داها بؤیوک فداکارلیقلا ابر تیجاق قوملرینی اولکهمیزده ریخنه تاپماسی نین قباغینی آماغا چالیشمیشدیر.

بیزه معلوم دگیل نه سببه دؤلت نوماینده لری خمسه نین آذربایجاندان آیریلما سیندا ایصرار اندیرلر. هنوز بیلیمیریک آقای قوام اولسلطنه هانسی عامللرین تاثیرینده زجان اهالی سی نین بو مشروع حق دن محروم ائتمگه تصمیم توموشدور.

هر حالدا بیز دانیشیق زمانی بو خصوصدا اوزون- اوزادی موناقیشه یه و مباحیثه یه معروض اولدوقدان سونرا عومومی ایش خاطر ه سی اوچون آقای موظر فیروزون مووافقیتنامه ده منیم آدیما یازدیغی رسمی مکتوبا ایستینادن مووقتی اولسادا خمسه یه تبریزدن حاکیم تعیین اندیله میه جگینه ایمکان وئر دیک.

آقای موظف فیروز آقای قوام اولسلطنه نین سیاسی موعاونی زنجاندا دموکراتیک نهضتینده شیرکت اندلرین هر نوع تعرضلردن مصون اولمالاری و اورانین امنیتینی تامین ائتمک اوچون یئرلی فداایلردن ایستیفاده اولونماسی، همچنین دولفقاری و بیمینی و اسلحه دارباشی کیمی خلق دوشمنلرینین خصمه یول وئرلمه ییب اولنلرین هر نوع تحریکاتی نین قاباغی آلینماسینی کتین و رسمن تعهود ائتمیشدیر.

البته بیزیم نوقطه نظریمیزجه بو کافی دگیلیدیر. من تلقرفاخانا یا توپلانان زجان اهاالیسنه امنیتینی حیفظ اندیب و نهضتیمیزی ایداره اندلرین حوسن نیتینه اینانمالارینی تووصیه ائتدیم. بیز بوتون ایراندا آزادلیق و امنیتین دوام و بقاسی یولوندا مباریزه ائتدیگیمیزه گوره خصمه و زنجاندا قاباغی چیخا بیلان حادثه لره بیز بیطرفانه بیر گوز ایله باخا بیلیمه جگیز. اونا گوره ده دانیشیق هر نحو ایله قورتاریز- قورتارسین، خصمه و زنجاندا اولان فیرقه تشکیلاتیمیز گونی- گوندن فعالیتی آرتیریب باش قالدیرا بیلان ابرتیجاعی عونصورلر ایله اساسلی بیر صورتده مباریزه ائده جکدیر.

خصمه دموکراتلرین اینجیتیمک اوچون! اوزادیلان اللر کیمین طرفیندن اولور- اولسون ابدی اولاراق کسبله جکدیر.

بیز هنوز مایوس دگیلیک، امید ائدیریک آقای قوام اولسلطنه بو خصوصدا بیر قدر موطالیعه دن سونرا رایینی دگیشمگه مووفق اولاجاقدیر.

بو اولماسا دا مادام کی، بیزیم دیلیمیز، احساساتیمیز و آداب و رسوم، بیلاخره سرنویشتیمیز بیردیر هنج مووقتی تدبیر بیزی بیر- بیریمیزدن آیرماغا سبب اولما یا جاقدیر. مؤحترم هموطنلر!.. بو سوزلری دانیشماقدان منیم مقصودوم خودسیتالیق، حماسه گولوق دگیلیدیر. ایندی بیزیم سوز و عیبار تیردازلیق ایله مشغول اولماغا وقتیمیز یوخدور. من حال قضیعی اولدوغو کیمی سیزه شرح وئریمکه گله جک وظیفه میزی آیدینلاشدیرماق ایمکانینی ظن ائدیریم الده ائده بیلدیم.

گله جک وظیفه، آدیقلاریمیزی ساخلاماق و اوندان خلقیمیزین سعادتینی اوچون ایستیفاده ائتمکدیر.

بو مقصد چاتماق اوچون قاباغیمیزدا دوران ان موهوم وظیفه مجلس شورای ملی اینتیخاباتینی آزادیا هلالر نفعینه انجام تا بماسیدیر. بو ایشده مووقفیت تاپا بیلیمزسه من دنمیرم قازاندیقاریمیزی ساخالیا بیلیمیک، لاکین ایشیمیز چوخ چتین اولار. اوندان ناچار اولاریق یئنه ده سیلاحی اله آلیب و وروشما و چاریشما ایله مقصدیمیزی الده ائدک. دنمک مساله هنوز خاتیمه تا پامیش، فقط مباریزه منین شکلی دگیشمیشدیر. بو مباریزه ده هانکی طرفین فعالیتی- تدبیری داها آرتیق، تشکیلاتی داها مونظم ایسه غلبه اونونلا اولاجاقدیر. ظن ائدیریم فیرقه و خلقیمیز بو ایشده ایمتاحان وئریمش اولدوغونا دا، مووقفیتیمیزه شوبهه یئری قالمیر.

بونونلا بئله یئنه ده فعالیت، یئنه ده گوزو آچیقلیق، یئنه ده فداکارلیق لازیمدیر. موتاسیفانه سوز چوخ، وقت ایسه آز دیر. بونونلا کیفایتلیب بوتون ایران آزادیا هلالرینا بیرلیک، مووقفیت آرزو ائتمکله اونون علمداری اولان آذربایجان خلقینه ابدی سعادت تمنا ائدیریمک ساده بیر دلیل ایله دنمیرم:

محو اولسون اونون آزادلیغینی محدود ائتمک ایستهین خابین و مورجع ایستعمار نؤکرلری!
پاشاسین آذربایجان!

فداییلر آتاسی و آذربایجان میلی حؤکومتی نین باش وزیری آقای پیشهوری نین آذربایجان مجلس میلی سی نین آخیرینجی ایجلاسیندا کی نیتقین خولاصه سی

مؤحترم آقار! منیم بو گونکو دانیشیغیم انله فیکیر ائدیریم کی، خلقیمیزین مباریزه تاریخینده بیر صفه نی بیر صفه نین باشلانماسی تاریخیدیر. او وقت کی، سیز منه اعتماد اندیب میلی نهضتیمیزی ایداره ائتمک اوچون وزیرلر هنیاتینی اینتیخاب و مجلسه موعرفلیک ائتمگی منه تاپیشیردیز، او وقت آذربایجاندا دولت نامینه هنج بیر شئی یوخ ایدی. دولت تشکیلی و ویزارتخانا ایداره ائتمک بیزیم هامیمیز اوچون سابقه سیز بیر ایش ایدی، من آذربایجاندا دموکراتیک نهضتینده ایشتیراک ائندلردن و خلقیمیزین سعادتینی یولوندا چالیشان آداملاردان بیر نفر تاپا بیلیمدیم کی، اونون وزیرلیک سابقه سی اولسون. اونا گوره فیرقه نین گؤستریشی ایله جاوان آداملاری اینتیخاب اندیب اولنلاری وزیر مقامینا یئتیرمک اوچون مجلسه پیشناه ائتدیم.

فیرقه میزین گنیش و مونظم تشکیلاتی و مباریزه منیدانیندا آلدیغیمیز تجروبلر بیزه ایمکان وئردی فیکیر ائدک کی، وزیر اولماق اشرافیتدن و اوزون مودت ایدارلرده چالیشماقدان آسلی دگیلیدیر. اونا گوره ملاحظیه و موحافظه کارلیغی کنار قویوب جسورانه قدم گؤتورمکدن پرهیز ائتمه دیک، من وزیرلر هنیاتینه دعوت ائدیگیمیز اشخاصین دموکراتلیغینا و آزادیا هلیغینا اینانمیشدیم، بونا بینان اولنلاری ایرلی چکیب و مملکتین سرنویشتینی اولنلارا تاپیشیرماقدان قورخما دیم. بو، گورولمه میس بیر ایش اولدوغو اوچون تهراندا و باشقا یئرلرده نظره بعید گله بیلردی. لاکین بیز بونا اعتینا ائتمه ییب حؤکومتی تشکیل وئر دیک. اونوتما لیدیر کی، بو حؤکومت معمولی بیر حؤکومت دگیلیدی. او، حقیقتده بیر اینقیلابی کومینه بنز میبردی. عادتن اینقیلاب مووقفینده ایمکان اولمور کی، معمولی بیر دولت تشکیلاتی ایش باشینا گلین، اونا گوره ده اینقیلابچیلار ایشی ایداره ائتمک و قانونی دولت زمینه سی دوزلمک مقصدی ایله معمولن مووقتی بیر اینقیلابی کومینه اینتیخاب ائدرلر. اما بیز بونو ائتمه دیک. بونا گوره میلی حؤکومتیمیز اینقیلابی کومینه دگیلیدی. او، مجلس میلی طرفیندن اینتیخاب اولونوغونا گوره اینقیلابی اولدوغو حالدا قانونی بیر حؤکومت ایدی.

تاریخین جور بجور مؤعجوزلری واردیر. بیر وقت اولور کی، تاریخ انله بیر موسیسه و یجودا گنیریر کی، اونون دونیادا هنج سابقه سی اولابیلیمیر. مثلاً روسیه ده بویوک اوکتوبر اینقیلابی نین نتیجه سینده انله بیر حؤکومت منیدانا چیخدی کی، دونیادا اونون سابقه سی و نظیری یوخ ایدی. او، فعله، کندلی اینتیفاقینی تامین ائدن بیر حؤکومت ایدی. فرانسای اینقیلابی دا اوزونه مخصوص حؤکومت شکلینی و یجودا گنیردی. بیزیم بو میلی حؤکومتیمیزین نظیری ایسه تاریخده دنمک اولور کی، چوخ آردیر. بیزیم حؤکومتیمیزین گوردوگو ایشلر و حیاتا کنجیردیگی تدبیرلر قانونی یول ایله اولموشدور. لاکین اینقیلابی تشکیلاتدا و تحوول زمانیندا بو کیمی سازمان چوخ آز گورولموشدور.

بونا دا سبب فیرقەمیزین دوزگون رهبرلیگیدیر، مجلسی داخی فیرقەمیزین رهبرلیگی آلتیندا تشکیل اولوندوغو اوچون بو ایشی گۆرمک نیسبتن سهولت ایله مومکون اولدو. بوندان علاوه همیشه مجلسی ایله فیرقه و دؤولت آراسیندا مۇحکم توافوق نظر و صمیمیت وار ایدی. مثلا هئیات دؤولت گنجه ساعات ۴-ده ایجلاس اندیردی و مجلسی ده بیر ساعات اوندان سونرا او ایجلاسین پیشناهاد ائتدیگی لاییحەنی تصویبه یئتیتریب همان گون او قانون ایجرا اولونوردو. خلق ایسه بو ایشده بۆیوک احساسات نیشان و نردی، بیزیم ایشلریمیزین سریع بیر صورتده پیشرفت ائتمەسینین اساسی سببلریندن بیرسی ده بودور. بو منیم هنج یادیمدان چیخماز کی، ۲۱- آذر گونو من ۲۰-دن زیاده موهوم ایشلر حلینده تصمیم توتوب برق آسا صورتده اونلاری انجام و نرملگه موقوف اولموشدوم. او گون آقای بیری ایله برابر دولانديغیم یئرلری او منه سؤیلهدیکه اوزوم ده حنیرته قالیرام. مجلسی میلیمیز آچیلاندان بیرنچه ساعات اول اونون نیظامنامەسینی یازیب، سونرا مجلسی ایتیتاح اندرک نیظامنامەنین تمام مادەلری اظرافیندا ایضاحات و تریب تصویبه یئتیردیکدن سونرا همین گون مجلسین هئیات رئیسەسینی نیظامنامە اوزره ایتیتخاب ائتدیک. نهایت میلی دؤولتی قوروب اونون برنامەسینی تنظیم اندرک مجلسه تقدیم ائتمکله ایشه باشلادیق. او گون هنوز بوتون آذربایجاندا ایتیتخاب بارماگی ایله اونیاغان قوملر موجود ایدی. مثلن تبریز، اورومیه، اردبیل، شاهیندژ و غیر یئرلرده قوشون ساخلولاری بیز ایله دست و پنجه نرم ائتمگه حاضر لانیردیلار. او گون کی، مجلسی و دؤولت تشکیلی ایله مشغول ایدیک داعوا و جنگ قورخوسو هر آن شیدت تاپیردی و مجلسی میلی ائتیکده گورولداغان موسلسل و توفنگ سسلری آلتیندا اوز فعالیتنه ایدامه و نریردی. اگر اونوتامیش اولساز سرتیب درخشانی ایله آپاریلان دانشیقارلین بونسته یئتیشتیگی جهندن سیزدن مواریبه ائتمگ مقصدی ایله رای-اعتماد ایستەدیم و سیزلر هامینیز آباغا قالخیب و آزادلیغیمیزدان موذایعه ائتمک اوچون سیلاح طلب ائتدیز. بونلار هامیسی داستانلاردا و قهرمانلیق افسانەلرینده یازیلان ایشلر دیر، عاغیل بونا اینانا بیلیمز. من بو سۆزلری آغزیمدا آلیب دانشانلاردان دگیلم. لاکین، مجلسین آخیر دؤورسی اولدوغو اوچون ایستەیردیم گوردوگوموز ایشلر تاریخده ثبت اولونسون. قوی تاریخ یازسین کی، فان تۆکولمەنین قاباغینی آلماق اوچون بو قدر آغیر ایشلر گوردوگوم حالدا من آلتی ساعات تمام سرتیب درخشانی ایله دانشیق آپارماغا مجبور اولوب بیلارخه خلقین آرزوسونون انجام و نرملگه موفقیقت تاپدیم. من اوزومدن تعریف ائتمک ایستەمیرم، بو منیم شخصیمه عاید دگیلیر، من بیر نفر فدایی کیمی تاپیشیریلان وظیفه لری انجام و نریشم. بو، بلکه خلقیمیزین قودرتی و فیرقەمیزین فعالیتیندن بیر نومونه اول بیلر. بونلار خلقیمیزین و فیرقەمیزین قودرتینی، وحدتینی و فعالیتینی ایشبات اندیر. بو ایش کی. آذربایجاندا باشلانیب بوتون ایراندا آزادلیق و دموکراسی اوصولونون برپاسی اوچون مۇحکم بیر پایا اولموشدور. یوزلرجه دلایلر وار دیر کی، بو ایش بوتون ایراندا تۆسبە تاپاجاق دیر.

بو ایسه آنجاق او کیمی قهرمانانه فعالیتین محصولو و نتیجەسیدیر. اوگون بوتون فیرقەمیز آباغا قالخمشیدی. اونا گۆره ده بیز اونون آرزولارینی حیانا کنچیرمک اوچون حنیرت اور بیر قودرتە مالیک اولدوغوموز و حیفظ اندیب موعجوزلر یارتماغا نابل اول بیلردیک و بیز بیلدیگینیز کیمی ۲۱- آذرده یازدیغیمیز برنامە اوزرینده ایشه باشلادیق. بیرگونون عرضینده کۆهنه حۆکومتی بیخدیق و بئنی تشکیلات و یجودا گنیردیک. ایندی ایسه او برنامەدن چوخ بۆیوک مسافده ایرلی گنتمگه موقوف اولموشوق. ایجرا ائتدیگیمیز برنامەدن علاوه از زمانین ایچریسینده بنش بۆیوک بینا تیکدیرمگی قرارا آلمیشیق کی، بونلارین دا هر بیرسی بیر میلیون تومنه باشا گلەجک دیر و اونلارا باشلاماقلا تمام ایشسیرلریمزه ایش تاپیلا بیلەجک دیر. اگر یادینیزدا دیرسا بیر واخت آذربایجانا اوچ بوز مین تومن عطیەیی مولوکانه و نریشیدیر کی، هنج کس بیلمەدی او هارایا خرلندی. امما ایندی ایسه بیز بوخاریدا دندیگیمیز ساختمانلاری و یجودا کنیرمک اوچون ۵- میلیون تومن اونلارا تخصیص و نریشیک.

بو یوللاری بیز فیرقەمیزین فعالیتی سایه سینده و خلقیمیزین ایرادەسینین گوجو اثرینده تورپاقلارین آلتیندان چکیب چیخارمیشیق. بیز هنج بیر کسین نظرینده اولمایان ثروتی اورتایا چیخاردیق. بو فقط خلقیمیزین ایرادەسینین تؤولیدی اولان فیرقه و حۆکومتیمیزین گوجو ایدی. بو ایشبات اندیر کی، خلق گرک اوز ایشلرینی اوزو ایتیتخاب ائلمەدیگی شخصلره تاپشیرسین.

تهران دؤولتی بیزه پول قویمامیشدی. بیز حۆکومتی اله آلان موقعدە بانکدا ایکی میلیون تومن پول وار ایدی کی، دؤولت ایدارلرین حوقوقونو نامین ائتمک اوچون همان آذر ایندا بیز ایکی او مقداردا پول تهیه ائتمک مجبور یئینده قالدیق. او واخت مورتعطر بیزیم اوستوموزه مطبوعات و اسلحه واسیطەسیلە حملە ائتمکده ایدی. بیز مجبور ایدیک کی، آدیغیمیز آزادلیغی و قوردوغوموز حۆکومتی ساخلایاق. بیز حۆکومتی موذایعه ائتمکدن اوترو اوچ ای فقط فداییلرین قودرتیندن ایستیفاده ائتدیک. بیلارخه مونظم ارتش موقابیلینده تک فداییلر گوجونه موقایمت مومکون اولمازدی. ناچار ایدیک کی، میلی قوشون تشکیل و نرک. بوندان اوترو ده پول لازیم ایدی. اوللرده موشگولاتا تصادوف ائتدیک. ولی چوخ نئز بیر زماندا ایشه موسلط اولوب پول تهیه سی ایشکالینی دا اورتادان آیردیق. بونلارین هامیسی ایله برابر موباریزه بیزیم اوچون چوچ چتین ایدی. حۆکومت ایکی تمایولون آراسیندا قالمیشدی. بونلاردان بیری ساغلار و ایکینجی سی سوللار ایدی. اگر اول طبقه یعنی مومکین و وارلیلار آرتیق تمایول گۆسترسیدیک، او واخت کارگر و اکینچیلر بیزدن رنجیده اولاردیلار. برعکس اگر کارگر و اکینچیلرین طرفینی ساخلاسایدیق وارلیلار بیزیمله موباریزه چیخیب بیر عیده یوخسوللارسا اونلار آلت اولاردیلار. اونا گۆره اورتا بیر خط حرکت ایتیتخاب اندیب هر ایکی طرفین منافعینین حیفظ اولونماسینا چالیشدیق. ساغ و سول حیزبیین هر ایکیسی بیزیم سیاستیمیزه اینانیب اونو قبول ائتدی و نهایت، اونلارین هر ایکیسینه ده ثابت اولدو کی، میلی حۆکومتین گۆتوردوگو اورتا خط حرکت داها دوزگون ایمیش. مخصوصن کندلی عملده گۆردو کی، دموکرات فیرقەسیندن سیوا ای اونا یاخین و اورگی یانان یوخدور.

میلی حۆکومت یئنگانه موسیسه دیر کی، کندلی و زحمتکشلرین ایستکلرینی یئرینه یئتیرمگه چالیشیر. بیز نه زار عین حقیقی مالیکه و نه ده مالیکین حقیقی زارعه ساتدیق. بیز فقط خلقین مالی اولان خالیسه یئرلرین حقیقی صاحیبی اولان اکینچیلرین آراسیندا بۆلدوک. بیز مالیکیت اساسینی مۇحکم ساخلادیق و مالیکلری اینانیدردیق کی، اونلارین حقرینی پایمال ائتمک خیالیندا دگیلیک. بیز بیر دقیقه بنله راحت دورمامیشیق. همیشه ایش گۆروب ایشین پیشرفتی اوچون تشکیلات یارتمیشیق. هر بیر ساحده بۆیوک قەدملر گۆتورمگه مخصوصن خلقیمیزین اخلاقیندا بۆیوک تغییرات عملە گنیرمگه سبب اولموشوق. خالقیمیز مدنی لشمیش و عالیجناب بیر خلق اولموشدور. مثلن، میتینقنر و ایجتیماعلاردا آنلاقی و متانتلی بیر ایتیتظام حیس اولونور. حنا خیردا اوشاقلار کی، توزون - تورپاغین ایچینده بیر بیریلە ساوشماقلا واخت گنچیریدیلر، اونلار دا ایندی ایصلاح اولونوب مونظم صورتده دستلر تشکیل اندیر، موفید ایشلر ایله مشغول اولورلار.

یوخاریدا دندیم کی، میلی حۆکومت بیر موقتی اینقیلابی کومیتە ایدی. لاکین آیری نوقطه نظرین بو حۆکومتی نام معناسی ایله قانونی، رسمی و دموکراتیک بیر حۆکومت تانیمالی ییق. چونکی بیز اولینجی قەدمه مجلسی میلی نین و نردیگی قانون اوزره رفتار ائتمگه اهمیت و نریب بیر قدم ده اولسون قانوندان کنارا چیخماق ایستەمەدیک و هنج بیر نفرین ده اولسون حقی نین ضایع اولماسینا چالیشمادیق و همیشه سعی ائتدیک کی، تدبیرلریمیز صلوح و صفا یولیلە حیانا گنچسین. بو نوقطەیی نظرین میلی حۆکومت اینقیلابی کومیتە دگیل ایدی. او فقط قانونی بیر حۆکومت ایدی...

بنه بیر حؤکومتین نظیری تاریخده آز ایتفاق دوشه بیلر و دئمک اولار کی، بو، تاریخین انله مؤعجزه لریندنیر کی، فقط اینقیلاب مؤقعینده ناگهانی اولاراق تاپیلیب خلقی حئیرته غرق اندر. آذربایجانین خاریجینده یاشایان اشخاصه بیزیم ایشلریمیز چوخ تعحیلی گلیردی. بیز اوزوموز ایشین ایچینده اولدوغوموز اوچون گوردوگوموز ایشلر گوزوموزه انله بویوک گوزسنمیر، لاکین بونلار خاریجینده باخانلاری حئیرته سالیر. بیر آز مودت ایچریسینده بوش الیه بویوک ایشلر منیدانا چیخارمیشیق. مثلن میلی بانک، داراولفونون، رادیو تشکیلاتی، شهرین لولهکنشلیگی، میلی قوشون و بو کیمی عومومون منفعتینی تامین اندن بویوک ایشلر فقط خارق العاده شهامت و فداکارلیق نتیجسینده اول بیلر.

ماعاریف، فلاح و صحیه خصوصوندا دانشماق ایستهمیرم، چونکی وزیرلر بو بارهده لازیمی قدر ایضاحات و نردیلر. بیزیم ایشلریمیز ایبتیکار اوزره اولموشدور و اونلارین هنج بیرری تهران ایشلرینه بنزمیر. بیزیم مجلسیمیز تهران مجلسینه اوخشامیر. من و منیم یولداشلاریم هنج بیریمیز سابقده وزیر اولمامیشیق. ایندی کی، آقای شبستری مجلسه رییسلیک اندیر او اونون فقط اوز ایبتیکاریدیر.

بونلار هامیسی خلقیمیزین ایبتیکاری سایهسینده وجودا گلیمشیدیر. بیزیم گوردوگوموز ایشلرین نتیجسینین ایرانین آیری یئرلرینده ده اینعیکاسی وار. ایندی تهران بیزیم ایشلریمیزی تقلید اندیر. آذربایجاندا یئر بولگوسو حیاتا گنجیریلدیگی اوچون بوتون ایراندا دا عملی اولاجاقیدیر.

ایندی ایرانین آیری نوقطه لرینین خلقلری آذربایجاندا گوزولن ایشلرین آرزوسونو چکیرلر. اگر اونلار ایستهمیر کی، بیزیم نایل اولدوغوموز موفقیترلر نایل اولسونلر گرک بویوک زحمتلر صرف انتسینلر. اگر اونلار ایستهمسلر آذربایجاندا اولان جریانلا اوزلرینی هماهنگ انتسینلر و بورادا گوزولن ایصلاحتی اوز یئرلرینده عملی انتسینلر، گرک اونلاری احاطه اندن گندابلاردان کتافتلری مورتع انتسینلر.

یعنی تبریزده آمریکا موخبیرلری منیمله موصاحیبه اندرکن اونلارا ندیمم اگر منه ایمکان اولسایدی من آذربایجان نهضتینین حقیقی ماهیتینی و آذربایجان خلقینین پاک و حرارتلی احساساتینی بوتون اوروپایا و آمریکایا گندیب اورانین ساکنلرینه بیلدیردیم. بیلاخره شورالار ایتفاقینین دوزگون سیاستی سایهسینده مورتع لرین اوخو داشا دگدی. آذربایجان نهضتینی شورالار ایتفاقینین حسابینا یازا بیلمدیلر. من بو آخیر وقتلرده تماس انتدیگیم خاریجی دیپلوماتلارین حرکات و رفتارینی گوردوگده بو عقیده گلیم کی، مستملیکه صاحبی اولان دولتلر ایچریسینده حقیقت یوخدور. اونلار ایستهمیرلر نچه میلیونلوق بیر خلقی اوز منفعتلرینین و شوم مقصدلرینین قوربانی انتسینلر. اونلارین مقصدلری فقط قازانماق، قازانماق، قازانماقدیر.

بنه بیر زهر آلود و توفانی دریا میلی حؤکومت موفوق اولدو اوز خلقینین منافعینی و حقیقی تشخیص و تریب اونو حیفظ انتسین. بیز او فیتنه کار توهمتلرین قاباغیندا مؤحکم دایاندیق. خاریجی سیاست منیدانیندا جیدی و اساسلی قدماتلر گوتوروب عاقیلانه و دوزگون تدبیرلر گورمگه موفوق اولدوق. بیز بورادا بیر آز توند گنتسه ایبتیک اودوموش اولادیق. اونا گوره ده نهایت درجده متانت ایله رفتار انتدیگ.

بیز ایران ایستیقلا لیتینه خیدمت اندیب اونو تامین انتمیشیک. بیزیم نهضتیمیزین قودرتی چوخ بویوکدور. اونا گوره بیز انلهیه بیلدیگ کی، ایستهمیکلریمیزی اله اندک. مرکزی حؤکومتی قورخودان شئی فقط آذربایجان نهضتی ایدی. حتی بیزیم علئیهیمیزه ۹ آی جیدی مباریزه آپاران شخصلر ایندی بیزیم دموکراتیک نهضتیمیزی تحسین اندیرلر و اونون بوتون ایرانا یایلماسینا چالیشیرلار. بو دا بیزیم عاقیلانه سیاست و دوزگون ایفداتیمیزین اثرینده اولموشدور.

بیزیم قوردوگوموز حؤکومت موقدس و پاک سیاست اوزرینده اساسلانمیشدیر. خلقین آسایش و امنیتینی ده اونون نتیجسینده عمله گلیمشیدیر.

ایرانین ایستیقلا لیتینی حیفظ اولونماسیندان اوترو گرک ایرانین باشقا نوقطه لرینده یاشایان خلقلر ده آذربایجانلیلارین ایشیندن نومونه گوتورسونلر. بیزیم نهضتیمیز قورتارماییب بلکه مباریزه میزین شکلی دگیشیلیدیر. اونا گوره ده هرکس بو سازیشدن سو ایستیفاده خیالیندا اولوب و فیکیر انده کی، گرک خلقه زور دنسین، بوکیمی اشخاصلا جیدن مباریزه اولوناجاقیدیر. اونلار قانون و خلق موزاجاتیندان قاچایلمزلر. بیز بوتون ایران اهالیسینی اینقیلابا دعوت انتمک ایستهمیریک. بلکه مملکتده دموکراسی اوصولونو عملن ایجرا انتمگه چاغیریریق.

بیر قدر ده ایرانین عومومی وضعیتیندن دانشماق لازیمدیر

بیزیم میلی نهضتیمیزین باشلانغیندا تهران روزنامه لری شیطنت نوقطه یی نظر ایله یازیردیلار کی، اگر تهران آذربایجانا یاخشی باخسایدی و اورا عادل حاکیم گوندرسایدی آذربایجان نهضتی قاباغا چیخمازدی. لاکین ایشین حقیقتی بنه دگیل. نهضتیمیز فقط آذربایجان خلقینین ایراده سی و ایمانی اوزرینده وجودا گلیمشیدیر.

آذربایجانلیلارین اوزلرینه گوره دیلی، آداب و روسومو، تاریخی، میلیتی و خصوصیتی واردیر.

آذربایجان خلقینی خوزیستانلییا، خوراسانلییا، و باشقالارینا بنزه تمک اولماز. او عومومیتده ایرانلی اولدوغو کیمی خصوصیتده ده آذربایجانلیدیر. او سیاست کی، خوزیستاندا ایجرا اندیلیر بورادا اول بیلیمز. آذربایجانلی قرتلر بو بو آزاد یاشانماق ایستهمیردی، آذربایجان خلقی ایستهمیردی کی، اوز سرنیویشتینده دخالتی اولسون. ایران تهراندان عیبارت دگیل. گرک تهران سیاستینده بوتون ایرانین تأثیری اول. آذربایجان هر شکل ایله اولورسا اولسون اوز خصوصیتینی حیفظ اندهمکدیر. آلتی باشلی آذربایجان بالاسی نین آغزینا اوزگه بیر دیلی، جبرن سوخماق اولماز. داعوا چورک و یاخشی حاکیم داعواسی دگیلیدیر. دئمک میلی نهضتیمیز داها درین و عمیق سبیلردن منیدانا چیخمیشدیر.

بو نهضت فقط آذربایجانلی لوق تعصوبو اثرینده وجودا گلیمشیدیر. بونو آیری دونا گنیدیرمک و آیری جور تعبیر انتمک سفاهندیر. بیلیرسیز کی، موحارینه نین نتیجسینده ایراندا ایستیداد حؤکومتی بیخیلدی و اوندان سونرا ظاهیرده دموکراسی بیر حؤکومت عمله گلدی. لاکین اونا هنج دموکراسی دئمک اولمازدی. اونون ایش باشینا گلیمسینه دولت دستگاهیندا هنج بیر دگیشیکلیک عمله گلیمدی. بیز بوظاهیری دموکراسی هنیات حاکیمیه ایطمینان انده بیلیمزدیک، اوندان اوترو کی، ۱۳-جو مجلس اعضاسی نین هامیسی و ۱۴-جو مجلسه سنجیلنلرین اکثریتی اونلار ایدی کی، رضاخان اوزو اونلار قاباقلی مجلسلرده یئر وئریمشیدیر.

حقیقتاً ایراندا رضاخاندان سونرا هنج بیر تغییرات عمله گلمه‌میشدی. فقط ایستیدادین شکلی دگیشمیشدیر. واقعه رضاخانین یئرینی اوندان داه کچیک، داه حریص اولان سهیلی‌لر و تدین‌لر، حکیمی‌لر، ساعدلر و صدرالاشراف‌لار توتوشدولار.

بنله‌میکلهده ایراندا خلق آزادیگی اوچون بؤیوک بیر خطر حیس اولونوردو. قورخو گوندن گونه آرتیردی.

چونکی موخاریبه قورتاراندا سونرا موتقیقلر ایراندان خاریج اولاجاق ایدیله. اولار ایراندا اولارکن مورتجعلر بیر قدر ظاهیری گوزلمگه مجبور اولوردولار. بنله‌میکله ایراندا ایکی قوه آراسیندا کسگین مباریزه گنیدیدی. بو ایکی قوومدن بیر قالمالی ایدی. خلق قوملری گونگوندن ضعیف‌لنیردی.

ایرتیجایی قووملرین اینده حؤکومت و پول و سیلاح اولدوغونا گوره اولار قوت تاپیردیله. اولار یئرلرده کندلیلری اینجیتمگه، آزادیخه روزنامه‌لری توقیف ائتمگه، ایتیحاده و آزادیخه تشکیلاتلاری باغلاماغا باشلامیشدیله.

بنله بیر زماندا ایران خلقی‌نین آزادیگی‌نین اورتادان گنتمه‌سی اوچون بیر یول فیکیر ائتمک لازیم ایدی. آزادلیق مباریزه‌سی حیات و مومات مباریزه‌سی ایدی. او واخت بیز یولداشلاریمیز لا فیکیرلشیب و هر جوره صؤحبت اندیردیک نتیجه الگمیردی.

نهایت، بیز گوردوک کی، دانشماق ایله بیر نتیجه الده ائتمک اولماز. گرک گوجون قاباغینا گوج ایله چیخماق. اونا گوره ده ۱۲- شهر یورده آز عیده ایله جسورانه قدم گؤتوروب قاباغه چیخدیق و آذربایجاندا آزادیگی حیاتا کچیرمکله بوتون ایراندا آزادیغین تأمین اولونماسینی نظرده توتدوق. او واخت بیز آشیکار صورتده یازمیشدیق کی، بوتون ایران آزادیغینی تأمین ائتمک اوچون آذربایجاندا بؤیوک بیر نهضت یاراتماق لازیمدیر.

ایران ایرتیجایی آذربایجان خلقی‌نین ایله بیخیمالی‌دیر. اونا گوره بوگون دئییریک کی، آذربایجان ایران آزادیگی‌نین ضامنیدیر. اگر بوندان سونرا مورتجعلر قوه تاپیب ایضا ائتدیگیمیز موافیق‌نامه‌نین تک بیر ماده‌سینه ال وورسالار یئنه آیاغا قالخیب اونو موذافیعه ائده‌جیبیک.

بیز بیر ده ایرتیجای بووندوروغو آلتینا گیرمیه‌جگیک. گرک ایرتیجای قاباغی آلیسین. بیزیم اعلامیه‌میز نشر اولونان گونهدک ایرتیجای تلغراف و ایجتیماعدان قورخامیب خلقین سؤزونه اهمیت وئریمیدی. بیزیم اعلامیه‌میز اول دفعه اولارین کورکونه بیره سالدیسدا اونا اهمیت وئریمیب دندیلر کی، بو اعلامیه ده دئییلیمیش سوزلردن بیریدیر.

بیز بو مؤوقعدن ایستیفاده ائدیپ فیرقه تشکیلاتینی برق‌آسا بیر صورتده وجودا کتیریب محلی حزب توده تشکیلاتی ایله بیرلشیب واحدی قودرتلی بیر فیرقه وجودا کتیردیک. مراغا، سراب، میانا و زجاندا فداییلریمیزین توفنگلری‌نین سسی ائشیدیلن گونهدک مورتجع حؤکومتلر بیزیم اعلامیه‌لریمیزین حقیقی قودرتینی درک ائده بیلیمیشلردی. او واختدان بری آذربایجان قودرتلی بیر عامل تانیدی.

مورتجعلر اولجه ایسته‌بیردیله جورجور یوللار ایله بیزیم تشکیلاتیمیزین و نهضتیمیزین قاباغینی آلسینلار. اونا گوره ده آذربایجانا کاتوزیان، زنگنه و وهرام کیمی ساتقیبلاری گوندرمیشدیله. ولی نتیجه‌ده امیدلری کسیدی و ثابت اولدو کی، خلق نهضتینی آرادان آپارماق اولماز.

تجربه اولار اوچون یاس‌آور اولدو، ثبوت ائندی کی، بو نهضت آذربایجان خلقی‌نین قلبیندن قوپان بیر توفان ایمیش. بیزیم مباریزه‌میز ایرتیجایین ظولم و اسارتیندن قورتارماق مباریزه‌سی ایدی. بو مباریزه‌ده میلت بیزیم آرخامیزدا دایانمیشدی. عنین زماندا ایران آزادیخا‌لاری دا آذربایجان نهضتینی دوشونوب و اونو تقویت اندیردیله. بورادا ایرتیجای ال-آیغینی ایتیریب خاریجیلره موتوسیل اولماغا باشلادی و ایستهدی کی، بیزیم نهضتیمیزین رنگین دگیشدیریب های-کوی ایله اونو آرادان آپارسینلار. لاکین خلقیمیزین مؤحکم ایمان و عقیده‌سی اولار فایق گلدی. اونا گوره ده مجبور اولدولار، فقط بیر رای اکثریتی ایله آقای قوام‌ولسلطنه‌نی حؤکومت باشینا کتیرسینلر و اونون واسیطه‌سینه آذربایجانین دموکراتیک نهضتی ایله حسابلاشسینلار. بو، گودشت دگیل ایدی. بلکه اولار مجبور ایدیله. مورتجعلر بیلیردیله کی، آقای قوام‌ولسلطنه اوزون-اوزادی تجربه‌سی‌نین سایه‌سینده ائله‌یه بیلیمک آذربایجان ایله رضیلاشماغا یول تاپسین. البته آقای قوام‌ولسلطنه‌نین ایش‌باشینا کلمه‌سی بیزیم اوچون موقفیت ایدی. لاکین اونون کابینه‌سینده یئنه ده ایران مورتجعلری بیرلشمیشدی. اولاری کابینه‌یه دعوت ائتمگه آقای قوام مجبور ایدی. بو ایشی گورمه‌سه‌یدی اکثریت قازانا بیلمزدی. بو دا آقای قوام‌ولسلطنه‌نین اوستادلیغینا دلیل اول بیلر ایدی. ایران مجلسینده ایرتیجایی هدفلردن باشقا بیر ده خصوصی هدفلر واردیر کی، هر کس چالیشار اوز آداملارینی ایش باشینا کتیرسین.

آقای قوام نوماینده‌لرین روحیه‌سینه بلد اولدوغو اوچون بوندان ایستیفاده ائتمگه موقوف اولدو. اوندان باشقا آیری جور بیر یول یوخ ایدی.

البته آقای قوام‌ولسلطنه گله‌جکده او آداملاردان یاخاسینی قورتاراجاقدیر. بو ایشی گورمزه تکیه ائتمک ایستهدیگی آزادیخا‌لارین اعتیادینی جلب ائده بیلیمه‌جکدیر. بو کابینه کیریلوفون معروف بالیق، اوردک و خرچنگین عرابا چکمک حکایه‌سینی خاطیره کتیریر. بونولا بنله کابینه هرکسدن تشکیل اولورسا اولسون آذربایجان نهضتی‌نین تکاملو اثرلرینده منیدانا چیخمیش و بیزیم ایله حسابلاشماق مجبوریتینده قالمیشدیر. حتا کابینه‌ده ائله آداملار واردیر کی، آذربایجان دیلی اوندان اؤترو اولومدن بدتردیر. باویجود این او، بو دیلین آذربایجانا تدریس و اینکیشافینا انگل تورمه بیلیمه‌میشدیر.

ایندی بیز نه اینکی اینتیدایی مکتبلرده حتی موتوسیظه و عالی مکتبلریمیزده ده اوز آنا دیلیمیزده تحصیل ائتمک حقیقی آلاما موقوف اولموشوق. بوندان باشقا اساس مسأله‌لردن بیر ده تورپاق مسأله‌سیدیر. بیز ۱۲- شهر یور بیاننامه‌سینده فقط خالیصه و خلق دوشمنلری یئرلری‌نین اکینجیلر آراسیندا بؤلونمه‌سینی ایرلی سورموشدوک. ایندی مباریزه نتیجه‌سینده بو ساحه‌ده داه آرتیق موقفیت قازانمیشیق و تهران ایسه بیزیم دالیمیز جا کلمگه مجبور اولموشدور.

البته اولاری بو ایشلره وادار ائدن بیزیم قودرتلی نهضتیمیز و دوزگون سیاستیمیزدیر. بونولا دا ایرتیجایین ارکانینا بؤیوک رخنه دوشموشدور. بو واسیطه‌ایله ۴۰ ایل تمام مشروطه اینقیلابی‌نین نهالی‌نین اوستونده قالان آغیر داش بیر آز دا اولسون کنارا چکیلدی. مشروطه اینقیلابی اوندان اؤترو ایدی

کی، خلق حاکمیتی اؤز الینه آسین. لاکین داخلی و خارجی مورتجملر اؤنو بوغوموشدو. حاکمیت مستبید شاهین الیندن مستبید آداملارین الینه دوشوموشدو. بیزیم نهضتیمیز ۴۰ ایل راکید قالمیش مشروطه نهضتینی دیریلندی. ایندی الیته ابرتجاج تامیله اولوب آرادان گنتمهیبیدیر. بلکه اونلار ۱۵-جی مجلسده بننه ده نوفوذ تاماق ایستهییرلر. اونلار فیرقه تشکیلاتیمیزدان قورخورلار. بیزیم نهضتیمیز ایراندا بویوک بیر زمینه حاضیرلادی. آذربایجان نهضتی بویوک بیر فیرقهیه و خلقه تکیه اندییدیر کی، بودا بویوک بیر عامیلدیر. آیری بیر عامیل گوندن - گونه آزادیخه تشکیلاتلارین گولنمسی و تورپاق بولگوسو نتیجهسینده ایران کندیلرینی نین نظری نین جلب انتمسی و اونلاری نهضتیمیزه طرفدار حالینا سالماسیدیر. دندیگیم کیمی تاریخین مؤعوزملریندن بیری ده قوام اولسلطنه حؤکومتی نین تشکیلی ایله بیزیم خلق قوشونلاریمیزین تشکیلی نین بیر وقته تصادوف انتمهسیدیر.

بیر نچه کلیمه ده مووافیقتنامه حقیقده دنمک لازیمدیر

سیره تقدیم انندیگیمیز مووافیقتنامه بو سادهلیکله مؤیدانا چیخمامیشدیر. اونون هر بیر مادهسینده موکرر حلاجیق اولونموشدور. میلی حؤکومت اؤزونو خلقین و تاریخین قاباغیندا مسول گؤروردو کی، ایشی سهل توتمامیش وار قووسهله خلقین حوقوقوندان موذافعه انتمیشدیر. ایجازه وئرین باغلانان مووافیقتنامهنی اوخوماقدان قابق اونون ضامین اجراسی بارهسینده بیر نچه سؤز دنیم. اولن بونو بیلمهلی سیز کی، بیز بو ایشی باشلایان زمان ضامین ایجرا اولابیلن هنج بیر قودرته مالیک دگیلدیک.

او واخت بیز هنج نؤوع واهیمیه یول وئریمهیب ایستهدیگیمیزی آماغا مووفق اولدوق. ایندی ده اونو ساخلایا بیلهجگیمیزه ایمانیمیز واردیر. بیر ده بو مووافیقتنامهنین بیرینجی ضامین اجراسی خلقیمیز و میلی مجلسیمیز دیر. بو مجلسیمیز همیشه آدیقلاریمیزین ضامین اجراسی اولاجاقدیر. آذربایجان همیشه اؤز مجلسینی نین دالینجا گندهجکدیر.

خلقیمیز و مجلسیمیزین ضامین اجراسی ایسه فیرقهیمیزدیر. فیرقه هنجوجه ایله مورتجملره ایمکان وئریمهچک کی، آدیقلاریمیزی اورتادان آپارسینلار. مجلسیمیزی یارادان فیرقهیمیز اونون دا ضامین اجراسیدیر. دیگر ضامین اجرامیز آذربایجانین خارجیبنده و ایران داخلینده کی آزادیخه قورولردیر. اونلار بیلیرلر کی، بیز اولماساق اونلاری آرادان آپاراجقلار. اونلار بیزدن حیمایت اندیب و بیزدن ده کومکلیک گؤزلهییرلر. بو ایسه قوتلی بیر ضامین اجرادیر.

آذربایجان آزادلیغینی نین دیگر بیر ضامین اجراسی گلجهک مجلس شورای ملی دیر. اونا گوره گرک بیز انله نومایندهلر اینتیخاب اندک کی، اونلار خلق طرفدارلاری اولسونلار. شوبههسیز کی، بیز اونا دا نایل اولاجایمیز.

بیز گرک گلجهک مجلسی انله حالا قویاق کی، او آزادلیغین مرکز ثقلی اولابلسین. هرگاه بیز مووفق اولاق کی، آذربایجانان و ایرانین باشقا نوقطهملریندن آزادیخه عونصورلر مجلسه اینتیخاب اولونسون اونا ابرتجاجین قووسینی سیندیریب ایراندا آزادلیغی ابدی صورتده تأمین انتمیش اولاریق.

ایندی بیزیم قارشیمیزدا ایکی یول وار، یا گرک مجلسده اکثریتی وجودا گتیرک و یا گرک اؤز قوومیزله آدیقلاریمیزی حیفز اندک. اگر ایستهیملر کی، آدیقلاریمیز ال اوزادالار اونا خلقیمیز اؤز گوجو ایله ایستهدیکلرینی آلاجاقدیر.

من اؤز فیرقهیمیز و تشکیلاتیمیزین گوجونه اینانمیشام. بیزیم فیرقهیمیز مشروطه کؤتوگو اوستونده گؤیرمیش بیر ناهالیدیر. من فیکیر اندیرم کی، آذربایجانان گندن نومایندهلرین هامیسی آزادیخه اولاجقلار. بونا هنج شوبهه یوخدور کی، فیرقهیمیز ایمانلی آداملاری نامزد اندمجهک. خلقیمیز آرتیق دوشونوب و بیلیر کی، آذربایجانلیلارین منافعینی حیفز اندن ینگانه بیر قوه وارسا او دا آذربایجان دمورات فیرقهسیدیر. گرک خلقیمیزین ایچینده ایتیحاد، ایمان و قارداشلیق اولسون. ابرتجاجی فیکیرلرین ضامین اجراسی دا بیزیم بیر-بیرلریمیزه عدم اعتیاد و عدم ایتیحادیمیز اولابیلر. بیز گرک وار قوومیزله ایتیحادیمیزین پوزولماسینا یول وئریمیک. هر او آدام کی، آذربایجانلیلارین ایتیحاد و ایتیفاقینا ضید اولسا، بیرحمانه اولراق آرادان آپاریلاجاقدیر. بو مووافیقتنامه بیزیم موباریزیمیزین نتیجهسینده اله اندیلیدیر. بونولا دا بیزیم موباریزه تاریخیمیزه یئنی بیر صحیفه آچیلیر. نهضتیمیز آدیقلارینی بورادا ثبت اندیر و موباریزیمیزین ایکینجی دؤورسینه قدم قویور.

***

سونرا آقای پیشهوری مرکزی دؤولتین ۷ مادهلی ایبلاغیهسینی و ۱۵ مادهدن عیبارت اولان مووافیقتنامهنی اوخویاراق هر مادنین اطرافیندا موصل صورتده شرح وئریدلر.

یئنی دؤور، یئنی شوعارلار

تهران ایله مووافیقتنامه باغلاندىقدان سونرا فیرقهیمیز یئنی بیر دؤوریه قدم قويدو. بو دؤوره قارشیمیزدا دوران وظیفهله گوره فیرقهین خط حرکتینی دگیشدیرمک لازیم گلدی. اگرچی مووافیقتنامه واسیطهسینه بوتون مسالهلر حل اولونامیشدیر، مخصوصن اینتیظامات قووسى و قوشون تشکیلاتی مسالهمی بیلاتکلیف حالدا دیر و بو سطیرلری یازان گون همان مسالهلری قطعی صورتده حل انتمک اوچون تهرا، آذربایجان ابالتی انجومنی ریسی نین تحت ریاستینده بیر هنیات گؤندریمیشدیر، بونولا بنله موباریزیمیزین گندیشینده بویوک بیر دؤنوش حیس اولونماقدادیر.

بو دؤنوش موناسبتیهله فیرقه اؤز خط حرکتینه تغیر وئریم شوعارلارینی دگیشدیرمیشدیر. دوننه قدر بیز آذربایجان خلقینی اسارت آلتیندا ساخلایان ایستیداد و ابرتجاج قورولرینی ازیب اورتادان چیخارماقلا، اؤز حاکیمیتیمیزی، میلتیمیزی، اؤزوموزون میلی دیل و میلی خصوصیاتا مالیک بیر میلت

اولدوغوموزو ثبوت ائتمگه و بو حقی اینکار اندیب نهضتیمیزه فارشی دورانلاری سیلاح گوجو ایله بولوموزون اوستوندن گؤتورمگه چالیشیر، عئین زماندا خلقیمیزین سعادتی تاملین ائتمک اوچون بؤیوک ایصلاحات نقشه لری تهیه و اونو فؤوریتله شروع اندیردیک.

فیرقمنین دوزگون رهبرلیگی سایه سینده آباغا قالمیش خلق ایسه آلیغا، سوسوزلوعا و محرومیته باخمایاراق فیرقمنین شوعارلارینی عملی ائتمک اوغروندا هر جور فداکارلیغا حاضر اولدوغونو عملن ایثبات ائتمکده ایدی. بو ایسه بیزه موسقیل بیر صورتده حرکت ائتمک اوچون گنیش فعالیت منیدانی و بؤیوک ایمکانلار یارادا بیلردی. بو گون ایسه شرایط دگیشیمیشدیر. ایندی آدیغیمیز حقی و ایثبات ائدیگیمیز میلیمیزی ساخلاماقلا خلقین سعادت اوچون باشلادیغیمیز ایصلاحات ایدامه ونرمک وظیفه سی منیدانا چیخیمیشدیر. بونو ایسه فیرقه یارادیب موسلح فدایی دستلری تشکیل ائتمک، ژاندارم و ایرتیجای قوشون دستلرینی سوروب آذربایجان توپراغیندان چیخارتماقدا داها چتین بیر مساله دیر. بو ایشده قانی سویولوق، مؤحکم عزم و ایراده، تشکیلاتی اینتیظاما سالمق، فیرقه افرادی و خلقین روحیه سینی حیظ ائتمک کیمی آغیر و موشگول مسالهلر منیدانا چیخیر. دوننه قدر حاکمیت یولوندا موباریزه ائدیگیمیز اوچون احساساتی تحریک اولونموش خلق آسانلیق ایله آردیمیزجا گلیردی. بو گون اونو گنیرمک اوچون مونظم تشکیلات و اساسی تبلیغاتا احتیاج واردیر. او ایندی گرک دوشونجه و بیللیک اوزرینده ایرلی چکیلسین، احساسات آنی ایشلرده فایدالی اول بیلر. اوزون و تدریجی موباریز لترین سیلاحی ایسه بیلگی و تشکیلاتدیر.

اونو گؤره دیر کی، فیرقه تشکیلاتی نین اهمیتی منیدانا چیخیر. اونا گؤره دیر کی، خلقین آنلاقی و دوشونجلی طبقه سی دؤلت تشکیلاتیندان زیاده فیرقه اطر افیندا داها آرتیق دوشونوب اونون ایشلری نین گنیشینه داها آرتیق توجه اندیر.

فیرقمنین باشچیسی موکر دنمیشدیر کی، بیز صدر مشروطیت آزادیاھلاری نین سهولرینی بیر داها تکرار ائتمه یه جگیز. بو بؤیوک سیملار، چوخ معلوماتلی رهبرلر از دگیل ایدی. اولارین گؤستردیکلری ایستقامت و نیشان و نردیکلری قهرمانلیقلار دا چوخ بؤیوک دور . ولی اولارین اله ائدیقلری آزادلیغی ساخلاماق اوچون دوشونه بیللملری سهو و ایشتیباھ حساب اولونور. آقای پیشه وری نین همیشه ایصرار ایله تکرار ائدیگی مساله بودور. او همین جهتن دیر کی، اوز نبطلرینده و یازیلاریندا فیرقه عوضولرینه اله اندیلن بؤیوک موفقیتلره گونمیب صاباحی اونوتامالارینی همیشه تاپشیریدیر، «آزادلیغی آماق کافی دگیل اونو ساخلاماق، اوندان خلقین سعادت اوچون ایستیفاده ائتمک شرطدیر!» شوعارینی تکرار اندیر. بؤیوک مشروطه چیلر مشروطه نی آدیبار ولی اونون ساخلاماسی اوچون بیر تدبیر گنجیرمه ییب، بیر تشکیلات وجودا گنجیرمه ییلر. آقای پیشه وری بونو اولار اوچون بؤیوک سهو حساب اندیر و بونون تکرار اولونماسینی تاپشیریر. و فیرقمنیز ایسه بو مساله یه توجه ائدیگی اوچوندور کی، تشکیلاتیمیزی گوندن گونه قوتلندیرمک و خلقی اونون اطر افینا توپلاماق مساله سینده هر بیر ایشدن آرتیق اهمیت و نریر.

هرگاه پولاددان مؤحکم اینتیظام و بیرلیگه مالیک اولان فیرقه تشکیلاتیمیز اولمازسا موفقیتلریمیز مشروطه چیلرین موفقیتلری کیمی موقتی اولوب ایرتیجای عونصورلر آیقلا نارا ق اونو اوز ایستیفاده لری اوچون ینتی بیر واسیطه اولماق درجه سینده تنزول و نره بیلجه کلر.

بو خطری حیس ائدیگی اوچوندور کی، فیرقمنیزین صدری بوتون فیرقه عوضولرینی، بوتون خلقی و بوتون آزادیاھلاری فیرقمنیه توجه گؤسترمگه، فیرقمنین دالینجا گنتمگه، فیرقه ایشلرینی هر بیر آیری ایشه ترجیح و نریمگه دعوت ائتمیشدیر.

هر بیر ناموسلی آذربایجانلی ایستر کیشی، ایستر آراد، ایستر قوجا، ایستر جوان کیم اولورسا اولسون بیرنجی نؤوبه ده اوزونو دموکرات فیرقه سی نین فدایی سی و سربازی حساب ائتمه ییلر.

او هر ایشه ایقدام ائدیگده دوشونمه لییدیر کی، بو ایشه فیرقه نه جور باخیر و بو ایشین بیزیم گوندلیک شوعاریمیز ایله نه کیمی علاقه و تماسی اول بیلر.

بنله اولمازسا آلیان آزادلیغی ساخلاماق، اوندان خلقین سعادت اوچون ایستیفاده ائتمک اولماز.

هنوز خلق فیرقمنیزه اینانیر. اوندان اوز آتیه سی اوچون بؤیوک امیدلر گؤزله ییر. هنوز قوجا آرادلاردان باشلاییب کیچیک یاشلی قیزلارا قدر، قوجا کیشیلردن جوان اوشاقلارا کیمی هامیلیقلا صاباحین قورخولو ناومیدلیگیندن خیلاص اولوب فیرقمنیزین اومیدیه یاشاماقدادیرلار.

هنوز خلق اورگینده دنیر، بیزیم فیرقمنیز وار، بیزه دوزگون رهبرلیک ائدن بؤیوک لریمیز وار. اولار بیزی آجیندان تلف اولماغا، فلاکتده دوشمگه، یولچولوق و گدالیغا محکوم اولماغا منیدان و نریمه یه کلر. خلق بیزه، بیزیم فیرقمنیزه، بیزیم باشچیلاریمیزا، بیزیم فیرقمنیزین صدرینه بو نظر ایله باخیر.

آذربایجان کندلی قیزلاری نین جاهازی، آذربایجان کندلی جوانلاری نین دیریلیک سرمایاسی بیلاخره آذربایجان زحمتکشلری نین گله جگده اولان اومید منبعی بودور.

بونا گؤره دیر کی، خلق اولکده اولان هر بیر دگیشیکلیگه و هر جور تبدولاتا قورخو و اومید ایله باخیر. چونکی هامی اونون دوزگون رهبرلیگینه عادت ائتمیش اونون صداقتینه و قودرتینه اینانمیش اونو اوزو اوچون اورگی یانان آتا حساب و اینتیخاب ائتمیشدیر. او حیس اندیر کی، اگر فیرقمنیه بیر طرفدن صدمه وارید اولارسا اونون شخصی و ایجتیماعی زیندگانلیغی پوزولاجاق، بونونلا دا عوموم خلقین گله جگی محو اولاجاق دیر.

بو گونه قدر خلق فیرقمنیزه او گؤز ایله باخمیشدیر. شه ربورین آذربایجان خلقینه و نردیگی بؤیوک سعادت واسیطه سی و بؤیوک اومید چیراغی دا بودور، یعنی فیرقمنیز دیر. ایکینجی ایله قدم قویارکن بو مؤحکم پایا اوستونده ایشله ملی و خلقین سعادت خلقین آزادلیغی نین عظمتلی بیناسینی همین اساسین یعنی خلق اعنیمادی نین اوزرینده قورمالی ییق.

البته خلق بیزیم قارا قاش-گۆزوموزه عاشیق دگیلدیر. خلقین اکثریتینی تشکیل ائدن کند و شهر زحمتکشلری بیزی شکل و صورتیمیزه گۆره بگنمیشدیر. بیزیم گۆردوگوموز ایشلر، گۆستردیگیمیز ایستعداد و بوروزا وئردیگیمیز حقیقتدیر کی، اونلارین بیزه اولان محبتینی تؤولید ائتمیشدیر. بو محبتی ابدیشدیرمک اوچون ایندی داها آرتیق فعالیت گۆسترمک و داها آرتیق ایستعداد بوروزا وئرمک لازیمدیر.

اون ایکی شهر یور موراجیعتنامه سینی یازارکن، فیرقه میزین رهبری آقای پیشهوری فقط ایکی نفر یعنی آقای شبستری و آقای بادکان ایله راضیلاشمیش و بوگون فیرقه میزه رهبرلیک ائدن بو اوچ فدایی، ال بیرلیکده ایشه باشلامیشلار. ایدی ایسه آقای پیشهوری ایکی یوز مینه بالیغ اولان فیرقه نین صدری حساب اولونور. آقای شبستری ایسه خلقین موباریزه سی نتیجه سینده اله اندین ایالتی انجومی نین باشیندا دورور. آقای بادکان ایسه هر ایکی رییسین موعاونت مقامینی درک ائتمکله فیرقه رهبرلیگی و انجومنین فعالیتینده بویوک وظیفه لر انجام وئریر.

ایندی فیرقه میز ایچریسینده بوزلرجه قهرمان رهبرلر مئیدانا چیخمیشدی.

بیر ایلیک موباریزه نین نتیجه سینده دوننه قدر آدی-سانی خلقه مجهول اولان ساده اینسانلار آراسیندا لیاقتلی حربی افسرلر ده یئتیشدیریلیمیشدیر: ژنرال دانشیان، ژنرال کبیری، ژنرال کاویان، سرهنگ آرام، سرهنگ جاویدان، سرهنگ قولی صبحی، و سایر فدایی باشچیلاری بو گون بویوک لیاقت و یارارلیق گۆسترمکله نه تک آذربایجان، بلکه بوتون ایراندا اوز لیاقت و ایستعدادلاری سایه سینده شوهرت قازانمیش و خلقیمیزین دایاقلاری اولماق مقامینا گلیمیشلر.

ایندی بیزیم فیرقه تشکیلاتلاریمیزین باشیندا جیدی و فداکار جوانلاریمیز واردیر کی، بیر ایل بوندان اول اولنلارین وجودی موثیر- ثمر (یعنی فایدا وئرچی بیر وجود) حساب اولونا بیللمزدی.

بیز آقای پیشهوری نین دئدیگی کیمی چوخ ایش گۆرموشوک، عاغیلا گلیمین موفقیتره نایل اولموشوق، لاکین بو هئچ ده کافی دگیلدیر. ایندی وظیفه میز داها آغیر و ایشیمیز داها چتیندیر.

بیز گرک آلدیقاریمیزین ساحلانیماسی وسایلینی تامین ائدک و باشلادیغیمیز ایصلاحاتین ایدامه سی اوچون قانونی بوللار تاپاق. خلقیمیزین آزادلیق و سعادتینی تامین ائتمک اوچون اطرافیمیزدا اولان کثیف محیطین تمیزلنمسی وسیله لرینی تهیه ائدک. بو ایسه داها آغیر و ایشیمیز داها موشگول بیر ایشدیر.

اگر بینا اولسایدی ایران مورجع عونصرلری تحت حاکیمیتینده قالسین، او حالدا بیزیم موفقیترلریمیزین الیمیزده قالماسینا هنجوجهیله اومید باغلاماق اولماز. بیر بو ایشی دایمن نظرده تومالی ییق، اونا گۆره ایکنجی ایله فعالیتیمیزی آذربایجان داخلینده محدود ائتمه ییب عوموم ایران آزادیخاھلاری نین آپاردیقلاری آغیر و شدید موباریزه ده ایشتیراک ائتمه لی ییک.

بیر ایلیک موباریزه بیزیم اوچون ایران خلقی آراسیندا بویوک نوفوذ، شوهرت و اعتبار وجودا گتیریمیشدیر. بوندان ایستیفاده ائدیپ ایران ابرتجاجینی سرنیگون ائتمک بولوندا بویوک قدملر گۆتورمه لی ییک. ایندی بوتون ایران آزادیخاھلاری بیزه قارداشلیق الی اوزادیر، بیز اونلارین اللرینی سیخیب بیرلیکده موباریزه میزه ایدامه وئرمله لی ییک. ایران آزادیخاھلاری اعتبار ائدیبلر کی، بیزیم میلی دموکراتیک نهضتیمیزین اثری آذربایجان حودوندا محدود اولماییب بوتون ایرانی ایشیقلا ندیرمیش و بوتون ایران آزادلیغینی تضمین ائتمیشدیر. بیزیم غفلتیمیز اولورسا بوتون ایران آزادلیغی نین ایضمحلالینا سبب اول بیلر.

بو مسالعه نی آقای پیشهوری تهراند اولارکن حزب توده تشکیلاتی نین رهبرلرینه آچیق بیر صورتده بیلدیرمیشدی. اونلار آذربایجان ایله حؤکومت آراسیندا مورید موذاکیره اولان مووافیقتنامه نین بیر نووع قورتاریب ایشینه خاتیمه وئرلمه سینی ایرلی سورموشلردی. آقای پیشهوری اوزونه مخصوص صاف و ساده گولوق ایله جواب وئریمیشدی کی، عزیز آزادیخاھلار، سیز چوخ تلمه یین، بیزیم بوینوموزدا اولان وظیفه نین آغیرلیغینی دوشونون! بیز اگر یانلیش بیر خط حرکت گۆتوروب جیدی بیر ایشتیباها بول وئریرسک، تک آذربایجان دموکرات فیرقه سی دگیل بوتون ایران خلقی نین آزادلیغی نین اورتادان گنتمه سینه باعث اول بیلیریک.

آقای پیشهوری او گون چوخ باخشی حیس ائتمیشدی کی، بو گونه تک آذربایجان خلقی نین و بلکه بوتون ایران خلقی نین سعادت اونی ایضاسینا باغلیدیر. او سیاست ایله آشینا اولان اورکلرین دؤگونتوسونو بنله، حیس ائتمه میش دگیلدی. اونا گۆره اون بنش گونلوک دانشیق نتیجه سینده تنظیم اولونان مووافیقتنامه نی ایضا ائتمه دن تبریزه موراجیعت ائتدی. اوز دوغما خلقینی، اوز فیرقه یولداشلارینی موستقیم مشورت و اینیفاقی ایله مسالعه نی حل ائتمک ایسته دی.

بیزیم فیرقه عوضولریمیز و فیرقه باشچیلاریمیزین هامیسی بو مسولیتی حیس و درک ائتمه لیدیرلر. میلیونلارجا اینسانلارین سعادت بیزیم دوزگون رفتاتیمیزدان، دوزگون دوشومه گیمیزدن و دوزگون ایشله مگیمیزدن آسلیدیر.

ایندی بیر ایراندیر، بیر دموکرات فیرقه سی

بیز اینانیریک کی، فیرقه میز اوندان گۆزله نیلن بویوک وظیفه نی شرافتله انجام وئریمک و تاریخن قیزیل صحیفه لری ده اونون آدینی قهرمان فیرقه لرین سیراسیندا ثبت ائدجکدیر.

تبریز، ۱۲ شهریور ۱۳۲۵